PUBLICAREA SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA SUB SUPRAVEGHEREA SOCIETĂŢII FILOZOFICE ^-PETERSBURG ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov ANUL XXIV Editat de L M Lopatin Cartea a V-a ( ) NOIEMBRIE DECEMBRIE - MOSCOVA ' Tipografia Asociației IN Kushnerev K° str Pimenovskaya, suspin pulpă Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT / Pagină Vl S Solovyov și prințul E N Trubetskoy L Lopatina John Toland și părerile sale filozofice și religioase N Vinogradova La întrebarea viziunii asupra lumii a lui V S Solovyov (Referitor la articolul lui L M Lopatin) Carte E N Trubetskoy Metodologia eticii A Shcherbina Doctrina lui Rickert despre esența filozofiei B Yakovenko Teoria etică a lui G Spencer și A Bain Ts Baltalona Ştiinţe sociale şi naturale (Câteva observații despre cartea lui H N Aleksev) P Novgorodtseva Critică și bibliografie I Recenzie de cărți I S Prodan Cunoașterea și obiectul ei (Justificarea sănătății vago sens) Partea I Harkov, XXVITS- C s r B Yakovenko II Pliant bibliografic Știri și note Abonament integral rusesc la monumentul lui Konstantin Dmitrievici Ușinski D I Tikhomirova Materiale pentru statistica jurnalului Anunturi Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Vl S Solovyov și prințul E N Trubetskoy IV În primul rând, un exemplu de judecată nemeritat de dură din partea prințului E N Trubetskoy este atitudinea sa față de doctrina lui Solovyov despre Treime Fără îndoială, Solovyov însuși a acordat o mare importanță derivării speculative a Treimii lui Dumnezeu, a revenit în mod repetat la ea și i-a dedicat multe pagini atât în Principiile filozofice ale întregii cunoștințe, cât și în Lecturile despre bărbăția divină, cât și în La Russie et l' Egî iseuniverse" Și, de fapt, interpretarea speculativă a adevărului despre Treimea Dumnezeirii are un loc foarte semnificativ în sistemul lui Solovyov: prin această interpretare ideea unității lui Dumnezeu își primește conținutul concret, de la ea conceptele de Sophia și sufletul lumii, atât de importante în filosofia lui Solovyov, își trag caracterul definitiv În cele din urmă, întreaga hristologie a lui Solovyov este înrădăcinată punct fundamental al viziunii sale asupra lumii, se remarcă diferențele dintre construcțiile legate de el în diferite epoci ale vieții lui Solovyov, se evidențiază că în aceste "Încercare Philos și Psych " Nr Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" c" L LOPATIN construcțiile aparține lui Solovyov însuși, din ceea ce este inspirat în ele de învățăturile predecesorilor săi Între timp, ce a făcut prințul E N Trubetskoy? Pe opt pagini') dă o expunere palidă și superficială a concluziilor lui Solovyov, aproape exclusiv din primele capitole ale cărții a treia din "La Russie et l'Eglise universelle; apoi pe mai multe pagini) cu un captious)) Contemplarea lumii a lui Vl S Solovieva, vol I, p -) Ibid , p -) În orice caz, critica prințului Trubetskoy conține neînțelegeri puțin înțelese Din cuvintele lui Solovyov (La Russie et l'Eglise universelle, p), că trinitatea ipostaselor, cu unitatea perfectă a Divinului, este inaccesibilă imaginaţiei, dar este cunoscută clar şi separat de gândirea pură, Prinţ Trubetskoy deduce că principala greșeală a lui Solovyov constă în recunoașterea, că adevărul trinității este "rezultatul autodeterminării gândirii "pure", adică gândit, liber de tot ce este în afara (?) dat "(p) Din aceasta, el concluzionează în continuare că încercarea lui Solovyov de a "deduce conținutul interior al vieții divine din conceptul de "ființă" amintește extrem de încercarea lui Hegel de a deriva diversitatea universului din același concept" (pp -); că "apriorismul ambilor filozofi este la fel de imaginar, aparent", și că "gândirea la amândoi în mod imperceptibil pentru ei se bazează pe date pozitive" (p În cele din urmă,

respingându-l pe Soloviev, prințul Trubetskoy spune: el (Soloviev) admite că gândirea pură este, prin însăși natura sa, doar gândire formală, adică neconținând niciun conținut, apoi o încercare de a deduce a priori din același gând pur conținutul celor mai înalte mistere ale revelației creștine este astfel expus ca imposibil" (p) Este destul de ciudat pentru mine cum un cunoscător atât de profund al operelor lui Solovyov, precum prințul E N Trubetskoy, nu a putut observa că termenii "gând pur" și "minte pură" sunt folosiți de Solovyov foarte larg și variat și că nu întotdeauna înseamnă gând pur, liber de tot ce este dat, în sensul lui Hegel? În aplicarea la adevărul trinității, acest sens hegelian al expresiei "gândire pură" este în mod clar complet inadecvat: la urma urmei, Solovyov spune cu toată certitudinea că construcția sa a trinității se realizează pe presupunerea că "că Dumnezeu există în sensul pozitiv și deplin al cuvântului" (La Russie et l'Eglise universelle, p) Nu este deja un dat și, în plus, un dat foarte semnificativ? Dintr-o comparație a p din "La Russie et l'Eglise universelle" cu "Lecturi despre Dumnezeu-bărbăție" la p (Opere culese de V S Solovyov, vol Ili, ed), că prin gândire pură, în cazul în cauză, Soloviev înseamnă pur și simplu gândire speculativă, care presupune însă o contemplare ideală superioară (p), în contrast cu gândirea mecanică, incapabilă de a se ridica deasupra

dezvăluie fără milă în construcția generală a lui Solovyov "o serie de salturi și întinderi logice"; mai departe, Solovyov este acuzat de dogmatism raționalist, care diminuează semnificația credinței și a revelației pozitive, ne lăsând nimic în seama sorții credinței, incompatibil cu un punct cu adevărat religios de vedere niya Și asta-i tot Cititorul, care este familiarizat cu scrierile lui Solovyov și viziunea asupra lumii, ridică involuntar întrebări: în primul rând, de ce este prezentarea opiniilor lui Solovyov în forme atât de importante de spațiu și timp Expresia: gândire pură, Solovyov se aplică la înțelegerea relațiilor logice universale în orice obiecte date, nu numai în Divin, ci și în "lamă" (ibid , p) Crede oare prințul Trubetskoy că prin aceasta "lama" pentru Solovyov se transformă într-o categorie pură de gândire, îndepărtată de orice conținut dat și concentrată doar pe sine? Și din moment ce Solovyov nu a înțeles deloc fundamentarea rațională a adevărului despre trinitatea Dumnezeirii ca derivare dialectică a acesteia prin gândire pură în sensul hegelian al acestui cuvânt, atunci reproșurile prințului Trubetskoy cad și că Solovyov a introdus ilegal "pozitiv" date" în construcția sa: nu prin contrabandă, ci complet Solovyov a introdus în mod conștient, atunci când a determinat principalele momente ale existenței spiritului, indicația experienței interioare - mai bine de spus, intuiția interioară, deoarece în concluziile sale nu s-a oprit asupra generalizări empirice ale experiențelor noastre aleatorii, dar numai pe asta, fără de care viața noastră spirituală este cu adevărat imposibilă și Și el avea un drept neîndoielnic să facă acest lucru, întrucât spiritualitatea Divinității era acceptată ca ceva dat (sau dedus în prealabil) Și mai neașteptată este acuzația lui Solovyov că el transformă în mod arbitrar trei termeni logici (dar pentru Solovyov absolut reali) în chipuri, le atribuie o viață personală și, prin urmare, înlocuiește "termeni biblici în locul termenilor logici" (Miros V S Solovyova, vol I, p) În primul rând, nu prea înțeleg care ar putea fi crima aici? Aici, prințul Trubetskoy va fi probabil de acord că ipostaza în sensul său direct coincide în mod indistinguitor cu conceptul: subiectul, Prinț Trubetskoy însuși interpretează conceptul

de ipostază tocmai în acest sens (ibid , vol I, p , vol II, pp -); în același mod, Solovyov consideră conștient ipostaza și subiectul ca fiind logic egale concepte (vezi Lecturi despre Dumnezeu-bărbăție, pp -) Deci, dacă Soloviev ar face de fapt trecerea de la conceptul de subiecte - o ipostază la conceptul de persoane, ar urma doar tradiția teologică Dar să presupunem chiar că o astfel de tranziție este o mare greșeală (deși Prințul Biblioteca "Runivers " L LOPATIN se desfășoară o nouă zonă de-a lungul "La Russie et l'Eglise universelle*? La urma urmei, această lucrare în prim-plan a urmărit scopuri teologice și istorice bisericești În plus, Solovyov, la momentul scrierii sale, era puțin interesat de problemele filozofice generale și a fost complet dus de alte sarcini Derivarea Treimii Ipostaselor Divine în această lucrare este afirmată cu adevărat clar și simplu, poate chiar cu popularitate deliberată, dar nu există în ea un fior viu de inspirație creativă, care se simte în cele mai bune pagini din "Chet- Trubetskoy nu a dezvăluit în ce constă), cum nu a observat că îl acuză pe Solovyov de o crimă inexistentă? Dacă nu mă înșel, în La Russie et TEglise universelle, în capitolele consacrate derivării trinității Divinului, peste tot se spune doar despre ipostaze, iar expresia: persoane (personnes), este folosită o singură dată (p), în plus, în treacăt, în mod clar ca un simplu sinonim pentru ipostaze și fără nicio încercare de a trage concluzii ulterioare dintr-o astfel de denumire; iar în "Lecturi despre divin-omenirea", la fundamentarea adevărului trinității lui Dumnezeu (p -), expresia: persoane, din câte am putut observa, nu apare nici măcar o dată în același timp , el folosește o astfel de substituție verbală pentru a atribui viața personală ipostazelor Divinității?[/I] Mai degrabă, trebuie să ne gândim că Solovyov a evitat în mod deliberat să numească ipostaze persoane, având în vedere asocierile complexe legate de acest ultim cuvânt Infirmarea gândirii lui Soloviev pare cu greu convingătoare, că unul și același subiect nu poate fi atât complet nemanifestat, cât și pe deplin manifestat, și asumându-și din nou manifestarea obiectivă în sine, în unitatea vieții sale interioare deja revelate, printr-o simplă referire la ceea ce la sfârşitul procesului mondial, timpul va fi abolit, ^ între timp, fiinţele finite, rămase subiecţi individuali, vor combina totuşi în eternitate toate cele trei moduri de a fi La urma urmei, s-ar părea că nu această considerație despre atemporalitatea vieții viitoare ar fi trebuit să infirme adevărul despre incompatibilitatea evenimentelor care se exclud reciproc, ci, dimpotrivă, adevărul despre incompatibilitate ar fi trebuit să provoace îndoieli legitime în presupusa atemporalitate absolută a existența viitoare a creaturi finite Și atunci concluzia s-ar trage de la sine: fie după sfârșitul lumii, toate creaturile limitate trebuie să se îmbine complet cu ființa divină una și eternă, fie dacă ființele individuale își păstrează viața individuală specială, vor experimenta totuși o oarecare consistență în stările lor și acțiuni b Biblioteca "Runivers " VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY niy despre Dumnezeu-bărbăție" și "Principii filosofice ale întregii cunoașteri" În "La Russie et Г Eglise universelle" el rezumă doar opera sa filosofică anterioară, de altfel, pentru un larg, puțin interesat de subtilitățile filozofice ale publicului De aceea, prezentarea sa este prea concisă, dogmatică și provoacă uneori o serioasă nedumerire: de exemplu, definirea calității interne a Duhului Sfânt ca desfătare (ia jouissance), cu claritatea ei antropomorfă, nu spune prea multe pentru înțelegerea speculativă O altă întrebare devine de la sine în fața cititorului: nu prea mulți reprezentanți ai gândirii creștine împărtășesc cu el vina lui Solovyov

în orice moment al dezvoltării sale? Încercările de a înțelege și explica sensul interior al Treimii lui Dumnezeu au fost făcute de primii apologeți, și Origen, și bl Augustin, și părinții bisericii din primele concilii ecumenice, și cei mai faimoși scolastici, și marii mistici ai Evului Mediu și misticii timpurilor moderne, precum Jacob Boehme Ce? Au raționalizat cu toții credința, au negat misterul, au anulat totul supranatural, mistic? *) Sau sunt ei nevinovați de acest lucru și singurul Solovyov este de vină pentru toate acestea? Dar care este o diferență atât de puternică între încercările lor și încercarea lui? Nu știu cum prințul Trubetskoy rezolvă singur aceste întrebări - important este că în cartea sa nu le atinge deloc Și mi se pare că nu avea dreptul să facă asta Și în legătură cu aceste întrebări mai există o nedumerire: de ce prințul E N Trubetskoy nu a transmis deloc viziunea lui Solovyov cu privire la poziția specială a adevărului Treimii printre alte dogme ale creștinismului, motivată în "Lecturile sale despre bărbăția lui Dumnezeu" ? În mod convins și pe larg, în mai mulți pași, Solovyov demonstrează că ideea generală a Treimii lui Dumnezeu este atât de mult Miroza V S Solovyova, p Biblioteca "Runivers" L LOPATIN adevărul minții speculative, precum și revelațiile și că istoric "de a nega legătura dintre învățătura lui Filon și neoplatonism, pe de o parte, și creștinism, i e tocmai doctrina creştină a Treimii sau a Dumnezeului în Treime, este absolut imposibilă * *) El crede că teologia creştină, în întreaga sa istorie trecută, se poate spune că a fost alimentată de Platon şi Aristotel) În consecință, el definește relația dintre filozofia antică și adevărul creștin în acest fel: "Dacă esența vieții divine a fost determinată de gânditorii alexandrini într-un mod pur speculativ, pe baza ideii teoretice a Divinului, atunci în creștinism aceeași viață divină universală a apărut ca un fapt, ca o realitate istorică ,-în individualitatea vie a unei persoane istorice* *)· Mi se pare că trebuia să socotesc mai mult cu această convingere primordială a lui Solovyov, de la care nu s-a lepădat toată viața Orice teolog serios va fi de acord cu Solovyov că ideea Trinității Divinității a apărut istoric ca un adevăr speculativ și că primele sale scheme au fost date în filosofia antică Este imposibil de nega faptul că în toate sistemele idealiste ale antichității, începând cu Platon, și poate chiar pioagoreeni, multipersonalitatea Divinității a fost afirmată constant, uneori ca o dualitate a ipostazelor divine, în cea mai mare parte ca triplicitatea lor și că unele dintre aceste învățături au influențat, fără îndoială, Formulele Bisericii Într-adevăr, însuși conceptul de Logos în sensul său mistic, așa cum știe bine prințul E N Troubetzkoy, a fost prezentat pentru prima dată de Philon al Alexandriei Dar dacă toate acestea sunt așa, pentru gânditorul creștin este inevitabil ca x) Lucrări adunate ale lui V S Solovieva, pct III, pag) Ibid , p i) Ibid , p) Ibid , p i Biblioteca Runiverse VL S Soloviev și prințul E N Trubetskoi întrebare: care este adevărul speculativ solid în diferitele construcții ale triplicității ipostaselor divine, atât în antichitate, cât și în timpurile moderne, * și cum se raportează acest adevăr la învățătura bisericească despre Sf Treime? Această întrebare este destul de legitimă în ochii oricui permite o înțelegere speculativă a realității, iar Solovyov, când s-a gândit la ea, nu a comis nicio crimă, ci a fost doar adevărat cu sine Pentru cercetătorul și criticul sistemului lui Solovyov, este conturată încă o sarcină care, în opinia mea, nu poate fi ocolită în niciun fel: să evidențiem care dintre explicațiile filozofice și mistice anterioare ale adevărului despre Treime a avut cea mai semnificativă influență pe gândul lui? Și, în

special, cum se leagă propria sa deducție a celor trei ipostaze de construcția analogică a lui Schelling, de intuițiile profunde ale lui Jacob Boehme, pe care Solovyov l-a studiat cu atenție și l-a respectat foarte mult, de învățăturile celebrilor mistici din Evul Mediu și din epoca patristica? Ce a luat el în interpretarea sa de la alții și ce este în întregime al lui în ea? La urma urmei, doar în acest fel se poate determina gradul de originalitate al creativității speculative a lui Solovyov în acest domeniu Dar prințul E N Trubetskoy aproape că nu atinge deloc această sarcină În general, este ciudat pentru mine cum s-a putut limita prințul Trubetskoi la un verdict pur negativ în evaluarea unei astfel de învățături a lui Solovyov, care reprezintă doar una dintre verigile din eforturile de secole ale gândirii creștine și necreștine de a rezolva aceeași problemă de foarte mult timp pusă? Într-adevăr, prințul Trubetskoy afirmă (deși într-o contradicție destul de decisivă cu ceea ce spune el câteva rânduri mai devreme): "Trebuie să mă străduiesc să recunosc și să asimilez ceea ce am i) Crearea lumii V S Solovieva, vol I, p - - - Biblioteca "Runivers" L LOPATIN ascuns: altfel revelația ar fi lipsită de sens, fără scop revelația nu exclude cunoașterea, dar în același timp nu se încadrează în ea fără urmă Ea trebuie să rămână pentru totdeauna, în măsura în care exprimă sarcina încă neîmplinită a cunoașterii, dată* Ne limităm la această concesie: de fapt, în Sfera adevărurilor superioare, atât de îndepărtată de reprezentarea noastră adecvată, suntem cu greu putem pretinde nimic mai mult decât înțelegerea lor aproximativă Dar din acest punct de vedere se pune cu atât mai insistent problema valorii comparative a interpretărilor noastre asupra existenței cu adevărat Și acum, pășind pe terenul unei asemenea evaluări relative, prințului Trubetskoy nu i s-a părut niciodată că, cel puțin în istoria speculației creștine, interpretarea lui Solovyov a adevărului despre trinitate este una dintre cele mai bune, dacă nu chiar cea mai bună ? Să citească prințul E N Trubetskoy explicațiile Treimii Divinului existente în literatura creștină și să le compare cu construcția lui Solovyov: câți dintre ele pot fi comparați cu el în ceea ce privește claritatea și completitudinea gândirii, în certitudinea rezultatelor și în completitudine neconstrânsă de acord cu Formulele Bisericii în predici? Să presupunem că Solovyov nu a rezolvat problema până la capăt și că adevărul nu s-a instalat în soluția sa fără urmă; poate această decizie, în avantajele ei teoretice și în semnificația ei istorică, să rămână o cantitate indiferentă pentru oamenii care sunt interesați și dragi lui Solovyov ca filozof original și ca mare forță mentală? Sau prințul E N Trubetskoy arată diferit și consideră construcția Trinității de către Solovyov mai mică și mai rea decât alte încercări de acest fel? Atunci asta ar fi trebuit spus oricum Între timp, prințul E N Trubetskoy și-a concentrat atenția pe cealaltă parte a problemei: cu mare entuziasm și cele mai strălucitoare culori, el dezvăluie falsitatea și o diminuare inacceptabilă a credinței în chiar) Ibid , p Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY - Solovyov s-a gândit să ofere o explicație general înțeleasă a adevărului trinității "Dacă cele mai înalte taine ale vieții divine, spune el, pot fi deduse a priori și cunoscute de forțele naturale ale rațiunii pure, atunci, se întreabă, ce rămâne pentru credință?"), "atunci, pentru pentru a le asimila, nu este nevoie de o relație intimă și personală a unei persoane cu Dumnezeu: nu este nevoie de acel act de încredere, de acea predare totală lui Dumnezeu, care constituie însăși esența actului de credință Unde există o necesitate logică, nu mai poate exista acea libertate reciprocă în relațiile dintre Dumnezeu și

om, care constituie însăși esența relației religioase Credința în Sfânta Treime nu ar putea fi liberă pentru o persoană dacă ar fi obligată logic sa recunoasca acest adevar Exact la fel Dumnezeu nu este liber sa dezvaluie sau sa nu dezvaluie unei persoane Esenta sa, secretul fiintei sale, daca o persoana trebuie neaparat condusa la cunoasterea acestui secret prin puterea lui cunoașterea naturală O relație logică prin însăși natura ei este impersonală: în ea omul are cunoștințe despre divin, nu pentru că Dumnezeu vrea să-i dezvăluie secretele sale, pentru a-l face avocat sau prieten, ci pentru că nu există secrete pentru abilitățile sale cognitive * Nu știu ce este mai surprinzător aici: sinceritatea indignării prințului Trubetskoy sau nedreptatea lui evidentă față de Solovyov? În primul rând, cum ar putea el să piardă din vedere afirmația insistentă a lui Solovyov că în adevărul trinității nu cunoaștem decât momentele și relațiile cele mai generale din ființa divină, și nu conținutul ei concret, interior, infinit; acea rațiune, ca rațiune, cuprinde numai relații universale și acest lucru este adevărat nu numai pentru cunoașterea Divinului, ci și pentru fiecare creatură *) Ibid , p) Ibid , p - Biblioteca Runiverse L LOPATIN căci latura imediată, interioară și subiectivă a întregii realități este închisă rațiunii; că în fiecare ființă există ceva irațional, nu în sensul de nerezonabil, ci în sensul a ceva care se află în afara limitelor rațiunii și nu poate intra în Sfera ei "Există un anumit sens", spune Solovyov, "în care este necesar să recunoaștem trinitatea lui Dumnezeu ca fiind complet de neînțeles pentru minte, și anume: această trinitate, fiind o relație reală și esențială a subiecților vii, fiind viața interioară a ființelor , nu poate fi acoperit, pe deplin exprimat sau epuizat de nicio definiție a rațiunii, care întotdeauna, prin însuși conceptul lor, exprimă doar latura generală, formală a ființei" *) "Realitatea lumii divine, care prin necesitate este infinit mai bogată decât lumea noastră vizibilă, poate fi, evident, pe deplin accesibilă numai celor care aparțin cu adevărat acestei lumi", spune el într-un alt loc) Toate acestea trebuie să însemne că pentru omenirea minte Crede oare prințul Trubetskoy că, potrivit lui Solovyov, un teolog învățat care a stăpânit formula abstractă a Trinității se află în aceeași apropiere intimă de Dumnezeu ca și marele om drept care contemplă direct în cel mai înalt extaz mistic plinătatea misterioasă a vieții divine? În al doilea rând, ce temei avea prințul Trubetskoy pentru a afirma că Solovyov a transformat întregul conținut al creștinismului într-un sistem de adevăruri speculative necesare din punct de vedere logic și nu a lăsat nimic în seama credinței? De ce a lăsat să treacă complet neascultate de declarațiile cele mai insistente ale lui Soloviev împotriva posibilității unei astfel de acuzații? Yid Solovyov spune cu toate cuvintele sale: "Originalitate !) Lecturi despre Dumnezeu-bărbăție, p) Acolo) Ibid , p Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY Creștinismul nu este în vederi generale, ci în Fapte pozitive, nu în conținutul speculativ al ideii sale, ci în întruchiparea ei personală Această originalitate este inalienabilă creștinismului, iar pentru a o afirma nu este nevoie, contrar istoriei și bunului simț, să demonstrăm că toate ideile dogmei creștine au apărut ca ceva absolut nou, ca să spunem așa, au căzut gata din ceruri"*) "Numai creștinii", spune el puțin mai devreme, "pentru prima dată au cunoscut Logosul divin și Duhul nu din partea acelor sau a altor categorii logice sau metafizice sub care apăreau în filosofia alexandriană: ei cunoșteau Logos în Mântuitorul lor răstignit și înviat, dar Duhul în începutul viu, direct tangibil al trezirii lor

spirituale" *) II încă: "Dacă luăm în considerare tot conținutul teoretic și tot moralul învățăturii lui Hristos, pe care îl vom lua în considerare găsiți în Evanghelie, atunci singurul nou, specific diferit de toate celelalte religii, va fi aici învățătura lui Hristos despre Sine, arătând spre Sine însuși, ca și când ar fi un adevăr viu, întrupat") Și înainte de asta: "Creștinismul are propriul său conținut, independent de toate aceste elemente incluse în el (adică diverse învățături de natură metafizică și etică), iar acest conținut propriu este unic și exclusiv Hristos În creștinism ca atare, îl găsim pe Hristos și numai pe Hristos - acesta este adevărul, spus de multe ori, dar foarte puțin înțeles Despre un filozof care gândește așa, se poate spune, chiar și cu cea mai mică plauzibilitate, că a lăsat din credința creștină doar afirmații logice abstracte și a aruncat din ea orice altceva? La urma urmei, apariția lui Hristos în persoana-omul Isus este un singur Fap specific *) Ibid , p a) Ibid , p i) Ibid , p g - d') Ibid , p Biblioteca "Runivers" l LOPATIN istoria, care nu este supusă, în această calitate, unei derivări speculative din nicio premisă ontologică generală Divinitatea lui Isus poate fi simțită profund și irezistibil, se poate experimenta necesitatea morală de a-i recunoaște adevărul interior, dar nu poate fi dovedită prin nicio deducție dialectică, deoarece adevărurile speculative, chiar și atunci când se ocupă de principiile și proprietățile cele mai elementare ale ființei , au întotdeauna sens abstract și general și, în consecință, din ele pot fi deduse cu valabilitate logică numai propoziții cu conținut tot abstract și general Solovyov știa bine acest lucru și a afirmat în mod repetat acest lucru Iisus Hristos, răstignit și înviat, a fost pentru el subiectul unei credințe vii, deși credea că această credință a lui are o mare probabilitate teoretică Centrul și rădăcina viziunii religioase asupra lumii a lui Solovyov se afla în credința lui în Hristos, și nu în unele teorema ontologiei aprioristice și pentru mine este de neînțeles cum prințul E N Trubetskoy, în paginile lucrării sale pe care le analizăm, ar putea trece cu vederea acest lucru Va spune că în acuzațiile sale aspre nu a avut în vedere decât dogma Treimii? Dar de ce nu a făcut nicăieri această rezervare necesară? Și care este atunci sensul, fără nicio restricție, a asigurării categorice exprimate că, din punctul de vedere al lui Solovyov, nu există secrete în Divin și că el nu lasă nimic în seama sorții credinței? Este de la sine înțeles că, în sentința sa strictă, prințul Trubetskoi a amestecat cu imprudență metoda lui Solovyov cu cea a lui Hegel, deși, în concepțiile sale metodologice, Solovyov a fost doar un susținător al lui Schelling în filosofia sa pozitivă și în toată activitatea sa literară a respins hotărât) Vezi despre aceasta minunata sa scrisoare către L N Tolstoi ("Scrisorile lui Solovyov", vol III, pp -) Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY posibilitatea de a ajunge la adevărul real prin autodezvoltarea gândirii pure, neobiective Concepția prințului Trubetskoy asupra naturii conștiinței religioase ridică, de asemenea, îndoieli importante Atitudinea religioasă este, desigur, liberă, dar numai în sensul că depinde de omul însuși dacă își pune centrul existenței în Dumnezeu sau în sine Dar libertatea teoretică de a afirma orice în domeniul religios, același drept logic de a crede în Dumnezeu sau de a-l respinge, de a vedea în el un Tată iubitor sau o forță ostilă și rea, de a exprima cele mai diverse și contradictorii dogme despre ființa sa , să atribuie voinței sale decizii diametral opuse, - abia compatibil cu o dispoziție religioasă sănătoasă și serioasă Idealul religios care a luat naștere dintr-o alegere arbitrară între astfel de

presupuneri la fel de posibile va fi o formare accidentală și subiectivă, incapabilă să-i inspire nici măcar pe cei care l-au creat, odată ce înțeleg în ce moduri s-a dezvoltat în ei De fapt, epocile religioase aveau o atitudine diferită față de conținutul credinței: pentru oamenii care trăiau atunci, Dumnezeu, proprietățile sale și sensul activității sale în lume erau disponibile, date general recunoscute, din unghiul cărora priveau totul și nu putea arăta altfel La fel, geniile religioase, în care interesul religios i-a înghițit pe toți ceilalți, cred în Dumnezeu, nu pentru că arbitrariul lor a decis așa, ci pentru că Divinitatea s-a revelat irezistibil în adâncul conștiinței lor, ca cea mai reală dintre tot ceea ce este real, și nu pot, nu cred că credința lor își pierde ceva din valoare din asta Și, invers, dacă ar putea fi doar convinși că realitatea divină este doar propria lor presupunere liberă, atunci pacea lor interioară ar fi încălcată pentru totdeauna, iar Dumnezeu) Viziunea asupra lumii a lui V S Solovyov, vol I, p Biblioteca "Runivers" L LOPATIN ar fi devenit pentru ei o cantitate foarte îndepărtată și problematică Și ceea ce trebuie spus despre acești aleși ingenioși ai omenirii, se aplică, cu modificările corespunzătoare, persoanelor înzestrate cu mai puțină susceptibilitate religioasă: doar în măsura în care conștiința independenței adevărului religios față de opiniile și deciziile arbitrare ale omului este prezentă în noi sau lipsă de credinţă La urma urmei, afirmația: "Sunt liber să cred sau să nu cred în Dumnezeu", se traduce prin cuvinte simple: nu știu dacă există sau nu Dumnezeu Întrucât sunt ferm convins de ignoranța mea, cum pot fi la fel de ferm convins că există un Dumnezeu? În aceste condiții, poate exista o nevoie de credință, o dorință de credință, vise mângâietoare despre diverse obiecte de credință, dar nu va exista nicio credință în sine și nici o atitudine religioasă reală față de Divinitate Și atunci când apare, și cât timp persistă, ne pierdem astfel libertatea nelimitată de a crede sau de a nu crede Libertatea indiferenței în domeniul credințelor religioase poate provoca un joc foarte interesant și variat al înclinațiilor, viselor, gusturilor și capriciilor noastre mentale, dar este în mod clar incapabil să ofere fie convingeri ferme, fie o viziune completă asupra lumii ÎN Un alt exemplu de evaluare negativă unilaterală a prințului Trubetskoy a părerilor lui Solovyov este acuzația sa de înțelegerea lui Solovyov a lui Dumnezeu în panteism Citind reproșurile prințului E N Trubetskoy pe această temă, m-am convins încă o dată cât de drept aveam când în urmă cu mulți ani, în prima mea disertație, mi-am exprimat dorința ca cuvântul panteism să fie complet aruncat din lexicul filosofic Niciun termen nu este la fel de suprautilizat ca acesta, mai ales când vine vorba de justificarea filozofică a adevărurilor Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY # credinţă Într-adevăr, ar merita să ne gândim că panteismul în sensul literal și strict al cuvântului (παν - totul, ίΐεος(tm) Dumnezeu) nu poate exista, că este cu adevărat imposibil să identificăm conceptele: Dumnezeu și totul, că asta ar fi echivalent la enunțuri: unul este multe, necondiționatul este condiționalul, infinitul este finitul, cauza este efectul ei și alte sintagme similare, care în sens literal și irelevant nu pot fi gândite având în vedere contradicția reciprocă evidentă a termenilor incluse în ele Prin urmare, cuvântul panteism este folosit în mod obișnuit pentru a desemna anumite tendințe generale ale gândirii filozofice și religioase și, mai mult, - ceea ce face ca conceptul de panteism deosebit de nedefinit și lipsit de sens - tendințe direct opuse între ele Se vorbește despre panteism în acele cazuri când cineva observă fie o înclinație de a

recunoaște realitatea doar în spatele lumii, iar în spatele lui Dumnezeu doar în măsura în care este imanent lumii și fuzionat direct cu structura spațio-temporală a acesteia (panteismul naturalist), fie înclinaţia inversă de a afirma fiinţa reală este numai la Dumnezeu, iar de a atribui lumii doar o existenţă iluzorie şi reflectată (panteism mistic) Este important, în același timp, că se poate vorbi de panteism numai până când aceste două tendințe opuse în înțelegerea realității vor fi sfârșite: dacă numai lumea lucrurilor finite este recunoscută și Dumnezeu se va transforma numai în celălalt nume al său, atunci va exista nu mai rămâne panteism, dar obținem ateism simplu De cealaltă parte, dacă existența Mirei cu toată amânarea va fi proclamată doar la fenomenul aparent, imaginar, doar fals fantomatic, vom avea un aksmism, în care nu se presupune că nu se va realiza nimic, acum se spune cuvântul în diferite minți și se împletesc capricios unul cu celălalt, și așa, deoarece nu există o singură persoană care să aibă Biblioteca "Runivers" l LOPATIN Dacă tendințele naturaliste sau mistice nu au predominat, atunci acuzația de panteism, ca opus teismului real, depinde foarte des de subtilitățile verbale și de terminologia accidentală În acele cazuri, când așa-numitele învățături panteiste se abat semnificativ de la viziunea teistă, panteismul este cel mai adesea înțeles ca concepția materială a Divinului ca forță elementară, inconștientă, care generează lumea cu necesitate involuntară, concepția senzuală a creației a lucrurilor ca material din liana esența lui Dumnezeu și idei similare care au destul de puține în comun cu sensul direct al termenului panteism x) Prin urmare, atunci când cineva este acuzat de panteism, este urgent necesar să se determine cu toată precizia care anume ar trebui să fie sensul unei astfel de acuzații și ce fel de panteism este în discuție? Există o formă importantă de așa-numit panteism, care admite o caracterizare destul de definită și care corespunde cel mai îndeaproape sensului verbal al termenului Acesta este tipul de înțelegere a lumii care este predominant caracteristic gândirii filozofice germane și dă tonul principal majorității sistemelor idealiste germane din secolul trecut: înțeleg doctrina absolutului în curs de dezvoltare Conform acestei învățături, Divinitatea abia la sfârșitul timpului, numai după finalizarea întregii lumi și a procesului istoric, atinge deplinătatea stăpânirii de sine, a conștiinței de sine și a armoniei interioare a principiilor opuse inerente acesteia, în timp ce Procesul cosmic nu a ajuns la scopul său, Dumnezeu devine doar treptat ceea ce ar trebui să fie Dumnezeu și lumea sunt două laturi inseparabile și corelate reciproc ale aceleiași realități: Dumnezeu nu este nimic în afara lumii , deoarece numai în procesul lumii primește singura realizare a concluziilor) Despre toate acestea am vorbit mai pe larg în "Probleme pozitive de filosofie", Vol I, ed , pp - Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY a tuturor posibilităților din ea, iar lumea nu este nimic în afara lui Dumnezeu, pentru că întreaga ei realitate constă numai în ceea ce realizează direct și imediat și conține în sine viața unică a Divinității absolute Începuturile unei astfel de înțelegeri le găsim încă la misticii germani, în special la Jacob Boehme; ea a ajuns la cea mai particulară și completă dezvoltare în panlogismul lui Hegel În acest sens, Schelling nu a fost scutit de panteism, nici măcar în filosofia sa pozitivă, când rupsese deja, fundamental, complet de tendințele naturalistice ale primelor sale construcții filosofice Solovyov, fără îndoială, a experimentat o influență foarte puternică a idealismului german în general și a filozofiei pozitive a lui Schelling în special; Premisele principale ale celui mai recent sistem al lui

Schelling s-au reflectat în câteva puncte foarte semnificative ale perspectivei lumii a lui Solov'ev Prin urmare, întrebarea cu privire la măsura în care panteismul caracteristic idealiștilor germani a fost exprimat în doctrina lui Solovyov despre Dumnezeu este destul de legitimă și merită o atenție serioasă din partea oricărui student al filozofiei lui Solovyov Cu toate acestea, într-o astfel de Formă, se rezolvă destul de ușor Pentru un critic imparțial, ar trebui să fie clară atitudinea puternic negativă în care Solovyov, de la începutul activității sale literare, față de învățătura germană despre dezvoltarea treptată și perfecțiunea lui Dumnezeu în procesul cosmic Deja în Criza filosofiei occidentale, el dovedește cu insistență că totul în Dumnezeu este etern, că nicio schimbare în timp nu trebuie să-l atingă și că nici lumea, nici procesul istoric nu pot adăuga sau scădea nimic în el El a rămas fidel acestei convingeri Nici în restul vieții sale În același mod, nu se poate atribui concepțiile sale teologice și orice alte semne distincte care caracterizează de obicei trăsăturile așa-mai-Questions of Philosophy, CI Biblioteca "Runivers" L LOPATIN numit panteism Solovyov a respins în mod fundamental orice inconștiență în Dumnezeu; el a apărat întotdeauna libertatea interioară a creativității divine, iar teoria sa despre creație nu avea nimic în comun cu presupunerea unei expirări materiale, sau a separării lumii de Dumnezeu înțelegeți-l doctrina devenirii sau a celui de-al doilea absolut Despre cel de-al doilea absolut, el a crezut cu adevărat că este imanent în lume și s-a dezvoltat treptat în ea, și a identificat acest absolut cu omul Cu toate acestea, nu mă voi opri acum asupra acestui punct și dintr-un motiv simplu: prințul E N Trubetskoy aprobă doctrina lui Solovyov a celui de-al doilea absolut și doctrina aferentă sufletului lumii, le asimilează și chiar le dezvoltă în continuare, propunând panteiste caracteristici în ele și mai mult Prin urmare, ar fi mai oportun să vorbim mai târziu despre acest element important în viziunea filozofică a lui Solovyov, când vom cunoaște mai bine opiniile pozitive ale prințului E N Trubetskoy Acum voi observa doar că Soloviev a separat puternic pe cel de-al doilea, imanent lumii, devenind absolut de primul, ca ridicându-se în întregime deasupra lumii în eternitatea ei interioară și perfecțiunea ei completă și i-a opus unul altuia, ca creație și Creator Toate acestea oferă temeiuri complete pentru a afirma că în înțelegerea sa despre Dumnezeu și relația sa cu lumea, Solovyov a avut o viziune strict teistă Prințul E N Trubetskoy gândește cu totul altfel În opinia sa, "atitudinea față de panteism este un punct dureros în metafizica lui Solovyov " Prințul Trubetskoy admite că Solovyov a vrut să se ridice deasupra panteismului și să-l depășească, dar, în același timp, crede că !) Perspectivele lumii V S Soloviev, vol I, p Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY depășirea completă a panteismului i-a fost imposibilă având în vedere punctul său de vedere principal: Solovyov "amestecă două lumi, două ordini de ființă esențial diferite și înțelege relația dintre Divin și aici ca relație dintre esență și fenomen" *) Potrivit prințului Trubetskoy, acesta este principalul dezavantaj al gândirii lui Solovyov: Solovyov vede chiar ceva complet iluzoriu în lume, transformându-l într-un produs al imaginației sufletului lumii și rezultatul punctului său de vedere fals *) Prințul Trubetskoy pune extrem de mult învățătura lui Soloviev asupra celui de-al doilea absolut, dar constată că el elucidează greșit relația sa cu primul absolut Potrivit prințului Trubetskoy, "la Solovyov, ceea ce devine este înțeles în Schellingianism ca o componentă necesară a (primului) Absolut însuși, din epocă și, în plus, în mod esențial legat de acesta"

); predicat și, prin urmare, intre Absolut si geneza in general" '*); de aceea "geneza, devenirea ființei și odată cu el este legată de Absolutul ca fenomen de esență" s)· Din partea mea, voi spune că principalul dezavantaj al criticii prințului E N Trubetskoy, care se repetă foarte des în cartea sa, este folosirea unor termeni foarte generali, foarte ambigui datorită răspândirii lor largi în limbajul filozofic și în relație cărora aproape că nu face nicio încercare consistentă de a explica sensul exact în care le folosește Prin aceasta ei dobândesc caracterul unor locuri comune și criterii dogmatice după care totul este judecat, dar care ei înșiși !) Ibid , cu orașul) Ibid pagina σ) Ibid , p) Ibid , p K :) Acolo * L LOPATIN rămâne liber de judecată logică Nu știu de ce depinde - poate doar de faptul că, după ce a pus sarcina lucrării sale de a familiariza cititorii cu viziunea asupra lumii a lui Solovyov, el își expune, fără să vrea, propriile puncte de vedere numai în trecere, fără o fundamentare adecvată, nu în formă de propoziții dovedite, ci mai degrabă într-o formă de enunțuri categorice, uneori criptice În orice caz, remarcile și obiecțiile sale critice împotriva lui Solovyov nu devin mai convingătoare din aceasta Când filosofia lui Solovyov este acuzată de panteism, această lipsă de metode critice a prințului Trubetskoy este clar evidentă Am văzut deja cât de gol și nedefinit se dovedește a fi însuși conceptul de panteism și cât de dificil este să îl folosim ca măsură a adevărului sau falsității teoriilor filozofice În mod similar, principalul argument invocat de prințul Trubetskoy în favoarea acuzației sale tratează un concept care nu este mai puțin ambiguu: prințul Trubetskoy susține că, pentru Solovyov, Dumnezeu se raportează la lume, ca o esență a unui fenomen De ce prințul Trubetskoy nu a indicat ce înseamnă el însuși prin cuvântul "esență"? La urma urmei, "esență" este departe de a aparține categoriei conceptelor clare din punct de vedere filozofic Ca să nu mai vorbim de acele abuzuri colosale la care acest concept a fost și este supus încă în istoria gândirii umane *), nu trebuie să uităm că și în cele mai simple aplicații ale sale are un dublu sens: prin esență înțelegem fie substanță, - o subiect, o ființă, un lucru - căruia îi aparțin unele proprietăți și stări sau, dimpotrivă, calitatea principală sau totalitatea calităților principale, cu alte cuvinte, natura generală a unei substanțe Astfel, atunci când discutăm despre corpuri, putem spune în egală măsură: corpul este o esență extinsă, iar esența corpului este extensie Vezi Problemele mele pozitive de filosofie, în special prima parte   Între timp, prințul Trubetskoy nu numai că nu a observat nicăieri această diferență, dar, așa cum vom vedea mai târziu și cu altă ocazie, amestecă cu încăpățânare aceste două sensuri În speță, însă, nu pare să existe niciun motiv pentru o astfel de confuzie Opinia atribuită lui Solovyov că Dumnezeu este esența lumii, aparent, ar trebui înțeleasă în sensul că pentru Solovyov Dumnezeu este o substanță, iar lumea este totalitatea proprietăților și stărilor acestei substanțe - nu se poate, de fapt , consideră-L pe Dumnezeu numai pentru totalitatea calităților a ceea ce ar fi orice ar fi Indicația prințului Trubetskoy că Solovyov are o relație a subiectului cu predicatul între existentul atot-unu (Dumnezeu) și devenirea existentă (lumea), confirmă pe deplin o asemenea interpretare a acuzației exprimate de el Cu toate acestea, de îndată ce înțelegem gândul prințului Trubetskoy, va prezenta o calomnie evident nedreaptă asupra filozofiei lui Solovyov La Solovyov, opoziția decisivă dintre proprietățile și stările Divinului, pe de o parte, și proprietățile și stările creaturii, pe de altă parte, este subliniată

atât de conștient și puternic peste tot încât este imposibil să nu acordăm atenție acestui fapt Substanța imanentă a procesului cosmic în filosofia lui Solovyov poate fi considerată sufletul lumii, al doilea absolut, natura devenind om, dar nu Dumnezeu însuși în eternitatea neschimbătoare a definițiilor și stărilor sale Potrivit lui Solovyov, doar altceva pentru Dumnezeu se poate schimba și dezvolta, deoarece a căzut de la el și a devenit în afara vieții divine și prin aceasta a fost îmbrăcat în proprietăți și stări care sunt direct opuse calităților interne ale ființei divine, transformând astfel în imaginea sa distorsionată și răsturnată, iar acest gând nu poate fi eliminat din Solovyov prin nicio reinterpretare a citatelor individuale scoase din context Într-adevăr, prințul Trubetskoy însuși, în al doilea volum al lucrării sale, dă vina specială pe lucrările primei perioade a operei lui Solovyov (și anume, el acuză aceste lucrări de panteism), pe care Solovyov le-a adăugat Biblioteca "Runivers" b L LOPATIN cunoaște nu numai substanțialitatea sufletului lumii, ci și toate sufletele individuale și toate centrele reale ale ființei în general, începând cu atomii: recunoașterea pluralității de substanțe, în ochii prințului Trubetskoy, este cel mai mare păcat speculativ al lui Solovyov în acest sens perioada activităţii sale Cum poate, atunci, același Soloviev, și în aceeași perioadă a activității sale, să fie acuzat de faptul că pentru el singura substanță era Dumnezeu, iar lumea, atât ca întreg, cât și în părți, a fost doar o manifestare a acestei substanțe? Nu ar trebui să se întoarcă mai repede această acuzație împotriva concepției lui Soloviev asupra lumii în ultima perioadă a lucrării sale, și cu mult mai multă justificare, dacă măcar luăm această viziune asupra lumii în forma în care o expune prințul Trubetskoy? Dacă pentru Solovyov, în epoca finală a activității sale filozofice, Dumnezeu a rămas într-adevăr singura substanță și a considerat toate creațiile ca formațiuni temporare ("ipostaze"), generate și absorbite constant de "curentul lui Heraclit"'), iar realitatea aceste formațiuni reprezentau, în ochii lui, un produs trecător al creativității divine libere, atunci o astfel de viziune poate fi afirmată fără prea multă întindere că în ea lumea s-a dovedit a fi doar o manifestare a unei singure substanțe divine Sau, poate, sunt greșit, iar prințul E N Trubetskoy, dând vina pe prima perioadă a creativității lui Solovyov prin faptul că în ea relația de esență cu fenomenul a fost stabilită între Divin și "lumesc", a înțeles el termenul "esență" deloc în sensul substanței?Dar în ce sens a înțeles-o atunci ? Și mai puțin convingătoare mi se par acuzațiile lui Solovyov că a negat complet realitatea lumii, a văzut în ea doar o mască înșelătoare, a considerat-o a fi un produs al imaginației sufletului lumii și a falsului său "Viziunea asupra lumii a lui V S Solovyov", vol P, pp S- Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY puncte de vedere etc Oricât de iluzioniste "au fost colorate frazele individuale ale lui Soloviev, inspirate de amintirile lui Schopenhauer, nu ar trebui să inducă în eroare un cunoscător atât de bun al operelor lui Soloviev precum prințul E N Trubetskoy Adevărata viziune asupra lumii a lui Solovyov nu se afla, desigur, în aceste reflectări aleatorii ale Formulelor cândva familiare Solovyov ar putea numi lumea extra-divină rearanjată subiectiv și răsturnată de lumea divină; dar în acelaşi timp credea că lumea divină, în măsura în care era cuprinsă în sufletul lumii, era într-adevăr răsturnată în ea când ea cade El ar putea considera natura un produs al imaginației și un punct de vedere fals al sufletului lumii, dar a recunoscut chiar această imaginație și o atitudine falsă față de lumea divină ca fiind cosmice cu adevărat reale

și în sine o realitate independentă, substanțială Recunoașterea faptului că imaginea divină distorsionată este prezentă nu este o dovadă a panteismului lui Solovyov, ci o respingere foarte serioasă a oricăror presupuneri despre el) Ibid , pct I, pag) În același mod, nu este deloc potrivit să-l acuzăm pe Solovyov de o înțelegere panteistă a relației dintre al doilea absolut și primul: cu greu îndeplinește cerințele acurateței filozofice pentru a caracteriza al doilea absolut ca parte integrantă a lui Dumnezeu (p) într-o doctrină care neagă în mod fundamental orice parte din Divinitate Pe de altă parte, lui Solovyov cu greu poate fi reproșat că a recunoscut din timpuri imemoriale legătura dintre Dumnezeu și creația sa: din punctul de vedere cel mai teist (și chiar din punct de vedere teist, decât din oricare altul) mai trebuie să admitem că în Dumnezeu și pentru Dumnezeu totul este veșnic, și mintea lui, și voința lui și previziunea lui asupra evenimentelor cele mai mărunte și a tuturor hotărârilor sale despre ele Nimic nu se adaugă la acuzația de panteism și la indicația că în creația lui Solovyov este în mod esențial legată de Dumnezeu, sensul acestui cuvânt rămâne nedefinit Și mai puțin ne spune considerația că la Solovyov al doilea absolut nu are o natură specială proprie în comparație cu primul (p) Nu știu ce înseamnă aici prințul Trubetskoy Biblioteca "Runivers" L LOPATIN VI Din cele spuse, este ușor de observat că acuzația de panteism a lui Solovyov se dovedește a fi, în orice caz, puțin substanțială Între timp, prințul E N Trubetskoy acordă o importanță fundamentală acestei acuzații: i se pare că renunțarea la panteismul lui Solovyov este condiția principală pentru o soluție satisfăcătoare a problemei filozofice *) De aici unul dintre cele mai esențiale puncte ale abaterii prințului Trubetskoy de la perspectiva lumii a lui Solovyov: el se opune presupusului panteism al lui Solovyov cu doctrina sa despre crearea lumii din nimic*) Formula care afirmă creația din nimic nu este nimic nou în istoria gândirii creștine: ea este sfințită de autoritatea Sfintei Scripturi și constituie locul comun al raționamentului teologic obișnuit Dar, în același timp, teologii avertizează cu tărie că în acest nimic, din care este creată lumea, ei nu ar trebui să vadă nimic dat Divinității și diferit de ea și să nu privească nimic ca material al creației, adică să i se acorde doar o semnificație negativă și în niciun caz pozitivă De fapt, expresia: din nimic, în sensul ei literal, este doar o metaforă Ideea doctrinei creștine este mult mai precis exprimată prin cuvintele: Dumnezeu a creat lumea din nimic, sau chiar mai simplu: lumea nu a fost creată din nimic) În Formula obișnuită despre care discutăm, este simplă și sub natură Dar dacă are în vedere totalitatea proprietăților de bază, atunci diferența lor în al doilea absolut față de proprietățile primei este afirmată de către Solovyov foarte persistent, iar acest lucru, desigur, nu este contrazis de presupunerea că în mintea lui Dumnezeu despre această diferență în devenirea, ființa creată, se dă o idee veșnică De asemenea, este complet neclar de ce, în asemenea condiții, relația dintre Dumnezeu și lume nu poate fi liberă, când, pentru Solovyov, însăși apariția formelor create, extradivine, presupune un act liber de autodeterminare Ibid , p) Acolo) miercuri al meu "Poz cur filozofie", ed , vol I, p Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY se afirmă doar absenţa în crearea lumii a ceva, cu excepţia puterii creatoare a lui Dumnezeu - a oricărui lucru exterior lui Dumnezeu Prințul E N Trubetskoy nu a ținut suficient în considerare avertismentele teologilor și, prin urmare, nu a fost de acord nu numai cu Solovyov, ci și cu învățătura teologică Poate că, împotriva voinței lui, nimic nu are în el un rol mult mai pozitiv decât

permite sensul său direct Se dovedește a fi o stare preliminară a lumii create, chiar și esența ei interioară, deoarece reprezintă ceva separat de Dumnezeu, este substratul devenirii, suferă diverse transformări, este caracterizat ca rădăcina interioară a izolării și independenței ființelor individuale Mă voi limita la câteva citate, dar s-ar putea oferi multe altele "Esența oricărei ființe care devine", spune prințul Trubetskoy, "nu este nimic determinat în mod obiectiv să fie într-o idee * J) "Absolutul rămâne nelimitat și perfect "Celalalt" nu-l poate limita, deoarece este separat de Absolut - nimic, devine ceva doar într-un act creator absolut ") "Ceea ce există în om nu este nimic în afara realității divine: doar pus într-o relație certă cu ideea divină, se transformă în ceva") liber și detașat de natura eternă Divină, deosebindu-se de ea nu numai prin aparenţă, ci prin însăşi rădăcina ei metafizică El (lumea) în același timp și nimic și ființă, căci esența oricărui proces în timp constă tocmai în trecerea de la neființă la ființă Începutul lumii este sărăcia, neantul de ființă, pusă în abstractizare din "Sophia "care, dimpotrivă, este plinătatea ființei" *) "Persoană-) Mirosozertsanie V S Solovyeva, vol I, p -) Ibid , p) Ibid , p · Ibid , p - Biblioteca Runiverse L LOPATIN ființa este o ființă liberă de eternitate și pentru eternitate În sine, nu este nimic, dar în scopul său este o parte infinit de semnificativă și valoroasă a Atot-Unității Divine" *) sau alte Forme și calități pozitive") "O persoană, ca ființă creată, nu este nimic, transformată printr-un act de creație într-un "ceva", chemat să servească drept suport pentru Divin" *) "Nu numai sufletul uman, ci întreaga noastră lume emergentă este trăită de conștiința religioasă creștină ca un nimic în sine"*) "În sine, ea (natura umană) nu este nimic din care totul este creat") Întreb: acestea sunt într-adevăr doar metafore picturale, sau aceste fraze exprimă gândul serios al autorului? Și dacă se gândește la toate acestea, cum se poate apăra de acuzația foarte firească de dualism? Adevărat, prințul Trubetskoy afirmă hotărât că nu recunoaște în lume nicio substanță egală cu Dumnezeu - dar este într-adevăr o chestiune de nume? Nu mai insistă el că lumea diferă de Divin "în rădăcina ei însăși metafizică" și că "are o bază specială, separată (cursive ale mele) de natura divină" b)? Este important ca el să recunoască două principii pentru lume Și în această recunoaștere, desigur, nimic nu se schimbă pentru că el face ca cel de-al doilea principiu, în forme specifice ale realizării lui, să depindă de primul principiu, divin Prințul E N Trubetskoy știe bine că în marea majoritate a învățăturilor filosofice dualiste, al doilea principiu material este absolutul) Ibid , pct II, pag) Ibid , p t) Ibid ') Ibid , p Ibid , p €) Ibid , pct I, pag Biblioteca Runiverse VL S Soloviev și prințul E N Trubetskoi foarte pasiv în raport cu primul, activ și creativ Așa privește cel mai strălucit și tipic dualist al antichității, Platon, la dualitatea începuturilor în cea existentă, iar în aceasta l-a urmat Aristotel; Platon, avertizându-l pe prințul E N Trubets- care, definește direct principiul material ca inexistent sau nimic (μή o>) Este extrem de regretabil că prințul Trubetskoy, cu animație, vorbește despre crearea lumii din nimic despre transformarea nimicului în ceva, despre rolul nimicului ca rădăcină și suport metafizic atât în evoluția cosmică, cât și în procesele vieții individuale, nu a pus niciodată o întrebare fundamentală; despre ce nimic nu vorbeste? Despre nimic relativ și comparativ, sau despre nimic în sensul direct și necondiționat al cuvântului, adică despre absența completă a oricărui fel de existență, în orice privință? Folosind terminologia greacă, vorbește despre μή despre v sau despre ουκ ev?

Dacă este vorba de primul, atunci el este un dualist și în această privință nu diferă în niciun fel de alți platoniciști; daca despre al doilea, atunci nu numai locurile citate, ci si multe altele, necitate de mine, consideratiile respectatului autor isi pierd tot continutul si sensul Chiar și Parmenide din Elea a proclamat axioma: nu există inexistență și cu greu se poate obiecta serios la acest adevăr nevinovat: până la urmă, se rezumă la Formula tautologică: ce nu este, asta nu este Cum poate servi ceva ca material pentru ceva, cum poate suferi orice transformare, cum poate fi un suport pentru ceva dacă nu există deloc? Nimic de genul acesta nu poate explica clar nimic Dacă te gândești cu atenție la conceptul general al prințului E N Trubetskoy, asemănarea acestuia cu dualismul platonic este și mai hotărât dezvăluită Nu este de la o rădăcină metafizică specială a universului creat că Biblioteca "Runivers" L LOPATIN Este clar la Prințul Trubetskoy capacitatea inerentă creaturilor de a experimenta diverse stări și inevitabilitatea ca acestea să se apropie doar treptat de normele ideale stabilite pentru ei, în raport cu care nu sunt decât o oglindă vagă și strâmbă? Nu este această rădăcină independentă a tuturor lucrurilor create purtătoarea unei pluralități de lucruri și ființe relativ independente, în contrast cu unitatea pură a Divinului? Și nu este sursa diferitelor formațiuni aleatorii în procesul cosmic și a tuturor relelor din lume? Asemenea lui Platon, prințul Trubetskoy atribuie naturii speciale și separate de natura divină) baza lumii o forță complet pozitivă: forța de opoziție față de divin Toate acestea dau dreptul neîndoielnic de a numi prințul E N Trubetskoy un dualist în filosofie: panteismului imaginar al lui Solovyov, el opune un dualism complet real Nu există niciun motiv să fim surprinși de acest lucru: pluralismul, și predominant într-o formă dualistă, este în prezent o teorie filozofică foarte răspândită și populară; nu este nimic ciudat că prințul Trubetskoy i-a adus tributul Ceea ce este destul de ciudat este că prințul Trubetskoy nu a apreciat deloc semnificația adăugărilor sale la viziunea asupra lumii a lui Solovyov și crede serios că prin amendamentele sale nu face decât să termine părerile lui Solovyov și, în același timp, le apropie de doctrina bisericească De fapt, premisele ontologice ale prințului Trubetskoy fac o întreagă revoluție în sistemul lui Solovyov și oferă o iluminare complet diferită problemelor metafizice, la care Solovyov s-a gândit în mod deosebit Ceea ce Solovyov a găsit cel mai greu în ei, prințul Trubetskoy presupune că este hotărât și dat în avans Pentru Solovyov, ca monist consecvent, a primit un premiu imens *) Ibid , p -) Pagina Biblioteca Runiverse VL S Soloviev și prințul E N Trubetskoy importanța fundamentală a întrebării: dacă Dumnezeu este singurul principiu al întregii realități și al întregii existențe, atunci cum este posibil ca ceva să fie al lui și ca creaturile chemate la existență de el să-i poată rezista? Bun sau rău, el răspunde la această întrebare arătând spre diversitatea potențialităților ființei create conținute în puterea creatoare a Divinului și spre libertatea primordială inerentă acestor potențialități Pentru prințul Trubetskoy, pur și simplu nu se pune problema aici: el presupune dinainte că Dumnezeu este realizat nu numai în sine, în natura sa, ci și în afara lui, în libertatea sa Și nu observă că prin aceasta pentru Dumnezeu de la bun început se presupune că există un fel de în "și", un fel de Sferă exterioară de acțiune *) Acest lucru pare să fie de la sine înțeles cu el *); el nu încearcă să explice mai îndeaproape ce înseamnă pentru Dumnezeu în afară Din nou Platon vine involuntar în minte cu caracterizarea sa a principiului material ca spațiu sau loc (χωρά) Adevărat, prințul Trubetskoy încearcă

să stabilească o diferență internă între realizarea lui Dumnezeu în natura sa și în libertatea sa: în contrast cu libertatea activității creatoare exterioare, "Natura divină este tărâmul necesității necondiționate") "Natura divină este unul dintre cele mai întunecate puncte din metafizica prințului Trubetskoy În primul rând, de unde a venit? La urma urmei, autorul nu face nici cea mai mică încercare de a o dovedi sau de a o elucida în niciun detaliu Cu greu l-ar putea împrumuta de la Solovyov ; - pentru că această filozofie a lui Solovyov era prea impregnată de conștiința libertății interioare a Divinului; conform învățăturilor lui Solovyov, Dumnezeu se revelează în mod liber ca unitatea totală a existenței și, în consecință, sufletul lumii, Ibid , p) Pagina ") Pagina Biblioteca "Runivers" L LOPATIN încă în ea, era deja un început liber, căci în Dumnezeu totul este liber, fiind un produs al autodezvăluirii sale libere S-ar putea crede că prințul Trubetskoy, proclamându-și axioma, pur și simplu și-a amintit brusc de Spinoza Între timp, ridică obiecții fundamentale serioase împotriva sa Dacă ființa Divinului este autoafirmare și autodeterminare absolută - și cu greu poate fi înțeleasă altfel - atunci ea este, prin urmare, absolut liberă Nici o Soartă, nicio natură nu-l cântărește - dimpotrivă, Dumnezeu însuși nu este nimic care se presupune pe sine, izvorul liber al întregii sale realități și, în consecință, al tuturor relațiilor neapărat imaginabile dintre aceste proprietăți, odată ce sunt date Strict vorbind, natura lui Dumnezeu constă numai în libertatea sa: întreaga sa viață este auto-dezvăluirea creativității sale absolut libere Văzută retrospectiv de mintea noastră cunoscătoare (presupunând că Divinul ne-a fost deja dat), necesitatea determinărilor sale interne nu înseamnă nimic mai mult decât simpla conformare a libertăţii sale cu ea însăşi Întrucât Dumnezeu este o forță creatoare liberă, este, desigur, imposibil pentru el să fie o materie extinsă și de nepătruns, în toate mișcările sale supuse legilor inerției și impulsului; întrucât întregul conținut al ființei sale este generat de autodeterminarea sa, pentru el, evident, nu poate exista nimic care să-i fie în mod esențial exterior, care i-ar fi dat în afară de el și, prin urmare, să-i limiteze activitatea de sine etc Pentru gândirea noastră cognitivă, toate acestea sunt consecințe logic necesare care decurg din însăşi esența Divinității Dar pentru Dumnezeu această necesitate înseamnă doar absența a tot ceea ce este obligatoriu necesar Se poate dovedi cu deplină justificare că în sfera Libertăţii Divine şi necesitatea sunt concepte corelative, dar numai în sensul că toată necesitatea în Dumnezeu este numai Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY o expresie derivată și condiționată a libertății originare a ființei sale Nu aș dori aici să mă alung și mai mult pe tărâmul considerațiilor, pe care le-am expus mult mai detaliat în "Probleme pozitive ale filosofiei" și în câteva articole Ceea ce s-a spus, mi se pare, este suficient pentru a vedea că axioma prințului E N Trubetskoy sună foarte unilateral și că, în orice caz, are nevoie de fundamentare și justificare La urma urmei, natura Zeității, potrivit prințului Trubetskoy, ar trebui să includă și acele imagini normative eterne ale lucrurilor create care sunt conținute în Divina Sofia *) Sunt aceste imagini, în tot conținutul lor concret și pozitiv, chemate în fața lui Dumnezeu cu fatalitate inevitabil și nu sunt ele produsul etern al creativității sale libere? Care ar putea fi aici necesitatea fatală când vine vorba de individualitatea concretă a unor posibile creaturi, care, ca atare, în mod clar nu permite deducerea exhaustivă din orice proprietăți și relații generale? Nu suntem noi, dimpotrivă, obligați să admitem că sfera imens de bogată și semnificativă a

libertății este deja dată în însăși natura Divinului și nu începe doar dincolo de ea? Și, pe de altă parte, dacă totul în natura divină este într-adevăr supus unei necesități necondiționate, cum poate o ființă care posedă o astfel de natură să realizeze acte libere în afara ei? Poate sa !) "Hai să mergem, măgar philos *, i eu, ed , p - , i II, p -) În unele locuri în cartea sa, prințul Trubetskoy chiar o identifică pe Sofia cu natura divină, ceea ce introduce o mare ambiguitate în învățătura despre ea Indiferent de cât de diferite ar fi părerile lor despre Sophia Solovyov și prințul Trubetskoy, ei sunt, fără îndoială, de acord cu un singur lucru: conform învățăturilor lui Solovyov și conform învățăturilor prințului Trubetskoy, din câte îl înțeleg, Sophia este prototipul etern a lumii create sau a naturii finite, venind la mintea Divină, dar în niciun caz esența originală a Divinității în sine și înaintea oricăror manifestări Din acest punct de vedere, Sophia poate fi numită natura în Bom, și nu natura Bosh,) Vezi "Probleme pozitive ale filosofiei*, Partea a II-a, p Biblioteca "Runivers" L LOPATIN Dumnezeu să devină în contradicție cu natura sa? Libertatea nu se va dovedi atunci a fi proprietatea exclusivă a acelui neant real, căruia atât ființa, cât și neființa, precum și lipsa nimicului și plinătatea vieții în Divin, sunt la fel de deschise, iar rolul voinței divine să nu se reducă la stabilirea necesară a normelor necesare pentru posibilele căi ale întemeierii misterioase a lumii? Toate aceste întrebări sunt ridicate de la sine, dar prințul Trubetskoy nu le dă niciun răspuns clar Un singur lucru este clar, că el recunoaște totuși libertatea necondiționată a Divinității, dar o plasează undeva în afara propriei sale naturi și realități VII Cu o formulare generală dualistă a viziunii asupra lumii a cărții E N Trubetskoy, modificările pe care le introduce în învățătura lui Solovyov despre Sofia Înțelepciunea lui Dumnezeu sunt de înțeles Pentru Solovyov, Dumnezeu este singura sursă a întregii realități, a întregii independențe și a întregii separații în existentă El nu presupune nimic în afara lui Dumnezeu În consecință, pentru Solovyov, Sofia este prototipul ideal etern al lumii, în care, totuși, de la început este cuprinsă toată plenitudinea potențialităților reale ale lumii; este totul, ca din timpuri imemoriale puterea diferitelor manifestări ale creativității sale realizate în Divin pentru sine; este o asemănare vie a lui Dumnezeu, pentru că în ea se repetă esența Divină în creația ideală eternă Dar, prin urmare , această lume primitivă, și mai presus de toate centrul ei interior, sufletul lumii, trebuie să posede puterea de autodeterminare liberă, altfel nu ar fi asemănarea lui Dumnezeu: la urma urmei, autodeterminarea și libertatea sunt proprietățile de bază ale divinul Potrivit lui Solovyov, libertatea sufletului lumii a fost condiția căderii sale, care a servit drept început al procesului mondial Dar, desigur, în același timp, el nu credea că Zeitatea de la începutul lumii era despărțită în interior Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E YA TRUBETSKOY elan și că mintea lui era separată de Dumnezeu Solovyov a stat ferm pe eternitatea și imuabilitatea vieții divine Pentru el Din timpuri imemoriale Dumnezeu a contemplat toate manifestările puterii sale creatoare; a contemplat în sufletul lumii nu numai ce devenise ea, ci și ce avea să fie și ce trebuia să fie Soloviev nu a schimbat niciodată această convingere Prințul E N Trubetskoy o privește pe Sophia cu cu totul alți ochi Pentru el, lumea cu diviziunea și curgerea ei temporală, cu independența și confruntarea reciprocă a lucrurilor și ființelor care o alcătuiesc, este ceva exterior lui Dumnezeu și altceva pentru el în rădăcina ei însăși metafizică Prin urmare, Sofia, pentru carte Trubetskoy, doar tărâmul

idealurilor pe care lumea trebuie să le realizeze în evoluția sa, idealuri care exprimă nu numai sarcina cosmică în întregime, ci și sarcina particulară a fiecărei ființe individuale în dezvoltarea sa specifică Sophia conține în sine esențe pur ideale, idei în sensul restrâns al cuvântului, ca obiect al contemplației teoretice în conștiința Divină Ele nu conțin realitatea primordială a lucrurilor, prin urmare în sine nu intră deloc în viața cosmică: din timpuri imemoriale închise în unitatea absolută a naturii divine, ele se ridică invariabil deasupra procesului lumii, ca totalitate a eternului său norme Înțeleg perfect că prințul E N Trubetskoy nu are nevoie de o altă Sofia, dar nu prea înțeleg de ce se ceartă atât de pasional cu Solovyov El a numit-o pe Sophia ceva complet diferit de Solovyov și cade asupra lui Solovyov din cauza concluziilor lor mier articolele mele: "Philosophsk mirozoza V S Solovyov", pp - Prezint principalele trăsături ale conceptului general al lui Solovyov despre "Lecturi despre Dumnezeu-bărbăție" Cu toate acestea, chiar și în La Russie et l'Eglise universelle, conceptul de Sofia nu se schimbă semnificativ, deși sufletul lumii, în existența sa actuală, este deja considerat ca o imagine inversă a Sofia, care a fost inițial în Dumnezeu doar un pură posibilitate (p) Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" L LOPATIN nu se potrivesc între ele Dar cum ar putea fi altfel când lucruri diferite sunt numite cu același nume? Desigur, argumentul capătă astfel un aspect destul de ciudat În orice caz, argumentele autorului nu sunt convingătoare În ele vedem toate aceleași referiri la necesitatea necondiționată a naturii divine și tot ceea ce este legat de ea, la învățătura imaginară a lui Solovyov că relația lui Dumnezeu cu lumea este relația dintre esență și fenomen etc Mai puternice sunt obiecțiile prințului E N Trubetskoy, extrase din vagitatea reală a învățăturii lui Solovyov despre idelch-monade Solovyov subliniază atât de puternic imuabilitatea lor eternă, încât atunci când se transformă în forțe și ființe reale ale lumii create și, în special, în caracterele inteligibile ale oamenilor, este ca și cum nu mai rămâne loc pentru libertate nici în procesul cosmic, nici în activitate umana Într-o astfel de interpretare deterministă a vieții, avem un exemplu de influență durabilă asupra lui Solovyov a opiniilor lui Schopenhauer (poate și ale lui Spinoza), care l-a împiedicat întotdeauna să ridice problema liberului arbitru în toată amploarea ei Când a fost vorba despre evoluția lumii în ansamblu, despre istoria omenirii, despre dezvoltarea generală a conștiinței morale, Solovyov a văzut întotdeauna explicația celor mai importante vicisitudinile lor tocmai în acte de libertate Dar de îndată ce a atins fundamental problema libertății umane, a început să vorbească ca un determinist, permițând doar abateri slabe și indecise către teoria arbitrarului pur (și apoi numai în lucrările unei perioade ulterioare) Aceasta este una dintre cele mai curioase trăsături ale poziției lui Solovyov asupra unei chestiuni de mare importanță, atât pentru filozofie în general, cât și pentru concepțiile sale filozofice în special Pe de altă parte, Solovyov, în explicația sa profundă a naturii ideilor, ocolește complet problema *) În "Lecturi despre Dumnezeu-bărbăție" Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY cum s-a reflectat intrarea lor în lume după căderea sufletului lumii asupra ideilor-monade și dacă au rămas în aceleași relații reciproce și cu aceleași hotărâri interne în care au locuit în eternul Divin Sophia Aceasta oferă o anumită justificare pentru reproșul prințului Trubetskoy că ideile lui Solovyov despre înțelepciunea divină se dovedesc a fi vinovații direcți ai răului și urâțeniei din lume Deși, totuși, mi se pare că, cu o critică

mai imanentă și mai binevoitoare, concluziile lui Solovyov, din propriul său punct de vedere, nu sunt la acest punct atât de greu de completat din contextul general și sensul operelor sale La urma urmei, dacă sufletul lumii, printr-un act liber de autodeterminare, ar fi căzut departe de unitatea divină, atunci, se pare, acele suflete particulare (monade-idei) care au trăit cu el o viață ar fi trebuit să participe la acest act Și dacă în sufletul lumii, ca urmare a căderii sale, totul a devenit întunecat, pervertit și răsturnat, atunci nu există nicio îndoială că, potrivit lui Solovyov, și sufletele private au trebuit să experimenteze o catastrofă similară (uneori Solovyov face aluzie directă la acest) Mai mult, dacă procesul cosmic desfășoară în sine o serie de eforturi spontane ale sufletului lumii pentru a fi impregnat cu lumina Logosului care coboară în el, atunci nu tocmai la acest lucru, doar la scară individuală, proces în fiecare suflet individual ar trebui să fie redus, iar apoi viața lor în condițiile de timp nu va avea un sens foarte serios? În fine, dacă sufletul lumii, în despărțirea sa de Dumnezeu, este doar o reflectare inversă a Sophiei, de ce ideile-monade care acționează în lume nu ar trebui să fie și ele doar reflectări individuale ale ideilor care locuiesc în Sofia? O astfel de interpretare ar elimina multe neconcordanțe, pe care prințul E N Trubetskoy le subliniază atât de spiritual și elocvent Între timp, prințul Trubetskoy era atât de absorbit în disputa cu Soloviev, încât a uitat complet sarcina din spatele lui Biblioteca "Runivers" ĺ L LOPATIN mai urgent în a-și justifica propriile opinii: să arate că Sophia, așa cum o înțelege el, este un element separat al ființei Divine în sine, și nu un produs condiționat al clasificării diferitelor obiecte ale viziunii divine Autorul, desigur, nu crede că conceptul de Sophia acoperă întregul ser al conștiinței divine - la urma urmei, conform învățăturii sale, Sophia conține doar idealurile și normele creației, doar planul acelei faze finale, care va pune capăt procesului mondial, predeterminat din timpuri imemoriale Dar conștiința divină nu are numai idealuri pentru conținutul ei - prințul Trubetskoy atribuie cu siguranță omnisciența Divinului în sensul obișnuit al cuvântului: Dumnezeu cunoaște toată realitatea, nu numai în perfecțiunea ei, ci și în căderea ei; chiar și criteriul oricărei certitudini cu privire la orice lucruri și fenomene, după cum știm deja, prințul Trubetskoy vede numai în prezența lor în conștiința absolută Între timp, în Sofia, potrivit prințului Trubetskoy, există doar idei despre lucruri și deloc în forma care reflectă distorsionat fenomenele lor în lumea noastră temporal-spațială și nu toate lucrurile: în Divina Sophia nu există absolut nicio idee despre paraziți , astfel de articole de uz casnic precum un poker, vagoane de dormit, păpuși pentru copii, aparent, ideile monștrilor antediluvieni sunt și ele absente) Și Dumnezeu știe toate acestea, pentru că știe tot ce a fost vreodată De ce Sophia reprezintă o zonă specială și închisă, prin ce fațete se separă ea de restul conștiinței Divine și de ce nu formează cu ea un întreg organic? La aceste întrebări nu găsim un răspuns cert de la autor Aparent, cel mai apropiat lucru de gândul prințului E N Trubetskoy este presupunerea că în *) Volumul I, p - , - Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY Sophia, avem o expresie directă și o reflectare a esenței Divinului în sine, în timp ce în restul Sferei conștiinței Divine sunt date doar reflectări ale acțiunilor libere și externe ale creativității Divine; dar o astfel de vedere poate fi dusă cu greu până la capăt La urma urmei, Sophia conține tipurile și normele ideale ale diferitelor creații, în diversitatea lor individuală și concretă și, în consecință, conform premiselor prințului Trubetskoy, ea reproduce în ea

însăși elementele actelor creative libere ale Divinului în afara naturii sale De asemenea, nu este clar pentru cititor ce este Divina Sofia pentru prințul E N Trubetskoy însuși: este doar subiectul credinței sale subiective și de nedemonstrat sau își afirmă realitatea pe baza unor considerații speculative? Dacă vede în el un adevăr speculativ, atunci de ce nu a expus aceste considerații? Sunt sigur de un lucru, că dacă prințul E N Trubetskoy ar dori să justifice în mod speculativ realitatea metafizică a conceptului său despre Sofia, el și-ar fi propus o sarcină nu mai puțin delicată și îndrăzneață decât Solovyov atunci când a dedus ipostazele Sf Trinitate și i-ar fi greu să evite să pătrundă în cele mai adânci taine ale vieții divine Conceptul Sophiei ocupă un loc și mai important în viziunea despre lume a prințului Trubetskoy, deoarece ideea lui despre viața viitoare este strâns legată de aceasta În ciuda dualismului său - poate dintr-o dorință inconștientă de a-l înmuia - prințul E N Trubetskoy neagă cu hotărâre orice fel de substanțialitate în lumea creaturilor finite În opinia sa, în universul creat totul este supus legilor timpului și nu există nimic supratemporal, nu există substanțe, ființe care îl umplu, iar în prim plan oamenii sunt doar ipostaze Acest lucru a tensionat oarecum, având în vedere asociațiile teologice nepotrivite asociate cu el, un termen împrumutat de la Solovyov, care a fost folosit cândva Biblioteca "Runivers" L LOPATIN învinge-l într-un sens similar, prințul E, N Trubetskoy acordă o mare importanță fundamentală Ipostasul, potrivit prințului Trubetskoy, este un stand, un posibil purtător al diferitelor fenomene și calități, suprafenomenal, dar care apare în timp și dispare în el *) Când se aplică unei persoane, "ipostas" înseamnă "că o persoană este un fiind liber ornò de veșnicie și pentru veșnicie* "În sine nu este nimic; dar în scopul său este o parte infinit de semnificativă și valoroasă a Unității Divine A îndeplini sau a nu îndeplini această numire depinde de decizia ei; dar a nu-l împlini înseamnă a pieri, adică să ne lăsăm duși de "râul timpului* Depinde de sinele nostru dacă să devenim sau nu o substanță în Dumnezeu - să acceptăm darul vieții veșnice care vine de sus, sau să ne cufundăm voluntar în acel nimic din care ea este chemat la viață Nu există nimic substanțial acolo,) "Consecința logică necesară a unui astfel de punct de vedere*, spune în continuare prințul Trubetskoy, a fost afirmarea curentului universal al tuturor lucrurilor de aici, acel "curent heraclitean*, în fața căruia nimic supradivin nu poate rezista Nu este nimic ciudat în această afirmație pentru cineva care crede în sensul suprem al lumii, în acel ocean nemișcat către care "râul timpului" duce oceane * "Ne vom găsi sufletul nemuritor nu în *) Adevărat, într-un loc (Miros V S Solovyov, partea a II-a, p), prințul Trubetskoy, în dezacord vădit cu propriile afirmații din alte locuri, vorbește despre supratemporalitatea ipostazelor, dar în același timp o definește foarte mult în mod ciudat: "Libertatea divină*", proclamă el, "aceasta este rădăcina supratemporală, inteligibilă a libertății umane* (ibid , p) Acea libertate divină este supratemporală, înțeleg pe deplin Dar că ipostasul, cu celelalte calități ale ei, trebuie să fie supratemporal, pentru că Dumnezeu are libertate, asta nu rezultă de nicăieri Anterior, prințul Trubetskoy, dimpotrivă, a insistat în mod repetat că supratemporalitatea unei ființe umane ar fi un obstacol invincibil în calea libertății sale (vezi, de exemplu, pp , , , ,)) Ibid p Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY curgerea timpului, dar în lumea vieții de apoi care o completează" x) Dacă înțeleg ceva în aceste discursuri oarecum enigmatice și înalte, conținutul lor este mult mai simplu decât Forma lor și se rezumă la o

concluzie destul de certă: domnul om nu are suflet nemuritor, abia mai târziu va fi dobândit de unii dintre oameni Nu sunt surprins că prințul E N Trubetskoy poate gândi așa), - ar putea chiar să numească în literatura filozofică câțiva dintre oamenii săi, destul de apropiați, asemănători Dar este de neînțeles pentru mine cum poate asigura că în privirea lui) "gândirea creștină autentică este cuprinsă") și că el este cel mai aproape de "viziunea creștină tradițională" Prințul E N Trubetskoy, cu educația sa teologică largă, știe mai bine decât oricine altcineva că doctrina anihilării complete a păcătoșilor nu era decât o opinie privată în biserica antică, care dispăruse de mult, și că doctrina creștină, fără distincție între biserici și mărturisiri, recunoaște nemurirea suflete în toți oamenii, iar dacă vorbește despre moartea sufletului și moartea spirituală, atunci el înțelege prin aceasta înrobirea sufletului prin începutul răului și minciunii, dar în niciun caz distrugerea fizică a personalitatii individuale Viziunea prințului E N Trubetskoy este orice vă place, dar nu o credință creștină Dar, cel puțin, pentru acei puțini drepți care au devenit cu adevărat adecvați pentru Dumnezeul ideal) Pagina -) Acest lucru nu-l împiedică, însă, în alte cazuri, să vorbească despre nemurire ca pe o proprietate comună a tuturor oamenilor - cea mai bună dovadă a cât de departe este filosofia lui de completitudinea sistematică În încheierea lucrării sale (partea a II-a, p), prințul Trubetskoy, aparent, este înclinat să recunoască mântuirea imediată a tuturor după a doua venire, chiar și a celor care au fost cu Antihrist) Pe care îl atribuie și lui Solovyov, în ultima perioadă, dar fără temeiuri suficiente pentru aceasta) Ibid , p Biblioteca Runiverse L, LOPATIN gândit la ele *), (dacă ele există deloc în condițiile de viață pământești), este nemurirea individuală asigurată în învățăturile prințului Trubetskoy? Prințul E N Trubetskoy însuși este sigur de acest lucru, dar dacă ne uităm îndeaproape, obținem mai degrabă impresia opusă: din premisele date de el urmează doar fuziunea ființelor desăvârșite cu Dumnezeu, dar nu și existența lor independentă, personală Adevărat, prințul E N Trubetskoy, când discută problema nemuririi, este deosebit de obscur și bogat în metafore), dar încă nu atât de mult încât să fie imposibil să distingem, cu un oarecare efort al minții, cadrul logic al construcției sale speculative Într-adevăr, potrivit prințului Trubetskoy, independența și separarea ființelor sunt determinate de apartenența lor la lumea extra-divine) Dar în lumea extra-divine nu există nimic substanțial și supratemporal; există o singură substanţă - Dumnezeu *) Persoana umană în sine nu este nimic, dar poate deveni o substanță în Dumnezeu p) Cum o poate face? Doar transformându-te într-un stand pentru Zeitate și primind de la el adevărata ta idee și calitate b) Abia atunci se afirmă în ideea-substanță), căci "esențialul, substanțialul în lucruri și în sufletele omenești este scopul lor^ planul etern al lui Dumnezeu despre ele*) Sufletul uman "trebuie să împlinească voia lui Dumnezeu până la capăt, numai atunci) Ibid , p) Problema este și mai complicată de faptul că prințul Trubetskoy își conduce argumentul ca în numele lui Solovyov, așa cum Platon l-a forțat pe Socrate să vorbească pentru el însuși Cu toate acestea, concluziile sale sunt la fel de departe de Solovyov istoric, precum au fost cu Socrate al lui Platon) Pagina Pagină -) Pagina β) Pagina t ') Pagina ■ *) Pagina Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY ideea-cuvânt etern și planul lui Dumnezeu despre el vor deveni esența ei *), "de aceea, pentru ca planul lui Dumnezeu să devină esența omului, se cere ca omul în înfățișarea sa să devină adecvat acestui plan" *) Cu interpretarea cea mai favorabilă a acestor

considerații destul de vagi, nu poate rezulta decât din ele că sufletul uman se va transforma sau se va contopi în ideea sa eternă, sau în planul lui Dumnezeu pentru aceasta, dar nu rezultă din nicio parte că ego-ul separat , după ce și-a îndeplinit scopul, și-a păstrat pentru totdeauna independența, personalitatea, voința individuală Nu numai că acest lucru nu a fost dedus, dar au fost date motivele cele mai decisive pentru respingerea acestuia La urma urmei, prințul Trubetskoy însuși insistă că personalitatea trebuie să fie distinsă de ideea ei, că ideea pentru personalitate este diferită, că existența eternă a ideii nu înseamnă existența eternă a personalității În plus, o persoană, ca ființă specială, ca ipostază, nu este, după prințul Trubetskoy, nimic, dar nimic, cu aspectul său perfect față de Divin, nu poate intra ca element pozitiv intern în ființa substanței divine? În cele din urmă, prințul Trubetskoy susține cu fermitate axioma că în Dumnezeu totul este etern și totul este absolut neschimbat: în același timp, este clar că în mintea divină din timpuri imemoriale a existat și va exista întotdeauna ideea de dat cei drepți; dar cum poate omul drept să intre în substanța absolut neschimbătoare a lui Dumnezeu, care a răsărit în timp și și-a dobândit sfințenia numai în timp? Nu ar fi asta, în orice caz, o schimbare destul de semnificativă în ideea eternă despre el? Evident, în asemenea condiții, nu putem vorbi decât despre dispariția persoanei drepte, ca persoană independentă și individuală, și despre coincidența sa indistinguită cu ideea sa eternă, tocmai în *) Pagina -) Pagina S) Pagina X Biblioteca "Runivers" L LOPATIN în forma pe care a avut-o chiar atunci, când drepții nu se gândeau să se nască în lume Dacă Dumnezeu este singura substanță, iar creatura devine o substanță numai în el, atunci substanțializarea făpturii nu ar trebui să schimbe nimic în el și ar trebui să rămână aceeași după el, așa cum a fost înaintea tuturor creaturilor • -Totuși, dizolvarea completă a omului drept în ideea minții lui Dumnezeu și prin aceasta fuziunea sa perfectă cu substanța divină nu este o concluzie legitimă din premisele prințului E N Trubetskoy De fapt, puținul pozitiv care este în el este obținut datorită unei utilizări foarte arbitrare și nepregătite a termenilor vagi și tremurați: esență, stand, fenomen, substanță etc Aici confuzia celor două sensuri ale cuvântului esență (esența ca subiect, substanța în sensul logic general sau categoric al acestui concept *), - sau subiectul calităților, iar esența, ca calitate principală sau totalitatea calităților principale ale unui subiect) ajunge la un nivel extrem de ascuțit expresie Într-adevăr, entitățile în primul sens al cuvântului, în raport cu lucrurile create, din punctul de vedere al prințului Trubetskoy, nu pot fi evident decât ipostaze sau standuri] dimpotrivă, ideile sunt concepebile doar ca norme ale acelor calități care sunt dobândite prin aceste standuri în procesul mondial În cele mai multe cazuri, prințul E N Trubetskoy arată așa și chiar insistă asupra unei astfel de interpretari După cum am văzut, el spune direct că persoana este un suport pentru Zeitate, de la el primind adevărata sa idee sau calitate x) Dar imperceptibil și imperceptibil al doilea sens al conceptului esență este înlocuit cu primul și într-un joc ciudat de cuvinte calitatea se transformă în substanță Deja la pagina a celui de-al doilea volum, prințul Trubetskoy spune: "El (lumea extra-divină) devine ceva numai în *) Vezi de la însuși prințul Trubetskoy la pagina a celui de-al doilea volum Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY acel fíat creator, în care i se comunică una sau alta Forme și calități pozitive, cu alte cuvinte (?), tot ceea ce este substanțial în el Pe p idee-substanță*, identificând complet ideea și substanța între ele Apoi,

repetând această identificare de două ori, ca în sine de înțeles x), el trece la concluzia sa principală dată mai sus: când o persoană împlinește voința lui Dumnezeu până la capăt, ideea sau planul lui Dumnezeu despre el va deveni esența sa), mai mult, dintr-un context mai departe nu poate exista nicio îndoială că prin esenţă el înseamnă tocmai fiinţa substanţială a omului Numai prin această cale întortocheată prințul Trubetskoy reușește să transforme ipostaza într-o substanță eternă, și totuși o astfel de substanță se dovedește totuși a fi doar unul dintre gândurile lui Dumnezeu Într-un mod ciudat, prințul E Y Trubetskoy în acest caz uită că mai devreme) și-a exprimat simpatia față de definiția Spinoza a conceptului de substanță și, la rândul său, nu a schimbat nimic în ea Dar să ia definiția lui Spinoza și să o aplice la ideea (deși veșnică) chiar și a celui mai înalt om neprihănit individual - s-ar potrivi unul celuilalt? Prin aceasta, nu vreau deloc să spun că prințul E N Trubetskoy, cu opiniile sale, ar fi trebuit să nege complet nemurirea Afirm doar că el nu a reușit deloc să arate necesitatea speculativă sau chiar simpla inteligibilitate a nemuririi individuale sub *) Ibid , p În general, transformarea unei substanțe dintr-un purtător de proprietăți într-o proprietate și perfecțiunea unui purtător străin, precum și invers, este repetată de prințul Trubetskoy în mai multe locuri (vezi, de exemplu, p , , , din al doilea volum) și este un motor foarte semnificativ al concluziilor sale s) Ibid , p (cf p) Biblioteca "Runivers" L LOPATIN premisele admise de ei Dacă existența eternă a ideii nu înseamnă existența eternă a personalității, atunci, evident, gradul de completitudine al realizării idealului, care este întotdeauna imperfect în condițiile pământești, nu poate schimba nimic pentru personalitate în acest sens, Așa cum o oglindă nu încetează să se spargă pentru că reflectă obiectele frumoase, înalte și durabile Dar prințul Trubetskoy ar putea foarte bine să admită că Dumnezeu, după ce nu a transformat nimic în ceva în crearea ipostazelor, posedă suficientă putere pentru a perpetua această creație a Lui, și nu numai pe cei drepți pentru răsplată, ci și pe păcătoși pentru pedeapsa Nu trebuia decât să admită că o astfel de perpetuare nu este un produs al calităților ipostasului în sine, prin natura sa scufundată în fluviul timpului, ci nu poate fi decât un act creator suplimentar și extraordinar al Divinului, anulând această natură Acesta este contrastul esențial dintre punctele de vedere ale prințului Trubetskoy și părerile filozofilor care apără substanțialitatea supratemporală a sufletului, împotriva căreia el argumentează cu atâta pasiune Susținătorii substanțialității spiritului individual, întrucât recunosc în general Divinul ca bază vie a ființei ființelor finite, nu resping deloc posibilitatea ca Dumnezeu să ia ființa din sufletul creat de el; ei cred doar că o astfel de anihilare necesită din partea lui Dumnezeu o manifestare extraordinară a puterii sale, care tulbură cursul firesc al lucrurilor Dimpotrivă, pentru prințul Trubetskoy, dacă ar fi căutat mai îndrăzneț în sensul logic al principiilor pe care le-a asimilat, o revelație atât de extraordinară a puterii divine, subminând cursul natural al vieții, ar fi trebuit să prezinte imortalizarea creaturii, nu materie, sub forma celor drepți sau păcătoși Aici avem o diferență radicală între cele două puncte de vedere: pentru substanțialiști miracolul este moartea completă a sufletului, pentru adversarii lor cea mai mare minune este existența sa nemuritoare Dar prințul Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY Se pare că Trubetskoy nu a vrut să recurgă la conceptul nesofisticat al miracolului într-un punct atât de important al înțelegerii filozofice a lumii și a apelat la dialectica rafinată

pentru a comunica o aparență de cea mai înaltă necesitate pentru transformarea lumii temporală în etern Dar rezultatul nu i-a răsplătit eforturile: nesemnificația fluidă a Formelor efemere nu poate fi transformată logic în realitatea eternă a substanțelor eterne L Lopatin (Lipsește finalul) Biblioteca "Runivers" John Toland și părerile sale filozofice și religioase *) eu Aparent, nu există niciun motiv pentru a contesta poziția conform căreia Anglia este locul de naștere al deismului și al altor curente înrudite în spiritul raționalismului teologic De aici această direcție a gândirii filozofico-religioase s-a răspândit în diferite țări ale Europei continentale, primind în unele dintre ele o expresie mai radicală decât ceea ce vedem în patria acestei tendințe Printre gânditorii care sunt considerați fondatorii diferitelor tipuri de raționalism teologic, unul dintre locurile proeminente este ocupat de John Toland, a cărui activitate literară se încadrează chiar la sfârșitul secolului al XVII-lea și primul sfert al secolului al XVIII-lea (f) Totuși, semnificația acestui gânditor în crearea unui fel de mișcare filozofico-* curând-religioasă, care este atât de tipică iluminismului în toate țările lumii culturale de atunci, încă nu poate fi considerată definitiv clarificată Această împrejurare se explică prin versatilitatea personalității spirituale a lui Toland însuși și prin originalitatea activității sale filozofice El este atunci un succesor consecvent al lui Locke, principalul !) Acest eseu este un capitol din lucrarea autorului: "Filosofia lui David K ma Partea a III-a Filosofia religiei D Hume în legătură cu tendințele filozofice și religioase din Anglia în secolele XVII-XVIII Biblioteca "Runivers" JOHN TOLAND ȘI PRINCIPELE SA FILOZOFICE ȘI RELIGIOASE deodată, epistemologia acestuia din urmă, în fundamentarea sa empirico-raţionalistă, făcând de aici concluziile la care ajunge Locke însuşi în lucrarea sa The Reasonableness of Christianity Atunci îl întâlnim pe Toland, ca apărător al conceptului panteist, în spirit al filozofiei și al Renașterii sau chiar al panteismului antic În același timp, el este un adversar al unui panteist - Panteist - Panteist și, polemizând cu după-amiaza, își exprimă părerile, dă obiceiul filosofiei de a atribui chiar lui Toland materialiștilor]) scrieri ale acestui gânditor incontestabil talentat, deși foarte nesistematic, pentru a clarifica conținutul lor esențial, prefixând această descriere a concepțiilor teoretice ale lui D Toland cu o scurtă descriere a vieții și operei sale II John Toland s-a născut la noiembrie , în Irlanda, lângă Londonnery Numele său inițial a fost Janus Junius, care mai târziu a fost schimbat în John (Ioan) ' Nu avem informații exacte despre părinții lui Toland, știm doar că aceștia erau catolici și că Toland însuși a fost crescut pentru prima dată în măruntaiele religiei catolice, pe care a părăsit-o, acceptând anglicanismul, în primul an de viață Toland a primit educația timpurie la Redcastle School, iar în îl vedem deja la Glasgow University College În , Toland a primit gradul de magister artium (MA) de la Universitatea din Edinburgh După aceasta, Toland a decis să-și completeze educația cu studii la nivel continental *) Lange F A Gescliiclite des Materialismus Auf , , Leipzig, Bd este Biblioteca "Runivers" n vinogradov yyh universități și cu acest scop am mers la Leiden Aici a stat aproximativ doi ani, a studiat cu Friedrich Spanheim și l-a cunoscut pe faimosul Leclerc În îl vedem pe Toland continuându-și studiile științifice la Oxford, unde pare să fi fost ocupat, printre altele, cu pregătirea lucrării sale majore, care a apărut doi ani mai târziu Ne referim la lucrarea sa "Creștinismul fără secrete" (Christianism not mysterious), publicată în În această lucrare, așa cum vom vedea mai jos, Toland dezvoltă principiile deja

conturate în The reasonableness of cliristy-nity a lui Locke, dar merge mai departe decât Locke, fiind un exponent mai consistent al raționalismului filozofico-religios Având în vedere această colorare, opera lui Toland a atras în mod firesc o mare atenție asupra lui, mai ales din partea teologiei ortodoxe, care vedea în autorul până atunci necunoscut un puternic adversar Un entuziasm deosebit de puternic împotriva acestei cărți a fost observat în patria Toland, în Irlanda, din partea clerului catolic de acolo Celebra Înalta Curte din Middlesex (Marele Juri al Middlsex) a făcut din cartea lui Toland subiect de proceduri judiciare, a adus-o în atenția unei comisii speciale a Parlamentului Irlandez și, în consecință, cartea a fost premiată pentru a fi arsă de către mâna călăului, iar autorul însuși a fost adus în judecată pentru dăruirea acestei lucrări, la ceea ce a trebuit să fie supus închisorii prealabile ( ) Având în vedere această hotărâre, Toland, care venise el însuși la Dublin pentru a se justifica la proces, a fost obligat, după ce nu a obținut permisiunea de a participa la proces, să fugă din Irlanda la Londra Ulterior, Toland a scris o "apologie" pentru opera sa, atașată la edițiile ulterioare ale operei sale, dar în viitorul apropiat a luat în considerare orice apărare Biblioteca "Runivers" JOHN TOLAND ȘI PRINCIPELE SA FILOZOFICE ȘI RELIGIOASE inutil şi şi-a îndreptat energia mentală în cealaltă direcţie Într-adevăr, el a întreprins cu o diligență deosebită publicarea întregii lucrări colectate ale celebrului John Milton, adăugând acestei ediții o biografie extinsă a acestei persoane excepționale În această biografie, Toland apare ca un admirator înfocat al persoanei și operei lui Milton Această ediție a provocat și multă nemulțumire față de Toland, în legătură cu radicalismul politic și religios care era vizibil în biografia lui Milton, iar Toland a fost nevoit să scrie un eseu special în apărarea părerilor sale exprimate în această lucrare: "Amyntor sau apărarea a vieții lui Milton" ( ) Astfel, a doua operă principală a lui Toland nu l-a împăcat cu foștii săi adversari din tabăra ortodoxă, ci, dimpotrivă, atitudinea ostilă față de el s-a intensificat, împotriva primei sale lucrări "Creștinismul fără secrete" au apărut câteva noi lucrări polemice dintre aceste opinii polemice, Toland a trebuit să scrie un nou eseu cu titlul "Vindicius Liberius" ( ) În legătură cu toate aceste împrejurări, Toland s-a simțit foarte neliniștit în Anglia și a căutat alinare din poziția sa în călătoriile repetate pe continent, unde s-a întâmpinat întotdeauna cu o primire călduroasă Acest lucru este valabil mai ales pentru curțile din Hanovra și Berlin, care au apreciat înaltele daruri mentale ale lui Toland alte orașe și țări - - așa că, a fost din nou în Olanda, vizitând Viena și Praga, - dar cu toate acestea, majoritatea din viața lui a fost petrecută în Anglia Din exterior, existența lui a fost uneori destul de grea, mai ales în legătură cu lipsa unei securități materiale permanente și stabile Pentru lui- Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV situația financiară dificilă a fost adesea atenuată cu ajutorul prietenilor săi, printre care se număra și faimosul A Shaftesbury În ceea ce privește activitatea literară a lui Toland, ea a continuat chiar și în aceste împrejurări nefavorabile, deși toate lucrările sale ulterioare au fost de mai puțină importanță decât primele sale scrieri, cu atât mai mult încât au fost în cea mai mare parte fie de natură polemică, fie apologetică Dintre lucrările din ultima perioadă vom numi doar "Panteisconul", apărut în și despre care va trebui să vorbim și mai jos În această lucrare, așa cum vom vedea mai târziu, Toland conturează fundamentele unui fel de panteism și încearcă chiar să instituie un

cult al acestei religii - filosofia Toland și-a petrecut ultimii ani ai vieții în Putney, unde a murit la mai , lăsând moștenire să scrie pe mormântul său cu puțin timp înainte, un epitaf pe care el însuși l-a compus *) Iată epitaful: Ioan Tolandus Cel care s-a născut în Irlanda lângă Deria, A studiat în Scoția și Irlanda Ceea ce a făcut și la Oxford în tinerețe, iar Germania a căutat mai mult pentru sine, și-a trecut bărbăția prin Londra Cultivator al tuturor literelor, maestru a peste zece limbi Apărând adevărul!*, Libertarianul afirmă: Dar adeptul sau clientul nimănui, Nici amenințat, nici aplecat de rele,) G Pertsev își confirmă opinia despre Rickert cu citate (-) a analizat celelalte paragrafe ale sale, unde se arată doar că esența conceptul, și deci de cunoaștere, nu constă în cuvânt, ci în sensul său logic În text am arătat acest lucru în mai multe citate următoarele cuvinte ale lui Rickert: "Nomele sunt la fel de departe de orice nominalism, care acceptă un general legea numai pentru propriul nume Legile, pe de altă parte, sunt judecăți mai degrabă necondiționat generale, iar forma acestor judecăți, legalitatea, "ar trebui să se bazeze pe o normă care este absolut incontestabilă pentru fiecare subiect empiric dacă ar trebui să existe o ştiinţă legitimă deloc" (Ge-ge nstand der Erkcnnnis ( ) S) Și de asemenea: "Noi, dimpotrivă, vedem că cuvântul nu este decât un mijloc auxiliar pentru a folosi în procesul gândirii orice complex de judecăți, ca ceva unitar, constant, și că generalul este format din judecăți Există nu este nevoie să indicăm că această doctrină nu are nimic în comun cu nominalismul" (Zur Lehre von der Definition ( ) S $); "în conformitate cu aceasta, putem numi conceptul și idee în sensul kantian, și anume ideea a unei sarcini care este stabilită pentru gândirea umană și care, cu o înțelegere clară a stării de lucruri, trebuie să fie însoțită de o conștiință a insolubilității sale Când vorbim despre un concept ca fiind ceva unic și constant, atunci acesta este, strict vorbind, o ficțiune, deși o ficțiune de mare semnificație logică" (ibid S) Gândurile lui Cohn sunt, de asemenea, instructive în acest sens: "numele sunt doar mijloace auxiliare pentru stabilirea obiectelor semnificate material!" "(Voraussetzunge und Ziele des Erkennens ( ) S); "un concept, ca o judecată, este de conceput pur ideal, ca fiind perfecţionat într-un subiect supra-individual" (ibid S); ; "Este absolut adevărat că din punct de vedere psihologic nu există concepte, ci doar reprezentanți ai conceptelor" (ibid S) Dar chiar și în paragraful din care domnul Pertsev a folosit citate, există locuri care arată cu deplină claritate că interpretarea sa este incorect: "Cu mult înainte de a ne lansa în cercetarea științifică a lumii, deja se dezvoltă în noi formațiuni mentale de un fel destul de diferit, care sunt de obicei numite idei generale Dacă acest nume este potrivit, lăsăm deoparte suficient pentru a sublinia faptul că avem cuvinte prin care putem desemna nu numai o anumită contemplare, ci multe diferite Biblioteca "Runiverse" B YAKOVENKO dintre ei fixează generalul, celălalt - individul *) O astfel de diferență în scopurile formării conceptelor este deja dată în cunoștințele pre-științifice) Cunoașterea științifică continuă doar să dezvăluie această diferență și o transformă într-o diferență metodologică semnificativă și definitivă între știința naturală și istorie O astfel de imagine a realității În măsura în care cuvintele pot fi numite "generale" Totuși, o astfel de comunalitate de cuvinte nu se poate baza pe sunetul cuvântului în sine, întrucât cuvântul, fiind considerat în sine, este o impresie acustică sau optică complet individuală, dar altceva trebuie se adaugă complexului sonor individual, datorită a ceea ce îl înțelegem, adică cuvintele trebuie să aibă semnificații generale Ele - aceste

semnificații ale cuvintelor - constituie totul pentru noi În ele dezvoltarea psihică naturală a început deja să creeze un mijloc " (Grenzen der na-turw Begriffsbildung S -) (Aufl S f), etc , urmează primul dintre citatele indicate de Pertsev la pagina În același timp, explică domnul Pertsev paranteză începutul ultimei fraze; el scrie: "este în ei (în cuvinte)" Dar Rickert ar fi explicat altfel: "este în ele (în sensurile cuvintelor - în "allgemeinen Wortbedeutungen")! În sensurile cuvintelor, care numai (adică semnificații, nu cuvinte) dau cuvintelor rolul lor și G Pertsev citat prost, pentru că nu a citat prima parte a frazei, prin urmare s-a dovedit că l-ar putea trece pe Rickert drept nominalist vorbește deja clar despre "sensul" cuvintelor și despre cum ar trebui acest "sens" al unui cuvânt trece din starea sa rudimentară într-una științifică, adică din "înainte de concept" pentru a deveni "concept" , dar sensul pre-științific al cuvântului "Sensul cuvântului, spune Cohn (a a O S)), este cel mai frecvent caz de pre-concept Conceptul și pre-conceptul sunt ambele dezvoltări ale subiectului, dar în timp ce conceptul își delimitează clar obiectul și îl descompune în obiecte finite, judecăți și teze, în cazul un preconcept, delimitarea rămâne de obicei mai mult sau mai puțin nedeterminată, iar analiza este insuficientă sau complet absentă Astfel, întrebarea conceptului este transferată într-un plan complet diferit: în planul semnificațiilor și semnificațiilor verbale, unde domnul Pertsev nu a vrut să urmeze din motive necunoscute nouă Dar nu a înțeles gândurile lui Rickert și le-a denaturat Prin urmare, în măsura în care articolul său se bazează pe acuzația lui Rickert de nominalism, în măsura în care este o luptă cu o moară de vânt La o lectură asemănătoare, insuficient de atentă a textului lucrărilor lui Rickert, critica la care este supusă învățătura lui Rickert despre conceptul studentului Remke Mikhalchev (cf Philosophische Studien, ( ), S - g, ,)) Să-i reproșeze lui Rickert nominalism direct *) Rickert, Grenzen d înțelept al naturii Begriffsbildung S - , $ - f ; (i aufl S - , -); Gegenstand d Erkenntnis ( ) S urm) Rickert, Geschichtsphilosophie in Philosophie im Beginn d Jahrhundens II ( ) S și urm Biblioteca "Runivers " DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII Somn, se stabilește un dualism metodologic: un concept (adică o generalitate sau o formă) poate fi un concept al generalului și al conceptului individual Așa este poziția lui Rickert, poziție apărată de el în detaliu și în detaliu în mai multe eseuri Considerăm că, în ciuda acestui fapt, este greșit în temeiul său II Rickert pleacă de la presupunerea că diferențele dintre general și individ sunt deja evidente în cunoașterea pre-științifică, că formarea deja pre-științifică a ideilor generale (sensului) este imposibilă: pentru că el separă cu grijă conceptul de cuvânt, judecata de fraza și propune o astfel de doctrină despre conceptul care este în întregime legat de judecată și nu are nimic de-a face cu limbajul Conceptul, la urma urmei, este, ca să spunem așa, centrul mental al unui întreg sistem de cunoștințe separate, combinate logic în el Această doctrină a conceptului este împrumutată aproape literal de Rickert de la Schuppe (cf Erkenntnissth Logik , S urm) și Schubert-Soldern (cf Grundlagen einer Erkenntnisstheorie, , S -) Și între timp, aproape nimeni altcineva a făcut atât de mult ca acești doi filozofi pentru a alunga nominalismul din logică Dar există o altă împrejurare care face pur și simplu comică acuzația lui Mikhalchev de nominalism de către Rickert; și anume că însuși Mihailciov este un campion neîndoielnic al nominalismului, deoarece cunoașterea în el se reduce la "clarificarea" a ceea ce se află în faptele înseși (cf ibid , S , , , , o, f ,), în

timp ce adevărul se dovedește a fi o proprietate nu a activității mentale și nu a formațiunilor logice, ci a vorbirii (ibid , S și urm) - La fel ca domnii, Pertsev și Mikhalchev nu sunt familiarizați cu textul lui Rickert și cu Benedetto Krone Ghidat de primele trei pagini ale lui Rickert "Grenzen der naturwissenschaftl Begriffsbildung* şi neobservând că ceea ce se spune pe aceste trei pagini este doar o abordare a esenţei doctrinei conceptului, el spune: Spirito: II Logica come scienza del concetto puro ( ) , p); între timp, după Rickert, conceptul este un scop, o categorie de lucrări științifice luate ca atare Este posibil să găsim la Rickert trăsăturile unei doctrine nominaliste doar pe baza doctrinei sale despre realitate și a raportului științei cu aceasta În sine, doctrina lui Rickert asupra conceptului nu poartă nicio urmă de tendință nominalistă Aplicată la doctrina realității, "își pierde imediat anti-nominalismul și dezvăluie nominalismul extrem și, în consecință, pragmatismul, acoperit doar de mantia metafizicii teleologice Vom arăta asta mai jos mier de asemenea: Ravai P valore della storia, ( ), p SS Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO merge în două direcții și astfel predetermina tratarea științifică a realității În viața noastră, ne interesează în mod constant nu numai în general, nu doar de prevederi generale, ci și de momente individuale, care nu se repetă niciodată Și de fapt, este un fapt imediat; chiar mai mult decât atât, interesul nostru pentru individ în viață este mult mai puternic decât în general Dar asta înseamnă că tot interesul nostru pentru viață este o direcție definită în formarea pre-științifică a conceptului? La urma urmei, în viață suntem trădați de voința multor interese, interesele iubirii și urii, frumusețea și urâțenia, binele și răul, adevărul și neadevărul, sus și jos, teribil și jalnic, ridicol și teribil etc etc La urma urmei, aceste interese colorează într-un anumit fel realitatea în ochii noștri Sunt ele cu adevărat toate principiile metodologice pre-științifice ale cunoașterii? Este cogniția ghidată în forma sa pre-științifică nu numai de motive cognitive, ci și de motive emoționale și volitive? Ni se pare că a afirma acest lucru ar fi o elucidare greșită a vieții noastre psihice cognitive Cunoașterea poate servi diverse interese; poate fi interesat pretutindeni numai de propriul interes cognitiv În orice situație mentală ar fi, ea rămâne pentru totdeauna ea însăși, scopul său este propriul său scop În complexul general al experienței, poate fi uneori un simplu mijloc pentru un alt scop; cognitiv sau în sine nu poate fi niciodată un mijloc În complexul general al experienţei ea constituie un singur moment, un singur mod de experienţă; dar asta nu îl face un mijloc prin excelență: fiind un mijloc pentru altul, rămâne un scop în sine Dacă, de exemplu, iubim o altă persoană, atunci complexul general al experienței iubirii, desigur, include și un moment cognitiv, un moment de formare a conceptului Acest moment cognitiv nu este centrul experienței amoroase; servește doar motivului emoțional principal Dar acest rol de serviciu nu introduce în el, ca atare, nicio schimbare fundamentală Nu se poate decât să fie de acord că în experiență, în viața de zi cu zi obișnuită, semnificația momentului cognitiv este în durere Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII în majoritatea cazurilor oficiale: principalele motive ale vieţii noastre cotidiene sunt voinţa şi simţirea Privim realitatea imediată prin ochelari volitivi și emoționali Cunoașterea ajută doar la acest lucru, adică servește unor scopuri extracognitive De asemenea, este imposibil să nu fim de acord cu faptul că realitatea imediată ne interesează, în principal, nu ca un complex de legi generale, ci ca "această" multiplicitate de evenimente

individuale, care nu se repetă niciodată Aceasta este tocmai predominanța interesului voluntarist și emoțional Lucruri și obiecte externe, alți oameni, experiențele proprii - totul este perceput de noi în momentul experienței directe în iluminarea volitivă și emoțională a individualității, totul este irațional pentru noi, vital, valoros, tocmai în acest moment, în această situație ; toti masuram acest moment prin atitudinea noastra emotional-volitiva subiectiva Orice realitate ne este dată în experiență din punctul de vedere al nostru, ca conducătoare și emoțională, și de aceea ne este dată, ca ceva individual și nerepetabil Momentele de cunoaștere se dovedesc a fi, în același timp, absorbite de voința-emoționalitatea generală Numai analiza psihologică le poate releva și stabili rolul lor în experiența generală Și nu este de mirare că Münsterberg, nedorind să se angajeze într-o astfel de analiză, fixează fără discuții suplimentare esența experienței preștiințifice a realității în conceptul de experiență pură, ca altceva "pre-obiectivizat" și în întregime "va -determinat" x) Oricât de deplorabilă această nedorință a lui rezonează cu construcțiile sale filozofice din "experiența pură", însăși atribuirea "experienței pure" relatării voinței, ca atare, nu i se poate reproșa psihologic Gândirea, care, fără îndoială, are un rol esențial în "experiența pură", nu este mai puțin aici sub influența deplină a voinței Toate eforturile sale obiectiviste sunt puse aici în slujba subiectivismului cel mai extrem În acest sens, în experiența directă, primitivă, se pot remarca două direcții, două l) Münsterberg Grundzuge der Psychologie, I, ( )? S urm Philosophie der V Verthe, ( ), S - Biblioteca "Runivers" G E YAKOVENKO relația unei persoane cu realitatea: volitivă și cognitivă; individualizarea și generalizarea: subiectivizarea și obiectivarea; prin care al doilea este în întregime subordonat primului Dar în niciun caz nu se poate spune că cunoașterea în sine în experiența pre-științifică are două direcții Cunoașterea rămâne cunoaștere peste tot; pretutindeni este interesat de acel lucru comun care este inerent într-o serie întreagă de obiecte Aceasta este diferența sa caracteristică față de alte trăsături mentale Cunoașterea începe cu o idee generală, vagă, indistinctă d) Treptat, folosind serviciile altora, o înțelege pe exemple separate; dar aceste exemple separate, venite inițial din sfera, în principal, a experienței emoționale-voliționale, sunt doar explicative, ilustrative ale generalității sale căutate , mijloace pentru scopul său comun de cunoaștere Când reușește să-și concentreze conștiința asupra intereselor sale cognitive și să-i distragă atenția de la interesele sale voliționale și emoționale, el trece la formarea de idei generale sau "concepte suplimentare" Și face acest lucru nu sub presiunea unor circumstanțe externe și nu sub îndrumarea oricăror motive extracognitive, ci din sine, în virtutea propriei sale naturi Este "interesat" de dezvoltarea învăţământului general; separatul și individul joacă pentru el rolul unui exemplu, un punct de plecare convenabil, nimic mai mult; îl folosește, dar nu este interesat de el Scopul său este formarea cunoștințelor generale aplicabile unei game întregi de particularități În momentul în care o persoană își îndreaptă atenția cognitivă către individ, el încetează să se mai ghideze de interesele cognitive; în acel moment devine cu adevărat "interesat", ceea ce nu poate fi spus în sensul literal al stării cunoașterii Să luăm un exemplu Iată-l pe prietenul nostru K În fața noastră La aceasta nu putem răspunde decât în limbajul sentimentelor și al voinței Nu putem spune că K este bun, *) Sìgwart Logik, I ( ), S fi ; Ardilo: Opera, v λ , p , S S ; VÍ, , ; VII, , ; dispare critica termenului:

"idee generală", pe care Mikhalchev (Pbîlosophische Studien, S urm) o dă despre Rickert, cu formularea psihologică corectă a problemei Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII " căci mulți sunt buni; nu putem spune că este frumos, pentru că multe sunt frumoase etc x Vom spune doar că K este K și vom referi pe alții la cea mai directă experiență în percepție, sau vom încerca să oferim o reprezentare artistică a lui K , t -e să încercăm să-i aducem pe ceilalți în chiar starea emoțional-volițională în care ne aflăm noi înșine atunci când îl percepem direct pe K Spunând că K este amabil, îl clasificăm pe K , îl lipsim de individualitatea lui Încercând să-l prezentăm altor oameni cognitiv, prin definiții precise, prin idei generale etc , îl privăm în ochii lor de sinele lui, de originalitatea lui interioară și exterioară Pentru a-i face să simtă ceea ce el - K însuși - este, ca atare, trebuie să părăsim calea cunoașterii trebuie fie să-i aducem în contact cu el, fie să devenim artişti Trebuie să le dăm o mostră de K , trebuie să le consemnăm contemplarea vie a ei Cogniția cu conceptele sale poate juca aici doar rolul unui dispozitiv convenabil Inițial, nu poate duce la o imagine, deoarece o imagine nu este o stare cognitivă Cunoașterea duce doar la imagine, completează prima parte a drumului, dând directive generale, care sunt apoi îndeplinite de alte funcții ale sufletului uman *) Aceasta este starea de lucruri în sfera experienței noastre a realității Nu există o definiție pre-științific-cognitivă a individului, există doar dăruirea lui pre-științific-^/¿cognitivă în sentiment și voință În cunoașterea pre-științifică, apare întotdeauna ca "una dintre multe", ca o instanță a unei anumite comunități Individual, este doar pentru dorință și sentiment, doar în procesarea emoțional-volițională a realității Rickert uită degeaba asta, ca preştiințific l) Mater Psihologie des emoționale! Denkens ( ) S - , - ^ - , - , urm "Scopul formării reprezentative", spune Mayer (ibid f), poate fi fie cognitiv, fie emoțional În primul caz, scopul către care efortul fanteziei este îndreptat parțial în mod arbitrar, dar mai ales involuntar, este dobândirea prin formarea de reprezentări a unui fel de cunoaștere În al doilea caz, scopul este realizarea unei stări emoționale (Gemütszustandes), o latură a cărei latură este experiența reprezentării W Croce Filosoda dello spirito: * Estetica come scienza del), espressione e linguistica generale: ( ) p - , - , - Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO ï> Pentru cunoaștere există și contemplare pre-estetică și dorință premorală ("înainte de contemplare" și "înainte de voință") și că experiența realității nu poate fi în niciun fel atribuită numai cunoașterii Insesizabil pentru sine, echivalând toată experiența cu cunoașterea pre-științifică, el îi atribuie apoi acesteia din urmă toate diferențele de experiență: cunoașterea se dovedește a fi obligată să dezvolte, printre altele, individul Dar acest lucru dezvăluie doar neatenția lui Rickert față de propriile instituții: dacă experiența este deja procesare), atunci toate diferențele fundamentale în experiență sunt diferențe fundamentale în procesare și nu are nicio diferență dacă acea experiență este cognitivă, volițională sau emoțională Afirmația lui Rickert că deja în cunoașterea pre-științifică este conturată o direcție specială de individualizare a cunoașterii este eronată din punct de vedere psihologic, deoarece, în timp ce o face, el nu observă că calitățile care nu sunt inerente acesteia sunt transferate cunoașterii Numai o analiză psihologică atentă poate, desigur, să stabilească diferența dintre sferele cunoașterii, voinței și sentimentului Și asta este cu atât mai dificil pentru că trebuie să lucreze în sfera experiențelor, adică stări insuficient de conştiente

Dar, firește, este cu atât mai ușor pentru Rickert, referindu-se la această experiență vagă, să creeze o bază pentru raționamentul său ulterioară Întrucât experiența este mult mai emoțională și voluntară decât cognitivă, cu atât este mai ușor, referindu-ne la ea și echivalând-o cu cunoștințele pre-științifice, să arăți nevoia unei forme speciale de cunoaștere individuală; cu atât este mai ușor să ascundeți natura cognitivă a cunoașterii preștiințifice în experiență și, subordonându-o complet voinței, să considerați cunoașterea însăși ca o activitate determinată în interior de interes și voință și, prin urmare, contopirea cu acestea Dar, de fapt, repetăm acest lucru, cunoașterea, care constă chiar și în cea mai primitivă experiență, nu este niciodată îndreptată către individ; cel mult, ceea ce poate face este, după ce și-a făcut munca de generalizare, să ajute la formarea emoționalului -experienţa volitivă a individului, pentru a ajuta la educaţie reprezentarea afectiv-volitivă *); - data *) Rickert Geschichtsphilosophie (a a O), S bg) mater Psychologie des emotionalen Denkens, urm , fr și urm Mayer denotă activitatea reprezentării în cunoaștere și în schimbarea emoțională Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII ideea generală este individuală! oh, nu poate, și făcând asta și-ar încălca individualitatea, singularitatea, tb irepetabilă Dacă, totuși, ei spun că avem o idee generală despre prietenul nostru K și că această idee generală este complet independentă de dorințele și sentimentele noastre, fiind produsul muncii noastre cognitive, preștiințifice, atunci noi, desigur, de acord Dar numai că nu vom considera asta o concesie către Rickert Pentru că într-un astfel de caz avem o idee generală a \u b\u b\ în sensul deplin al cuvântului și nu o idee generală despre ceva individual Ideea noastră generală vitală despre K este rezultatul unei clasificări preștiințifice a acelor impresii pe care le-am primit în general de la K ; la fel cum conceptul preștiințific de câine este rezultatul unei clasificări preștiințifice a tuturor impresiilor pe care le primim de la câini Dacă ni se obiectează că ne dăruim ca un cap, spunând în primul caz "de la K ", iar în al doilea "de la câini", atunci vom răspunde că cantitatea este în acest caz un moment complet irațional, că individualitatea nu poate fi echivalată cu singularitatea cantitativă, că, în esență, o idee generală a \u b\u b\ este rezultatul clasificărilor multor K , pe care le-am avut în diferite experiențe ale K- la fel cum ideea generală a unui câine este rezultatul clasificării multor câini, pe care am avut-o și în diferite experiențe ale unui câine La aceasta ni se poate spune că trebuie să facem distincție între diferitele experiențe ale lui K și diferitele experiențe ale câinelui Dar vom răspunde că suntem de acord, dacă doar experiența este înțeleasă în primul caz non-cognitiv, iar în al doilea! în rest, diversele experiențe ale lui K nu diferă câtuși de puțin de diversele experiențe ale unui câine: atât K cât și câinele sunt, în acest caz, abstracțiuni, ipotetice centre de referință pentru diverse experiențe Dacă, pe de altă parte, experiența lui K va fi înțeleasă necognitiv, dar emoțional-voluntar, atunci, în mod firesc, K și câinele vor fi lucruri incomparabile; dar în acest caz ieșim deja a trăirii ca activitate reprezentativă şi picturală Acesta din urmă este în întregime supus sentimentului și voinței Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO din sfera unei idei cognitive generale a lui R Apoi îl experimentăm pe K ca o persoană definită emoțional sau voit pentru noi; și atunci nu avem o idee generală despre asta, ci o experiență emoțional-volitivă Această distincție trebuie urmărită cu mare atenție În timp ce în raport cu obiectele exterioare suntem mult mai obișnuiți

să fim distrași de la sentimentele noastre, în viața de zi cu zi atitudinea noastră față de oameni și față de noi înșine este reglementată aproape exclusiv de sentiment și voință Prin urmare, în primul caz nu este dificil să nu se amestece cunoștințele cuiva cu experiența acestui câine individual, în timp ce în al doilea caz este foarte dificil Căci K ne apare întotdeauna ca un individ K , nu ca un caz de regulă generală Cu cât avem mai puțin o atitudine emoțional-volitivă (interes) față de un lucru, cu atât mai mult este pentru noi o instanță de un fel (de exemplu, / =); Cu cât, dimpotrivă, suntem mai interesați din punct de vedere emoțional și volițional, cu atât este mai dificil să luăm punctul de vedere al unei idei generale, cu atât ne va fi mai ușor, atunci când dezvoltăm o idee generală, să ne rătăcim constant spre o idee familiară cale și strecură-ne ideile-imagini emoțional-volitive sub ea Pe K îl putem cunoaşte doar ca idee generală, în raport cu care toate experienţele individuale ale acesteia sunt exemple sau ilustraţii, explicaţii Îl putem simți și dori pe K doar ca individ, doar ca imagine independentă, față de care nu există altele asemenea Dar în ambele cazuri, acesta nu este același K și aceeași denumire este doar o neînțelegere terminologică lumească în ochii considerației fundamentale Am spus, de exemplu: știi ce bărbat chipeș este K ; Gândiți-vă cât de amabil este K etc , dar împreună nu ne referim deloc că interlocutorul nostru și-a format o idee generală despre K , adică a cunoscut K+, dar cu totul altceva: vrem să trezim în interlocutor un sentiment de frumos sau un sentiment de satisfacție morală în raport cu K ; dorim ca interlocutorul nostru să experimenteze imaginea individului R , ca să spunem așa, obiectivează voluntar-emoțional K+ în fața lui Nu se pune problema cunoașterii, a unei idei generale : nu ideea de bunătate K, ci experiența ei directă în simțirea înainte Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII ne batem de la interlocutor Dacă interlocutorul este impulsionat de cuvintele noastre să-și formeze o idee generală de K , scopul nostru nu este atins: în loc de K , am adus în conștiința interlocutorului nostru un produs al activității cognitive, o anumită formare de concepte Astfel, atunci când spunem "știi", folosim cuvântul într-un sens impropriu La fel, noi spunem adesea: "Înțelegi pe acest om? Nu, înțelegi doar ce suflet pur este!" - "Sper că înțelegi acest pasaj din Beethoven?" etc Și aici cuvântul: "înțelege" denotă experiența emoțional-volitivă a ceva, și nu cunoașterea, care nu poate decât să încalce esența unei astfel de "înțelegeri" Și numai într-o asemenea ^înțelegere^ necognitivă avem "individulul" în sfera experienței noastre Deci, dacă numim experiența realității o astfel de asimilare a acesteia, care este realizată de noi în mod involuntar, fără intenție preconcepută, atunci experiența cognitivă a realității va fi dorința de a forma idei generale despre obiectele sale, dorința de a le experimenta ca ilustrații a legilor generale sau a conceptelor generale; dorinţa de a vedea în obiectele realităţii formaţiuni unice şi individuale va fi o dorinţă emoţional-volitivă Acest efort emoțional-volițional domină în experiență în general asupra efortului cognitiv, cu câteva excepții, acesta din urmă este în slujba primei (deși nu își modifică natura din aceasta) Apariția că individul este o procesare cognitivă specială rezultă din echivalarea experienței lui Rickert cu cogniția pre-științifică Acest lucru nu este doar fals din punct de vedere psihologic și semnifică o extremă alistă pentru intelect, dar este în totală contradicție cu dorința lui Rickert de a vedea în știință doar una dintre aspirațiile "voinței pure în general") III Să trecem acum de la cunoașterea pre-științifică la

cunoașterea științifică și să vedem dacă nu este limitată doar de "general"? Pe- *) Richard Grenzen der naturwiss Begriffsbildung, S , £ , Gegenstand der Erkenntnis , S Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO Formarea științifică a conceptelor este o continuare conștientă a lucrării? preștiințific În locul unei "idei generale" mai mult sau mai puțin șocante, ea caută să pună un concept clar delimitat și care are un sens definit Generalitatea sensului dat empiric al cuvântului, care este în strânsă legătură cu pluralitatea contemplativă a lucrurilor, formarea științifică a conceptelor caută să înțeleagă și să definească, prin stabilirea abstractă, adică, poate independent de conținut, de esența acestuia Dar munca de formare științifică a conceptelor nu se termină aici: trebuie să confere și o semnificație condiționată formațiunilor sale, trebuie să le pună în legătură cu fundamentele cunoașterii științifice, trebuie să transforme generalitățile care au primit certitudine în compoziții complete de momente logice *) Cu alte cuvinte, în spatele generalității empirice, ea trebuie să descopere una a priori, care singur explică generalitatea empirică însăși Scopul ei constă, așadar, în fundamentarea a priori a fiecărui lucru dat prin generalitate, prin lege Fiecare concept logic este un indiciu al unei astfel de legi sau al unui întreg grup de legi A cunoaște înseamnă atunci a înțelege necunoscutul ca un caz al cunoscutului, "în sensul că tot ceea ce este individual, o singură dată este exclus și numai generalul este acceptat în știință" *) Generalul este scopul, este esența formării conceptelor științifice, adică cunoștințe științifice Ce se poate spune despre acele concepte, care sunt conceptele individului? Răspunsul este destul de clar: dacă un concept este identificarea și stabilirea generalului, atunci formarea conceptelor "individuale" este utilizarea conceptelor generale, ca mijloace, pentru un scop străin acestora; - conceptul individual, în acest caz, este doar o façon de parler, căci ceea ce semnifică nu este cu adevărat un concept Altfel, dacă conceptele individuale sunt într-adevăr concepte, atunci generalul nu constituie esența conceptului Cu alte cuvinte: oricare dintre conceptele sunt doar mijloace auxiliare în formarea a ceea ce se numește, inadecvat esenței sale, un concept individual; sau conceptul nu este formarea unei comunităţi Tertium non datur! x) Rick eri Grenzen d înțelept al naturii Begriffsbildung S și urm (Aufl S ioi iT)-) Rickert Geschichtsphilosophie (aa o II), S ' Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII O După "Critica rațiunii pure", mișcarea idealismului german și lucrările contemporane ale lui Schuppe, Cohen, Natorp, Bradley, Husserl, Reuss și Rickert însuși, nu poate exista nicio îndoială în acest sens Dacă Münsterberg crede că scopul științei este individul, în timp ce generalul este doar un mijloc *), atunci făcând aceasta el nu face decât să repete poziția senzaționalismului (sensismului) sau, după cum se spune astăzi, a pragmatismului, îmbrăcând-o, totuși, în hainele metafizicii normativ-voluntariste Dar această poziţie ignoră câştigurile obţinute de cercetarea logică şi psihologică a cunoaşterii în ultimul secol Nu numai logic, ci și psihologic, acum este perfect clar că esența cunoașterii științifice este generalul) Presupunerea că esența și scopul unui concept (cogniție) ar putea să nu fie generale ar trebui pur și simplu abandonată Această presupunere ar încălca pur și simplu trăsătura caracteristică a cunoașterii ca atare Care este atunci conceptul "individual"? Este, fără îndoială, un concept, căci avem un întreg complex de concepte de acest fel - "știință istorică" Ce este un concept istoric? De exemplu, un concept istoric cel al lui Napoleon, sau conceptul istoric al Rusiei? - Conceptul istoric, ca concept, este

o anumită generalitate Napoleon "în" conceptul este acea bază a priori care stă la baza tuturor ideilor separate ale lui Napoleon Napoleon "în" concept este acea lege care domnește asupra tuturor indivizilor cazurile lui Napoleon "în" reprezentare şi contemplare Pentru a obține conceptul lui Napoleon, este necesar mai întâi să ne ridicăm pur empiric de la diversele sale descoperiri la generalitatea lor aproximativă: să ne formăm o idee generală a lui Napoleon; apoi, este necesar să o definim, să o facem independentă de punctul de plecare empiric și, în sfârșit, trebuie să i se acorde valabilitate necondiționată prin legătură cu judecăți necondiționat valabile Conceptul lui Napoleon ar trebui să fie la fel de lipsit de subiectivitate, individualitate și una *) Munstcrherg Philosophie der Werthe ( ), S ft) Referim cititorilor (deoarece scopul acestei lucrări nu ne permite cum să atingem această problemă) la lucrările lui Husserl (Logische Untersuchungen, P), Mayer (Psychologie des emotionalen Denkens? și Naterl (Allgemeine Psychologie) Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO *> multiplicitatea, precum și conceptul de gravitație Conceptul de Napoleon aparține unei comunități semnificative necondiționat Acesta este singurul său sens, ca concept În același timp, nu trebuie să ne fie stânjenit de împrejurarea că Napoleon este o personalitate unică și că, prin urmare, dezvoltarea generalității lui Napoleon trebuie să aibă un caracter special; căci, în același sens, fiecare comunitate este "individuală" și o singură dată: gravitația nu este, de exemplu, selecția sexuală sau cauzalitatea legii, iar un câine nu este o planetă sau o călimară Gravitația, fiind comunitatea unei întregi game de idei și marcând centrul unui întreg sistem de judecăți semnificative, este unică, pentru că ești diferit de orice altceva Și dacă știința naturii ar reuși să reducă toate diferențele, precum filosofia lui Spinoza, la un singur fundament comun, atunci acest fundament ar fi unic și unic • Prin urmare, nu este nimic de vorbit despre o astfel de "individualitate" atunci când discutăm despre formarea istorică specială a conceptelor Totuși, în conceptul lui Napoleon există, parcă, o altă "individualitate"! Napoleon, ni se va spune, este unic nu numai în același sens în care legea cauzalității este unică, dar este și individual în sensul că "el este unic în cazuri individuale, așa cum repetăm legea cauzalității Conceptul lui nu are câmp de aplicare, pentru că Napoleon epuizează tot ceea ce este Napoleon: el * este o legătură individuală specială a evenimentelor, o personalitate care îmbrățișează o anumită bucată de timp și spațiu, acea piesă care îi aparține numai lui și nimănui altceva - Suntem de acord că o asemenea individualitate este inerentă lui Napoleon; dar susţinem că nu este inerentă conceptului de Napoleon ca atare Conceptul de Napoleon se referă la o serie întreagă de evenimente, dezvăluind comunitatea lor semnificativă Astfel, aceste evenimente se transformă într-un întreg Dar, la urma urmei, orice alt concept este absolut legat între ele de orice alt concept și alte grupuri de evenimente: legea gravitației - fenomenele gravitației, legea cauzalității - toate fenomenele lumii, conceptul de câine - toți indivizii din genul câinilor Cine dorește să-și formeze conceptul de Napoleon, să-l cunoască științific pe Napoleon, trebuie să aducă toate trăsăturile individuale ale manifestării sale la un numitor al generalității a priori necondiționat semnificative În cunoaşterea conceptului de Napoleon Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII va fi desemnarea unei generalități, a unui principiu al fenomenelor individuale, într-un anumit sens, a unei legi a fenomenelor!) Dar, desigur, conceptul de Napoleon nu este deloc ceea ce

este} Napoleon însuși, așa cum stă în fața ochilor noștri, așa cum ne este dat în așa-numitele descrieri istorice Căci în acestea din urmă întâlnim personalitatea vie a lui Napoleon, care spune în primul rând ceva sentimentelor și voinței noastre; despre care exprimăm cutare sau cutare judecată de valoare, care pentru noi este mare sau mică, bună sau rea etc pentru a-l face pe cititor să "înțeleagă" pe Napoleon, pentru a-l determina să "simtă" ce a fost Napoleon, cum a fost Napoleon Fiecare episod din viața lui ne îndeamnă să stăm în relație cu el într-un fel sau altul Bătălia de la Austerlitz este atât de individuală încât ne arată ceva cu totul diferit de bătălia de la Waterloo; și "complet diferit" pentru noi nu este cognitiv, pentru că cognitiv este doar una dintre bătălii, una dintre victorii, una dintre victoriile lui Napoleon, unul dintre incidentele de la Austerlitz, unul dintre incidentele acelui moment etc , - și anume propria ei situație "de viață": numai în măsura în care ne "obișnuim" cu ea, în măsura în care o realizăm în "imaginație", doar în măsura în care este ceva permanent și nerepetabil Și în definiția sa, așadar, două feluri de laturi pot fi separate: pe de o parte, este un caz de un fel - un individ cognitiv, o instanță a unui concept, o ilustrare a unei comunități; pe de altă parte, este cazul în singurul de acest fel, un individ emoțional-volitiv, o experiență unică (atât martorii oculari, cât și noi reproducând-o) Și numai din amestecarea acestor două părți împreună ia naștere această individualitate specială a conceptului istoric "Știința" istorică formează conceptul lui Napoleon în sensul direct și propriu al cuvântului; dar ea îl părăsește) miercuri Croce: Filosofia dello spirito: Estetica ( ) p : "Așa-zisul concept al individului este întotdeauna un concept universal sau general " Vezi și: Filosofía dello spirito: II Logica ( ) p sg ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE, KN Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO strânsă legătură cu viața, cu latura emoțional-volitivă a impresiei pe care o avem de la Napoleon însuși În timp ce legea gravitației sau cauzalității vorbește doar minții noastre (cunoașterea), Napoleon este atât de departe de generalitatea "abstractă", atât de aproape de viața însăși, încât vorbește (mai mult decât mintea) inimii noastre Această voce a "inimii" este strâns legată de imaginea sa și pătrunde ușor în conceptul său Apoi, firesc, conceptul capătă o conotație cu totul specială: se dovedește a fi legat de individualitatea lui Napoleon, este determinat nu de generalitate, ci de unicitate Conceptul primește, parcă, un aspect individualizat; el - conceptul - începe să vorbească despre individ Crește, parcă, posibilitatea unui "general" despre "individualitate", dar, repetăm, asta doar pentru că, sub scopul cognitiv, un scop extracognitiv, venit din sfera experienței emoțional-voliționale, avansează imperceptibil Conceptul este construit și aici, prin mijloacele obișnuite; și aici este creat de căutarea unei comunități semnificative Dar, în același timp, i se dă sensul unei imagini, sensul unei imagini vizuale, vii, a unei anumite persoane La prima vedere, nu este nimic ilegal în asta; dar, de fapt, este inacceptabil ca sensul imaginii să fie atribuit conceptului și ca în acest fel să se creeze apariția unui concept "figurativ" sau "individual" Nu sub forma unei explicații sau ilustrații a conceptului, ci sub forma esenței conceptului, elementul individualizant apare aici Rickert vorbește direct despre conceptul individual, despre metoda individualizantă de formare a conceptelor x) Aceasta înseamnă că conceptul în sine, ca atare, este individualizat Dar conceptul este, desigur, doar conceptul și nu poate exista nimic altceva Și dacă Rickert consideră că este posibil să se construiască concepte individuale, este doar pentru că, în mod imperceptibil pentru

sine, așa cum am văzut mai sus, el atribuie cunoașterii deja în forma ei preștiințifică acele proprietăți care sunt inerente altor experiențe mentale Suntem pentru Rickert: Geschichtspbilosophie fa A O II) S fi^Grenzen der naturwiss Begriftsbîldung S - (Aufl S -) Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII conservarea esenței cunoașterii trebuie să excludă, pe toată întinderea sa, toate elementele extracognitive și, prin urmare, să nege posibilitatea conceptelor individuale La întrebarea noastră despre ce este un concept istoric, va trebui să răspundem: un produs artificial care încalcă "esența cunoașterii", iar la întrebarea dacă un concept nu poate fi nici general, nici general, trebuie să răspundem: nu poate, cum, pe de altă parte, o impresie individuală nu poate fi atât generală, cât și generală Așadar, acolo unde suntem forțați să trăim în imaginile individului și ale celui de o singură dată, avem de-a face cu concepte și cunoștințe, nu ca scopuri în sine, ci ca mijloace pentru alte scopuri; "căci aparține esenței științei istorice faptul că, de îndată ce își dă socoteală despre ea însăși, nu vrea să efectueze prelucrarea realității în direcția comunului pentru toate obiectele și nu vrea să facă acest lucru pentru că pe această cale sunt scopurile pe care ea și-a propus ca poveste" J) Prin urmare, "deși istoria folosește generalul pentru a putea gândi științific în deplină independență față de contemplațiile individuale incomunicabile, le folosește doar ca mijloc Acesta este un ocol de-a lungul căruia se străduiește să se întoarcă din nou la individ, ca obiect real al său, și în care trebuie să intre numai în virtutea unei anumite particularități a limbajului și gândirii noastre Ca mijloace, conceptele servesc la dezvăluirea individului, dar nu-l dau ca atare Cu ajutorul unui concept, putem descrie interlocutorului nostru apariția minunată a Etnei într-o seară caldă de toamnă, când soarele apus îi stropește vârful alb cu sânge și fum învolburat împreună, pentru că toate cuvintele care vor fi folosite de noi vor fi au o semnificație generală, iar unele dintre ele vor însemna chiar semnificații semnificative din punct de vedere științific Cu toate acestea, niciunul dintre ei, în sine, nici măcar toți, ca atare, nu vor oferi interlocutorului nostru ceea ce ne dorim, dacă *) Rickert Geschichtsphilosophie (a a o i) S Rickert: Grenzen der naturwissensch ¡Begriffssbildung ( ) S , f (Auil S , f); vezi şi Geschichtsphilosophie S , f * Biblioteca "Runivers " B YAKOVENKO în aceste cuvinte, în aceste combinații de cuvinte, el nu va citi în interior experiențele noastre emoțional-voliționale profunde și dacă imaginea Etnei nu stă în fața lui în imaginația sa, parcă vie tonurile sale individuale, i-au dat carne și oase ; încât are de-a face cu un Napoleon viu, cu o Revoluție Franceză vie, cu o Rusia vie, cu o Renaștere vie etc Scopul ei este să arunce cititorul peste sensul general al cuvintelor tipărite în carte, să dea i-a avut ocazia de a pătrunde în esența de odinioară a ceea ce s-a întâmplat Și ea face asta "prin" concepte, dar nu "în" concepte, De asemenea, este legat de o anumită particularitate a gândirii și cuvintelor noastre faptul că un poet, pentru a trezi în noi un sentiment de frumos, trebuie să recurgă la idei generale; chiar legat de ea este faptul că muzica ne pătrunde nu independent de gândire; nu este nimic de spus despre experiențele morale și religioase Dar în toate aceste cazuri această trăsătură este, în raport cu experiența însăși, ceva extern, numai auxiliar - Același lucru este valabil și în istorie Așa cum poetul ne vorbește în termeni generali, dar ne face să trăim imagini individuale, tot așa și istoricul ne vorbește prin general, dar ne transferă în sfera individului Generalul nu este scopul istoriei, prin urmare istoria nu

este o știință și nu cunoaște concepte precum obiectivele Generalul nu este scopul poeziei, prin urmare poezia nu este o știință și nu cunoaște concepte precum scopuri Dacă Rickert, recunoscând că în istorie conceptele generale sunt doar mijloace, consideră totuși istoria ca o știință, atunci motivul pentru aceasta, pe lângă confuzia menționată mai sus a cunoștințelor preștiințifice cu toată experiența, este și afirmația faptică a istorie la științifică, crescând din acea confuzie extrem de intimă a momentelor de cunoaștere cu momente de arena emoțional-volițională care se dovedește a fi istorie Rickert se gândește să iasă din dificultate făcând obiectivul extraștiințific științific; El este motivat în acest sens de imaginarul "gândire cu adevărat afectivă", uitând că gândirea afectivă este cea mai obișnuită gândire în slujba afectului, că nu își pierde propriile tendințe, ci le subordonează afectului, al cărui scop , desigur, este extra-cognitivă "Individual Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII concept nou", așadar, formarea este dublu imaginară: ca concept, își încalcă esența admițând un moment cognitiv special de emoție-voință; ca individ, își încalcă esența permițând un moment emoțional volitiv de cunoaștere Prin urmare, istoria individualizantă a lui Rickert este o știință imaginară, la fel cum individualitatea istorică (științifică) a lui Rickert este o legătură imaginară pentru individ Ea trebuie să ocupe un loc intermediar, ambiguu, între știință și contemplarea sau experiența estetică, deoarece combină trăsăturile lor caracteristice Scopul ei este expunerea, prezentarea individualității (ceea ce vorbește despre voință și sentiment); mijloacele sale sunt procesele cognitive, formarea conceptelor Cât de ușor este să pui totul cap la cap și să obții un concept care vizează individul, mai ales că la prima vedere este justificat de fapt! Dar cât de clară este, pe de altă parte, toată artificialitatea unei astfel de compoziții și toată imposibilitatea ei (desigur, logică) într-o analiză atentă a ceea ce este istoria și imaginile ei! Într-adevăr, istoria este un amestec de tendințe: cunoaștere cu experiență emoțional-volitivă, știință cu prezentarea imaginilor Este treaba logicii istoriei să evidențieze primul moment ca fiind singurul științific și cognitiv și să îl elimine pe al doilea ca străin și periculos pentru cunoaștere Atunci istoria-știința ar fi interesată de general, istoria-creativitatea (ca și biografia) ar fi ocupată de individ și s-ar retrage în artă Scopul istoriei în primul caz ar fi cu totul diferit de cel din al doilea și nu ar putea fi niciodată subordonat acestuia din urmă În primul caz, istoria s-ar strădui prin toate mijloacele să formeze conceptul general al lui Napoleon*), în al doilea caz, prin toate mijloacele ar încerca să elaboreze imaginea lui Napoleon, iar toate conceptele aplicate în acest caz s-ar scufunda în scopul comun, pierzându-și influența cognitivă în complexul general "În ciuda tuturor acestor noțiuni, spune Benedetto Croce, rezultatul operei de artă este intuiția; și, în ciuda tuturor acestor intuiții, rezultatul muncii filozofice este conceptul În rezultat, inclusiv diferența x) Care este semnificația științifică a unei astfel de formări de concepte, vom vedea mai jos Biblioteca "Runivers" S B YAKOVENKO Este efectul nominal spre care tinde fiecare dintre ele și care determină și justifică toate părțile separate, iar nu în aceste părți separate, separate și luate abstract, stă diferența dintre creația științei și creația artei, adică între un fapt intelectual și un fapt intuitiv")' Combinând aceste două curente într-o singură și comună formare a conceptelor individuale, Rickert ne oferă o știință emoționalizată, (estetizată, intuitizată) și în același timp o experiență emoțional-volitivă (intuiție)

raționalizată, "științificată", o individualitate generalizată, care arată artificialitatea și fictivitatea istoriei sale Ca dezvoltare a imaginilor individuale, istoria aparține în întregime domeniului artei Iar Croce are de o mie de ori dreptate când spune că "istoria nu caută legi și nu formează concepte; nu induce sau deduce; este destinată ad narrandum, non ad demoistrandum; nu construiește universale și abstracțiuni, ci furnizează intuiții Individuum omnímodo determinatimi este un domeniu, la fel cum este domeniul artei Prin urmare, istoria se încadrează sub conceptul general de artă" *) Rickert a scos legile din istorie, dar a lăsat-o cu concepte: un pas pe cât de inconsecvent, pe atât de arbitrar! Deci, nici în sfera cunoașterii preștiințifice, nici în sfera cunoașterii științifice, istoria își poate găsi un loc pentru sine, ca formare individualizantă a conceptelor în spiritul lui Rickert Teza lui Rickert de la bun început este impracticabilă, de la bun început presupune contradicho in adjecto' pentru a face din momentul în afara cognitiv cel conducător în cogniție IV Dar, din păcate, iluziile lui Rickert nu se limitează la toate acestea; căci, pe lângă explicaţia "factuală" abia luată în considerare a esenţei istoriei, el dă o alta, la fel de strâns legată de experienţa realităţii Vom trece acum să o luăm în considerare Știința este rafinament și simplificare; prin urmare, și istoric B Croce, Filosofia dello Spirito, I ( ): Estetica p ' B Croce, ibid p) Rickert, Grenzen d înțelept al naturii Begrifisbildung S urm (Aufl S urm) Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII Educația conceptelor simplifică și alege Ce se ghidează după această alegere, această educație a indivizilor? Pentru a obține acest principiu, să reflectăm din nou asupra cunoștințelor noastre pre-științifice Ele depind de interesul care este excitat în noi de obiectele din jurul nostru Ce înseamnă că avem un interes în raport cu obiectele?Asta înseamnă că nu doar le reprezentăm, ci în același timp le raportăm la voința noastră și le punem în legătură cu aprecierile noastre Prin urmare, "când asimilăm ceva într-un mod individualizator, atunci particularitatea lui trebuie cumva să fie legată de valori, care tocmai așa nu mai sunt legate de niciun alt obiect Nu există nicio modalitate de a indica ce alt principiu poate da naștere în general la înţelegerea individualizantă, dacă nu este o legătură cu valorile Dacă eliberăm obiectul de toate legăturile lui cu interesele noastre, el va fi singura instanță a vreunui concept general stnimU) *) - "Punctul de vedere al vieții, însă, nu este punctul de vedere al științei "*) "Istoria, oricât de larg este înțeles conceptul de știință, trebuie în orice caz să se străduiască spre o poziție semnificativă pentru toată lumea; prin urmare, numai definițiile materiale ale conceptelor sale, și nu principiile călăuzitoare ale expunerii sale, pot fi individuale "Știința istorică trebuie să recunoască faptul că dezvoltarea de odinioară a lumii se află în legătură cu valori semnificative necondiționat" *) "Istoria își referă obiectele la acele valori care, pentru toți cărora se adresează, au semnificația unor valori, sau cel puțin vor fi înțelese de toți ca valori") Dar trecerea de la cunoașterea pre-științifică - viața la știință - istoria este remarcată nu numai ca o tranziție de la evaluarea subiectivă E Rickert, Geschichtsphilosophie ((a a O II) S - d* ; Grenzen d înțelept al naturii BegriffsbildungS i , și urm (Aufl S , fi)) Rickert, ibid S (Aufl S)) Riukeri^ibid S f (Aufl S f)) Rickert, ibid S (Aul S) s) Rickert, Geschichtsphilosophie (aa O) S Soff Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO Noe (din punctul de vedere al aceluiași) la cel obiectiv (din punct de vedere al dimensiunilor universal valabile), dar, de margine,

și ca trecere de la evaluare, de la atitudinea practică la subiectul de sesiune, cea teoretică, deși teoretică În viață evaluăm, în știință atribuim istoria valorii Este atribuirea valorii care servește ca o caracteristică metodologică a formării individualizatoare a conceptelor "Pentru a înțelege acest lucru, trebuie să realizezi că există o astfel de legătură cu valoarea care nu coincide cu o atitudine și o evaluare practică, încât se poate * atribui obiecte și pur teoretic valorilor"*) "Trebuie să distingem strict între evaluarea practică și referirea pur teoretică la valoare" *) Istoricul nu creează valori, nu le evaluează, le găsește drept principii gata făcute ale cunoștințelor sale, teoretizării sale - Valorile sunt stabilite de filozofie; sunt stabilite în cel mai apropiat mod pentru istorie de filozofia istoriei) Această stabilire se realizează printr-o metodă de generalizare și, prin urmare, nu are nimic în comun cu opera istorică în sine *) "Aceea în care istoria dezvăluie individualitatea unei persoane este totalitatea a tot ceea ce acesta și numai acest individ a făcut în raport cu valorile culturale comune În consecință, formele în care istoria asimilează realitatea, adică formele întregului individu teleologic și dezvoltarea individuală teleologic istorică trebuie să fie în același timp normele etice de bază" ΰ)· În felul acesta, Rickert dorește să justifice "de sus" necesitatea și semnificația metodei individualizatoare, după ce a încercat să afirme darea ei empirică "de jos" Dar se pare că prin aceasta el nu face decât să-și întărească principala greșeală Adevărat, punctul de vedere al lui Rickert asupra formării individualizatoare a conceptelor se schimbă oarecum: în primul rând, înainte de a putea crede că principiul - ajutorul acestei formari de concepte este individual, ca Rickert, ibid S) Richert > ibid S , , Grenzen d naturwiss S și urm ,) Richert^ Geschichtsphilosophie (aa O II) s urm , - J) Richert, ibid S s) Rickert Grenzen d înțelept al naturii Begriffsbildung S Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII principiul formării generalizatoare a conceptelor este generalul; acum vedem că un astfel de principiu nu este individul, ci valorile În al doilea rând, înainte de a fi posibil să se precizeze în mod clar dependența completă a conceptului individual de interesul vital și să dezvăluie cu ușurință înlocuirea de către Rickert a preștiințificului în cadrul experienței; acum, în locul conexiunii directe a experienței emoțional-volițional cu un concept "individual", există o referire teoretică la valoare, menită să excludă din mediul formării istorice a conceptelor momentul experienței emoțional-volițional, adică momentul evaluării practice Astfel, valoarea devine un moment metodologic al istoriei Să vedem ce înseamnă asta! Și aceasta înseamnă, în primul rând, că formularea formal-metodologică a chestiunii științei-istorie este fundamental încălcată; căci într-un asemenea caz formarea istorică a conceptelor este determinată nu de la sine, nu de esența sa formală, ci de conținutul său, contrar cerinței metodologice originale a lui Rickert Începutul formal al diferenței metodologice este, ca să spunem așa, materializat, dar, într-adevăr, într-un astfel de caz, istoria își pierde imediat poziția metodologică izolată și devine una dintre celelalte științe, fiind remarcată de ea și distinsă doar de vecinii ei in continut A forma un concept prin referire la valoare ar însemna într-un astfel de caz a forma un concept de valoare, un concept cu un conținut de valoare și nu un concept special de "valoare" Și Rickert are dreptate în acest caz, deosebind o astfel de referință la valoare de evaluarea practică Aceasta din urmă aparține voinței și vieții; știința poate interpreta doar "despre" voință și "despre" "dezirabil", prin urmare, "despre"

valori Desigur, știința însăși poate fi considerată ca o evaluare a realității și o selecție a "esențialului" Dar într-un astfel de caz, știința naturii va fi, de asemenea, o evaluare și, astfel, istoria va rămâne analogă metodologic cu alte științe ca înainte Rickert exclude pe bună dreptate această posibilitate din studiile metodologice datorită indiferenței lor totale față de punctele de vedere voliționale și vitale *) Ricker, Geschichtsphilosophie (A A -O II) S Biblioteca "Runivers" e B YAKOVENKO Dar schimbarea introdusă de Rickert în formularea metodologică a trăsăturilor istoriei are un alt sens Și anume: după ce a materializat începutul formal al separării metodologice a istoriei de o serie de toate celelalte științe prin "referire la valoare", Rickert a reinventat apoi formalismul cu acesta Cu alte cuvinte, el pune mai întâi un conținut material în principiul formal proclamat de el, anulând astfel semnificația formală a acestuia; apoi subliniază din nou formalitatea principiului, ignorând cu desăvârșire faptul că, fiind formalizat, principiul material, care ar trebui să scoată în evidență istoria, dobândește puteri cu totul noi și prin aceasta anulează materialitatea și toate proprietățile inerente acestuia în virtutea materialității sale Delimitând formarea istorică a conceptelor de altele, nu ca material, ci ca principiu formal și călăuzitor, valoarea are ocazia de a vorbi ca valoare, și nu doar ca simplu material Vorbind ca valoare, ea evaluează în mod inevitabil, pentru că acesta este singurul său sens admis Valoarea în acțiune este evaluare (fie că este vorba de formarea unei valori sau de descoperirea acesteia după stabilirea ei - aceasta este imaterială) istoria va căpăta inevitabil un caracter practic: va discuta realitatea din punct de vedere al valorii, o va modela prin puterea valorii, o va judeca prin gura valorii, va determina formarea istorică a conceptelor după valoare S-ar putea să ne obiecteze că aici nu este vorba despre o evaluare practică, personală, ci despre referirea la valori universal valabile: aceleași valori sunt produse ale prelucrării filozofice generalizării La aceasta vom răspunde: în primul rând, valorile în general semnificative nu încetează să fie evaluări pentru că sunt superpersonale, iar acest lucru ne este învățat de nimeni altul decât Munsterberg x); în al doilea rând, referirea istorică la valoare, așa cum a fost formulată de Rickert, are în vedere valoarea ca atare și nu produsul unei generalizări *) Münsterherg: Philosophie der Werthe ( ) S - , - , , ; Mater: Psychologie des emoționalei) Denkens ( ) S - , - , - Și Laas are de o mie de ori dreptate în a se opune ontologiei sau metafizicii scopurilor și valorilor, vezi Lacis: Kants Analogien der Erfahrung S ; Idealismus I , II , , s Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII formarea continuă a conceptului de valoare Lucrând din punct de vedere istoric în modul în care dorește Rickert, avem în vedere statul-valoare, legea valorii, religia-valoare etc , și nu conceptul de stat-valoare, nu conceptul de drept-valoare etc caz, nu valoarea în sine, ci conceptul ei, formarea noastră istorică a conceptelor nu s-ar deosebi fundamental de metoda științifică naturală, care, ca metodă de generalizare, constă tocmai în referirea la concept (și nu la valoare) clar că referirea la procesarea generalizată a valorilor de către filozofie nu poate avea nicio semnificație pentru metoda istorică individualizantă independentă a lui Rickert Indiferent de modul în care filosofia procesează valorile, istoria, ca procesare individualizantă a realității, nu este și nu poate fi interesată metodologic de produsele activității sale Cel mult, istoria individualizantă își poate îndrepta privirea către materialul filosofiei generalizării și în ea - (în material) să caute acele valori

la care apoi își va raporta ideile și materialele Cu alte cuvinte, termenul "teoretic atribuit" individualizării neclintite a înțelegerii înseamnă doar și un singur lucru: că poveștile își împrumută ideile de conducere - evaluarea aceleiași mame, de la care este împrumutată și filosofia lor, care continuă cu procesarea sa generalizantă TKO Și trebuie admis că într-un asemenea caz folosirea acestui termen este complet de prisos, ca să nu spunem ambiguă Dintr-o astfel de "teoreticitate" atribuirea valorii nu-și pierde un fir de păr din natura sa interioară-practică Din faptul că valoarea este împrumutată din conținutul sau materialul științei-filosofiei, nu rezultă deloc că, în raport cu istoria, pe care ar trebui să o ghideze în cursul dezvoltării conceptelor istorice, ea joacă un rol teoretic nu poate figura în rolul unui principiu metodologic, ca concept: se regăsește aici numai și numai ca valoare, i e în sensul său practic, sau ca evaluare (chiar dacă super-personală și oteorizată!) Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO Dar în acest caz, istoria rămâne în aceeași poziție: momentele emoțional-volitive joacă un rol principal în ea Cu o astfel de afirmație, este destul de în concordanță cu faptul că cele mai mari valori ale poveștilor sunt cei mai mari și mai valoroși indivizi (stat, știință, artă, drept, economie etc) Și la apogeul ei teoretic, istoria este, așadar, aplicarea unor concepte generale în scopul experienței emoțional-voliționale În acest sens, istoria este o continuare a vieții în sus: în viață, conceptele generale joacă un rol auxiliar în raport cu scopurile personale; în istoria conceptelor științifice joacă un rol auxiliar în raport cu scopurile suprapersonale În ambele cazuri, avem, în ultimă analiză, nu cu cunoaștere, ci cu experiență emoțional-volitivă Deci, istoricul evaluează practic, dar evaluează doar nu ca persoană, ci ca superpersonalitate; şi tocmai din această cauză el încetează să mai fie un cunoscător Istoricul știe doar atâta timp cât este ocupat să se pregătească pentru sarcina lui (care i-a fost atribuită de Rickert), atâta timp cât folosește concepte generale; când face un pas în spatele lor și începe să vorbească despre individ, trece în sfera vieții și a experienței Și, destul de ciudat, se mută în sfera vieții chiar și atunci când, de exemplu, începe să vorbească despre drept ca individ, sau din punct de vedere al dreptului ca valoare, despre diverse persoane juridice; căci în același timp lasă (de multe ori imperceptibil pentru el însuși) conceptul de drept pe care l-a dezvoltat filozofic sau juridic și pune în schimb un întreg concret, care, fiindu-i în față, devine pentru el într-una sau alta relație emoțional-volițională directă sau într-un fel sau altul definește faptele legate de el ca părți ale sale Cu alte cuvinte, el învelește conceptul general de drept într-o înveliș emoțional-volițional, face legea semnificativă și unică în sensul ei, o face un individ; aceasta înseamnă că el judecă în calitate de purtător legal sau de participant al legii Și chiar dacă o astfel de atitudine practică a lui ar fi redusă la minimum, adică limitat doar de principii generale (adică dacă munca istorică a constat într-o atribuire pur teoretică a faptelor unui anumit principiu) Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII atunci chiar și atunci însăși recunoașterea principiului valorii suprapersonale ar rămâne principalul pas practic, și împreună cu realizarea unui scop extracognitiv Istoricul poate aduna fapte legate de Napoleon Cu toate acestea, în această lucrare teoretică, el este ghidat fie de interesul său personal pentru Napoleon, fie de recunoașterea semnificației sale istorice suprapersonale; în ambele cazuri, atât scopul, cât și principiul extracognitiv al formării istorice a conceptelor sunt

ascunse în acest manual Atâta timp cât istoricul preia fapte, el generalizează; dar de îndată ce îi reuneşte într-o singură figură a lui Napoleon, se ghidează de alte motive: se individualizează, dar nu cognitiv, ci emoţional şi voluntar - Totuşi, selectând deja faptele, istoricul îşi vede scopul extracognitiv Prin urmare, opera sa de la bun început este încălcată în caracterul ei teoretic Putem spune, așadar, că istoricul încetează să formeze concepte și să se angajeze în cunoașterea științifică în momentul în care își asumă sarcina care i-a fost încredințată de Rickert și se străduiește pentru implementarea acesteia În acest moment, el absoarbe cunoașterea și formațiunile ei într-o experiență individuală emoțional-volițională sau supra-individuală Putem exprima acest lucru și în felul următor: există o singură formare de concepte - generalizarea; dar există, în primul rând, diverse materiale pentru aplicarea acestuia; și există diferite moduri și scopuri de utilizare a acestuia "Istoria" lui Rickert aparține sferei de utilizare: este rezultatul utilizării conceptelor științifice în scopuri emoțional-volițional, în scopuri de evaluări, în scopuri de "viziune asupra lumii" Dacă Rickert afirmă că trebuie să fie independent de aceasta, el distruge imediat această afirmație a lui de către alții, spunând că istoria își derivă principiile metodologice din filosofia istoriei; îl intenționează pe acesta din urmă tocmai pentru dezvoltarea unei perspective asupra lumii *) - Totuși, își distruge afirmația și mai profund *) Pentru experiența supraindividuală, vezi Münsterherg, Philosophie der Werthe ( ) S i- , -) Richert, Grenzen d înțelept al naturii Begriffsbildung S - (Aufl S urm); Geschichtsphilosophie (aa o II) S - Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO imnul cu remarcile sale: "într-un anumit sens, totuși, estimările sunt una dintre cele mai necesare componente ale științei istorice; de fapt, istoricul se deosebește de cercetătorul generalizator și prin aceea că, în timpul muncii sale, trebuie nu numai să recunoască scopul științific urmărit de el ca valoare, ci și să ia o poziție, dacă nu în raport cu obiectele sale, atunci în raport la valori generale, la care, în individualizare, își raportează obiectele" J) "O expunere individualizantă trebuie simțită ca fiind necesară; în primul rând, unde legătura dintre obiecte și valori este cea mai apropiată dintre toate Da, înțelegerea noastră individualizantă este atât de puternic influențată de interesul pentru viața spirituală umană, încât conceptul de individ este echivalat cu conceptul de personalitate ") Dacă Rickert adaugă imediat: "Este de la sine înțeles că istoricul, așadar, nu trebuie să decidă deloc ce este progresul sau regresia culturii, căci atunci ar trece de la referirea teoretică la valoare la evaluarea practică Proprii lui idealuri culturale nu ar trebui să aibă deloc o importanță călăuzitoare pentru prelucrarea propriu-zisă a materialului său"), dacă adaugă acest lucru, atunci, pe lângă contradicția directă cu sine, uită și că în timpul procesării istorice individualizatoare, istoricul trebuie neapărat să "te obișnuiești cu" valorile), fă-le cel puțin pentru o vreme idealurile tale; altfel nu va putea să-și trimită obiectele la ele Până la urmă, pentru a se referi la valori, trebuie să le aibă; având valori, trebuie să le recunoască, sau măcar să le trateze în cursul lucrării sale istorice, de parcă le-ar fi acceptat *) Rickert, ibid S f) Rickert, ibid S f - Numim o asemenea ecuație o substituție sub "conceptul" de "experiențe" emoțional-volițional Sau sunt două concepte incomensurabile: istoric și filozofic din punct de vedere etic sau practic) Richert, Geschiclìtsphilosophie S Richert, Grenzen d din natură Begriffsbildung S (Aufl S -) Biblioteca "Runivers" DOCTRINA

LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII știa Recunoscându-le (chiar dacă numai condiționat), le evaluează; și tocmai această evaluare guvernează formarea individualizată a "conceptelor") - Faceți aceste valori complet neutre în ochii istoricului și el nu va putea nici să experimenteze, nici să expună indivizii Toată munca lui se va reduce apoi la a se referi nu la valori, ci la ceea ce este absolut neutru, adică la va fi o acumulare de fapte referitoare la subiectul luat în considerare, i e va fi, potrivit lui Rickert*), un tratament generalizator Deci, în forma sa "științifică", istoria lui Rickert este la fel de puțin științifică ca și în forma ei "preștiințifică" Dar acum devine clară o nouă latură a acestei "științe" imaginare: în timp ce în forma ei "pre-științifică" totul a fost turnat în creația estetică a individului, acum momentul etic iese în prim-plan; se fixează ca principiu al formării indivizilor; el este principiul călăuzitor al formațiunilor istorice; le insuflă sens Dacă în primul caz contemplația, care decurge din interese personale, a fost centrul de greutate, atunci în al doilea este ocupată de o valoare semnificativă universal Fără îndoială, acest interes, care apare atât de clar în al doilea caz, trebuie să limiteze experiența pur contemplativă, estetică a individului, trebuie să o subordoneze propriilor scopuri Și în această măsură Rickert are dreptate când afirmă că pentru istoric expunerea contemplativă este doar un mijloc) Dar aceasta nu înseamnă în niciun caz "învățarea" istoriei; istoria este pur și simplu dată motivelor etice: istoria se dovedește a fi câmpul de acțiune al acestor motive; De aceea este legată în cel mai strâns mod de viața spirituală umană În istorie, principiile etice ajung la manifestare, istoria este realizarea valorilor umanității, culturii Ce fel de știință este după aceea! Ca domeniu de acțiune pentru motive etice, istoria este o parte extrem de individuală a vieții; Ca o expunere a părții supraindividuale a vieții, istoria este creativitate artistică Și, dacă în ambele cazuri momentele cognitive joacă un rol în el, *) Rickerì, Geschichtsphilosophie (a a o P) S f) Rickert, Grenzen d înțelept al naturii Begriffsbildung S și urm (Auil S Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO apoi o joacă, o repetăm, ca formațiuni generalizate folosite ca mijloace pentru atingerea scopurilor etice și estetice Acesta nu este locul pentru a discuta problema cât de legată poate fi procesarea estetică și etică a realității în general Ne este suficient să afirmăm pur și simplu că ambele sunt prezente în ceea ce Rickert numește istorie și că în forma ei această "istorie" a lui nu este o știință, ci o educație estetică ghidată de motive etice*) Ne permitem doar să arătăm spre Münsterberg, care, considerând creativitatea artistică conștientă ca fiind absolut neinteresată, o recunoaște totuși ca fiind ghidată de cele mai înalte principii etice); Aspirația lui Rickert tinde spre același lucru Prin urmare, "istoria" lui nu este nicidecum o știință Formațiunile sale nu au o semnificație generală cognitivă tipică: nu sunt comune în sine, ci în relația lor cu cel care le recunoaște, adică ca valori Între timp, formațiunile cognitive (conceptele) sunt generale în sine, în sensul lor, nu numai pentru cei care le recunosc, ci pentru cercul lor de viziune, pentru toate obiectele lor, pentru toate judecățile concentrate în ele, i e nu ca valoare Nu negăm în spatele lor, desigur, latura valorică; dar într-un asemenea caz ele nu mai sunt luate ca concepte, nu ca pârghii ale cunoașterii, ci ca produse ale spiritului uman, adică în relaţia lor cu subiecţii care doresc sau trăiesc emoţional Știința în activitatea sa este indiferentă față de această proprietate a lor; prin urmare, nu conține un punct de vedere valoros; doar fiind un obiect de interes și

voință știința devine o valoare; iar o asemenea luare în considerare a acesteia este cu siguranță extracognitivă Rămânând în sfera cunoașterii, noi în știință nu trebuie și nu putem găsi principii valorice Știința nu poate fi ghidată de sabelul în sine ca valoare: nu poate face acest lucru în fața științei - istoriei Potrivit lui Rickert, se pare că istoria științei ar fi un ghid metodologic) Prin urmare, suprematia fundamentală a principiilor etice nu încalcă punctul de vedere de mai sus a lui B Croce) Mùnsterberg, Philosophie der Werthe ( ) S - Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII ' dezvolta știința ca valoare! - La aceasta trebuie să obiectăm că, chiar dacă istoria ar avea ca material știința ca valoare, ea ar trebui să fie ghidată, în același timp, de principiile ei cognitive; altfel ar înceta să mai fie o ştiinţă Să presupunem pentru o clipă că știința este și, în ultimă analiză, o evaluare, să presupunem că Rickert are dreptate în recunoașterea primatului rațiunii practice și a eticizării universale, nu rezultă deloc că în sfera științei, ca valoare, se poate face o distincție între științele care sunt libere de valori și științele ghidate de acestea A afirma acest lucru ar însemna a încălca sensul unui astfel de primat: a-l intelectualiza Evidențierea istoriei ca știință ghidată de valori, spre deosebire de știința naturii, nu înseamnă valoarea cunoașterii în general, care se aplică în egală măsură cunoștințelor istorice și științelor naturii, ci evaluări "teoretice" speciale, i e evaluări care capătă semnificaţia principiilor cognitive Indistincbilitatea acestor două semnificații ale valorii în cunoaștere, care stă la baza întregii metodologii a lui Rickert, se naște, desigur, pe baza etismului general (pragmatismul transcendental!) al învățăturii sale Căci, făcând din cunoaștere o evaluare, nu este dificil, atunci când este necesar, să-i păstrăm simultan natura teoretică și să vorbim despre o "referință teoretică la valoare" Dacă cunoașterea este recunoașterea valorii cognitive, atunci trecerea la punctul de vedere al lui Rickert asupra istoriei, ca și asupra recunoașterii valorilor extracognitive, este foarte ușoară și, în orice caz, mult mai ușoară decât în cazul în care cunoașterea este complet liberă din legătura metodologică cu valorile v Trei puncte pe care trebuie să le subliniem mai ales în această teorie eronată a istoriei Rickertiană În primul rând, baza metodologică a cunoașterii pentru el este momentul material; în al doilea rând, istoria este plasată în legătură mai strânsă cu realitatea decât știința naturii; în al treilea rând, istoria) Rickert^ Geschichtsphilosophie (A A O Il) S - Grenzen d din punct de vedere al naturii Begriffsbildung S - Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO Riya primește nu o garanție logică, ci o garanție etică a obiectivității sale În ceea ce privește primul, rezultă de la sine din toate cele de mai sus: valorile sunt principii sau puncte de vedere extracognitive (extra-logice) și nu pot fi date ca principii ale construcției cognitive (metodologice) a istoriei Metoda individualizării nu este o metodă cognitivă, ci o adaptare a metodei cognitive (adică generalizarea) la scopuri extracognitive, adică la material Din materialul istoriei se dezvoltă o anumită utilizare a "capacității" cognitive de a forma concepte Diferențele materiale sunt ipostazate de volumul Ricker în metodologic Și acest lucru este cu atât mai clar că principiile tratării istorice a realității sunt fixate de Rickert nu numai ca valori (supra-individuale), ci și ca valori ale culturii umane, spiritul uman, care stă în legătură cu personalitatea umană Istoria este declarată a fi știința individualizantă a culturii "Toată istoria nu numai că se ocupă în principal de oameni de cultură,

ci este ocupată exclusiv de astfel de oameni") Este de la sine înțeles că nici omul, nici cultura, nici viața spirituală, nici personalitatea nu pot servi drept principii metodologice pentru formarea unui concept în sensul metodologiei lui Rickert; în aceasta ele sunt ca un element chimic, un atom fizic, o senzație psihologică de verdeață, moralitate etică etc ; toate acestea sunt materialul cunoașterii științifice sau produsul său, dar nu caracteristica metodologică Susținând că originalitatea istoriei este creată de relația ei cu cultura omenirii, Rickert face același lucru pe care l-ar face un psiholog, spunând că originalitatea metodologică a psihologiei este creată de relația sa cu psihicul și, prin urmare, contrastând-o metodologic cu toate celelalte științe diferențele materiale ar trebui considerate în general metodologice; Richert Geschichtsphilosophie (A A O II) S urm , , ri of-, , f , urm ; Grenzen d înțelept al naturii Begriffsbildung S - , - (Aufl T , S - , -)) Rickert, Geschichtsphilosophie (aa O II) S , f ; Psychophysische Kausalitat und psychophysicher Parallelismus ( ) S ; Grenzen d naturw-Begriffsbilbung S Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII dar în acest fel istoria, ca ştiinţă, nu s-ar opune ştiinţelor generalizatoare în general, ci numai fiecăreia dintre ele separat; ar primi doar un loc aparte în sfera lor comună, alături de fizică, chimie, psihologie și alte discipline de generalizare Metodologizând caracterizarea materialului istoric în realitatea sa de viață, Rickert ajunge în mod destul de înțeles la concluzia că istoria este mai aproape de realitate decât știința naturii J) Este destul de firesc ca, luând drept cunoaștere istorică pre-științifică ceea ce este o experiență emoțional-volițională a realității, pe de altă parte, considerând realitatea obiectivă ca un individ direct dat care este revelat unei persoane care cunoaște, i e ca experiență naivă sau ca realitate într-o experiență naivă, se ajunge, dacă nu la o identificare directă, atunci în orice caz la convergența realității istorice, care crește din experiență prin fixarea laturii ei individualist-valoroase, cu individ obiectiv realitate, tu crești din experiență prin remedierea laturii ei presupus individualist-cognitive Ele se disting doar printr-o dublă ipostază: ipostaza dăruirii individuale într-o formă (categorie) teleologică și ipostaza evaluării individualizării într-o formă metodologică (concept) Distruge ipostazele și înaintea ta este o coincidență totală a ambelor realități)! Pentru a-și păstra realitatea imediat dată, Rickleert, Grenzen der înțelept al naturii Begriffsbilduug, S D, (Aul , S , f f); Gegenstand dei Erkenntnis S Psychophysiche Kausalitat und psychophysicher Parali élis mus, S) Trebuie din nou să fim de acord cu reproșul domnului Pertsov, pe care îl face lui Rickert, că el transformă în mod arbitrar realitatea particularului în realitate absolută (ibid , p și urm ,) Dar trebuie să spunem din nou că întregul argument dl Pertsova se bazează pe o fundație falsă - acuzația de nominalism a lui Rikkert - și, prin urmare, este eronat în întregime După ce a luat din nou ca bază a criticii sale nu esența învățăturii lui Rickert, ci o expresie nereușită, el nu poate oferi un singur argument în întregul său articol care să nu poată fi respins cu ușurință de Rickert Pentru a considera aceste argumente în detaliu, din păcate, nu avem nici timp, nici spațiu * Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO sensul cognitiv, Rickert îi conferă proprietatea inerentă materialului pre-științific al cunoașterii, lăsând în urmă, totuși, toate restul trăsăturilor sale și făcând astfel o substituire arbitrară a unui punct de vedere naiv asupra realității în raportul dintre științifice și cunoașterea pre-științifică Pentru a păstra o

semnificație cognitivă pentru realitatea sa individualizată, el îi conferă o proprietate inerentă realității naive și, astfel, îi creează o originalitate cognitivă În primul caz, realitatea obiectivă este construită cognitiv de Rickert cu ajutorul unui apel tacit la materialul pre-științific; în cel de-al doilea caz, materialul pre-științific dobândește semnificația cunoștințelor speciale printr-o apelare tacită la realitatea obiectivă (naiv-empiric) -Toate acestea sunt confirmate mai ales de faptul că realitatea istorică este recunoscută de Rickert ca fiind mai apropiată de realitatea obiectivă; doar în ceea ce privește conținutul său material *), precum și faptul că punctele ei de vedere călăuzitoare se dovedesc a fi experimentate, materiale *) Nu mai puţin remarcabil în această privinţă este faptul că subiectul istoric individualist-cunoaştetor este considerat de Rickert a fi mai aproape de supra-individual decât de natural-ştiinţific) În aceasta, antropomorfismul și psihologismul lui Rickert își primesc expresia cea mai frapantă Și numai în acest sens se poate înțelege cuvintele lui Rickert că "ceea ce pune o limită pentru educația natural-științifică a conceptelor, peste care nu poate în niciun fel să treacă, nu este altceva decât realitatea empirică însăși *)" Într-adevăr, formarea individualizantă a conceptelor este vocea celei mai naive realităţi empirice; dar tocmai din acest motiv nu este vorba în sine de formarea conceptelor, ci de adaptarea lor la scopuri extracognitive Tocmai din acest motiv realitatea empirică naivă în sine este o cantitate extra-cognitivă (non-logică), iar întreaga teorie Rickertiană a realității obiective este o ipostază în logica a ceea ce se află dincolo !) Richert, Gegenstaiid der Erkenntnis S) Richert, Grenzen d înțelept al naturii Begriffsbildung S f (Aufl S >)) Richert, ibid S f și urm (Aufl S f) J Richert^ ibid , (Aufl S) Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII limitele logicii și ale cunoașterii "Realitatea însăși, în forma ei contemplativă și individuală, nu intră în nicio știință" *), pentru că este în afara științei, pentru că este în afara cunoașterii, pentru că este în "interes", în entuziasm, în emoție Și este imposibil să o aducem în știință fie prin teoria realității obiective, fie prin stabilirea unei formații individualizatoare a conceptelor Acolo unde aceasta din urmă o priveşte, nu mai este formarea de concepte; acolo unde istoria formează de fapt concepte, nu mai există nicio realitate contemplativă și individuală și, prin urmare, nu există o metodă de individualizare Nu este de mirare că, după ce a dat istoriei o bază materială și aducând-o aproape de "realitatea contemplativă și individuală", Rickert caută justificarea istoriei nu din principii logice, ci din maxime etice "Dacă știința istorică vrea cu adevărat să susțină că sarcina ei este necesară din punct de vedere științific, trebuie să presupună că, chiar și cu valori, nu este vorba doar de arbitrar; aceasta este deja o presupunere super-empirică că unele valori, față de care valorile umane stau într-o anumită relație, au o semnificație necondiționată "* *) Istoria, din partea originalității sale metodologice, depinde de valorile propuse de filosofia istoriei;) aceeasi ultima le deduce in final din valorile etice*) - Aceste valori luate în același timp, desigur, nu în semnificația lor logică, deoarece nu au o astfel de Dintre toate valorile, numai valorile cognitive au semnificație logică Dar în momentul semnificației sale logice, adică fiind, după Rickert, o datorie transcendentă a judecăților, valorile cognitive nu arată acea "poziție" specifică a lor, care își găsește aplicarea în fața valorilor materiale care ghidează istoria În mod logic, ele sunt esența cognitivă ^-Rickert, ibid S (Aufl S))

Rickert, ibid S (Aufl S) ; Richert, Geschichsphilosophie (aa O IL) S - ; Grenzen dn Begriffsb S , (Auf S f) ·) Richert, Geschichsphilosophie S i - ; Grenzen d Begriffsb S -   sarcini, scopuri cognitive, dar nu în sensul materialului, ci în sensul a ceea ce determină posibilitatea prelucrării acestuia Valorile semnificative din punct de vedere logic sunt transcendente cunoașterii Pe de altă parte, valorile care ar trebui să ghideze istoria lui Rickert nu sunt transcendente cognitiv, adică ca început călăuzitor al cunoaşterii Ele sunt transcendente în sensul lor fundamental pentru voință și sentiment; pentru cunoaștere, ele sunt principiile metodologice imanente ale lui Rickert Sunt transcendente voinței, ca valori specific morale, sentimentului, ca valori specific estetice; cunoașterea lor nu ajunge numai în măsura în care sunt date "în afara" sferei sale și nu lui, și sunt date transcendent Dimpotrivă, în măsura în care le ia ca material al examinării sale (de exemplu, în filozofie), în măsura în care se află în întregime în cunoaștere, ele sunt în întregime imanente acesteia Și în acest sens, imanentă lui este acea valoare care, într-o situație diferită, îi este transcendentă, adică valoarea adevărului, întrucât în acest caz el apare ca descendent al "voinței pure", și nu ca o transcendență pur cognitivă Prin urmare, există o mare diferență atunci când știința naturii recunoaște o normă transcendentală, dar nu spune nimic despre ea, ghidându-se de ea categoric, și nu material, și când istoria recunoaște valoarea individului Căci se exprimă despre ea și este ghidată de ea ca fiind dată material Această diferență poate fi caracterizată cel mai bine în felul următor: atunci când istoria (după Rickert) cunoaște, ea recunoaște categoric o normă (cognitivă), material alta (etică) Cu o asemenea formulare, este clar că a doua normă nu poate sta în locul primei și că istoria, dacă vrea să fie știință, trebuie să renunțe la orice speranță a unei fundamentări etice directe Adevărat, conform teoriei generale a lui Rickert, cunoașterea este, de asemenea, un act și, prin urmare, poate fi justificată din punct de vedere etic (deci, cunoașterea istorică) Totuși, un astfel de etism este indirect: justificarea etică trebuie să aibă ca rezultat mai întâi o datorie cognitivă și să stea categoric la baza cunoașterii, și nu să vină la ea direct din exterior: din material, unele dintre ele Primul etism nu este în niciun caz   lansa într-o critică detaliată a tuturor posibilitățile tocmai menționate și să amânăm până la un moment mai potrivit (care, în convingerea noastră profundă, va veni în curând), mulțumiți cu recunoașterea generală a erorii de bază a tuturor calculelor posibile pe această bază III Alături de opinia că logica (filozofia) își poate extrage subiectul, valorile teoretice din istorie, Rickert are și opinia că logica se realizează în istorie, în procesul istoric, implementarea sa nu, ci în om, ca individ istoric, ca într-un individuendum O persoană istorică este purtătoarea tuturor valorilor, inclusiv a celor teoretice, adică Științe Numai cu omul istoric adevărata situație este direct legată Doar o persoană istorică exprimă un sens transcendent De exemplu, Columb cu descoperirea sa a Americii este o astfel de persoană istorică, iar descoperirea istorică a Americii de către el este o poziție adevărată, înzestrată cu un sens transcendental În același timp, orice marinar de pe nava lui Columb, care nu are interese științifice, nu este ghidat în acțiunile sale de o problemă științifică, nu este o persoană istorică și nu poartă în cap un sens transcendental Să fie înzestrat omul istoric - și Columb, cu viață psihică, ca un marinar - pentru logică este important doar că el

este un om istoric, și că o problemă științifică, o valoare logică, să fie întruchipată istoric în el) miercuri Grenzen d naturwissenschaftl Begriffsbildurg S - (Aufl S -); Vom Begriff der Philosophie (Logos I,) S f ; Geschichtsphik:- Întrebări de filosofie, carte θ Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO f) Modul în care personalitatea istorică este combinată în persoana lui Columb cu individul psihic este la fel de misterios și minunat ca combinația dintre sensul transcendental cu imanent și logic cu psihicul Dar nu acesta este miezul problemei acum, ci faptul că omul istoric este adevăratul realizator, implementator, purtător și proprietar al valorilor logice Din istorie logica își trage valorile, în istorie le aplică materialului, în istorie le dă semnificația lor vitală Aceasta înseamnă că logicul și istoricul, logica și istoria, sunt legate între ele printr-o legătură specială și fundamentală! Aceasta înseamnă că forma și materialul sunt mai apropiate decât ar trebui să fie, de exemplu mai mult decât formă și material! Logical presupune deja istoricul; logicul trece în istoric! Într-un astfel de caz, ea nu o poate fundamenta și precedă logic Valoarea se dovedește, așadar, a presupune existența În fine, dependența deosebită a logicului de istoric se reflectă și în faptul că schema istorică este transferată la logic și anume schema procesului Valoarea logică, teoretică, știința, este considerată din punctul de vedere al categoriei istorice a dezvoltării Adevărat, nu valoarea teoretică în sine, ca atare, este înzestrată cu capacitatea de a se dezvolta; căci este și rămâne, după Rickert, o valoare durabilă în sine Valoarea este doar în sfera dezvoltării, dar nu se dezvoltă singură; se realizează doar printr-un sens transcendent; și numai o astfel de realizare este capabilă de dezvoltare Dar, până la urmă, valoarea teoretică este totuși legată de dezvoltare, de procesul istoric și poate fi considerată din punctul de vedere al acestuia din urmă Logica, în măsura în care este luată ca un sens transcendent, și nu ca o formă goală și solitară, se dovedește a fi situat după schema de dezvoltare - * *) Aceasta introduce în sfera sa un moment de temporalitate, care, potrivit lui Rickert, este absolut contradictoriu cu acesta, distrugându-l în esență Este clar că categoria timpului prin transcendent Sophie în "Die Philosophie im Beginn des Jahrhunderts" Aufl ( ) S - *) cm Kukurwissenschaft și Naturwissenschaft Aufl ( ) S - ;* Grenzen d naturwissenschaft Begriffsbildung S fif (Aufl S ffj; Geschichtsphilosophie S - Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII - sensul ar trebui să privească și valoarea teoretică; iar aceasta îi distruge "în sine - ființa" - principalul său atribut (după Rickert) Dacă știința este implicată în dezvoltare, atunci este implicată și valoarea absolută a științei Și aceasta este relativizarea absolutului A considera știința ca o soluție, o soluție infinită a unei probleme infinite și, în același timp, a o considera o valoare absolută, înseamnă a combina lucruri diametral opuse într-un singur concept *) Mai mult, înseamnă una dintre categorii, adică subiectul logicii, a transfera nu toată logica (filozofia), adică la toate celelalte categorii Care este justificarea unei astfel de interpretări a științei și cunoașterii, nu poate fi învățată nici de la cel mai nou strămoș al său, Hegel, nici de la studenții săi contemporani în acest sens: Cohen, Natorp și Rickert Sursa sa este cu siguranță nu atât observația istorică a dezvoltării științifice, cât concepția psihologică a științei, ci un proces cognitiv Confundând această concepție psihologică a științei cu concepția istorică, filozofii menționați nu fac decât să-și sporească tendința de a subordona logica schemei istorice a dezvoltării; iar din aceasta la

sfarsit - capetele ro- se asteapta o consideratie psihologico-istorica a stiintei si cunoasterii, i e istoricism psihologic) Logica și istoricul sunt strâns legate în subiectul lor în Rickert O știință separată, prin urmare, are o influență asupra științei științei, produsul pare să fie independent de producător Dar aceasta nu epuizează legătura dintre logic și istoric Odată ce logicul este plasat în procesul istoric, odată ce logicul este un posibil obiect de dezvoltare, atunci urmează cu deplină inevitabilitate că poate fi prelucrat prin metoda istorică; și întrucât, fiind logic, este rezultatul prelucrării filosofice (deci rezultatul metodei filosofice), atunci nu există nicio îndoială dacă există în Învinuind direct pe Fichte pentru aceasta, Hegel s-a învinuit indirect, întrucât "reine Bewegung" sa nu este altceva decât o ipostază (formalistă) tocmai a acestei relativizări a absolutului) Natorp spune direct că logica consideră cunoașterea și știința din punctul de vedere al "genezei", din punctul de vedere al "fieri" mier Die logischen Grundlagen der exakten Wissenschaften ( ) uff , , θ • * Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO metode de conexiune reciprocă filosofică și istorică Într-adevăr, metoda istorică trebuie să joace un rol pregătitor pentru filozofie: plasează logicul în procesul istoric, acolo unde filosofia îl găsește mai târziu Metoda istorică, după cum știm din capitolul precedent, este, după Rickert, o metodă individualizantă Pentru ca logicul să fie în procesul istoric într-o stare individualizată, el reprezintă o valoare cognitivă în procesul istoric, o știință-valoare Filosofia (logica) preia din istorie această știință-valoare și o supune unei examinări teleologice independente, nu mai din punctul de vedere al individualizării, ci din punctul de vedere al întrebării condițiilor posibilității științei în general *) În două privințe, o astfel de combinație a istoriei cu filozofia (logica) pare contradictorie în interior, imposibilă În primul rând, pentru ca logicul să se regăsească în istoric, trebuie să fie deja acolo sau să fie pus acolo Cu alte cuvinte, aceasta înseamnă că istoria presupune deja logicul, și astfel și știința-logica care o dezvoltă În acest caz, a considera metoda istorică sau istoria ca o prelucrare preliminară a logicului (filosofic) sub forma dăruirii sale, iar istoricul ca o etapă preliminară a existenței logicului, înseamnă a cădea în aceeași pctitio principii , în care, după Rickert, se încadrează psihologia transcendentală Într-adevăr, în interpretarea sa a istoriei logice, el presupune că aceasta este deja formată, deja "logică", deja o valoare teoretică; istoria în sine nu poate da istorie logică; nu poate decât să-l plaseze în progres istoric; dar pentru asta trebuie să fie deja în numerar În al doilea rând, istoria însăși, metoda istorică de individualizare în sine, este ceva logic; căci tocmai știința științei în general, și în special știința istoriei, este preocupată de logica; căci oarecum științific, și în special istoric științific, ea consideră ca o formațiune logică, ca mier Hesse; Individ Kausalitât ( ) S) Și își asumă nu formal, logic, ci material, ca valoare care se realizează în istorie Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII •compunerea formelor logice Deci, ca urmare, rezultă că formațiunea logică, istoria, conține logicul în general, ca formațiune istorică, și incluzându-se pe ea însăși, ca una dintre formațiunile logicului! Cu Rickert, o contradicție reciprocă atât de profundă nu este suficient de clară deoarece el operează constant (după cum știm din capitolul precedent) cu două sensuri ale cuvântului: istorie, tocmai în sensul științei - istorie și în sensul proces viu, pre-științific - istorie Când trebuie să vorbească despre prelucrarea

istorică a realității și locul logic al istoriei în sistemul cunoașterii, el evidențiază în toate modurile posibile, ca un critic, primul sens, având în vedere orice acceptare a realității istorice, în afara categoriilor metodologice de individualizare, pentru realismul metafizic al conceptelor, pentru ipostaza Când trebuie să vorbească despre logic (filosofic) și despre rolul lui în viața cunoașterii, el înlocuiește rapid istorie-știință cu istorie-realitate, un proces și, datorită acestuia, desigur, imperceptibil pentru el însuși, cade în ceea ce el însuși numește metafizicismul inacceptabil, în realismul istoric al conceptelor, produsul formării individualizatoare a conceptelor, devine pentru el o realitate independentă - un proces istoric Logica, istorie-știință, sau, ceea ce este la fel, procesul istoric, care este produsul prelucrării istorice (metoda individualizatoare) a realității preistorice, este presupus de logic în general, ca mediu în care aceasta logic își găsește existența x) În sfârșit, în al treilea rând, metoda individualizării nu poate avea niciun punct de contact cu metoda logică Numai material pentru reflecții logice, doar subiectul în identificarea logicului poate servi Dar în niciun caz nu poate figura nici ca mijloc de descoperire a logicului sau *!) Acest neajuns nu se remarcă în construcțiile lui Rickert și Gessen, care de-a lungul întregii sale opere (Individuelle Kausalitât Studien zum trancen-cdentalen Empirismos,) nu se obosește să lupte împotriva "realismului conceptelor" Biblioteca "Runivers" G B YAKOVENKO ca preludiu al cercetării logice Căci logicul, ca atare, este determinat printr-o metodă foarte diferită decât istoricul, ca atare; si sunt separati metodic unul de altul nu mai putin decat metoda logica si psihica istorica, i e metoda individualizării formării conceptelor înseamnă a cădea în istoricism Și așa cum, pentru a uni logicul cu psihicul, Rickert a fost forțat în cele din urmă să facă apel la o minune, o ghicitoare și o unitate de neînțeles și pentru a uni logicul cu istoricul, precum și metodele lor, ar trebui să facă apel la aceeași minunată și misterioasă unitate a experienței, dacă s-ar lansa într-o analiză detaliată a relația dintre filozofie și istorie (ceea ce, după cum am menționat mai sus, nu a făcut-o încă) Atât psihologia, cât și istoria sunt discipline particulare despre ființă Iar filosofia (logica), ca disciplină despre valoare, după cerința principală, nu poate depinde nici de una, nici de alta ÎN Cu toate acestea, apropierea dintre filozofie (logică) și istorie la Rickert nu este doar pur externă Această apropiere se reflectă și în afinitatea interioară a metodelor lor Filosofia, după cum știm deja, este, după Rickert, știința valorilor și, prin urmare, evaluarea este pusă la baza metodei sale Metoda teleologică prin care funcționează filosofia este o metodă de evaluare, de evaluare din anumite puncte de vedere Metoda individualizatoare a istoriei este și o metodă determinată de raportul cu valoarea Individul istoric este creat prin construirea conceptului în direcția unei valori Adevărat, așa cum suntem știm și asta, Rickert face o diferență semnificativă, chiar fundamentală, între evaluare (Wertung) și referire la valoare (Wertbeziehung) Istoria, în opinia sa, se referă doar la valoare; ea nu apreciaza Grupează doar materialul în direcția către orice punct, către orice Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII H obiective Istoria vrea să construiască figura lui Napoleon și își grupează materialul în jurul acestui scop, în jurul acestei valori Aici nu se pune și nu ar trebui să se pună problema vreunei "evaluări", însă sarcina istoriei, potrivit lui Rickert, constă nu numai în alegerea materialului în raport cu scopurile alese în mod arbitrar, ci și în alegerea acestor scopuri

înșiși Abia atunci istoria va fi istorie dacă scopurile ei sunt esențiale Și pentru aceasta, aceste obiective trebuie să fie valoroase Astfel momentul evaluării se strecoară în cea mai neagră lucrare istorică Personalitatea lui Napoleon este reconstruită istoric nu pentru că cineva a vrut să o ia și să o descrie, ci pentru că este valoroasă în raport cu cele mai înalte valori ale înțelegerii istorice, pentru că este valoroasă pentru înțelegerea umanității, dezvoltarea spirituală pentru înțelegerea vieții statelor , societăți, popoare, națiuni, univers i)) În acest caz, munca istorică este ghidată nu prin referire la vreun scop arbitrar, ci (cum ea are loc în cele din urmă nu numai în munca ușoară a istoriei, ci și în orice altă știință care se ocupă cu prelucrarea directă a materialului) prin referire la tenacitatea ca valori Dar referirea la valoare în sensul literal al cuvântului, când valoarea înseamnă valoare reală, și nu un scop arbitrar și indiferent, este întotdeauna și pretutindeni evaluare Opera de individualizare a istoriei este ghidată, după Rickert, de valori absolute; numai asta îi conferă, în opinia sa, un sens științific, semnificație științifică Dar aceasta înseamnă, cu alte cuvinte, că formarea istorică științifică a conceptelor se bazează pe evaluarea absolută, adică stabilirea unor valori absolute În același timp, nu contează că, fiind cufundată în material, ca să spunem așa, coborât de la înălțimile sale înalte până la pământ, această evaluare capătă caracterul unui factor pur logic, un principiu pur metodologic de selecție , îmbrăcat în hainele unui fapt, al unui individ, al oricărei adunări i) Cp Filosofia istoriei въ Filosofia în Biginnul secolului al XX-lea ( ) p i Kulturwissenschaft und Naturwissenschaftenscliaf Г) pp - , -i ; Hesse: Cauzalitate individuală ( ) $ ° £ * j Cp Filosofia istoriei p - Biblioteca "Runivers" B ЯКОВЕНКО G sau orice instituție Căci nu prezintă nicio mare dificultate nici măcar aici pentru a-i discerne esența teleologică În esență, chiar și o lucrare istorică detaliată neagră este ghidată de un fel de evaluare post-juridică; în esența sa, evaluează, deși direct aceasta nu are forma unei evaluări teleologice, ci o atribuire logică a valorii *) Astfel, metoda individualizatoare a istoriei se dovedește în cele din urmă a fi o metodă teleologică, precum și metoda filosofiei Numai el găsește pentru sine o sferă de aplicare oarecum diferită, mai materială, în timp ce metoda teleologică filozofică se ocupă de interpretarea cea mai generală a valorilor Această asemănare între metodele filosofiei și istoriei este fundamentul secret care îi permite lui Rickert să caute valorile filozofice în istorie și să vadă abordarea filosofiei în cercetarea istorică Constă și în motivul pentru care Rickert nu simte suficient de puternic întreaga diferență fundamentală dintre filozofie și istorie, deoarece ambele sunt ghidate de el de aceleași aprecieri Dacă aceasta duce inevitabil la filosofarea istoriei, adică Dacă istoricul cade, conform expresiei potrivite a lui Croce, în filozofism), atunci, pe de altă parte, filosofia suferă prejudicii din aceasta, căci devine istoricizată Aceasta se arată în felul următor: istoria, ca disciplină individualizantă, cere ca criterii evaluări universale; aceste estimări sunt, desigur, de natură practică; și întrucât stabilirea valorilor cade la fel de firesc în sarcina filosofiei, ea capătă și un caracter practic: devine pragmatică relativă sau absolută Astfel, teleologismul în istorie pregătește istoricismul în filozofie, iar istoricismul *) În acest sens, "puritatea metodologică" a istoriei la care aspiră Hessen nu poate ajuta (vezi Individuelle Kausa-litat S); întrucât istoria se construiește metodologic pe evaluare, adică în cele din urmă pe

experiență emoțională - volitivă, atunci nu puritatea metodologică o poate elibera de aceasta, cf Rava: Il valore della storia ( ) p ss; se ; La classificazione delle scienze ( ) p ss) Benedetto Croce* Filosofia dello Spirito; II ( ) p ss   în filozofie duce inevitabil la pragmatizarea ei, la etismul pragmatic, care este ceea ce întâlnim cu Rickert și cu toți gânditorii apropiați lui în direcția lor VI Deci, logica (filozofia) și logica sunt în Rickert dependente în toate privințele de istorie Adevărat, deocamdată această dependență era departe de a fi relevată în sistemul său la fel de mult ca și dependența de psihologie Dar aceasta trebuie pusă pe seama unei simple lipse de dezvoltare a întrebării sale despre relația dintre logică (filozofie) și istorie, și nu unei trăsături fundamentale II în subiectul și metoda ei, logica (filozofia) intră în contact constant cu istoria, intră într-o relație sau alta cu ea, își folosește serviciile, materialul, rezultatele, schemele etc , etc Astfel, chestiunea logicii pure rămâne cu Rickert complet deschis din acest punct de vedere Deși această întrebare în legătură cu istoria, repetăm, nu a fost încă dezvoltată aproape de Rickert, dar rezultatul oricărei evoluții pe baza poziției luate de Rickert poate fi ușor de prevăzut, având în fața ochilor noștri un exemplu de dezvoltare a aceeasi intrebare a lui in legatura cu psihologia Iar istoricul este a fi ca psihicul: și nu poate fi unit cu logicul în cele din urmă decât printr-un miracol, o legătură misterioasă și de neînțeles a experienței directe, care pentru filosof și om de știință trebuie să rămână mereu o contradicție nerezolvată Rickert are o poziție adecvată Valorile nu sunt complet independente de a fi; nu sunt liberi de a fi istorici Logicul nu fundamentează în întregime ființa, deoarece există un astfel de fel de ființă care poate fi în alte relații cu logicul De aici rezultă că, contrar cerinței de a construi filosofia ca sistem formal independent de valori, Rickert o construiește în funcție de istorie, pe unul dintre materialele posibile pentru considerație filozofică Acea filozofie (logica) în Rickert depinde de psihologie și istorie, și numai de ele, aceasta / are propriul ei sens profund Căci între psihologie și istorie   În același timp, se întind fire invizibile Într-adevăr, metoda teleologică este impregnată de cea psihologică, întrucât se bazează pe evaluare, pe subiect În acest moment psihologia și istoria se ciocnesc între ele în relația lor cu filozofia; căci tocmai acest punct apropie istoria de filozofie Filosofia poate veni din Rickert atât din psihologie, cât și din istorie tocmai pentru că principalul său motiv este evaluarea, adică în cele din urmă un moment psihic Acest moment psihic, prea evident când plecăm de la psihologie, este drapat cu pricepere când plecăm de la istorie Dar și aici se face simțită în acea chemare generală la miracolul unității ființei și valorii, la care recurge până la urmă Rickert și în care momentul psihologic se exprimă sub forma principiului experienței *) Astfel încât tot istoricismul și orice caracter practic este în cele din urmă și psihologism Filosofia suferă cu Rickert peste tot și întotdeauna în mod esențial din cauza lui - psihologismul Abia atunci când Rickert va reuși în gândirea sa filozofică să se elibereze complet de orice psihologie, abia atunci va putea depăși dualismul ființei și valorii; căci acest dualism este de netrecut teoretic (și se dovedește a fi insurmontabil din punct de vedere spiritual) pentru Rickert tocmai în acest punct al relației dintre ființa psihică (și, de asemenea, istorică) și valoare O atitudine filozofică specială față de mental îl împiedică pe Rickert să-și scape filosofia de contradicții Dacă

filosofia lui Rickert ar fi eliberată de principalele aspirații psihologice, el nu ar fi și nu ar trebui să recurgă la nicio abordare sistematică pozitivă pentru ridicarea edificiului filosofiei, sau să stabilească filozoficul (logicul) în orice alt mod decât prin aceeași filozofie omogenă metodă Filosofia ca știință eu Filosofia trebuie să fie știință Să-i garanteze o fizionomie științifică este sarcina pe care și-o propune Rickert Și asta *) Vezi Zwei Wege der Erkenntnistheorie S și urm Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII G - " este posibilă numai atunci când, în primul rând, spre deosebire de gândirea naivă, filosofia se va baza pe criterii stricte, adică când va fi eliberată de influența tuturor motivelor extracognitive, precum: emoțional, voinic, religios, estetic etc ; în al doilea rând, când va fi strict delimitat de alte științe, adică va avea deplină independenţă metodologică Cu alte cuvinte, filosofia trebuie să aibă propria sa metodă definită, propriul ei obiect definit, propriile sale sarcini determinate Atunci va fi o ramură independentă a cunoștințelor științifice, care se află printre altele independente discipline științifice Pornind de la toate științele separate din același material, filosofia trebuie să aleagă din el, în funcție de scopurile sale specifice, numai ceea ce i se potrivește, să prelucreze acest ales după metoda sa particulară și astfel să-și construiască propriul obiect Într-un cuvânt, atunci când analizăm filozofia ca știință, nu ar trebui să o tratezi altfel decât toate celelalte științe: și ar trebui să fie supusă cercetării metodologice Cercetarea metodologică este, după Rickert, cercetarea în formarea conceptelor (Begriffsbil'dung) în semnificația lor științifică*) Filosofia, așadar, trebuie considerată ca un sistem metodologic de concepte, iar toate cerințele pe care Rickert le impune formării conceptelor în general trebuie să-i fie prezentate în mod corespunzător Din păcate, așa cum am observat deja de multe ori, Rickert aproape că nu atinge structura metodologică a filosofiei, adică formarea filozofică a conceptelor și, prin urmare, în mod firesc, nu numai că nu rezolvă, dar nici măcar nu simte acele dificultăți ale poziției sale metodologice, care apar cu cea mai mare claritate și claritate tocmai atunci când învățăturile sale metodologice sunt aplicate științei-filozofiei Deci în critică Conceptul de filozofie al lui Rickert, va trebui să mergem independent, nu numai în raport cu critica însăși, ci și în raport cu obiectul-material, ca să spunem așa, să reconstruim ipotetic însăși viziunea lui Rickert mier Gegenstand d Erkenntniss ( ) S fl Biblioteca "Runivers" S G B Yakovenko II Filosofia, ca știință, este formarea conceptelor Ce este formarea unui concept, după Rickert? - Formarea conceptelor este o îndepărtare de realitatea infinit diversă, imediat dată, cu scopul, într-un fel sau altul, în funcție de punctul de vedere ales anterior, de a simplifica acest lucru diversitatea infinită și să o facă accesibilă cutare sau cutare înțelegere A forma științific concepte înseamnă a procesa într-un anumit fel realitatea multiple și a crea astfel o construcție cu totul specială numită știință Această construcție, după ce a absorbit o anumită doză de realitate, material, își trăiește propria viață independentă datorită independenței acelor criterii care se bazează pe ea Și este independentă nu numai de alte construcții asemănătoare acestuia, ci și de realitatea însăși, în raport cu care marchează o înlăturare și o simplificare Deci, a spune că știința cunoaște realitatea nu corespunde stării de lucruri, dacă prin cunoaștere se înțelege asimilarea cât mai exactă a unei astfel de realități (cum este de obicei cazul) În sensul obișnuit al cuvântului "cunoaște", știința

lui Rickert nu cunoaște realitatea, dar o remodelează la o scară acceptată anterior În acest caz, realitatea nu este cunoscută decât direct, în contemplare sau experiență, unde este prezentă în toată diversitatea ei infinită Știința se îndepărtează cu sârguință de o astfel de cunoaștere directă și, evident, urmărește alte scopuri cognitive Astfel, concepțiile metodologice ale lui Rickert se bazează pe un dualism ascuțit dintre realitate și concept Știința, deși pornește din realitate, urmărește alte scopuri Ea lasă deoparte caracterul dat și cognoscibilitatea directă a realității pentru a construi construcții "invalide", dar semnificative Sfera științei-concepte se află, așadar, în afara sferei realității-contemplării x) *) Vezi Riskeg t: "Kulturwîssenschaft und Naturwissenschaft" ( ) S și urm : Esența metodologică a priori a științei este aici direct numită "prejudecată" (vezi, de exemplu, p), Grenzen der naturwissenschaftl Begrifísbildung ( ) S i- (Aufl S i-) DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII ' Filosofia este și știință Filosofia este și formarea conceptelor Prin urmare Filosoful este, de asemenea, o procesare a realității, pornind de la ea și retrăgându-se conștient în depărtare Filosofia este o știință separată cu un scop definit și particular, cu un anumit subiect și o anumită metodă "Separarea" sa depinde de scopul său "separat", se stabilește prin metoda sa "separată", se exprimă în obiectul său "separat" Filosofia este formarea conceptelor; prin urmare, între ea și realitate se află aceeași prăpastie ca între realitate și orice altă știință; prin urmare, nu poate fi o știință a realității mai mult decât orice altă disciplină științifică; înseamnă că este o știință nu despre realitate, ci "din" realitate; Și dacă, totuși, este desemnat de Rickert (fiind luat în acea parte a ei numită logică) drept știința "despre" realitatea obiectivă, atunci prin această realitate obiectivă nu trebuie să înțelegem acea realitate, "din" care provine ca toate celelalte științe merge să scape de ea, dar acea realitate, "la" care vrea să vină după o lungă perioadă de muncă în concepte ') Prin urmare, este destul de corect să numim această realitate obiectivă a filosofiei, împreună cu Rickert, echivalentul epistemologic Și într-adevăr, acesta este doar un astfel de echivalent și nu o realitate multiplă în sine Dar, în același timp, nu trebuie uitat că toate celelalte construcții de concepte produse în alte discipline științifice sunt echivalente echivalente; aceasta înseamnă că denumirea de realitate epistemologică ca realitate obiectivă nu o apropie deloc de realitatea din care provin toate științele, că realitatea epistemologică este la fel de departe de realitatea infinit diversă a contemplației și experienței > precum este "natura" " al științelor naturii și "Istoricul mondial proces" istorch aceasta înseamnă că nu ar trebui să fie numită deloc realitate "cognitiv-teoretică", deoarece un astfel de nume încalcă prea mult adevărata sa îndepărtare de) Și care nu este altceva decât un sistem de forme - premisele cunoștințelor științifice în general B Ya K O V E P K O = realitatea și o pune, parcă, în legătură mai strânsă cu realitatea multiplă a contemplației Între timp, aici nu este permisă o mare apropiere: lumea conceptelor, după Rickert, este în egală măsură și, în plus, absolut îndepărtată de realitatea experienței; îndepărtată din aceasta din urmă, deci, ştiinţa filosofiei (logica) III Dar în acest caz nu avem dreptul să fim de acord cu cealaltă parte a interpretării filosofiei (logicii) lui Rickert Și anume, Rickert vrea ca filosofia (logica) să prelucreze realitatea contemplării dintr-o altă latură decât toate celelalte științe, din partea formelor sale, nu din partea

conținutului ei; în continuare, Rickert dorește ca prelucrarea realității contemplative din punctul de vedere al formelor sale, având ca rezultat echivalentul epistemologic mai sus menționat al realității, să pătrundă în adevărata esență a acestei realități (spre deosebire de prelucrarea efectuată de toate celelalte științe), În ambele cazuri, nu-l putem urmări pe Rickert după ce am asimilat, așa cum tocmai am făcut, concepțiile ei de bază cu privire la relația dintre știință și realitate În primul rând, dacă presupunem că realitatea contemplării are, pe de o parte, formă, iar pe de altă parte, conținut, atunci o vom supune deja unei anumite prelucrări în concepte sau o vom pune în contemplativitatea ei virgină pretenția opoziției filosofice dintre formă și conținut - (sau poate că această opoziție nu este un produs al teoriei și este contemplată direct?!) În al doilea rând, prelucrarea filosofică a realității nu are niciun motiv să presupună că este mai adevărată și mai apropiată de realitatea contemplativă decât orice altă prelucrare Ceea ce este paradoxal în aceasta este că, chiar dacă filosofia (logica) se consideră pe ea însăși ca o formare filozofică a conceptelor, pătrunzătoare în însăși esența realității contemplative - pe care și în acest caz o va îndepărta de fapt din ea, deoarece însăși concepția despre adevărata esență a realității este compusă Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII I din concepte și, prin urmare, inevitabil îndepărtat din această esență J) Prin urmare, în însăși asumarea pătrunderii filozofice în realitate se află o contradicție: nu se pătrunde în realitate, nu o înțelege, ci o contemplează, o experimentează Realitatea este separată odată pentru totdeauna de dualismul original al lui Rickert de concept, de orice concept; mijloace, și din formarea filozofică (logică) a conceptelor; deci şi din filozofie-ştiinţă Dar dacă este așa, dacă filosofia (logica) este doar una dintre științe și este asemănătoare cu alte științe în raport cu realitatea, atunci în acest caz nu își îndeplinește cealaltă sarcină științifică: nu este capabilă să reactiveze cunoștințele umane , alte științe, în pretențiile lor de obiectivitate și adevăr Prin stabilirea unui abis absolut între știință și realitate, se stabilește un abis și între științele individuale care nu coincid în scopurile lor Și acest nou abis desparte în special științele materialelor, adică știința naturală și istoria, pe de o parte, și știința formală, adică filozofia, pe de alta Referirea la faptul că toate științele sunt încă unite pe materialul lor comun - realitatea - nu are o semnificație serioasă, întrucât acest material servește doar ca rezultat al prelucrării în concepte și nu poate apărea ca un criteriu de obiectivitate, fie și numai pentru că orice criteriu este un criteriu al conceptelor și în concepte, și nu un criteriu al contemplației, căruia în știința filosofiei (logica), ca în orice altă știință, nu i se poate acorda, după Rickert, nicio pondere) Dacă filosofia, așadar, construiește realitatea obiectivă ca un sistem de forme, atunci această construcție este doar și numai o construcție de concepte, stă alături de alte construcții și, la fel ca acestea, are nevoie de fundamentare și justificare, dar în sine nu poartă garanții comune tuturor modelelor posibile Așa cum istoria nu garantează știința naturii și știința naturii nu garantează istoria, la fel nici istoria, nici știința naturii, nici filozofia) Aici principala contradicție a concepției lui Rickert despre știință este dezvăluită cu o claritate remarcabilă) Un alt lucru este filozofia-perspectiva lumii! Dar ego-ul nu va mai fi o știință Vezi Rickert: Vom Begriff der Philosophie (Logos I ï) S - Biblioteca "Runivers" G B YAKOVENKO (logica), dacă este luată ca o prelucrare specială, pur formală, a realității obiective a

contemplației și ca activitate științifică care construiește realitatea obiectivă a formării logice a conceptelor Cu toate acestea, dualismul dintre concept și realitate și eterogenitatea rezultată a științelor individuale duce la consecințe și mai grave Și anume, dacă conceptul nu înțelege niciodată realitatea ca atare și dacă științele individuale sunt sisteme de concepte formate eterogen, atunci nu există nicio modalitate de a afirma că toate au ca material de pornire realitatea contemplativă Căci pentru o astfel de afirmație ar fi necesar să se găsească un punct din care să cerceteze toate relațiile (cu opoziția de bază a conceptului și a realității, inclusiv) Între timp, un astfel de punct este imposibil tocmai din cauza diferenței absolute dintre concept și realitate Stând în realitate, nu există posibilitatea de a înțelege conceptul; stând în concept, nu există nicio posibilitate de a înțelege realitatea! Așa cum este imposibil să comparăm lumea transcendentă față de noi și reflectarea ei în noi (din cauza căreia așa-numita "teorie a reflecției" în logică se prăbușește), tot așa este imposibil să comparăm între ea însăși și realitatea contemplativă cu lumea concepte străine și îndepărtate de el, în conformitate cu scopuri străine Și odată ce posibilitatea oricărei comparații este exclusă, atunci toată legitimitatea afirmației că toate științele se ocupă de aceeași realitate dispare Într-un asemenea caz, dualismul original trece inevitabil într-un pluralism de cunoștințe independente Căci fiecare știință trăiește pe cheltuiala ei, neconformându-se cu alte științe și negăsind niciun punct de contact cu acestea în ceea ce privește materialul său Astfel, aplicarea doctrinei lui Rickert despre esența cunoașterii științifice la filozofie duce la negarea dreptului acesteia din urmă de a pretinde soluția problemei care *) Chiar dacă înțelegem realitatea obiectivă ca scop al cunoașterii și, în același timp, lăsăm construcția ei în mâinile filozofiei (logicii), atunci nici atunci nu va fi posibil să o considerăm scopul comun al tuturor științelor, deoarece fiecare dintre științe este determinată de formarea sa de concepte; a le pune un astfel de scop ar însemna a le impune formarea filozofică a conceptelor! Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICHKERT PRIVIND ESENȚA FILOZOFIEI Paradisul îi este dat de Rickert: filosofia nu este capabilă să garanteze și să justifice obiectivitatea și adevărul, atât a realității, cât și a altor științe Ea este închisă între zidurile propriei sale formări de concepte și nu poate să se justifice decât pe ea însăși, pornind din propriile sale scopuri speciale IV Totuşi, în legătură cu stabilirea acestor scopuri şi elucidarea naturii logice a filosofiei (logicii), de care Rickert s-a ocupat mai ales în ultima vreme, esenţa gândirii filozofice şi ştiinţifice a primit de la el o nouă formulare J) Și această nouă formulare poate pretinde sensul pe care formularea anterioară a lui Rickert tocmai considerată ar părea că trebuie negat Filosofia este definită acum ca știința valorilor în general, logica ca știința valorilor teoretice A construi, a găsi, a dezvălui, a crea un sistem de valori teoretice este sarcina logicii Prin aceasta, se deosebește de toate celelalte științe, ca științe ale ființei Dar în același timp, nu rupe legătura cu ele, întrucât ele, aceste științe, sunt subiectul ei imediat Științe separate ale ființei procesează realitatea contemplativă infinit diversă; filozofia este interesată doar de procesul de cunoaștere cu cognitivul său, adică latura formală, fără a intra în contact direct cu realitatea contemplaţiei Ea realizează această realitate doar prin analiza gândirii științifice, atunci când trebuie să se întrebe despre premisele cognitive ale științei și, prin urmare, despre obiectele sau formele cognitive ale acestui material

științific *) Această nouă formulare a esenței științei-filosofiei suferă, însă, de aceleași neajunsuri ca și prima În primul rând, având în vedere delimitarea filozofiei (logicii) de realitatea contemplativă, o nouă disciplină filosofică ia naștere alături de logică, teoria cunoașterii (coincidentă anterior cu aceasta),) În două articole noi deja cunoscute în Kantstudien și Logos b) vezi Vom Begriff der Philosophie (Logos I i) - Hessen: Individuelle Kausalitâî ( ) S f Întrebări de filosofie, carte ? Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO înzestrat în sarcinile sale cu exact aceleași contradicții pe care le-am notat mai sus în raport cu logica - În al doilea rând, iar a doua formulare trebuie comparată cu viziunea lui Rickert asupra științei Și de aici rezultă următoarele: filosofia este un fel de știință, cu metodă proprie - valoare-teleologică, cu scopuri științifice proprii - valori teoretice; dacă științele separate, ca sisteme de formațiuni speciale de concepte, sunt materialul filosofiei (logicii), atunci prin natura sa trebuie să se îndepărteze de ele, simplificându-le și transformându-le în funcție de scopurile sale; astfel încât, ca urmare, filosofia teoretică poate fi la fel de puțin ocupată de științele individuale pe cât poate fi ocupată de realitatea contemplativă: ea nu reconstruiește științele individuale, ci își creează propriile construcții de cunoaștere; dacă totuşi ştiinţele separate, ca sisteme de formaţiuni speciale de concepte, nu sunt un material, ci un obiect, adică scopul ultim al filosofiei teoretice, atunci ele sunt construite de filozofie în conformitate cu metoda ei specială *) și nu pot coincide în niciun fel cu ceea ce se numește de obicei științe separate; în acest caz se repetă aceeași poveste ca și în realitatea contemplativă; este imposibil să se stabilească o echivalență între științele individuale, întrucât există fiecare pe cheltuiala sa, și acele științe individuale pe care filosofia teoretică ni le prezintă ca produsul construcției sale; în ambele cazuri, așadar, lumea filozofiei teoretice sau a logicii este ceva închis și original, născut din metoda filosofiei Cu științele vii efectiv existente, această lume, pe baza filozofiei lui Rickert, nu poate avea nicio comunicare: este separată de ele printr-un zid impenetrabil al formării (logice) conceptelor filosofului cerc metodic și nu cunosc un singur contemplativ comun realitatea în sfera doctrinei lui Rickert despre știință și din moment ce filosofia teoretică care stabilește teoria *) Rickert numește acum acest tip de teorie a cunoașterii psihologie transcendentală; vezi Zwei Wege der Erkennmistheorie S - , -) T -e sunt produse ale formării filozofice a conceptelor, și nu ale propriilor Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII " valoare logică, nu cunoaște, așa cum tocmai am văzut, vreo știință separată care ar fi independentă și independentă de ea, atunci rezultă cu deplină evidență că această filozofie nu poate avea niciun punct de contact cu realitatea contemplației Astfel, rezultatul este fie o coincidență a filozofiei teoretice și cu științe separate și cu realitatea, și deci monismul absolut atât de străin lui Rickert, sau dezintegrare completă, dezintegrare completă între filosofia teoretică, științe separate și realitate (^) și, astfel, pluralismul absolut, indezirabil pentru Rickert În consecință, pe baza teoriei conceptului și realității a lui Rickert, filosofia teoretică este incapabilă să dea o relatare necontroversată a relațiilor și momentelor esențiale ale cunoașterii Dacă filosofia teoretică (logica) vrea să fie o știință în sensul în care Rickert înțelege știința, atunci ea nu poate satisface celelalte cerințe pe care el le pune, neputând să rezolve problemele pe care i le pune în primul rând Dacă filosofia teoretică vrea să-și rezolve

propriile probleme, problemele științificității și ale realității obiective, problemele criteriilor de obiectivitate și adevăr, atunci trebuie să părăsească sfera "științei" lui Rickert, trebuie să devină "neștiințifică" în acest sens Rickertian, trebuie să-și rezolve propriile probleme "neștiințific" Și în primul rând, trebuie să renunțe la opoziția esențial psihologică dintre concept și realitate v Această opoziție, parcă exterioară filozofiei însăși, se dezvăluie în interiorul ei sub forma opoziției dintre valoare și ființă Știința în general este îndreptată spre ființă, spre realitate și o prelucrează; filozofia, ca știință specială, este îndreptată spre știință în general Iar între știință în general, subiectul filosofiei teoretice, și realitatea contemplativă, subiectul științei în general, există un abis adânc *) Despre faptul că filosofia teoretică este o știință și,) Avem în vedere aici nu vechea, ci noua formulare dată de Rickert filosofiei prin urmare, nu este atât de diferit de alte științe, va fi uitat: rămâne doar o opoziție irezistibilă în materie Prin urmare, este important ca această opoziție să stea în filozofie, inerentă în sine: filosofia însăși și numai filosofia este conștientă de dualismul fundamental al valorii și acțiunii, al conceptului și al realității Și, prin urmare, numai ea însăși poate trata acest dualism într-un fel sau altul Între timp, ca știință, este lipsită de orice legătură cu ea Căci, ca știință, este o știință a valorilor, determinată în întregime de momentul metodei valoro-teleologice, și nu vrea să mai știe nimic Deci acest dualism, afirmat de ea în gura lui Rickert, îi este străin în realitate, dacă vrea să fie fidelă structurii ei metodice; altfel, filosofia ar fi determinată de acest dualism în însăși opera sa: ar fi atunci o știință nu a valorilor, ci a opoziției dintre valori și realitate Și asta contrazice autodeterminarea lui Rickert Dacă dualismul este inerent, prin urmare, filozofiei (logicii), atunci el este inerent acesteia nu ca știință, ci ca non-știință Iar rezoluția ei trebuie așteptată, așadar, nu din filozofie ca știință a valorilor, ci din filozofie ca conciliator al acestei opoziții fundamentale Ca știință, filosofia își depășește limitele atunci când începe să vorbească despre acest dualism Cu atât mai mult, toate încercările de a o rezolva ar trebui să-i fie interzise Nu ne vom opri asupra posibilei separări a teoriei cunoașterii de sfera filosofiei teoretice, ca disciplină specială dedicată luării în considerare și rezolvării dualismului mai sus menționat; căci este de la sine înțeles că dualismul permis în cadrul acestei noi discipline trebuie să reapară undeva în afara ei, în virtutea însăși a naturii conceptului și a formării sale Și într-adevăr, dualismul, învins (cum putem presupune, fără a se baza pe nimic, de altfel) în teoria cunoașterii, renaște cu o vigoare reînnoită în fața opoziției dintre logica și teoria cunoașterii, ca două eterogene și ramuri ireconciliabile ale filosofiei teoretice: logica va fi determinată, în același timp, momentul metodic al valorii, teoria cunoașterii - momentul metodic al antagonismului dintre valoare și ființă Și nimic nu ne dă dreptul să adunăm aceste metodologii atât de diferite discipline, dacă vrem să fim imparțiali și să nu ne ghidăm de nicio premisă arbitrară, cum ar fi afirmația că ambele discipline tratează în cele din urmă același subiect (afirmație care este la fel de arbitrară în toate învățăturile lui Rickert și la fel de inacceptabilă în virtutea concepției sale de bază) asupra formării conceptelor şi asupra esenţei ştiinţei) Într-un cuvânt, orice încercare de a rezolva dualismul valorii și a ființei pe baza filozofiei-științei va fi doar un

paliativ, adică o mișcare a problemei mai profundă sau în sus, dar nu o soluție; căci rezoluția aici este împiedicată de antagonismul fundamental al conceptului (știința) și al realității (obiectul său), un antagonism care este în sine neștiințific și nefilosofic Pentru a o rezolva, filosofia trebuie să se întoarcă de unde a luat-o - să experimenteze Cu alte cuvinte, pentru a fi științifică în sensul lui Rickert, filosofia teoretică trebuie să devină non-științifică! Acest lucru este deosebit de clar în legătură cu prima formulare a esenței cunoașterii filozofice Și anume, filosofia trebuie să studieze realitatea din cealaltă parte, decât așa-zisa științele particulare, din partea formalului și, prin urmare, fundamentează atât științele, cât și cunoștințele în general A înțelege realitatea din partea formalului astfel încât această formalitate să constituie însăși esența ei și să fie, prin urmare, principalul fundament al tuturor aspectelor și prelucrărilor realității, este imposibil cu ajutorul conceptelor și prin intermediul acestora; căci, după cum am văzut, conceptele lui Rickert poartă cu ele nu pătrunderea, ci îndepărtarea, nu înțelegerea și unificarea, ci abstracția și separarea A înțelege realitatea, așadar, astfel încât să servească drept bază unificatoare pentru înțelegerea tuturor cunoștințelor, este posibil doar în afara conceptului, în afara științei și, în consecință, în experiență, adică în realitate însăși Numai experiența aduce cu ea acea unitate în care diferențele produse de concept se scufundă și pier Numai în experiență se unesc valoarea și ființa, conceptul și realitatea Numai prin experiență filosofia (logica) se împacă cu ea însăși Doar în re- Vezi Zwei Wege d Erkenntnistheorie S ff; Vom Begriff der Philosophie "(Logos I i) S f Biblioteca "Runivers" È IAKOVENKO viața rezolvă toate problemele filozofiei, iar dintre ele pe cea mai importantă: problema unității cunoașterii Gândirea filozofică a lui Rickert ajunge la un astfel de rezultat în virtutea contradicțiilor pe care le pune la bază Și este destul de firesc că acest rezultat în sine nu este altceva decât o contradicție și, în plus, cel mai profund și mai inacceptabil Filosofia trebuie să aștepte fundamentarea și justificarea și completarea din experiență! Filosofia trebuie să-și atingă desăvârșirea în doctrina filozofică a experienței, în doctrina viziunii asupra lumii! Filosofia trebuie să învețe filozofic sau științific pentru a se transfera în punctul de vedere al experienței pure, trebuie să predea filozofic, adică științific, evaluează experiența pură! Filosofia trebuie să fie capabilă să folosească experiența în scopuri proprii, să ia elementul științific din neștiințific! - Sarcina este cu adevărat imposibilă! Travaliu cu adevărat Sisif! Contradicția este cu adevărat irezistibilă! Căci, dacă aderăm la principiile de bază ale lui Rickert, fie vom forma concepte și vom uita de experiență, fie vom experimenta și vom uita de formarea conceptelor Și filosofia trebuie să facă același lucru Altfel, riscă să se încurce tot timpul în acele contradicții din care nu va avea ieșire În apelul său final la experiență, Rickert, așa cum spune el însuși, pune un miracol, o ghicitoare, neînțelesul în fruntea filozofiei Pentru a fi consecvent, ar trebui să se închidă în acest miracol odată pentru totdeauna și să trăiască într-o experiență religioasă În schimb, el (și împreună cu el gânditori precum Bergson, Münsterberg, Kohn, Lipps, Dilthey, Simmel etc) adaugă la acest miracol, această ghicitoare, fără a o rezolva, conceptul și, astfel, face pe fundație experimentând o suprastructură artificială, absolut străină de fundație De parcă un concept ar putea explica ceva din experiență?! De parcă experiența ar putea ajuta măcar cumva concepte)?! Este destul de firesc ca pentru concept să existe un

miracol, o ghicitoare, ceva complet eterogen în experiență Dar efortul conceptului de a realiza acest miracol este complet contranatural Absolut pro- *) Zwei Wege d Erkenntnisth S Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI RICKERT ASUPRA ESENȚEI FILOZOFII antinatural este saltul pe care Rickert îl face în concept dintr-o sferă în alta și care se termină, după cum vedem, în căderea în abisul autocontradicției care nu poate fi justificată prin nimic Dacă experiența este potrivită ca pârghie principală a oricărei filozofii, atunci în orice caz ea nu poate avea loc în filozofie-știință Experiența nu împacă, așa cum speră Rickert, realitatea cu conceptul, pentru că nu cunoaște deloc conceptul Trecerea de la filozofie-știință, de la dualismul său de bază între valoare și ființă, la experiență, este o tranziție iluzorie, deoarece experiența, după definiția lui Rickert, se află absolut de cealaltă parte a tuturor acestor lucruri Iar reunirea sa cu filozofia-știința în orice sens este încălcarea sa directă și completă Astfel, încercarea lui Rickert de a depăși dualismul inerent filozofiei sale în experiență nu duce decât la o nouă contradicție: sub forma unei viziuni asupra lumii, Rickert oferă un amestec de motive ireconciliabile, împăcate doar în cuvinte, din cauza obscurității semnificației din urmă De fapt, ceea ce Rickert numește o viziune asupra lumii nu este un acord între valoare și ființă, ci doar o afirmare arbitrară a unui astfel de acord VI Așadar, filosofia, așa cum și-o imaginează Rickert, cu toate trăsăturile, cerințele și problemele ei, nu poate fi o știință în sensul în care filozoful nostru înțelege știința Aplicarea conceptului de concept al lui Rickert la filosofia care formează conceptul privează filosofia de oportunitatea de a face ceea ce vrea de la Rickert și ceea ce dorește Rickert de la ea și dacă, în realizarea unei astfel de aplicații, Rickert nu își modifică cerințele în consecință , apoi din aceasta se nasc o serie de contradictii a caror si incomprehensibilitate, determinandu-l pe Rickert sa caute rezolvarea lor in afara filozofiei-stiintei si cad astfel in cea mai flagranta contradictie Dacă filosofia vrea să rămână filozofie, atunci nu se poate împăca cu cererea: pentru a fi o știință în sensul lui Rickert, trebuie să se ridice deasupra științei, să devină o superștiință Dacă filosofia vrea să fie o știință în sensul lui Rickert, trebuie să abandoneze o serie întreagă de sarcini Biblioteca "Runivers" B YAKOVENKO și se concentrează asupra propriilor construcții speciale, delimitându-se cu atenție de toate conceptele străine lucrării, Ori-sau! Coexistența dintre cele două posibilități este complet exclusă Ceea ce rămâne este excluderea ambelor, negarea ambelor posibilități Din acest punct de vedere a stat și stă, după cum credem, filosofia marilor filozofi Toți purtătorii marii tradiții filozofice au distins în cele din urmă filosofia atât de prelucrarea conceptelor, care la rândul lor procesează realitatea, cât și de experiență, care experimentează direct această realitate Cel mai bun exemplu în acest sens este sistemul lui Hegel, dar nu despre asta vorbim acum! Pentru noi, în acest articol, este important să recunoaștem că dualismul lui Rickert este rezultatul învățăturilor sale de bază și că, datorită acestui dualism, ideea de filozofie pe care o are Rickert este imposibilă și înțelegerea consecventă a acesteia, care sunt posibile pe baza teoriei sale a cunoașterii (sau ca știință, sau cum experiențele), sunt prea înguste și complet inutile Doar absența unei metodologii speciale a filosofiei îi permite lui Rickert să nu observe toate acestea și, luând contradicțiile în toată importanța lor, se presupune că le rezolvă cu ajutorul unor noi contradicții *) Prin urmare, cea mai mare dorință a noastră pentru filosofia lui Rickert nu poate fi decât

dorința unei astfel de metodologii B Yakovenko) Cu toate acestea, studenții și adepții lui Rickert par să fie mulțumiți de această metodă mier Hessen, Idividuelle Kausaitât S urm , , urm , urm Biblioteca "Runivers" Teoriile estetice ale lui G Spencer și A Benn Observațiile noastre din domeniul percepțiilor auditive, vizuale și spațiale au scopul de a fundamenta o nouă ipoteză despre natura sentimentului estetic, care ne-ar permite să ne întoarcem la organizarea unor experimente independente privind estetica percepțiilor spațiale Prin urmare, este necesar să se oprească atenția preliminară asupra unor teorii estetice, care în psihologia modernă ocupă locul cel mai proeminent în completitudinea lor și domină în influența lor; acestea includ teoria lui H Spencer și caracteristicile psihologice ale sentimentelor estetice ale lui A Bain; influența acestor teorii este foarte semnificativă în scrierile psihologice ale lui Gefding, Sully, Ribot, Sergi și alții G Spencer, fiind în scrierile sale un mare dirijor al ideii de evoluție, rămâne fidel punctului său de vedere de bază și în psihologie "Fundamentele psihologiei" sale este dedicată în principal studiului fenomenelor generale ale vieții mentale, caracteristice atât omului, cât și animalelor; psihologia specială a omului este rezumată în partea a -a a acestei lucrări Desigur, în psihologia specială a omului, atenția biologului evoluționist este atrasă în primul rând de acele aspecte ale acesteia care întăresc ideea dezvoltării biologice consistente Dar dacă acest lucru, pe de o parte, ar trebui să fie recunoscut ca fiind unul dintre meritele științifice ale lui H Spencer, atunci, pe de altă parte, nu se poate să nu vedem pericolul unei aplicări unilaterale *) Editorii publică un articol postum al colaboratorului lor foarte respectat și membru de lungă durată al Societății de Psihologie, fără completări și modificări, care, poate, ar fi de dorit în prezent Biblioteca "Runivers" C BALTALON din punct de vedere biologic în psihologie: printr-o astfel de metodă, ies în prim-plan factorii generali ai vieții animale, desigur, în timp ce ramurile superioare ale vieții mentale a omului, în care se înrădăcinează fundamentele culturii și civilizației , poate rămâne fără iluminare psihologică suficientă Nicăieri nu este punctul de vedere biologic în Fundamentals, Psych H Spencer nu se lasă simțit în aceeași măsură ca în capitolul intitulat "Sentimente estetice" Poziția principală a teoriei estetice a lui G Spencer, expusă în acest capitol, este aceea că orice activitate a organismului care nu servește direct proceselor organice ale vieții este, din această cauză, inutilă, fără scop, chiar dacă s-ar fi dovedit că această activitate, în timp ce dă plăcere unei persoane, dezvoltă în el în același timp forța mentală și abilitățile necesare succesului în lupta pentru existență Din acest punct de vedere, activitatea estetică, nelegată de satisfacerea proceselor organice ale vieții, este recunoscută, în esență, fără scop, inutilă, produsul unui exces de forțe acumulate în lupta pentru existență Eroarea acestei propoziții provine din exagerarea importanței factorilor direcți, imediati în adaptarea organismului la mediul extern, în comparație cu factorii de adaptare secundară, indirectă, în utilizarea cărora se află marele avantaj al omenirii peste lumea animală Asumând o astfel de situație, autorul, parcă, pierde din vedere faptul că orice activitate teoretică, mentală sau estetică, părăsind granițele înguste ale senzației, alimentației și adaptării directe la mediul extern, se transformă, sub influența condițiilor sociale al vieții, într-un factor pozitiv, independent de dezvoltare i ; acest factor, dezvoltând abilitățile culturale necesare ale omului, îi ajută nu numai să-și adapteze organismul la mediu, ci și să adapteze mediul

la nevoile vieții sale într-o măsură mai mare decât sunt capabile animalele Așadar, orice activitate teoretică, susținută, aparent, doar de sentimentul de plăcere livrat, se dovedește în esență a fi un mare instrument de adaptare culturală indirectă a omenirii Biblioteca "Runivers" TEORIILE ESTETICE LUI G SPENCER ŞI A BAN la o luptă mai reușită pentru existență Recunoscând activitatea estetică și manifestările ei în artă, care a cauzat omenirii nu mai puțin efort și sacrificiu decât știința, morala și publicul, ca o activitate inutilă, neasociată cu niciun beneficiu real în viața reală, autorul intră în contradicție directă cu poziția principală a teoriei sale evoluției conform căreia viața și dezvoltarea ei nu este altceva decât un proces de adaptare treptată a relațiilor interne la cele externe Această contradicție a atras atenția unor psihologi, precum, de exemplu, Guyot, Ribot, deși în termeni generali se împacă cu principalele prevederi ale teoriei estetice a lui H Spencer T Ribot exprimă următoarele îndoieli cu privire la aceasta: "Rămâne întrebarea: cum s-ar putea dezvolta activitatea estetică? De fapt, prin însăși natura sa, prin însăși definiția sa, ea nu ar putea avea nicio utilitate ca stimul, întrucât a apărut ca urmare a unui exces de activitate și nu are nicio legătură cu condițiile existenței individuale Cazul reprezentat de simțul estetic este singurul Cum, în mijlocul unei lupte severe pentru existență, care ținea umanitatea primitivă în strânsoarea ei, a putut ea nu numai să înflorească, dar să continue să trăiască și să prospere? A spune că a persistat și s-a dezvoltat pentru că avea în miez o nevoie instinctivă nu ar însemna să răspund la întrebare, pentru că instinctul, din cauza neputinței sale biologice, ar fi trebuit să se atrofieze și să se anihileze, ca un organ fără funcție, și între timp s-a întâmplat ceva opus *) O altă obiecție ridicată de această prevedere a teoriei lui H Spencer este că însăși conceptele de mișcări inutile și forțe acumulate în exces nu au în spate temeiuri științifice serioase Dacă așa-zisele mișcări inutile au ca rezultat eliberarea unei părți a energiei nervoase, atunci ele aduc echilibrul normal, necesar între refacerea și risipa de materie, animalul și omul sunt astfel eliberați de senzația dureroasă de inactivitate; prin urmare, aceste mișcări sunt utile vieții atât fizic, cât și psihic *)Th Ribot: Ibid , Biblioteca "Runivers" • C BALTALON com relatie În plus, este posibil să se facă o distincție obiectivă între necesarul și furnizarea de? energie acumulată; nicio activitate sau reacție a organismului nu este posibilă fără o rezervă de energie; procesele de viață ale organismelor mai mult sau mai puțin complexe nu par a fi o serie continuă de adaptări directe: în timp ce unul dintre organe este ocupat cu un proces esențial vieții, restul, folosind rezerva de forțe acumulate, poate primi și procesa impresii într-un mod util pentru viață, făcând posibilă prevederea condițiilor favorabile sau nefavorabile pentru viață În consecință, cu cât organismul este mai bogat în astfel de rezerve de energie și cu cât sistemul său nervos este mai dezvoltat, cu atât este mai protejat de accidentele care pun viața în pericol Următorul pas în teoria estetică a lui H Spencer, inspirat de el, în cuvintele sale, de un scriitor german, este acela de a trasa în ea principala analogie între activitatea estetică și jocul omului și animalelor, care își propune să conecteze genetic acestea două tipuri de fenomene, producând dintr-un principiu comun: un exces de forțe acumulate Centrii nervoși, după o perioadă lungă de restabilire a forței, ajung de la sine într-o stare de pregătire extremă pentru descărcare, iar G Spencer acceptă pe bună dreptate aceste condiții ca un impuls pentru diferite tipuri de mișcări, pe care nu le face pe bună

dreptate numit inutil, printre care el include jocurile animalelor si ale copiilor Întrucât singurul scop al acestor mișcări este de a descărca forța acumulată, de a elibera de inactivitate și imobilitate, este clar că în acest gen de mișcări nu se poate căuta nicio organizare și conștiință corectă: principiul lor distinctiv este aleatorietatea și dezordinea Desenarea unei asemenea analogii pentru a explica natura sentimentului estetic, ca sentiment de frumusețe și grație, nu poate fi numită deosebit de fericită, indiferent cui i-a aparținut inițial acest gând lui Schiller, Kant sau Hume Este greu să găsești ceva mai opus în natură decât organizarea estetică a mișcărilor, pe de o parte, și clătinarea dezordonată a copiilor sau animalelor care se luptă între ele, pe de altă parte Acest contrast este izbitor la prima vedere Chiar și marele psiholog al antichității a observat că frumusețea este în ordine, unită Biblioteci; Runivers" TEORIILE ESTETICE LUI H SPENCER ŞI A BANLE nom cu magnitudinea "De ce", întreabă Aristotel, "suntem mulțumiți de sunetele ritmice și de cântatul măsurat de diferite feluri? Oare pentru că ordinea în mișcări se aseamănă mai mult cu natura noastră decât cea care este dezordonată? Denumirile de ordine erau acele concepte în care majoritatea psihologilor nu încetau niciodată să vadă expresia esteticii și să-i caute explicația Dacă majoritatea psihologilor moderni, indiferent de școală, tind să adopte ideea de joc ca principiu călăuzitor pentru explicarea naturii artei, atunci, pe de altă parte, se aud voci energice împotriva unei astfel de idei De exemplu, în afară de P Souriau, care limitează puternic aplicabilitatea acestui principiu în lucrarea citată), M Guyau exprimă următorul punct de vedere: și a reușit să înțeleagă adevărata natură a sentimentelor estetice Acordând prea multă importanță plăcerilor jocului și contemplației pure, dorind să excludă arta din adevăr, adevăr, utilitate și bunătate și favorizând astfel diletantismul, nu a trecut această teorie cu vederea trăsătura serioasă și, ca să spunem așa, vitală a artei adevărate? Aceasta este cea mai importantă întrebare, care atrage în prezent atenția tuturor celor interesați de soarta artei în general, vf poezie în special Și în alt loc mai hotărât: "Jocul, un exercițiu gol de activitate, departe de a constitui principiul frumosului, conține în sine ceva anti-estetic; ea cere justificare pentru sine; trebuie să vedem în ea o deversare temporară de activitate, ceva de natura unei descarcări nervoase, utilă doar în timpul său "θ) !) Benard: L'esthetique d'Aristote, op) Obiecțiile lui Souriau sunt îndreptate nu împotriva întregii teorii a lui H Spencer, ci numai împotriva părții sale, referitoare la har) AI Guyau: Les problèmes de l'esthétique pp - , În altă parte a lucrării sale, autorul nu aderă întotdeauna la viziunea negativă a jocului exprimată aici Biblioteca "Runivers" G C BALTALON Nici A Bain nu împărtășește opinia lui H Spencer asupra acestui punct Jocul este prea departe, în opinia sa, de artă și poate intra în compoziția sa doar ca obiect de reproducere mentală, de idealizare Jocul și sportul se bazează pe o persecuție foarte intensă de natură distructivă, prădătoare În cele din urmă, se poate presupune, după Bain, că excesul de forțe acumulate se pierde în inactivitatea lui J) Când H Spencer, dezvoltându-și în continuare gândul, ne atrage atenția asupra șobolanului, care, fiind pus într-o cușcă, roade instinctiv tot ce vine în apropiere, la pisică, exersându-și instinctiv ghearele, la girafă, care în captivitate apucă limba pentru acoperișul casei și ușile la care se poate ajunge, pe câinii de joc care se urmăresc, încearcă să se doboare la pământ, mușcă cu grijă etc , atunci suntem gata să vedem în aceste mișcări rezultatul din doi factori: ■ un exces de energie acumulată şi deprinderi şi

reflexe instinctive moştenite Dar refuzăm să vedem în aceste mișcări ale animalelor expresia de orice fel creativitate sau ceva imaginar din partea lor sau, cu atât mai puțin, o reprezentare dramatică a urmăririi prăzii A explica faptele în acest fel nu înseamnă a transfera, fără un motiv suficient, pe treapta cea mai de jos a scării biologice, concepte împrumutate din cele mai înalte manifestări ale vieții psihice a omului, care nu sunt deloc caracteristice animalelor Pentru a sugera chiar și stropiri de artă dramatică în acest gen de mișcări, ar fi necesar să se demonstreze că animalele sunt conștiente de rolul lor de actori, înfățișând ceva străin pentru ele și nu exprimând doar propriile îndemnuri, la momentul dat și instinctele; că sunt preocupați de orice impresie pe care mișcările lor o fac asupra spectatorilor sau că, în sfârșit, natura propriei plăceri este tocmai estetică În mișcările unei pisici, ca și la alte animale, există la fel de puțină pretenție și ficțiune atunci când se joacă cu un șoarece pe care l-a prins, ca și în momentul în care îl mănâncă, simțindu-și pofta de mâncare În general, în toate aceste mișcări nu există semne ale dorinței de a imita pe cineva *) A Bain Les émotions et la volonté, p Dacă câinii de joacă se mușcă unul pe celălalt doar puțin, acest lucru se datorează capacității de difuziune nervoasă, care nu este îmbunătățită de entuziasmul emoțional În jocurile daneze, în general, se găsesc străluciri clare ale unui sentiment estetic trezit, dar este foarte dificil să evidențiem factorul artistic din ele ca fiind ceva independent Jocurile pentru copii cu păpuși, invitați etc , pe care H Spencer le evidențiază drept imitații conștiente în scopul prezentării dramatice, diferă semnificativ de arta dramatică Acesta din urmă oferă plăcere spectatorilor și actorilor adulți sub condiția unei reproduceri similare a vieții, iar plăcerea corespunde gradului de realizare a acestei asemănări Copiii din jocurile lor nu se gândesc la asta, ei iau cu ușurință două scaune pentru o pereche de cai, inspirându-i în momentul de a se juca în imaginația lor și crezând profund în această animație, asemenea unor sălbatici primitivi, capabili să inspire un copac Ei deplâng atât de mult insulta adusă păpușii lor neasemănătoare, de parcă ar fi vorba despre o creatură vie și foarte iubită; copiii experimentează mai degrabă în momentul jocului plăcerea credinței fără margini, spiritualizarea naturii, și nu plăcerea de a reproduce viața, despre care încă nu au o idee clară - așa cum se presupune în locul analizat al lui H Spencer teorie În ceea ce privește jocurile caracteristice adulților, precum jocul de șah, glumele duhovnicești etc , pe care teoria lui G Spencer caută să le pună în legătură și cu lupta animalelor, subliniind manifestările, în aceste cazuri, ale sentimentelor de victorie, superioritate etc , de remarcat că în analiza acestor fenomene, pe care le întâlnim aici, se pierde din vedere latura lor artistică: participarea la ele a asemănărilor, comparațiilor, imaginilor este singura trăsătură pe baza căreia aceste fenomene ar putea fi clasificate drept estetice Punând în continuare întrebarea de ce numim unele sentimente mai degrabă estetice decât altele, H Spencer sugerează că natura estetică a sentimentelor este asociată cu îndepărtarea și separabilitatea sentimentelor de funcțiile care servesc pentru viață După ce a făcut, din acest punct de vedere, o scurtă trecere în revistă a celor patru grupuri de senzații, el conduce la concluzia că senzațiile de gust și miros sunt considerate mai puțin estetice, deoarece sunt apropiate de procesele de nutriție, în timp ce senzațiile de vedere și auz sunt recunoscute ca fiind în primul rând estetice, ca fiind mai

departe de procesele de nutriție Înainte de a lua în considerare dacă presupunerea este justificată de faptele la îndemână, trebuie acordată atenție cât de reale, în sine, sunt presupusele condiții de separabilitate și îndepărtare a senzației de procesele de nutriție În esență, toate senzațiile asociate cu funcțiile organelor de percepție externă sunt în mod egal separate de procesele de nutriție; putem gusta și mirosi liber diverse substanțe, simțim și cântărim obiecte cu mâinile noastre, așa cum le putem examina și auzi sunetele pe care le produc, complet independent de procesele de nutriție Dacă, din aceste șase grupuri de percepții, folosim din punct de vedere estetic doar trei și foarte puțin și rareori apelăm la atingere, gust și miros în scopuri estetice, atunci acest lucru nu se datorează dificultății de a le separa funcțiile de procesele de nutriție, ci de la alte motive, mai importante În consecință, însăși dificultatea de a separa sentimentele de procesele de nutriție în această teorie este exagerată, fictivă Același lucru ar trebui spus despre gradul de îndepărtare biologică a organelor de percepție față de procesele de nutriție De fapt, funcțiile inițiale ale organelor de mișcare nu servesc pentru a aduce alimentele mai aproape de corp la fel de mult cât organele văzului să o examineze, iar organele mirosului să-i recunoască mirosul Mai mult, se poate stabili aici o gradație exactă, din punct de vedere biologic, în funcție de gradul de îndepărtare a acestor organe de procesele de nutriție? Ca urmare a unei astfel de precarități a condițiilor stabilite, și propoziția generală bazată pe acestea, își pierde forța de persuasiune Dar, în plus, trebuie să ținem cont de faptul că la trecerea în revistă a trăirilor exterioare din acest punct de vedere, în teoria lui H Spencer, aici nu sunt menționate deloc senzațiile tactile și neuromusculare sau motorii Între timp, o analiză atentă a acestor fapte ar putea zgudui decisivitatea concluziilor trase din punctul de vedere menționat Cert este că senzațiile tactile și motorii, deși par a fi complet și în mod egal separate   derivate din procesele de nutriție, dar rolul lor, în sens estetic, este foarte diferit, dacă nu opus: în timp ce rolul senzațiilor tactile în estetică este neglijabil *), ele nu sunt capabile să determine vreo artă plastică; organele și senzațiile mișcării, dimpotrivă, determină plăcerea estetică a dansului în rândul tuturor popoarelor Nu arată toate acestea că adevăratul motiv al rolului estetic neuniform al senzațiilor noastre nu constă nici în gradul de separabilitate a acestora, nici în gradul de îndepărtare de funcțiile care servesc vieții, în sensul restrâns al cuvântului Teoria biologică caută să aplice același principiu al "separabilității" pentru a elucida rolul estetic al simțurilor Potrivit lui, acele sentimente care sunt inseparabile de gândul la beneficiul final trebuie recunoscute ca un material complet nepotrivit plăcerii estetice Ca exemplu tipic care confirmă corectitudinea unei astfel de concluzii, este dată activitatea achizitivă "Aici", spune H Spencer, cu această ocazie, "caracterul estetic este complet absent: nici cel care face, nici observatorul nu văd vreo frumusețe în activitatea achizitivă" Dimpotrivă, sentimentele de pricepere militară, victorie și mândrie sunt capabile, după G Spencer, să evoce un sentiment estetic atât în figură, cât și în observator, cât și în viață și în artă Cu această ocazie, trebuie remarcat că nu numai sentimentul de proprietate și dobândire, ci și sentimentul de victorie și mândrie, căruia G Spencer îi atribuie un caracter estetic, nu au, în sine, nimic în comun cu sentimentul estetic Principala greșeală în aceste concluzii ale teoriei lui H Spencer este, după părerea noastră, în distincția insuficientă

între rolul făcătorului și cel al observatorului acțiunilor altor oameni, realitatea reală și realitatea în artă În timp ce contemplarea proprietăților și acțiunilor altora) M Gui/aghi), străduindu-se la o extindere incomensurabilă a câmpului sentimentului estetic, se referă, printre altele, la rolul semnificativ al reprezentărilor tactile în limbajul poetic (Les problèmes p) Dar aici, în orice caz, este o chestiune de estetică a imaginilor, a reprezentărilor și nu a senzațiilor, adică a despre o zonă mai înaltă, mai complexă de manifestare a unui sentiment estetic, datorită acțiunii unui ritm estetic superior al imaginilor Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" C BA L T A LON oamenii din viața reală produc o singură impresie, contemplarea acelorași fenomene în artă produce o impresie de un caracter complet diferit În viața reală, acțiunile umane de tot felul, joase și nobile, egoiste și altruiste, sunt capabile să inspire, în primul rând, sentimente de dezgust, indignare, respect, simpatie și nimic mai mult Aceleași acțiuni, reproduse artistic, similar în artă, ne oferă, mai ales, plăcere estetică Acest lucru poate fi confirmat de numeroasele fapte de reproducere artistică în literatură a unor tipuri neatractive de avari, cumpărători etc , iar gândul la avantajul final urmărit de persoanele descrise nu interferează cu nimic cu plăcerea estetică Fără să ne oprim asupra tuturor încercărilor de a aplica principiul jocului la explicarea faptelor estetice făcute de această teorie (a trebuit să menționăm unele dintre ele mai devreme), vom mai spune câteva cuvinte despre ipotezele exprimate în ea despre condițiile de frumusețe a formelor spațiale și a sunetelor muzicale Văd multe motive pentru a bănui, spune H Spencer, că aranjamentele frumoase ale formelor sunt cele care exercită activ cel mai mare număr de elemente structurale implicate în percepțiile vizuale și care provoacă un efort excesiv în cel mai mic număr de astfel de elemente În primul rând, trebuie să admitem că a doua parte a acestei remarci, bazată pe principiul cantității de entuziasm și efort, este destul de aplicabilă percepțiilor vizuale ale formelor frumoase, ca stare fiziologică generală și, în același timp, psihologică : orice efort excesiv care insoteste perceptiile este factori negativi care reduc gradul de placut al impresiei Dar simpla absență a eforturilor excesive nu poate determina, desigur, plăcerea deosebită, estetică, a impresiei Aici nu sunt încă date condițiile pentru plăcerea estetică a formelor Nu sunt oyi cuprinse în prima parte a acestei remarci? G Spencer nu dă aici o explicație despre motivele pe care le-a menționat pentru opinia sa, precum și despre elementele structurale; prin urmare, trebuie să ne gândim că prin elemente structurale aici înțelegem fie formațiuni nervoase ale retinei, fie motorii Biblioteca "Runivers" TEORIILE ESTETICE LUI G SPENCER ŞI A BAN muschii ochilor În niciunul dintre cazuri nu este justificată prin fapte asumarea exercitării celui mai mare număr dintre aceste elemente, ca o condiție a plăcerii estetice a formelor Studiind această întrebare, am văzut că atunci când figurile frumoase sunt fixate de ochi, retina primește excitații luminoase în aceleași locuri ocupate de aceleași elemente structurale, iar restul, și anume majoritatea, acționează relativ puțin În ceea ce privește activitatea mușchilor oculari în timpul acestor percepții, aici, așa cum am văzut, presupunerea lui G Çnencepa nu este justificată: atunci când ochiul urmărește, de exemplu, linii oblice, când se pune în acțiune cel mai mare număr de mușchi, impresia își pierde o parte semnificativă din plăcerea ei dacă aceasta pierderea nu este răsplătită prin funcționarea altor condiții estetice adecvate Într-o altă remarcă - despre cauza

plăceții sunetelor muzicale - găsim o nouă aplicare a aceluiași principiu cantitativ al celei mai mari activități cu cel mai mic efort: astfel de relații între ele între ele, care produc în aparatul auditiv cel mai mic efort coliziune între acțiuni separate și cea mai mare cooperare reciprocă - producând astfel cea mai mare sumă de excitație normală în elementele nervoase în acțiune " Ne vom limita să amintim câteva fapte despre condiția pozitivă a armoniei muzicale indicate în aceste cuvinte: cea mai mare cooperare reciprocă a elementelor nervoase Sunetul simultan a două sunete care sunt în relație cu unison - două voci, două transpirații de aceeași înălțime pe aceleași instrumente - are loc în astfel de condiții când numărul de vibrații al tuturor tonurilor fiecăruia dintre cele două sunete este exact același, în timp ce diferenţele în timbrele individuale ale vocilor sau instrumentelor sunt neglijabile; în consecință, cooperarea elementelor nervoase astfel aduse în acțiune trebuie să fie aici cea mai mare, "când sună într-o octavă, al doilea sunet (mai înalt) repetă aproape toate elementele Biblioteca "Runivers" Ts B A L T A L O N polițiștii primului sunet, cu excepția, totuși, a unor tonuri ale acestuia; în consecinţă, cooperarea elementelor nervoase se realizează aici într-o măsură mai mică decât în primul; in sfarsit, cand doua sunete suna intr-o treime, elementele de acelasi numar de vibratii intre doua sunete sunt mult mai putine decat intr-o octava, dar dimpotriva, sunt altele mult mai diferite; în consecință, condițiile de cooperare fiziologică a elementelor în acest ultim caz sunt și mai puține Prin teoria cantității, ne-am aștepta ca unisonul să fie cea mai plăcută combinație de două sunete, octava mai puțin plăcută decât unisonul, iar a treia chiar mai puțin plăcută decât octava De fapt, gradul de plăcute al acestor combinații de sunet este chiar invers Iată câteva dintre faptele care, după părerea noastră, indică insuficiența principiului fiziologic, cantitativ, pentru explicarea condițiilor de plăcută a armoniei sunetelor Din toată această trecere în revistă, deși scurtă, a teoriei estetice a lui H Spencer, devine destul de clar că este imposibil de căutat vreo ipoteză despre natura sentimentului estetic, ca stare emoțională deosebită În acest sens, sensul său este pur negativ Conform teoriei lui G Spencer, există activități estetice sau, mai bine zis, așa-numitele activități estetice, jocuri; sentimentul estetic nu există Această idee este exprimată în următoarele concluzii ale capitolului pe care îl luăm în considerare: "Sentimentele (sentimente) și sentimentele (sentimente) estetice, spre deosebire de ceea ce ne sugerează cuvintele și frazele noastre, nu diferă esențial nici prin originea, nici prin natura lor de celelalte sentimente ale noastre Ele nu sunt altceva decât feluri speciale de excitare a facultăților: senzuală (senzațională), perceptivă (percepțională) și emoțională (emoțională), care, fiind excitate în alt mod, produc acele alte tipuri de conștiință care constituie impresii, idei și sentimente obișnuite " O astfel de concluzie finală, în raport cu subiectul cercetării, este, pe de o parte, un contrast direct cu conceptele de sentiment estetic create de tendințele visătoare din știință, conceptele de absolut Biblioteca "Runivers" TEORIILE ESTETICE LUI G SPENCER ŞI A BAN alte esențe ale frumuseții care există în spiritul omului și în afara lui, în natură Dar, pe de altă parte, această concluzie a lui H Spencer contrazice și toate observațiile și experiențele științifice ale multor psihologi care au recunoscut în acest sentiment un fel de entuziasm emoțional Unul dintre motivele unui astfel de rezultat al acestei teorii poate fi văzut, în opinia noastră, în faptul că H Spencer a introdus în acest domeniu de cercetare psihologică principiul insuficient în sine

fiziologic al numărului de excitații și percepții și numai pe ea a căutat să fundamenteze întreaga teorie, lăsând fără atenție principiul emoțional al relației dintre stările de conștiință Această teorie, printre sentimentele studiate de știință, nu și-a găsit un loc aparte sentimentului estetic Nu este deci surprinzător că majoritatea faptelor pe a căror analiză urmărește să se bazeze fie nu aparțin deloc categoriei fenomenelor estetice, fie, referindu-ne la acestea, sunt evaluate în această teorie din laturi non-estetice În caracterizarea lui A Bain, natura independentă a sentimentului estetic nu scapa de observație și nu se pierde printre alte sentimente, ca la Spencer la începutul eseului său "Sentimente estetice" că această clasă de sentimente "diferă în multe respect de la alte plăceri") Considerând că sentimentul estetic este unul dintre cele mai complexe din natură, Bain îl interpretează ca un simț intern al frumosului, și nu o proprietate externă a obiectelor care îl excită În această privință, punctul său de vedere este clar: "Majoritatea cercetătorilor (ai simțului estetic", spune el, "au lucrat sub influența înșelătoare a unei neînțelegeri, ceea ce a făcut ca studiul să fie nesemnificativ în raport cu rezultatele analoge; au pornit de la presupunerea că trebuie găsit un lucru, care este inclus " Părerile lui A Bain cu privire la sentimentul estetic sunt exprimate în psihologia sa, atât în departamentul minții ("Senzații și minte"), cât și în departamentul sentimente și voință ("Feeling and Will"); îi puteți întâlni, de altfel, la Stilistică (traducere în rusă de A Gruzinsky) și la Știința Educației) A Baiti, Les émotions et la volonté, trad p Le Monnier , p Biblioteca "Runivers" C BALTALON ca o componentă comună a unei întregi clase de lucruri numite frumoase Între timp, în afară de sentimentul în sine, care, după cum se poate presupune din folosirea aceluiași nume pretutindeni care îl desemnează, are un anumit caracter uniform, nu există un singur lucru care să fie comun tuturor obiectelor de frumos Dacă ar exista așa ceva, atunci în decurs de două mii de ani ar deveni cunoscut *) Revenind la opiniile inițiale ale lui Bain, așa cum pot fi întâlnite într-un capitol special dedicat sentimentelor estetice, nu se poate să nu exprime îndoieli cu privire la faptul dacă conținutul său poate fi privit ca o teorie estetică, având în vedere afirmațiile repetate ale autorului) despre imposibilitatea de a trata sentimentele la momentul actual, într-o prezentare științifică, altfel, ca și cu o oarecare incertitudine în diferențierea lor reciprocă; la începutul acestui capitol, autorul repetă că cercul sentimentelor estetice nu poate fi delimitat strict; într-adevăr, se poate observa că astfel de secțiuni sunt incluse în acest capitol, ca, de exemplu, despre sentimentele sublimului și ridicolului, care, fiind de natură specială, ar fi trebuit să fie luate în considerare separat Teoria lui Bain poate fi rezumată în următorii termeni Înțelegând sub denumirea de estetică în principal sentimentele trezite de acțiunea artelor plastice și opunând frumosul cu utilul, Bain caracterizează sentimentele estetice drept sentimente ale frumosului, spre deosebire de alte sentimente, ca utile, următoarele trei trăsături: i) ele nu servesc la păstrarea existenței noastre, precum plăcerile de a satisface foamea, setea și siguranța vieții;) puritatea lor nu este perturbată de niciun acompaniament neplăcut, respingător;) plăcerea pe care o aduc nu se limitează la o singură persoană, este la îndemâna multora în același timp La prima vedere, gândul inițial al acestei teorii pare a fi opoziția frumosului cu utilul, asemănătoare poziției de bază a teoriei biologice a sentimentului estetic a lui G Spencer Dar în teoria psihologică a lui A Bain nu sunt date temeiuri pentru justificarea

teoretică a acestei idei, cu excepția indicației că "frumos A Bain Ibid, -) Ah, Bain Ibid , p III (prefață la ediția a III-a), p Biblioteca "Runivers" TEORIILE ESTETICE LUI G SPENCER ŞI A BAN mereu opus utilului!) Dacă doar antichitatea existenței sale poate vorbi în favoarea acestei idei, atunci întrebarea în sine este dacă această idee nu aparține numărului de prejudecăți estetice care nu au fundamente științifice solide sub ele? În orice caz, o asemenea opoziție a elegantului cu utilul nu poate fi acceptată ca bază a unei teorii, fără nicio fundamentare a acesteia O astfel de idee ar fi contrară legii biologice, potrivit căreia nicio funcție a organismului nu poate fi dezvoltată și fixată pe scară largă în posteritate dacă nu servește nevoilor vieții Dacă, dintre diversele fenomene ale vieții umane, doar manifestările sentimentului estetic, atât de larg dezvoltat în artă, par a fi singura excepție de la această lege, atunci este firesc să admitem că natura acestei excepții nu este suficient de înțeleasă , mai degrabă decât să plece dintr-o poziție care contrazice o lege biologică larg stabilită O astfel de poziție ar fi și contrară legii psihologice a autoconservării, care are o mare importanță în psihologia sentimentelor, ca fenomene de plăcere și durere Această lege este formulată de Ben în următoarele cuvinte: "O mulțime de fapte sunt supuse unui singur principiu de bază: stările plăcute ale conștiinței sunt asociate cu o creștere, stările neplăcute sunt asociate cu o slăbire a activității oricărei funcții vitale sau a tuturor funcții vitale)) *) Aplicând aceeași lege la caracterizarea proprietăților emoționale ale sentimentului, Bain spune: "În ciuda unor excepții mai degrabă aparente decât reale, acest principiu de bază poate fi exprimat astfel: plăcerea este asociată cu energia vitală, durerea este opusul") Prin urmare, pornind de la legile dezvoltării și autoconservării, presupunerea opusă ar trebui recunoscută ca fiind mai corectă: simțul frumosului, larg dezvoltat în domeniul artei, ar trebui să aibă o importanță vitală pentru umanitate și poate părea, prin natura sa , inutil doar atâta timp cât în psihologie nu este descompus în elementele sale constitutive și nu se reduce la un sentiment elementar care îl leagă de esențial A Bain Ibid , p ¿) Pagina S Biblioteca "Runivers" Ts B A L T A L O Ya G sunt ai vitale şi plecări Ben însuși, s-ar putea crede, nu acordă o importanță fundamentală contrastului pe care l-a menționat între estetic și util Analiza diferitelor manifestări ale frumosului, care este conținutul acestui capitol, indică adesea o legătură directă între impresiile estetice și diverse manifestări ale beneficiilor materiale, fizice și morale Așadar, în secțiunea intitulată "Util, estetica utilului", vorbim despre impresiile făcute de mișcările mecanice oportune ale unui artizan puternic și priceput, acțiunea unui instrument complex, un vânt ușor care mișcă o masă grea etc "Implementarea acestui Ƅli (dispozitiv mecanic), spune Bain, "ne oferă o asemenea plăcere, mai ales când este făcută ușor, încât uneori ridicăm structuri grele din singura plăcere de a le vedea bine fixate" \) Vorbind despre frumusețea mișcărilor corpului uman, autorul mai notează: "Mișcările rectilinie capătă un caracter artistic doar ca urmare a asocierii lor cu forța, corectitudinea și utilitatea") Într-o altă secțiune, despre frumusețea ordinii, se oferă următoarea explicație a acestei frumuseți: "În general, prin denumirea de ordine înțelegem aranjarea exactă, regulată, convenabilă a obiectelor, favorabilă activității industriale Iar formele rectilinii dobândesc valoare estetică, ca mijloc de atingere a unor scopuri utile " "Elementul de utilitate ar trebui să joace un anumit rol, potrivit lui Ben, în raport cu frumusețea fizică a feței:"

Toate culorile asociate cu sănătatea, copilăria, tinerețea , frumusețea sexului frumos, energia și forța produc o impresie plăcută datorită exprimării acestor calități ") Iar în domeniul artei, după Bain, realizarea plăcutului coexistă cu dorința de nobil), iar caracterul altruist face o impresie irezistibil de plăcută cu demnitatea sa morală) În cele din urmă, multe estetice remarcabile *) A Bain Același loc, $) și) $ *) §) § Ò) A Bain Ibid , p § Biblioteca "Runivers" TEORIILE ESTETICE LUI G SPENCER ŞI A BAN fenomene, de exemplu, plăcutul unei reprezentări artistice a vieții în literatură ъ sau plăcutul unei manifestări ideale a forței și puterii umane), autorul explică prin acțiunea unui sentiment de simpatie, pe care îl atribuie utilului Toate aceste observații, împrăștiate în eseul lui Bain, ar trebui, aparent, să convingă cititorul că între idei sau sentimente de natură utilitarist, care sunt beneficiile, puterea, puterea, sănătatea, abnegația, simpatia și sentimentul estetic, nu numai că nu există contrast, dar, dimpotrivă, este posibilă coexistența pașnică sau chiar o legătură cauzală strânsă În consecință, opoziția frumosului cu utilul, făcută la începutul capitolului, este fie greșită, fie, cel puțin, lipsită de semnificație fundamentală Între timp, această idee pare să fi influențat și alte aspecte ale teoriei lui Bain În j , care încheie în ssb o listă de legi psihologice aplicabile la explicarea fenomenelor simțirii, Bain exprimă următoarea opinie decisivă: "Legea de bază a activității vitale nu poate avea o aplicație specială la artele plastice O astfel de afirmație nu ar putea, desigur, să aibă loc în această teorie dacă nu ar ocoli problema procesului de bucurie estetică și rolul actului de atenție și voință în el În acest sens, am avut deja un exemplu destul de clar al caracterului opus în procesul de entuziasm direct pentru dans de către interpretul său Urmărind toate fazele acestui proces, în el, după cum am văzut, se poate observa momentul creșterii energiei mișcărilor, sub influența unui sentiment estetic, efectul invers al mișcărilor asupra creșterii intensității sentimente și, în sfârșit, momentul declanșării oboselii, nevoia de odihnă Legea activității vitale se manifestă și în alte arte plastice, care evocă o formă activă de plăcere estetică; dar acolo funcţionarea mai ascunsă a acestei legi se manifestă mai clar într-un mod indirect; în timpul iluminării, spectacolului de scenă, vizionării imaginilor sau citirii unui roman, el își manifestă acțiunea în pregătiri energice pentru plăcere, în atenție intensă la percepţiile estetice, în mai mult sau mai puțin *) §) § Biblioteca Runiverse Ts BALTALON debut lent al distragerii atenției, oboseală Aceeași idee de bază creează în teoria lui Bain unele contradicţii în gruparea organelor de percepție din punct de vedere estetic § spune: "Ochii și urechile sunt mari conducători ai influențelor estetice care ajung în spiritul nostru; restul senzaţiilor servesc unor interese mai mult sau mai puţin egoiste Aceste cuvinte ar fi de neînțeles dacă nu ar ascunde ideea de a împărți senzația în egoistă și non-egoistă, o diviziune pentru care ar fi greu de găsit o bază științifică, psihologică Organele percepției nu diferă între ele în ceea ce privește tendințele egoiste și, bineînțeles, în funcție de impulsurile voinței, ochii pot servi aceste tendințe la fel de zel ca mâinile sau picioarele În ceea ce privește sentimentele estetice excitate de percepţiile vizuale (§), Bain notează clar rolul jucat în ele de mișcările musculare: "Parte din plăcerea excitată de percepția formei este, fără îndoială, manifestarea unei sensibilități pur musculare a mușchii ochilor" După această remarcă, s-ar părea că nu mai rămâne decât un singur pas de făcut pentru a clasifica toate organele mișcării, mușchii și senzațiile musculare drept conductoare de

influențe estetice, întrucât restul mușchilor oculari nu diferă în nimic, cu excepția dimensiunii lor Dar ideea naturii egoiste a unor senzații este dezvoltată și în următoarea remarcă): "Am explicat deja că senzațiile de ordin inferior se pot ridica la nivelul la care devin plăceri ideale Așadar, când exercițiile musculare, odihna, oboseala sunt doar subiectul sugestiei mentale, când, de exemplu, urmărim cum fac gimnastică, dans, patinaj, aceste exerciții devin o sursă de interes mai rafinat După ce și-au pierdut natura egoistă, pot impresiona un număr nelimitat de oameni și, astfel, dobândesc caracterul independent caracteristic artei Oprindu-ne la exemplele date, în primul rând, nu se poate să nu remarcăm inconvenientul includerii (pentru analiza psihologică) într-un grup atât de diverse mișcări precum dansurile, a căror esență constă în procesul estetic Biblioteca "Runivers" TEORIILE ESTETICE LUI G SPENCER ŞI A BAN ritmul skago, și gimnastica cu patinaj, în care ritmul estetic nu constituie un element esențial Prin urmare, ne vom referi observațiile doar la dansuri, ca fenomen de natură esențial estetică Dacă împărțirea senzațiilor în egoist-inferior și egoist-superioare, așa cum este sugerat în această discuție, ar fi corectă, atunci ar fi necesar să admitem, conform acestei teorii, că mișcările și senzațiile musculare, în sine, nu pot fi o sursă de plăcerea estetică că devin astfel doar ca obiecte, "sugestie mentală" sau, mai precis, percepții vizuale-spațiale Într-un astfel de caz, ar trebui să presupunem că în timpul dansurilor, doar spectatorii, și nu interpreții, experimentează plăcerea estetică Faptele spun însă altceva: arată că cea mai intensă plăcere estetică o trăiesc interpreții Putem concluziona acest lucru din energia crescândă a mișcărilor, ghidată de o lege psihologică, formulată clar, de exemplu, de Ben atunci când caracterizează proprietățile volitive ale sentimentelor: dacă suferă, atunci se recunoaște prin energia îndreptată spre eliberarea de ea" *) În plus, trebuie remarcat că atunci când dansurile sunt, ca în exemplul dat, obiectul percepției vizuale, atunci plăcerea obținută în acest fel nu este complet ideală, iar spectatorii nu rămân complet pasivi, ci urmăresc mișcările a dansatorilor prin mişcările proprii ale ochilor, percepând o serie de impresii uşoare, cu care se contopesc şirurile de imagini de rememorare a posturilor, mişcărilor, sunetelor; și nu vedem niciun motiv să privim mișcările musculare ale dansatorilor ca senzații de o natură mai joasă, egoistă decât mișcările musculare ale ochilor observatorilor Mai mult, interpreții au un simț al ritmului estetic mai complex decât spectatorii, ceea ce face plăcerea lor estetică mai vie, mai intensă În discuția de mai sus a lui Ben, se exprimă ideea că mișcările devin estetice, capătă caracter,) A Bain Ibid , p Biblioteca "Runivers" C B A L TA L ON caracteristice artei plastice, datorită faptului că produc o impresie de plăcere unui număr nelimitat de persoane Aici cuvântul "nelimitat" trebuie privit ca o expresie incompletă, întrucât în realitate accesibilitatea oricărui fel de spectacol este limitată de spațiu, distanță, încăpere, număr și prețul biletelor de intrare etc ; în orice caz, dansul devine un fenomen estetic aparținând domeniului artei, nu doar în momentul în care spectatorii sunt prezenți cu el; păstrează o valoare estetică, evocă plăcere estetică chiar și la un dansator în singurătate, întrucât natura sa este determinată exclusiv de acțiunea plăcută a ritmului estetic, și nu de influența condițiilor sociale Din toate acestea putem concluziona că opoziția sentimentelor egoiste față de cele neegoiste se construiește, în teoria lui Bain, pe o interpretare oarecum artificială a faptelor Prima diferență care caracterizează, potrivit lui Bain, sentimentele estetice, este că

acestea sunt "plăcute în sine" și nu servesc "pentru a ne păstra existența" Aceste cuvinte repetă, sub o altă formă, opoziția dintre frumos și util, despre a cărei neplauzibilitate tocmai am vorbit Dacă sentimentele estetice sunt "plăcute în sine", atunci aceasta nu poate servi în niciun fel drept trăsătură distinctivă din punct de vedere psihologic: toate sentimentele plăcute, începând cu sentimentul de satisfacție al foametei și terminând cu un sentiment de simpatie sau sentiment social , sunt plăcute în sine, și nu pentru ce - sau pentru altul; ca fenomene emoționale, ele nu conțin procese sau temeiuri logice A doua trăsătură distinctivă a sentimentului estetic, potrivit lui Bain, este că nu are însoțiri neplăcute, respingătoare În acest sens, trebuie menționat mai întâi că dorința de a evita impuritățile neplăcute nu este deloc proprietatea exclusivă care însoțește plăcerea estetică Respectând legea autoconservării, luptă pentru plăcere și evitând durerea, încercăm în mod natural să eliminăm din plăcerile noastre orice amestec neplăcut sau respingător, iar regula lumească "nu otrăvi plăcerile" se aplică în mod egal pentru satisfacerea tuturor nevoilor umane, atât senzuală și spirituală Nici unul Biblioteca "Runivers" TEORIILE ESTETICE LUI G SPENCER ŞI A BAN G care nu ar dori să-și strice plăcerea cinei cu un acompaniament respingător sau să otrăvească plăcerea șederii sale într-o întâlnire publică Dar această aspirație se dovedește adesea a fi cu adevărat irealizabilă Stările emoționale sunt produsul multor condiții externe și interne care creează sentimente și dispoziții complexe; în aceste stări, elementele plăcute nu rămân izolate, ci, supunând legilor de complicare a sentimentelor, se contopesc cu sentimente similare sau intră în conflict cu altele opuse sau diferite, exercitând o influență echilibrată unele asupra altora Prin urmare, termenul "acompaniament", atunci când este aplicat sentimentului, are un sens obscur, nedefinit În analiza psihologică a sentimentelor complexe, ne ghidăm după legile grupării, transferului, fuziunii și conflictului sau neutralizării reciproce *) În același timp, una dintre sarcinile importante ale analizei speciale este de a urmări dezvoltarea unui anumit sentiment în toate fazele complicației sale, fără a pierde din vedere natura sa specială în toate combinațiile sale cu alte sentimente, omogene sau eterogene cu acesta, de natură plăcută sau neplăcută O analiză specială este necesară mai ales în studiul simțului estetic și al manifestărilor lui în artele plastice În acest domeniu, combinațiile dintre sentimentul studiat cu alte sentimente de altă natură și origine sunt aproape constante și inevitabile Cazurile de impurități neplăcute, anti-estetice față de elementele estetice sunt, de exemplu, tulburările de ritm în timpul dansurilor, tremurul sonor, din acordarea incorectă, tonurile false într-un acord muzical, distorsiunile realității sau încălcările cerințelor artistice în operele de artă plastică ; dar în afară de asemenea tulburări mai mult sau mai puțin accidentale ale simțului estetic, impresiile neplăcute și imaginile respingătoare intră în artă ca fiind necesar, normal elemente, cum ar fi, de exemplu, disonanțe în muzică sau imagini *) A Bain, Les emot et la vol p , , H Grot, Psihologia sentimentului, - o, p şi urm D/} Rihot, La psychologie des sentiments, p Biblioteca "Runivers" C BALTALON neplăcute, revoltătoare, teribile, teribile și așa mai departe, fenomene ale vieții - în artele plastice Prezența acestor fenomene neplăcute din punct de vedere emoțional, ca elemente legitime, necesare ale artei, creează una dintre cele mai interesante sarcini din psihologia sentimentului estetic, cu care, poate, este asociată explicația scopului creației artistice; este întrebarea de ce elementele care sunt

emoționale indiferente, neplăcute sau respingătoare în sine, făcând parte din compoziția obiectelor fine și a operelor de artă, satisfac cerințele sentimentului estetic și frumuseții De ce fenomenele care sunt revoltătoare în viață pot produce o impresie estetică plăcută în artă, fără a înceta să fie revoltătoare în sine? Aceste întrebări arată că dacă în general în plăcerile noastre ne străduim să scăpăm de impuritățile neplăcute, atunci în artele plastice există cazuri, și foarte numeroase, când plăcerea estetică este cauzată de o anumită combinație sau raport de elemente tocmai neplăcute A treia presupusă diferență între sentimentul estetic, ca plăcere, accesibilă nu unei persoane, ci în același timp multora, este la fel de greu de conectat cu sarcinile de analiză psihologică ca și precedenta Plăcerile publice, 'neînsoțite de consum rapid sau epuizare de material plăcut , pot fi specificate foarte mult, pe lângă estetic; astfel sunt plăcerile de a face baie în mare, de a plimba, de a călători, de a respira aerul curat al câmpurilor și pădurilor, de a potoli setea dintr-un izvor, plăcerile procesiunilor solemne, vizitarea cunoștințelor, întâlnirile publice, ascultarea unei predici, învățarea științifică sau politică știri etc Toate aceste plăceri nu fac parte din numărul esteticului; între timp, cele mai multe dintre ele nu sunt doar mai mult sau mai puțin accesibile multora, dar, în plus, nu conțin însoțirile neplăcute necesare și nu servesc direct la păstrarea existenței noastre Pe de altă parte, adevăratele plăceri estetice ridică obiecția opusă, din punctul de vedere al accesibilității pentru mulți; disponibilitatea lor reală, și nu imaginată, îndeplinește multe restricții în practică, despre care Biblioteca "Runivers" TEORIILE ESTETICE LUI G SPENCER ŞI A BAN ryhh am menționat "Există cazuri", spune Guyot cu această ocazie, "în care până și plăcerile estetice sunt disponibile pentru câțiva; aceste cazuri, este adevărat, sunt din ce în ce mai puține pe zi ce trece Dar, cu rare excepții, operele de artă remarcabile deținute de amatori bogați sunt în prezent disponibile celor săraci? Există acces gratuit la concerte pentru el? Dacă operele artistice ale literaturii, poezia în acest sens sunt mai accesibile decât altele, atunci datorăm asta doar serviciilor de tipărire a cărților "*) Evident, prin indicarea relațiilor reciproce ale persoanelor care experimentează plăcerea estetică, întrebarea este îndepărtată din sferă de psihologie individuală în zona influențelor sociale, de care nu depinde natura originală a fenomenului studiat În general, toată această caracterizare a sentimentului estetic, fără a conține o singură trăsătură pozitivă legată de natura sa și fără a lega problema de psihologia sentimentului și de legile stabilite în ea, lasă în esență conceptul de sentiment estetic fără nicio definiție , ca ceva necunoscut, neexplorat ; natura lui nu numai că nu este conturată, nu apare cu suficientă claritate, ci mai degrabă se contopește cu toate celelalte sentimente de un caracter plăcut; granițele manifestărilor sentimentului estetic în artă și în viață, ca urmare a acesteia, se extind la nedefinit, evaziv În astfel de condiții, această caracteristică, constând din trăsături negative comune, este foarte greu de utilizat pentru analiza manifestărilor private ale sentimentului estetic Este firesc, așadar, ca în capitolul în cauză să nu fie folosit aproape niciodată pentru a explica diferitele fenomene estetice atinse în el În aceste cazuri, vin în ajutor o serie de noi principii estetice: principiul sensibilității pur musculare, în explicarea frumuseții formelor vizuale (^), reproducerea mentală, ideală, pentru explicarea frumuseții elementelor senzuale în artă (§)), principiul intelectual al unității în diversitate și economia fiziologică a forțelor, pentru a explica fenomenele muzicale I

și) - egalitatea sau comensurabilitatea liniilor deschise de ochi, cu percepția geometrică) M Guy au Problemele Biblioteca "Runivers" C BALTALON Figurile C - expunerea diferitelor sentimente în asociere, cu studiul impresiilor vizuale și spațiale -), - simmetria, derivată din cerințele de transport, sau stabilitate (ș,), - prefixitatea memoriei și luptele simpatiei, cu explicarea esteticii sublimului (§), - imitație, simpatie și surpriză, la explicarea realismului în artă ('¿), etc și elemente mentale, nu numai incluse în artă, dar într-un fel sau altul afectat de conţinutul său Dar printre aceste principii diverse, nu găsim nicio indicație de condiții estetice generale sau procese mentale omogene care să unească câmpul grației Pentru a ne familiariza cu modul în care această poziție a întrebării se reflectă în analiza particulară a fenomenelor estetice, să ne oprim asupra subiectului căruia i se acordă cea mai mare atenție în acest capitol, asupra iluminarii psihologice a proceselor de creație artistică și bucurie Îndepărtând un element proeminent într-un element intelectual din caracteristicile sale estetice, Ben explică transformarea subiectului de artă și plăcerea estetică a minții, procesul de idealizare: acest proces nu este în nimic altceva, ca în capacitatea b experiență reală, noi poate imagina într-o idee Astfel, senzațiile vieții organice, după Bain, se ridică în demnitatea lor estetică prin idealizare "Atâta timp cât ele (senzațiile vieții organice) sunt închise în cadrul experienței noastre prezente sau chiar trecute sau viitoare, ele sunt excluse din domeniul pe care îl studiem; dar când sunt considerate izolat, fără nicio legătură cu individul care le execută, ele devin proprietatea artistului Atunci interesul trezit în noi de hrană, de întreținerea vieții animale, nu mai are o importanță excepțională O astfel de împrejurare nesemnificativă precum a fi în aer liber și curat trezește în minte ideea unei respirații libere, dătătoare de viață; este foarte Biblioteca "Runivers" TEORIILE ESTETICE LUI G SPENCER ŞI A BAN suficient de atractiv și de sublim pentru a fi demn de pensula unui artist Pictorul, într-adevăr, obține cel mai mare succes prin crearea de scene și efecte care fac, dintr-o privire asupra tabloului, să simtă profund această prospețime și această libertate, ca în realitatea însăși Adevărata bucurie de căldură sau frig are, ca să spunem așa, un caracter senzual; dar atunci când aceste senzații sunt insuflate în mintea observatorului prin combinațiile asociate cu ele - culori, lumină și umbră, aceasta devine rafinată, artistică "Mirosurile plăcute amintite viu aparțin numărului de plăceri pe care le studiem Homer menționează parfumuri vărsate în jurul Andromacului și Afroditei x) Senzația tactilă de căldură și tandrețe poate fi reprodusă în mod ideal și apoi devine o plăcere pur estetică Obiectele auzului și văzului, capabile în sine să ofere plăceri universale și gratuite, devin și mai înalte și mai nobile ca idei; așa, de exemplu, când, prin expresie figurativă, sunt reproduse mental imagini de frumusețe naturală Orice dă o amprentă mai intelectuală obiectelor plăcerii, atâta timp cât aceste obiecte rămân în înțelegerea comună, le ridică caracterul, le face mai generale Aceasta este superioritatea literaturii asupra tuturor celorlalte arte plastice" (§) Din această descriere a lui Bain s-ar deduce că condiția esențială a impresiei estetice în artele vizuale este reproducerea mentală a percepțiilor senzoriale, sau transformarea senzațiilor în idei Dar să observăm că reproducerea mentală a unei senzații, restaurarea ei într-o idee, amintire, este o stare de un fel; plăcerea estetică, de exemplu, atunci când privești o imagine, este o stare mentală complet diferită, mai complexă În primul caz, când reproducem mental senzațiile de căldură,

frig, saturație cu mâncare, aromă, moliciune sau senzații simple, neelegante, vizuale și auditive, toate aceste reproduceri de idei nu oferă nicio estetică Aici autorul, parcă, pierde din vedere faptul că în picturile artistice ale lui Homer există și referiri la bălegar de vacă, viermi cadaveri etc , care nu tulbură plăcutul impresiei artistice ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE, KN , Biblioteca "Runivers" C B A L T A L O I plăcerea cerească Când ideea intră în compoziția percepției vizuale oferite de o imagine sau de o carte, atunci plăcerea estetică va apărea din relația dintre obiectul percepției și imaginile memoriei Dacă nu simțeam această corelație, nu simțeam nimic, în sens estetic În acest gen special de proces estetic, în procesul de comparare emoțională, participă idei, idei, pe care Bain le menționează sub formă de imagini ale memoriei; dar nu poate fi trecut cu vederea faptul că ei nu participă la ea izolat, ci în strânsă fuziune, într-o stare de asimilare continuă cu impresiile vizuale sau cu imaginile create de poet În consecință, sentimentul estetic este determinat aici nu numai de reproducerea senzațiilor în idee, ci de o serie de alți agenți neluați în considerare în descrierile lui Bain De aici rezultă formularea opusă deja indicată a chestiunii estetice în artă: este necesar să explicăm de ce o simplă idee sau o reamintire a unui obiect indiferent, inelegant nu este capabilă să evoce plăcerea estetică, în timp ce reproducerea aceluiași obiect în artă oferă plăcere estetică, chiar dacă obiectul în sine este * el însuși, a fost urât, urât teribil? Nu pentru că plăcerea estetică, în acest caz, depinde în întregime de () g b calitatea obiectelor, senzațiilor, sentimentelor, ci doar de relația de asemănare sau de asemănare dintre imaginile create de artist și imaginile de memorie ale observator, privitor sau cititor? Într-adevăr, nu suntem atunci mulțumiți din punct de vedere estetic când simțim între aceste două grupuri de imagini o corelație de asemănare intensă? Și gradul de plăcere estetică nu crește în mod corespunzător cu intensitatea și versatilitatea asemănării? Când admirăm un peisaj, procesul mental nu are un caracter pur intelectual, independent, așa cum se întâmplă cu o reproducere complet ideală; dimpotrivă, aici este condiționat de o impresie vizuală senzuală și legat de aceasta Odată ce închizi ochii, rămâne ideea pură a imaginii; dar sentimentul estetic evocat de acesta va scădea considerabil în intensitate, dacă nu va dispărea Biblioteca "Runivers" TEORIILE ESTETICE LUI G SPENCER ŞI A BAN destul de În timp ce ne bucurăm să citim un roman, nu suntem liberi, ci mai degrabă legați; Începutul inițial, baza acestui proces nu este ideea reprodusă de noi, ci imaginea creată de poet Faptele ne arată că procesul estetic al bucuriei artistice este strâns legat de un grup de impresii exterioare și încetează de îndată ce această legătură este ruptă Comparația emoțională a imaginilor, care, așa cum s-ar putea crede, este esența plăcerii artistice, este întreruptă nu numai sub influența exterioară, ci și sub influența condițiilor interne Primul loc între aceste condiții aparține activității intelectuale Fluxul unui proces emoțional, prin natura sa, estetic este perturbat (sau suplimentat) de acțiunea minții*, atunci când plăcerea imediată sub forma unui sentiment lasă loc oricăror gânduri, judecăți; dacă aceste judecăţi se referă la presupusele cauze ale unei impresii estetice, atunci vor fi judecăţi estetice, dar nu sentimentul estetic pe care se bazează ele însele O altă sursă internă de influențe care întrerup sau completează procesul estetic pot fi poftele, aspirațiile și sentimentele sugerate de conținutul unei opere de artă La vederea fructelor descrise de artist, a unei mese sau a unui peisaj rural larg, privitorul poate

simți dorința de a gusta fructele, de a lua masa sau de a face o plimbare în afara orașului; dacă astfel de aspirații și sentimente primează asupra plăcerii de a simți asemănarea imaginii cu realitatea și de a se preda în fața acțiunii acestei iluzii artistice, atunci se poate crede că sentimentul estetic este suprimat, în momentul de față, de puterea acestor laturi efecte, sau că este în general foarte puțin dezvoltat la observator Între simțul estetic al corelației (asemănări sau deosebiri) și toate celelalte sentimente și aspirații care pot fi sugerate accidental operei de artă care o conține, este necesar să se facă o distincție strictă, fără de care este imposibil să se procedeze la analiza simțul estetic În exemplele date de Bain, se acordă prea multă importanță sentimentelor și sugestiilor secundare, descrierea lor în el atrage atenția aproape exclusivă și, prin urmare, rolul sentimentului estetic este retrogradat în spate * Biblioteca "Runivers" C BAL TALON β plan Este greu de admis, de exemplu, că esența plăcerii estetice pe care peisajul o dă în pictură constă în bucurarea imaginară a prospețimii și căldurii aerului O asemenea plăcere nu ar fi nimic în comparație cu senzația reală pe care o poate oferi o plimbare în aer liber Acest exemplu se referă la o senzație profundă de spațiu aerisit și prospețime; dar nu se dă nicio explicaţie cu privire la de unde provine acest sentiment în procesul intelectual De fapt, nu ar fi putut apărea fără să fie una dintre consecințele sentimentului general de asemănare, excitat de distribuția în tablou a culorilor, luminii, umbrelor, desenului, perspectivei etc Dacă în imagine privitorul nu simte , în primul rând, asemănarea creată de artă, apoi nu poate simți tot ceea ce este asociat cu detaliile reprezentate, datorită asocierii, în funcție de conținutul operei de artă; cu aceste sentimente secundare, accidentale, inspirate de o operă de artă, este imposibil să se confunde acțiunea directă, imediată, a sentimentului estetic; astfel de sentimente indirecte, secundare sunt, de exemplu, sentimente ale sublimului, amuzant, emoționant, teribil etc , care au o origine independentă, independentă de sentimentul estetic În încercările lui Bain de a caracteriza procesul creativ, există indicii de idealizare și rafinare a impresiilor estetice, fără explicații și dezvoltări ulterioare a acestor concepte; cu toate acestea, din exemplele date, se poate concluziona că vorbim aici de sentimente indirecte, secundare, entuziasmate de conținutul deosebit al operelor de artă; astfel, aceste caracteristici ocolesc problema principală a factorului direct al plăcerii estetice, independent de tot felul de sugestii indirecte Deci, de exemplu, în ξ autorul revine asupra procesului creativ în următoarele expresii: "Despre procesul, cu adevărat creativitate artistică, desfășurat sub puterea imaginației și a idealizării și constând în combinarea unor elemente puternice, trebuie spuse câteva cuvinte a simțirii, în a le comunica rafinamentul, păstrându-și în același timp fascinația inerentă" Printre cele mai multe Biblioteca "Runivers" TEORIILE ESTETICE LUI G SPENCER ŞI A BAN o sentimente primare puternice, reproduse subtil de artist, autorul atribuie dragoste senzuală și furie "Desenând o crimă", spune Bon, "poetul trezește în noi indignare, care poate fi satisfăcută fără pocăință și chiar tinde să corecteze sentimentele de pură răutate" Aceste observații ating latura utilitaristică, cultural-educativă a artei, dar nu elucidează deloc efectul ei artistic: privim o dramă nu pentru a trăi un sentiment de indignare sau de groază, cel puțin într-o formă atenuată și înnobilată, ci , în principal, de dragul plăcerii estetice În încercările sale de a explica esența plăcerii artistice, Bain folosește și alte presupuneri psihologice Deci, de exemplu, pentru a

explica efectul estetic produs de reproducerea fidelă a realității în artele vizuale, apelează la ajutorul sentimentelor de simpatie și surpriză "Sentimentul de simpatie", spune Bain, "ne dispune de cei care au fost interesați de aceleași subiecte ca și noi, care au reușit să exprime, să expună convex ceea ce noi înșine simțeam deja, nereușind să ne exprime sentimentele Înțelegerea între două suflete funcționează întotdeauna plăcut; uneori se adaugă acestui efect un efect amplificator al surprizei Când, de exemplu, un artist reproduce nu numai ceea ce observă toată lumea, ci și cele mai mici trăsături care scapă atenției majorității, simpatizăm cu puterea observației sale și învățăm de la el cunoașterea naturii și a vieții Experimentăm un fel de surpriză incitantă, descoperind, parcă, pentru prima dată ceea ce a fost de mult în fața ochilor noștri" (¿) Ar fi imposibil de a fi de acord cu o asemenea explicație a fenomenului studiat din multe motive Explicația plăcerii oferite de realismul artistic - sentimentul de simpatie - se bazează pe presupunerea falsă că sursa impresiei și plăcerii artistice este personalitatea autorului, și nu opera în sine Realitatea spune altceva: ne place o operă de artă în sine, sub influența impresiei directe, atrăgându-ne instantaneu atenția asupra ei prin propriul conținut, înainte de a fi avut timp să ne gândim ceva la autorul ei Dacă am ști atunci că autorului i-a plăcut opera care a fost dezvoltată ne este necunoscută, sau că autorul ei este o personalitate colectivă sau, în sfârșit, că personalitatea autorului este nedemnă de simpatie, astfel de considerații nu ne-ar putea slăbi interesul artistic pentru operă Acțiunea profundă a unei impresii artistice se exprimă de obicei într-o stare de iluzie artistică, într-o pasiune pentru dezvoltarea conținutului unei opere de artă, dacă este vorba de roman, dramă, comedie, i e într-o stare emoțională care împiedică dezvoltarea unui gând străin, abstract Gândirea unui autor este un proces pur intelectual; ideea personalității sale la prima cunoaștere cu opera pentru majoritatea cititorilor sau telespectatorilor este ceva extrem de nedefinit și obscur; în consecință, sentimentul de simpatie pentru el, intrând în procesul percepțiilor estetice, nu poate fi atât de intens încât să servească drept explicație pentru plăcerea estetică continuă care însoțește lectura unui roman sau examinarea unei opere de pictură și sculptură Plăcerea acordului reciproc este vizibilă numai atunci când gândurile și sentimentele sunt exprimate din ambele părți; între timp, în lucrările cu adevărat artistice, obiective de sculptură, pictură sau poezie, personalitatea autorului este retrogradată pe plan secund și nu se exprimă direct în nimic; înțelegerea intențiilor și opiniilor sale se realizează prin critică, necesitând înlocuirea procesului emoțional al plăcerii cu procesul intelectual al judecății În fruntea unei opere cu adevărat creative se află o imagine a vieții însăși, față de care se conturează atât chipuri simpatice, cât și mai puțin simpatice, forțându-ne să ne interesăm de activitățile și de soarta lor și pentru o vreme să uităm de autor-artist În acest caz, gândirea constantă a autorului, care însoțește percepțiile estetice, ar arăta doar că am depășit într-o oarecare măsură sfera influenței pur estetice și am răspuns la impresiile estetice nu atât din punct de vedere estetic, cât și din punct de vedere logic Prin urmare, sentimentele de surpriză și respect față de talentul autorului apar de obicei nu în momentul bucuriei artistice directe, ci mult mai târziu decât prima impresie, când, în lumina istoriei și a criticii, cântărim cu calm semnificația activității sale , volumul meritelor sale artistice și istorice TEORIILE ESTETICE LUI H

SPENCER ŞI L BAN Se crede adesea că nu există nimic în conținutul unei opere de artă pe care să nu fi observat anterior pentru noi înșine; dar acest lucru ni se pare doar pentru că o operă de artă este o combinație creativă, originală, a unor astfel de elemente, dintre care fiecare individual ne este bine cunoscut; o parte semnificativă a acestei iluzii se explică prin faptul că recunoașterea unor imagini similare are loc instantaneu, emoțional, exprimat într-un sentiment de intensă similitudine În general, în această caracteristică a impresionantului artistic, principala greșeală care face posibil să taci și să recunoști sentimentul estetic acolo, acolo unde se manifestă, constă, după părerea noastră, că i se permite să aibă aceleași sentimente de asemănarea, un sedativ în natură, cu un sentiment de surpriză, cu un sentiment de surpriză, cu un sentiment de surpriză, cu un sentiment de surpriză, cu un sentiment având, dimpotrivă, o nuanță incitantă, tulburătoare, ca distinctiv caracteristică Această confuzie este una dintre consecințele neclarității părerilor lui Bain (care a atras atenția criticilor)') asupra rolului jucat în viața noastră mentală de sentimentele de asemănare și diferență În timp ce în unele cazuri Wen aparent recunoaște un rol independent, chiar de bază, pentru sentimentul de similitudine, caracterizându-l ca un sentiment plăcut de ușurare), în alte cazuri, mai numeroase, legate în mod specific de psihologia sentimentelor, el încearcă să reducă un sentiment de asemănare cu un sentiment de diferență, adunând-o, fără motiv suficient, cu un sentiment de surpriză) Insuficiența principiilor de idealizare, simpatie, surpriză și altele, la care se referă aici A Bain, pentru explicarea naturii creației artistice, se relevă, printre altele, în faptul că aceste principii nu au avut nicio aplicație în clasificarea artelor plastice, la care ne-am putea aștepta, dacă aceste fenomene ar avea o semnificație fundamentală esențială în psihologia sentimentului estetic Artele sunt clasificate aici pe baza - principiului aristotelic al imitației, în ciuda faptului că "imitația *) P MaiapcrI: La perception de la ressemblance, Revue pillos , L? eu, p) J Bain Les sens et l'intelligence, , urm) - Les emot et la vol , și urm Biblioteca "Runivers" Ts B A L T A L Q Hb bucuria, în adevăratul sens al cuvântului, în opinia lui Bain, este la fel de nedistinsă de artă în general, pe cât muzica și arhitectura sunt aproape independente de ea" (§) Cu toate acestea, pe baza acestui principiu, artele imitative includ: poezia imitativă (spre deosebire de poezia de expresie internă), pictura, sculptura, arta scenică, pantomima și o parte din ornamentație Dansul nu este menționat Dar, conform unei alte clasificări din lucrarea lui Ben "Senzații și minte", care se bazează pe gradul de manifestare în artele activității mentale, un grup de arte asociate cu cele mai înalte manifestări ale vieții mentale include: poezia, pictura, sculptura, arhitectură, ornamentație și desen; unui alt grup de arte, în care, după Bain, legea mentală a identificării se manifestă slab, aparțin: muzica, arta scenică, pantomima, mișcările grațioase și, în final, dansul Conform acestei din urmă clasificări, muzica este caracterizată ca un reprezentant tipic al acelei grupe de arte în care "activitatea mentală este întunecată, dând loc acțiunii simțirii artistice în toată puritatea ei"*), între timp, ca și în capitolul analizat , efectul estetic al muzicii se explică în principal prin punctul de vedere al legilor vieții intelectuale "Acțiunea muzicii", spune aici, "se ridică cu un pas mai sus atunci când începe să ofere plăcere intelectuală, creată de unitatea în diversitate" (§) O luare în considerare în continuare a acestor clasificări și a unora dintre contradicțiile care decurg din ele ar fi de prisos, întrucât

principiile lor de bază - imitația și activitatea mentală - nu sunt în niciun fel legate în aceste clasificări de sentimentul estetic, ca fenomen emoțional Trecerea în revistă a teoriei estetice de către Bain, în principii și detalii, oferă o idee destul de clară a caracterului său descriptiv general și a relației cu sarcinile analizei psihologice, dar nu există nici măcar dorința în ea de a evidenția sentimentul estetic de către vreun anume specific trăsături din cercul altor sentimente eterogene; dimpotrivă, confuzia existentă a diferitelor concepte și fenomene sub denumirea comună de estetică este recunoscută ca inevitabilă !) L Bain Les sens et l'intel , p Biblioteca "Runivers" TEORIILE ESTETICE LUI G SPENCER ŞI A BAN conform teoriei psihologice: "Sublimul, frumosul, grațiosul, armonia, melodia, idealul, pitorescul, proporția, ordinea, conformitatea, acordul - acestea sunt numele", spune Bain, "care, deși nu toate, aparțin la frumuseţe nu sunt mai puţin incluse în cercul plăcerii pe care îl vom studia aici" (§) În următoarea expunere, după cum se știe, această listă este completată cu o serie de concepte noi: amuzant, stabil, util, simpatic, considerat și ca varietăți de sentiment estetic Desigur, cu un cadru atât de larg și nedefinit, o mulțime de material străin intră în descrierea sentimentelor estetice, în timp ce fenomenele estetice esențiale rămân complet neexaminate în ea Procesul ritmului estetic este menționat aici doar în treacăt, sub denumirea de alternanță de impresie; aproape nimic nu se spune despre condițiile pentru plăcerea estetică a amintirilor; nu s-a făcut distincția necesară între procesul intelectual și cel emoțional al percepției, în urma căruia majoritatea fenomenelor estetice sunt judecate dintr-un punct de vedere unilateral, intelectual Defectul cel mai sensibil în această caracterizare a sentimentelor estetice, însă, trebuie avut în vedere faptul că nu face nicio aplicație la analiza impresiilor estetice a legilor combinației, fuziunii și conflictului sentimentelor Între timp, aplicarea acestor legi de complicare a sentimentelor la o analiză specială ar face posibilă excluderea din componența efectelor estetice a unei serii întregi de sentimente, prin influența lor sporind sau scăzând accidental gradul de plăcute generală a impresiei estetice, dar, prin natura lor, neaparținând numărului de estetice și având în mod independent originea; astfel sunt manifestările iubirii senzuale (§), sentimentul de ușurare mentală (§ io), iubirea de adevăr (§ i), impresiile de rezistență suficientă, echilibru (§§ ,), utilitate (§§) ,), etc O psihologie mai profundă a sentimentului estetic a fost pregătită de A Bain nu acolo unde ar fi cel mai firesc să-l căutăm, nu în capitolul tocmai luat în considerare, special dedicat sentimentelor estetice; este împrăștiat în părțile generale ale psihicului Biblioteca "Runivers" C BALTALOE colog A Bain, mai ales în secțiunea de expunere a manifestărilor legii identificării sau asemănării, unde se realizează și se analizează fenomene estetice ca exemple care ilustrează funcționarea legilor mentale generale de asociere În aceste analize incidentale ale fenomenelor estetice, găsim o serie de linii directoare pe baza cărora este posibilă dezvoltarea în continuare a întrebării psihologice care ne ocupă Descriind proprietățile de bază ale minții, Bain notează că legea asemănării sau identificării este sursa a tot ceea ce este creator, original în spiritul uman) Activitatea estetică nu este arbitrară, nici întâmplătoare: se bazează, după Bain, pe legi generale recunoscute de întreaga omenire) Dar capacitatea de a percepe asemănările nu este caracteristică tuturor oamenilor în același grad În acest sens, artistul și poetul au o sensibilitate estetică deosebită, care îi ghidează în alegerea relațiilor potrivite În studierea

diferitelor manifestări ale asemănării, nu trebuie să pierdem din vedere faptul că ușurința restabilirii unei imagini trecute în memorie sub influența unei percepții active a asemănării depinde în întregime de gradul de acțiune al imaginii memoriei; cu cât suntem mai familiarizați cu imaginea trecută, cu atât ea prinde viață mai ușor sub influența unei noi impresii) Forța atractivă a asemănării este măsurată prin intensitatea forței de repulsie sau a diferenței, pe care suntem capabili să o depășim la restabilirea memoriei fostului grup de imagini sub influența noului y) Este necesar să se distingă forța extensivă de forța intensivă a asemănării Deci, de exemplu, pentru a asigura ușurința restaurării în memorie a obiectelor asemănătoare între ele, trebuie să căutăm în ele noi trăsături de asemănare, pentru a crește cantitatea totală de asemănare; în acest fel creşte puterea de a reface trecutul sub impresia prezentului c) În formele spațiale artistice, asemănarea *) A Bain Les sens , s) Ibid , *) Ibid ,) Ibid ,) Ibid , *) Ibid , - Biblioteca "Runivers" TEORIILE ESTETICE LUI G SPENCER ŞI A BAN se încheie parțial în impresia vizuală produsă de contur, parțial în acțiunea conturului asupra spiritului, în trezirea impresiei de grație și frumusețe Această din urmă împrejurare este o condiție esențială care aduce o asemănare cu experiența trecută De exemplu, la vederea draperiei într-o sculptură (statuie), recunoaștem efectul care ne-a lovit deja și, sub influența acestei asemănări, în spiritul nostru se ridică primul obiect; nu se aseamănă cu cel care a servit drept prilej pentru restabilirea ei în memorie, nici în model, nici în linii curbe, nici în pliuri; în mijlocul tuturor deosebirilor, apare asemănarea estetică și amintește de o serie întreagă de opere de artă Un puternic simț al formei matematice ar fi aici în contradicție cu aspirațiile artistului Când un costum sau o rochie ne amintește de oameni ca ei, când reprezentarea unei piese dramatice pe scenă ne inspiră amintiri ale unor scene similare, când un chip ne amintește de o altă persoană prin asemănarea ei sau o imagine ne amintește de original, atunci aici interesul se concentrează asupra detaliilor care sunt de acord, ce nu sunt de acord cu imaginea amintirii) Asemănarea estetică are, potrivit lui Bon, a ei valoare și în zona de mișcare Sentimentul estetic, fiind una dintre condițiile restabilirii mișcărilor estetice în memorie, nu permite bazarea întregii clasificări a mișcărilor pe proprietățile lor matematice sau sensul arbitrar) În domeniul poeziei, capacitatea puternică de identificare, capacitatea de a găsi asemănări puternice și expresive, constituie sarcina constantă a poetului, piatra de încercare a talentului său) Aceeași lege, aparent, se manifestă în procesul de bucurie artistică a unei opere poetice Citind o poezie și apelând la memoria noastră, găsim sprijin în toate elementele asemănătoare de gândire, imagini, limbaj, versificare și ritm, pe care numai noi suntem capabili să le scoatem din câmpul amintirilor și al lecturii anterioare Adevărata sensibilitate față de toate aceste elemente poetice se găsește în adâncuri *) Ibid ,) Ibid ,) Ibid , *) Ibid , Biblioteca "Runivers" C BALTAL pe acea facultate de identificare prin care fiecare aluzie trezeşte în minte o amintire asemănătoare*) În domeniul picturii, sculpturii, arhitecturii și ornamentației, ca și în poezie, există o bogată aprovizionare de materiale în mintea artistului, independent de simțul estetic; dar pentru a face o alegere corectă și pentru a pune materialele selectate în proporții artistice, trebuie să avem simț estetic și o puternică facultate de identificare) Toate aceste idei valoroase ale lui A Bain, din păcate, nu au primit nicio dezvoltare în învățătura estetică expusă în capitolul XIV al cărții sale "Emoție și voință" - unde, în opinia

noastră, ele puteau avea o aplicație importantă Dintr-o trecere în revistă a teoriilor estetice ale lui G Spencer și A Bain, este imposibil să nu vedem că aceste teorii, conținând parțial o soluție negativă, parțial o soluție nedefinită la problema principală estetică, aruncă departe de atâta lumină asupra naturii a sentimentului estetic şi a originii lui, pentru a nu trezi nevoia în analiza ulterioară a acestei întrebări Între timp, o analiză ulterioară a fenomenelor estetice este cu greu posibilă fără o nouă ipoteză privind natura sentimentului estetic, care ar face posibilă definirea condițiilor speciale ale frumuseții cu trăsături pozitive și descompunerea acestui sentiment complex în cei mai simpli producători ai săi O astfel de ipoteză poate fi, în opinia noastră, ideea la care am ajuns pe baza observațiilor din domeniul esteticului elementar auditiv și vizual-spațial - nyh percepții Poate fi exprimat în felul următor Sentimentul estetic este un sentiment intens de similitudine, excitat a) prin combinarea unor percepții auditive, vizual-spațiale și motorii similare, b) prin combinarea acestor percepții cu imagini similare de memorie Prima dintre aceste surse de sentiment estetic corespunde procesului mental al ritmului estetic elementar; la al doilea, procesul psihic al celui mai înalt ritm estetic *) Ibid , -) Ibid , Biblioteca "Runivers" TEORIILE ESTETICE LUI G SPENCER ŞI A BAN Prima este aplicabilă la explicarea fenomenelor elementare și de bază din domeniul dansului, muzicii, ornamentației și arhitecturii; al doilea este de a explica fenomene mai complexe din domeniul tuturor artelor plastice *) Experimentele în estetica percepției vizuale-spațiale pot servi la testarea unei părți a acestei ipoteze Ts Baltalon Vezi Ts Biltalona: Eseuri despre psihologia creativității artistice ' Pedagog Colecția , nr i, și , nr și Biblioteca "Runivers" Științe sociale și naturale - (Câteva observații despre cartea lui H N Aleksev) Cartea lui H N Aleksev, dedicată studiului problemei relației dintre științele sociale și naturale, a atras pe bună dreptate atenția generală Există, desigur, multe obiecții la această carte Cu ea se poate certa atât în detaliu, cât și în general; s-ar putea să nu fii deloc de acord cu autorul atât în punctele sale de plecare, cât și în concluziile sale finale și, cu toate acestea, nu se poate să nu spună despre opera sa că aceasta este o lucrare excelentă și remarcabilă, plină de viață, chemată și deschizând noi perspective Ceea ce captivează, mai presus de toate, în cartea domnului Aleksev este independența completă de vedere, absența punctelor de vedere preconcepute, setea de lățime și libertate Și aceste calități ies în evidență cu o strălucire deosebită, deoarece, până de curând, dogmatismul superstițios și aderarea fanatică la direcțiile filozofice înguste au fost atât de des întâlnite printre oamenii de știință începători în domeniul filozofic După ce s-au auzit recent dispute despre unde rezidă adevărul absolut - la Freiburg sau la Marburg, cu Rickert sau cu Cohen, este necesar mai ales să apreciem independența de gândire pe care d-l Aleksiev o arată în cartea sa Nu se mulțumește cu formulele gata făcute și cu soluțiile altora, dar cu îndrăzneală și libertăți merge spre noi concluzii Dar mai este ceva care constituie și un avantaj uriaș al cărții domnului Aleksev În ultima vreme, a devenit din ce în ce mai clar că trăim în ajunul unei revoluții fundamentale în domeniul filosofiei sociale Acum vreo - ani, când a trebuit să mă lupt cu stăpânul Biblioteca "Runivers" ȘTIINȚE PUBLICE ȘI NATURILE pozitivismului, părea că reforma în acest domeniu ar putea fi realizată printr-o întoarcere la marile sisteme ale idealismului german Acum, vechiul pozitivism s-a retras pe tărâmul legendelor, iar când, în lumina noilor critici și a noilor fenomene ale

vieții, testăm fundamentele idealismului clasic, suntem din ce în ce mai convinși că adevăratul strigăt al timpului nostru nu trebuie să fii înapoi la Kant sau Fichte sau Hegel, dar departe de ei Trăim o epocă în care este evidentă o nevoie de o nouă fundație pentru construcția filozofiei sociale Acest spirit de noi căutări îmi este auzit și în cartea lui H N Aleksev Presim în ea nu doar o prospețime tinerească a gândirii, ci și o înțelegere profundă a revoluției care se pregătește în domeniul științelor sociale Pe parcursul lucrării, autorul trebuie să se ocupe de acele mari sisteme care au fost călăuzitoare în epoca recent trăită, care își păstrează încă puterea puternică Kant, Hegel și Marx trec în fața cititorului cărții sale Dar aici se dezvăluie cu o claritate deosebită cât de liber și hotărât înaintează autorul de la vechile tradiții În loc să se întoarcă pur și simplu la Kant sau Marx, sau să le conecteze cu o conexiune mecanică externă, el crede pe bună dreptate că timpul nostru pune înainte sarcina unor noi sinteze, că nu ne mai putem opri nici la Kant, nici la Marx, nici la Hegel, ci trebuie să caute noi formule şi începuturi filosofice Această căutare de noi căi, această înțelegere clară a viitoarei revoluții științifice vor conferi cărții domnului Aleksiev un interes deosebit: ea capătă caracterul unui răspuns la următorul subiect arzător, iar întregul este impregnat de spiritul de noi căutări și de un străduință hotărâtă înainte Acesta este caracterul general al acestei cărți, care sunt principalele sale virtuți Dar fiecare lucrare care își propune sarcini atât de enorme se condamnă la o serie întreagă de obiecții, îndoieli și neînțelegeri La urma urmei, autorul nu doar expune, ci și critică, critică din anumite puncte de vedere specifice După cum spune el însuși la pagina , în istoria filozofiei "gândirea face diverse încercări, încearcă diverse căi, le respinge și găsește altele noi" Se aplică această metodă de critică, respingere a vechiului și căutarea noului H N Aleksev Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV în întregime la problemele pe care le investighează, iar aceste probleme sunt de așa natură încât se referă la cele mai fundamentale și esențiale chestiuni ale filosofiei sociale Autorul merge cu îndrăzneală să asalteze vechile poziții, se străduiește spre noi căi Nu este surprinzător dacă în acest foc al contradicțiilor care se intersectează multe rămân neclare și nerezolvate, și nu numai în detalii, ci și în cele mai importante și fundamentale - Din acest punct de vedere, vreau să fac câteva observații despre lucrarea în discuție Întrebarea sa fundamentală este problema relației dintre științele naturale și cele sociale Soluția acestei întrebări poate fi abordată în același mod ca, de exemplu, Rickert, prin intermediul unei elaborări logice pur abstracte a problemelor Dar poate că este mai adevărat și mai hotărâtor să recunoaștem calea aleasă de autor, calea unei verificări concrete a rezultatelor pe care le dă convergența științelor sociale și a naturii Necesitatea unei dezvoltări logice a principiilor inițiale nu este în niciun caz eliminată aici, ea este combinată doar cu studiul materialului istoric specific Concluziile astfel obținute iau un teren mai ferm Dar aici apare o dificultate inevitabilă, constând în faptul că autorul trebuie să elaboreze simultan un imens material concret și să afle punctele dogmatice de plecare pentru această dezvoltare Unul nu putea fi separat de celălalt, dar în același timp părea extrem de dificil să duci la bun sfârșit ambele sarcini deodată De aici rezultă principalele obiecții la adresa muncii domnului Aleksev Voi începe cu o prefață, cu sloganul cu care vorbește aici H N Aleksev "Resemnarea rațiunii", el caracterizează în cuvintele lui Struve principala tendință a cărții sale, rebeliunea sa împotriva raționalismului socio-

politic Vreau să subliniez că această formulă foarte largă este folosită de Struve pentru a desemna nu punctul său de vedere, ci punctul de vedere al lui Marx P B Struve însuși vorbește despre dualismul de bază al procesului social, în care iraționalul este combinat cu raționalul Ideea aici nu este despre respingerea completă a raționalismului, ci doar despre limitarea lui necesară "Nu conștiința determină ființa oamenilor, ci ființa determină conștiința lor " Biblioteca "Runivers" ȘTIINȚE PUBLICE ȘI NATURILE Iată celebra formulă a lui Marx, în care Struve vede resemnarea completă a rațiunii Dar, până la urmă, N N Aleksev nu este în mod evident de acord cu o astfel de formulare a întrebării, el vorbește doar despre mintea "euclidiană", matematică În consecință, el recunoaște principiul rațional într-un sens diferit, non-euclidian Totuși, sub ce formă? unde trasează el granița dintre irațional și rațional? în ce măsură permite combinarea lor? Acest lucru rămâne neclar Și, între timp, aceasta este o întrebare esențială și importantă Fără o claritate completă asupra acestui punct, este imposibil să oferim o filozofie socială completă Din partea mea, voi observa că este posibil și trebuie să respingă ideea unei raționalizări complete a relațiilor sociale și, în același timp, este posibil să se afirme dominația necesară a principiului rațional în ele La urma urmei, stabilirea idealurilor și a normelor este un efort al voinței conștiente de a supune elementele vieții sociale Idealul este în esență principiul raționalizării vieții, aducând-o la rațiune O rezolvare completă a acestei probleme este imposibilă, dar nu rezultă de aici că problema în sine este de neconceput, fie și numai sub forma principiului străduirii nesfârșite către o limită de neatins În legătură cu neclaritatea acestui punct, trebuie remarcat și vagitatea răspunsului la întrebarea fundamentală a cărții domnului Aleksev despre relația dintre științele sociale și științele naturii Dacă ar fi să rezumam rezultatele studiului luat în considerare și să ne întrebăm care ar trebui să fie acest raport, dacă ar trebui să existe sau nu o delimitare completă, dacă influența metodelor științelor naturale asupra metodelor științelor sociale pare să fie doar dăunătoare sau în alte cazuri și benefice, atunci rezultatul nu va fi complet sigur Din cartea domnului Alekyev se poate trage mai degrabă o concluzie în favoarea unei dezangajări complete Linia de despărțire este trasată în ea foarte clar și definitiv Dar există o soluție generală a problemei? sau este soluția doar a acelei părți din ea pe care autorul a studiat-o până acum? Ce înțelege el prin naturalism și științe naturale? S A Kotlyarevsky în recenzia sa asupra cărții lui N N Aleksev a remarcat corect că conceptul de naturalism în trecut are mai multe nuanțe decât sugerează autorul în lucrarea sa Voi continua această remarcă în continuare și Voi spune că atunci când trebuie să trecem de la analogii mecanice la bio-· / Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV logic, pentru a atinge ideile de transformism și evoluționism, concluziile vor fi diferite Aici se vor găsi puncte de coincidență și apropiere La urma urmei, ideea de variabilitate, asupra căreia domnul Aleksev insistă atât de puternic și temeinic în legătură cu fenomenele sociale, este și ideea naturalismului biologic Și dacă această idee dobândește în sistemele filosofice moderne, ca, de exemplu, la Bergson, la Stern, un caracter fundamental, ontologic - pe care autorul nu poate decât să-l simpatizeze - atunci, fără îndoială, nu este lipsită de influența binefăcătoare a naturalismului Căile naturalismului și ale filosofiei sociale de aici, dacă nu converg, atunci măcar converg Se poate obiecta că în prima parte a studiului era prea devreme să vorbim despre asta, că aici era vorba doar de analogii

mecanice Dar eu, ca cititor al cărții, am simțit constant această absență a unei legături puternice între prima parte și a doua Nu există aici rezerve și restricții necesare, care să dezvăluie cititorului perspectiva unei formulări mai largi a întrebării Dar să lăsăm o formulare mai generală a întrebării Să ne întoarcem la cercetare în propriile sale limite Și aici întâlnesc o anumită obscuritate, sau poate o vedere unilaterală, asupra căreia aș vrea să atrag atenția Până acum am presupus că afirmarea în științele istorice și sociale a ideii de regularitate, de necesitate internă, este plusul util pe care aceste științe l-au primit din interacțiunea cu științele naturii Desigur, în forma generală în care s-a exprimat această idee, de exemplu, printre fiziocrați sau printre luminarii școlii istorice a avocaților, conceptul de regularitate a fenomenelor sociale nu poate fi acceptat de noi; dar nu poate fi pierdut de conștiința științifică fără riscul de a cădea în teoria hazardului și a arbitrarului fenomenelor sociale Din timpuri imemoriale, alături de această idee a conexiunii regulate a epocilor, conceptul de istoric a inclus o altă idee - ideea de variabilitate, ideea de tranziție, ideea de individualizare Aceștia sunt, parcă, doi poli ai contemplației istorice - continuitatea, regularitatea, ordinea obiectivă, pe de o parte, variabilitatea, individualizarea, diversitatea concretă, pe de altă parte Chiar Schelling, urmându-l pe Kant în acest sens, în "Sistemul idealismului transcendental" a dat Biblioteca "Runivers" ȘTIINȚE PUBLICE ȘI NATURILE și o caracterizare clară a acestor două momente și o experiență atentă a reconcilierii lor În vremea noastră, Rickert, de bine sau de rău, în orice caz, a prezentat o încercare binecunoscută de a reconcilia cele două principii indicate în teoria sa despre "cauzalitatea individuală" Ce găsim la domnul Alexev? Întreaga sa carte este imprimată cu dorința de a apăra natura concret individuală, schimbătoare a procesului social Această străduință este patosul întregii cărți, este animată de ea Dar nu este surprinzător dacă, în această implementare arzătoare, puternică și strălucitoare a unui principiu, autorul îl uită pe celălalt Se luptă cu nomologismul și pare să vrea să arunce cu totul ideea de regularitate Deci la pagina citim: "nomologismul istoric și social este însoțit în mod necesar de o negare a forțelor libere și individuale ale realității istorice" Drept urmare, domnul Aleksev pare să nege complet nomologismul istoric și social și, din acest punct de vedere, își conduce adesea criticile Dar altundeva invatam altfel La pagina , care, în general, este cheia întregii cărți și conduce cititorul la concluziile cele mai finale ale autorului, el atenuează semnificativ acuitatea tăgăduirii sale "Dacă în realitatea istorică concretă există prezența unei ordini obiective, atunci această ordine nu poate fi exprimată în categoria de substanță, ci în categorii noi și alte categorii, altfel vom pierde ceea ce căutam, vom pierde natura specifică de "concret -istoric Există deja o negare a nu nomologismului, nu a regularității, nu a unei ordini obiective, ci doar a aplicării categoriilor de substanță și esență imobilă în lumea relațiilor sociale G Aleksiev subliniază că pot fi găsite și alte categorii pentru sinteza diversității și menționează cu simpatie o încercare recentă de acest fel făcută de Windelband în eseul său: "Ueber Gleichheit und Identitãr" Aici ajunge la problemele finale ale cercetării sale, pe care promite să le rezolve mai târziu Dar sunt sigur că atunci când în viitor autorul va ajunge la o formulare mai completă a acestei probleme, va vedea că critica primei părți a studiului său are nevoie de anumite corecții și că evaluarea influenței ideilor științifice naturale asupra socialului știința poate fi

completată și cu unele rezerve * Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV În legătură cu aceasta, domnul Aleksev va trebui, de asemenea, să dea o definiție mai clară a conceptului de fenomene sociale În cercetările sale, el vorbește constant despre variabilitatea relațiilor sociale, despre natura lor concret-individuală, iar aceasta este principala diferență a acestora față de fenomenele naturale Dar pentru a fundamenta și a aproba acest punct de vedere, este necesar să facem o analiză mai detaliată a conceptului de știință socială și socială Deși nu este cazul, se simte o anumită vagitate și incompletitudine atât a construcției, cât și a criticii Acestea sunt principalele observații pe care trebuie să le fac despre cartea domnului Alexev Aceste observații privesc astfel de puncte care sunt, împreună cu acestea, principalele probleme ale filosofiei sociale Fără îndoială, autorul are încă multă muncă de făcut pentru a umple aceste lacune, iar când vom obține soluții definitive asupra tuturor punctelor indicate, atunci cercetarea domnului Aleksev poate fi considerată finalizată cu succes Conform planului acestei note, am vrut să ating doar punctele principale ale studiului luat în considerare și, prin urmare, nu mă voi opri asupra unei întregi serie de detalii ale acestei cărți interesante, care provoacă fie îndoieli, fie obiecții directe Având în vedere bogăția și abundența de material pe care dl Aleksev le-a procesat, nu este surprinzător dacă aici există puncte care provoacă remarci critice Oricine s-a ocupat în mod specific de gânditorii individuali expuși și criticați în cartea domnului Aleksev va găsi probabil motive pentru critică din punctul său de vedere special Și totuși nu este mai puțin necesar să admitem că tot acest material vast a fost studiat de domnul Aleksev cu mare atenție și dragoste Caracterizările sale ale scriitorilor individuali se disting adesea atât prin marea subtilitate a gândirii, cât și prin noutatea semnificativă a acoperirii În special, întreaga a doua parte a lucrării - despre descompunerea* hegelianismului - este executată cu o pricepere remarcabilă și este citită cu un interes captivant În general, lucrarea concepută de domnul Aleksev îndeplinește sarcina imediată necesară, iar munca sa va juca, fără îndoială, un rol proeminent în clarificarea eforturilor metodologice moderne Să-i dorim autorului să-și ducă opera până la capăt cât mai curând posibil și să finalizeze cu succes cercetarea extrem de interesantă pe care a început-o p Novgorodtsev Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Recenzie de cărți I S Prodan Cunoașterea și obiectul ei (Justificarea bunului simț) Partea I Harkov, XXVI - C p Cine își propune acum să cerceteze esența cunoașterii și obiectul acesteia, își asumă o sarcină foarte grea și își asumă o responsabilitate foarte mare atât față de cititori, cât și față de filosofia modernă în general Faptul este că gândirea filozofică în timpul secolului al XIX-lea s-a concentrat aproape continuu pe această problemă După impulsul pe care i-a dat-o Kant, ea a investigat neobosit - în diverse direcții și din diferite părți - natura cunoașterii, a încercat o serie întreagă de soluții diversificate la această problemă, a acumulat o bogată experiență intelectuală în această sferă și a obținut incontestabil semnificative și rezultate importante în clarificarea elementelor b, limitelor, metodelor și sensului interior al cunoașterii Desigur, este permis să nu fii de acord cu una sau alta dintre interpretările problemei epistemologice propuse în acest timp; se poate respinge pe toate și nici măcar să nu le considere ca dobândirea efectivă a acelor analize subtile și precise, din care cercetările epistemologice au dat atât de mult în ultimele decenii Dar acest lucru nu elimină deloc nevoia ca epistemologul modern să le

cunoască exact, să le poată trata în conformitate cu scopurile și sarcinile lor și, respingându-le, să le respingă în esență și printr-un mod la fel de subtil și precis analiză Pentru a lucra acum asupra problemelor epistemologice (și cu atât mai mult asupra Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE principal), trebuie să fie orientat corespunzător atât în masa de studii, analize, argumente și judecăți individuale, cât și în chiar spiritul de multe decenii într-o direcție mai mult sau mai puțin definită a lucrării epistemologice în curs Această ultimă cerință este poate chiar mai importantă decât prima; cu atât mai mult cu cât implică în mare măsură împlinirea ei Într-adevăr, nu există acum posibilitatea de a realiza ceva valoros și demn în domeniul cercetării epistemologice fără a-i stăpâni principalele tendințe, fără a ne alătura într-un fel sau altul tradiției care s-a creat deja aici Fără aceasta este imposibil să înțelegem corect conceptele de bază, judecățile și învățăturile epistemologiei moderne Fără aceasta, este imposibil să supui vreo critică valabilă oricare dintre afirmațiile și negările sale Și, în sfârșit, fără aceasta este imposibil să opunem în mod clar și convingător întreaga sumă de tendințe moderne oricărei doctrine noi sau nou formulate Mai întâi trebuie să asimilați spiritul general și să învățați cum să îl tratați în detaliu; și abia atunci se poate începe să critice și să vorbească pentru sine Acest lucru este cerut în momentul actual de însăși starea muncii științifice în domeniul cercetării epistemologice, însăși starea "lucrurilor epistemologice" Trebuie mărturisit că pentru cercetătorul rus dificultatea îndeplinirii acestor cerințe este și mai agravată În timp ce cercetătorul german are la dispoziție o mare varietate de lucrări epistemologice, o serie întreagă de rezumate și, de asemenea, - ceea ce este deosebit de important în acest caz - o tradiție consacrată sau, mai bine, o linie de cercetare, al cărei spirit îl asimilează deja pe banca lui student, rus al doilea cercetător este lipsit de toate acestea El nu dispune de o abundență de cercetări epistemologice independente (cu atât mai mult cu cât lucrările existente fie tratează subiecte epistemologice speciale, fie constituie părți ale unor lucrări mai ample care vizează rezolvarea problemelor extragnoseologice și, prin urmare, nu ating cu toată inteligibilitatea necesară întrebări principale și fundamentale - epistemologie), nici rezumate În jurul lui nu există o astfel de "atmosferă" epistemologică, care prin însăși existența ei Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Pregătește mințile pentru asimilarea mai ușoară a cercetării și soluțiilor epistemologice Iar pentru lucrări pe teme epistemologice și pentru "atmosferă" și "tradiție" epistemologică, cercetătorul rus trebuie să se îndrepte în principal către Germania, adică la o cultură străină Și asta, evident, complică munca și face responsabilitatea pentru rezultatele sale mai semnificativă În ce măsură toate acestea sunt adevărate se arată clar din contra de conținutul cărții domnului Prodan El nu a îndeplinit niciuna dintre condițiile de bază indicate ale lucrării epistemologice moderne El nu a încercat să pătrundă în spiritul și "tradiția" cercetării epistemologice, nu a făcut un efort pentru a înțelege imparțial și temeinic ideile fondatorilor epistemologiei moderne Nici nu s-a gândit să studieze reprezentanții moderni ai acestei discipline și să le înțeleagă numeroasele și variatele analize și stabilimente Și rezultatele deplorabile ale unei astfel de atitudini față de această problemă nu au întârziat, desigur, să afecteze imediat: i) caracteristicile fondatorilor și reprezentanților moderni ai epistemologiei suferă în cele mai multe cazuri de o inconsecvență completă,) critica lui la adresa lor merge " trecut de ei, deoarece el

vizează ceea ce ei afirmă și apără;) propriile sale calcule sunt ca un balbuiaj copilăresc în comparație cu realizările cercetării epistemologice din ultimele decenii Impresia din cartea domnului Prodan, din toate replicile, calculele, considerațiile, argumentele, criticile, reproșurile și acuzațiile sale, este de parcă opera filozofică, în special epistemologică, nu ar exista deloc în secolul al XIX-lea · Înainte de a trece la o confirmare detaliată a acestei judecăți a noastră, să subliniem pe scurt conținutul cărții pe care o luăm în considerare t Autorul își începe cercetarea prin stabilirea unor adevăruri evidente sau premise ale bunului simț, care sunt condițiile oricărei cunoștințe, inclusiv epistemologia, precum și o descriere a metodei pe care aceasta din urmă ar trebui să o folosească (Capitolul I, pp -)) El îl numește pe Locke fondatorul epistemologiei, în timp ce To Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Mas Reid pentru încercarea sa de a baza cercetările epistemologice (și, în general, filozofice) pe bunul simț "Nu filosofia este chemată să răstoarne bunul simț, ci, dimpotrivă, bunul simț trebuie să răstoarne filozofia rea, repet gândul lui Reed", spune domnul Prodan ( ), și prin aceasta, încă de la primii pași , se disociază brusc de orice fel de sceptici, iar printre ei de kantieni - posesorii "înțelepciunii superficiale și ademenitoare" ( ), pe care îi declară fie semi-sceptici, fie cei mai sceptici dintre sceptici (XI,) Adevărurile de la sine înțelese ale bunului simț sunt, în opinia domnului Prodan, următoarele propoziții: i) "stările de conștiință sunt fapte primare și neîndoielnice care nu sunt supuse îndoielii sau probei";) "gândurile și senzațiile noastre trebuie să aibă propriul subiect, pe care noi îl numim "eu" Acest sine nu poate fi identificat cu stările de conștiință, care sunt în continuă schimbare" ( ); h) "subiectul gânditor este conștient de sine la fel de-a lungul vieții, în ciuda stărilor de conștiință în schimbare";) "conștiința acestei identități (a sinelui său) este dată fiecăruia în mod direct, înainte de orice raționament și experiență";) "impresiile simțurilor exterioare evocă în mod direct în noi credința în existența lucrurilor corespunzătoare ale lumii exterioare Impresia servește ca semn sau piatră de hotar a realității";) "între obiectele exterioare există aceleași ființe vii ca și mine" ( );) "cunoașterea există în toți oamenii, fără a exclude idioții și psihopații" ( );) "adevărul obiectiv este realizabil pentru toată lumea Dorința de cunoaștere adevărată este înnăscută în fiecare persoană într-o măsură mai mare sau mai mică" (i -);) "fără o persoană care cunoaște, cunoașterea nu există în realitate" ( ), "fără ființe gânditoare nu există nici gândire, nici cunoaștere; fără conștiință nu există nici cunoaștere, nici adevăr" ( ); io) activitatea mentală în general, și cunoașterea în special, se desfășoară în același mod la toți oamenii normali" ( ) Toate acestea sunt adevăruri de la sine înțelese de bun simț referitoare la spiritul uman în special Pe lângă ele, nu sunt puține dintre aceleași adevăruri, înzestrate cu un volum mare și extinzându-se în întreaga lume; de exemplu, afirmarea uniformității în fenomenele naturii sau afirmația că fiecare fenomen are cauza lui ( ) Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Domnul Prodan caracterizează metoda cercetării sale astfel: "Vom începe din nou cercetările noastre, ca și cum încă nu s-ar fi făcut nimic pe acest subiect Faptele raportate se vor referi în primul rând la procesele cognitive, așa cum sunt experimentate de fiecare cunoscător , adică o persoană gânditoare Faptele experienței directe ale cuiva sunt imediat evidente și nu au nevoie de nicio dovadă" ( ) Bazându-se pe aceste fapte imediat date și neîndoielnice și pe adevărurile de la sine

menționate mai sus, epistemologia, în opinia domnului Prodan, poate trece fără teamă la "o analiză a proceselor cognitive și o descriere a elementelor lor și a relațiilor care există între ele " (-) Autorul trece la soluționarea acestei probleme imediat după "Introducerea" tocmai rezumată, dedicându-i patru capitole ulterioare (cap II Elemente de cunoaștere-judecata; cap III Apariția judecăților și evaluarea lor; cap IV Concepte; capitolul V Categoriile gramaticale, pp -) -Deși "orice gândire completă este exprimată printr-o propoziție gramaticală" ( ), totuși "logica, așa cum mărturisește chiar numele ei, nu trebuie să ia în considerare forma , nu expresia gândirii, ci sensul ei (λογος), conținutul său Diferența dintre termenii unei judecăți și părțile unei propoziții nu a primit încă atenția cuvenită de către reprezentanții logicii" ( ) Între timp, corespondența lor între ele nu este deloc necesară, iar logica, care în studiul judecăților urmează gramatica unei propoziții, se încadrează într-o serie întreagă de erori Așa este, de exemplu, binecunoscutul refuz al lui Siegwart de a considera propozițiile impersonale drept judecăți reale, conducându-l la necesitatea stabilirii unei noi clase de judecăți - Bepep-nunșsurtheile (-) De fapt, "chiar și propozițiile impersonale sunt expresia unor judecăți complete" ( ): "aceste judecăți sunt procese cognitive reale în raport cu lumea exterioară: i) în ele, ca urmare a comparației, o relație de diferență între două se stabilește experiențe;) ele conţin judecata că aceste experienţe sunt cauzate de lucruri sau cauze ale lumii exterioare" ( ) Desigur, cineva poate fi de acord cu acest lucru numai dacă divagați cu atenție la -raz- urmărind o judecată dintr-o formă gramaticală și recunoscând că "judecata este un act cognitiv integral și complet în care se stabilește sau se percepe în mod conștient o anumită relație între două experiențe" (o) Ca act conștient, fiecare judecată, chiar și cea mai simplă, este o sinteză complexă Ea implică: i) și percepții,) și memorie, h) și reamintire,) și apercepție,) și conștiința diferenței,) și judecata despre realitatea "impresiei",) și conștiința de sine,) și încredere în adevăr (-) Mai mult decât atât, judecata exprimată de propoziție este de obicei o sinteză a mai multor judecăți, dezvăluind fiecare act cognitiv particular Acest lucru, cu o atitudine atentă față de chestiune, devine clar mai ales în exemplul așa-numitelor judecăți modale și negative Ambele "sunt judecăți despre adevărul cunoașterii" și ar trebui să fie numite gnozice ( ) Refuzul lui Sigwart de a considera negația ca pe o judecată de un fel special este rezultatul aceleiași gramaticalizări a actului cognitiv (o-) Dar dacă fiecare propoziție conține ca moment certitudinea adevărului și pe baza acestui moment ia naștere o clasă de judecăți speciale, atunci care este însuși criteriul adevărului? în ceea ce privește adevărurile evidente,) nici în evidența indirectă a un fundament și o dovadă logică,) nici în absența formală a contradicției,) nici în credibilitatea dovezilor străine,) nici în evidența uniformă a tuturor popoarelor,) nici în concepte generale (-) "Rămâne singurul criteriu necondiționat de încredere și inițial al adevărului - acordul cunoașterii cu realitatea" ( ) În acest caz, realitatea ar trebui înțeleasă ca "tot ceea ce este perceput în mod egal de toți oamenii normali, adică obiecte, calități, relații - experiență atât externă, cât și internă" (yi) Un produs mai mult sau mai puțin stabil al procesului cognitiv este conceptul: "un concept nu este o cunoaștere vie, nu o judecată vie, experimentată un concept i) denotă una sau mai multe trăsături comune multor obiecte;) concept desemnează întregul gen sau

clasa acestor obiecte similare sau fenomene și relații similare "( ) Conceptele sunt reale sau actuale ( ) și ideale ( ) "Logica și orice știință necesită ca, cu un singur cuvânt, același lucru să fie întotdeauna gândit de toată lumea Acesta este idealul; dar realitatea ne prezintă altceva Prin urmare, este necesar să se distingă conceptele logice (și științifice) de conceptele psihologice, care sunt gândite în cea mai mare parte în practică" ( ) Conceptele apar atât analitic cât și sintetic și în ambele moduri în același timp (o -) Dacă un concept general pare mai adevărat decât o idee separată, atunci acesta este un act de obișnuință (- $) - Printre concepte există o serie întreagă de astfel de concepte formale care sunt un element necesar în alcătuirea conceptului cognitiv acționează și sunt momentul său formal Acestea sunt conceptele: același, celălalt, mai devreme, mai târziu etc Pe baza lor cresc apoi categoriile abstracte corespunzătoare, care la rândul lor servesc drept bază pentru categorii și mai abstracte (superioare) (-) Având în vedere elementele cunoașterii, autorul trece apoi la studiul surselor acesteia (cap VL Abilitățile înnăscute ale cunoașterii; cap VII Prioritatea și ereditatea mentală a lui Kant; cap VIII Cauzalitate, pp Ș -) Pentru a-și rezolva problema cu succes, consideră că este necesar să se orienteze către viața de copil Acesta din urmă dezvăluie, în opinia sa, o serie întreagă de abilități născute Deci acțiunile și reflexele spontane (i -), acțiunile instinctive (-), capacitatea de a imita și sentimentele de bază (-), capacitatea de a vorbi (-), unele asocieri (- o) sunt născut În legătură cu aceasta este împrejurarea că în cunoaștere există o serie de elemente suprasensibile, independente de experiență și introduse de intelectul celui care cunoaște Pe baza tocmai astfel de relații elementare, aparținând minții, apar treptat Mai departe, autorul examinează în detaliu doctrina categoriilor a lui Aristotel, evidențiază o serie de deficiențe ale acesteia, în special gramatica ismului, (-) și, în concluzie, trece la o examinare detaliată a categoriilor gramaticale (-) Având în vedere specialitatea acestor studii, nu ne vom atinge de ele Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE concepte de mărime, cantitate, identitate, asemănare, egalitate , asemănare, număr, cauzalitate, spațiu, timp "Experiența pură" a senzualiștilor este un basm, absolut neconfirmat de nimic (-) În consecință, "Visul lui Avenarius de a desființa dualismul este rodul unei neînțelegeri" ( ) Kant a fost primul care a oferit un sistem de astfel de momente inerente, cu pretenție de completitudine, sub forma tabelului său de categorii Cu toate acestea, categoriile pe care le stabilește în cele mai multe cazuri "nu sunt a priori, nu numai în sens psihologic, ci chiar în sens transcendental" ( ) "Dacă opinia lui Kant ar fi corectă, atunci nimeni nu ar avea nicio cunoaștere care nu are în minte categoriile enumerate de Kant Între timp, toată lumea știe că copiii noștri nu cunosc aceste cuvinte până la o anumită vârstă" ( ) Acest lucru este confirmat, în opinia autorului, atât de o analiză a formelor de contemplare ale lui Kant (-), cât și de o investigare a categoriilor individuale ale tabelului său (-) Credința lui Kant în omnipotența categoriilor sale arată doar că "nu era familiarizat cu inducerea lui Bacon" (,) De fapt, prioritatea și semnificația ei inerentă în gândirea umană sunt explicate biologic, adică iluminarea biologică a eredității psihice, datorită căreia în sufletul nou-născutului se află o mare varietate de abilități sau monade psihice (-) - Alături de elementele suprasensibile din cunoașterea noastră, pe față există și elemente senzuale Ele indică lumea reală a lucrurilor materiale "Aceasta înseamnă că aceste obiecte reale acționează, iar

organele noastre de simț suferă ceva, adică experimentați acțiunea (impresia) cu participarea conștiinței și a sufletului nostru Obiectele externe sunt cauza impresiilor noastre Astfel, cauzalitatea se dovedește a fi o altă condiție de bază pentru cunoașterea lumii exterioare "( )) - Lucrurile lui Kant în sine - o idee complet contradictorie: "Toată cunoașterea se realizează exclusiv în acte de conștiință Fiecare actul de cunoaștere este o reflecție, un semn al acesteia, ceea ce acționează asupra cunoscătorului" ( ) - Cauzalitatea este necondiționat de bază *) Ca primă condiție domnul Prodana figurează identitatea în cunoscut și în cunoscător Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE se bazează pe o abilitate înnăscută, dar înțelegerea noastră a acesteia este rodul unei dezvoltări îndelungate a acestei abilități În raport cu conceptul de cauzalitate, trebuie să distingem cu sârguință între faptul însuși al cauzalității și generalizarea legii acesteia la toate fenomenele, precum și între cauzalitatea reală și validitatea logică (-) Pornind de la premisele senzațional empirice ale art Mill nu și-a putut forma o idee corectă de cauzalitate (-) "Sub cauza efectivă în științele naturii se înțelege acea forță sau activitate care produce o acțiune dată (în prezența anumitor condiții) O condiție (esențială) este starea, calitatea sau prezența unui obiect, fără de care nu există niciodată o acțiune dată" (*) În domeniul cauzalității reale, trebuie făcută o distincție între cauzalitatea perceptivă (acțiunea unui obiect asupra cunoscătorului) și cauzalitatea fizică (acțiunea unui obiect asupra unui obiect) (-) Cauzele sunt cunoscute în mod obișnuit din efectele lor; de exemplu, o concluzie a experiențelor mentale ale altor oameni din manifestările lor externe (h -) "Dar chiar concluziile de la efecte la cauze sunt posibile numai dacă există uniformitate în natură Această uniformitate este un postulat necesar al oricărei cunoștințe" ( ) Și tocmai asupra lui stă necesitatea cunoașterii umane cu toată greutatea ei (-) Dezvăluirea esenței elementelor și surselor de cunoaștere îi permite în cele din urmă domnului Prodan să se îndrepte spre luarea în considerare a obiectelor de cunoaștere (Capitolul IV Cunoașterea obiectelor fizice; Capitolul X Cunoașterea suprasensibilului; Capitolul XI Subiecte de metafizică; pp -) Aceste obiecte pot fi atât imanente, cât și transcendente ( ) Diferența lor este rapid asimilată de om Dăruirea reală a oricărui obiect îl face net diferit atât de vis, cât și de visele cu ochii deschiși (-) "Adevărul este că simțurile în stare de veghe aproape niciodată nu înșală o persoană normală cu privire la prezența unui obiect real de percepție" ( ) Principalul indicator al realității este simțul tactil (-) - Toate învățăturile idealiste sunt eronate Ei afirmă: "cunoaștem totul numai prin conștiința noastră (sau mai bine zis, prin actele ei): prin urmare, totul este în conștiința noastră și nimic nu există în afară de el Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Acest raționament este complet echivalent ca formă cu următoarea concluzie Văd lumea întreagă prin ochelarii mei albaștri; în consecință, totul este în ochelarii mei albaștri, sau se dovedește a fi ochelari albaștri și nimic altceva nu există" ( ) Toată vina este ambiguitatea termenului "obiect", "care denotă fie un lucru real cognoscibil, fie un act cognitiv" (h) Locke a indicat deja în mod clar semnele realității Tratarea lui Spencer asupra acestei probleme nu a fost deosebit de favorabilă, deoarece a fost în mare măsură ghidată de idei eronate, în ciuda realismului fundamental al lui Speneer (-) "Cunoașterea realității externe vizează lucruri și obiecte reale care există independent și independent de oamenii care le cunosc În timpul procesului cognitiv, nu avem de-a face cu lucrul real în sine, ci doar

cu aceasta sau cutare proprietate sau atribut, cu asta sau cutare semnul său Semnul sau semnul conștient al unui lucru nu se identifică de obicei cu lucrul în sine Fiecare om normal, în caz de nevoie, își distinge percepția (sau reprezentarea) de cel amintit (sau reprezentat)) lucru (-) Că învățăturile senzualiștilor și ale pozitiviștilor sunt contradictorii în interior este evident din învățătura lor despre materie Toate aceste concepte despre atom, eter, necesitatea legilor etc , sunt în contradicție evidentă cu ideea de "experiență pură" (-) La fel de neîntemeiată și contradictorie este și învățătura materialismului (-) Și chiar și teoria lui Darwin, care a prezentat un argument atât de puternic în favoarea unei interpretări mecanice a lumii, trebuie limitată și completată cu completări foarte semnificative (-) *) "Octitudinea în viața organismelor le este inerentă încă de la început: nu a putut apărea din nimic, din lupta oarbă a forțelor fizice" ( ) Pentru a o explica, este necesar să ne asumăm și alte forțe - "spirituale sau, cel puțin, asemănătoare spiritelor", acționând spontan și numite variat: dominante, determinante, monade, entelehii etc (-) ·) Autorul oferă o analiză destul de detaliată a teoriei lui Darwin, atingând în treacăt punctele de vedere ale altor biologi și fiziologi Suntem lipsiți de oportunitatea de a insista asupra acestei interpretări speciale Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Rămâne să se decidă chestiunea esenței substanței Toți filozofii sunt de acord că este ceva stabil, independent, un fel de substrat sau o forță constant activă ( ) Prin origine, desigur, acesta este un concept ulterior și, prin urmare, nu a priori Conform vechii învățături, substanța era văzută în materie (atomi); acum materia se rezolvă în energie (-) Totuși, și acest lucru nu este atât de clar pe cât pare energeștilor: "în ce și pe ce lucrează energiile? unde și cum stau ei până la terminarea muncii lor"? etc ( ) În plus, întrucât o energie trece în alta, este evident că ele nu pot fi considerate substanțe primordiale și eterne la fel ca atomul și materia ( ) nu se poate reduce totul la simple fenomene (-) Cel mai important lucru este că ei nu pot scăpa în niciun fel de dăruirea directă a eului nostru către noi cu toate semnele unui substrat real (-) "Printre fluxul variat și schimbător de impresii și experiențe, fiecare este conștient de sine, adică personalitatea cuiva, sinele, ca ceva special, nu numai din lumea exterioară și din corpul cuiva, ci și din experiențele cuiva Toți sunt siguri de același lucru despre ceilalți" ( ) - Deci, psihologia, ca și biologia, nu poate fi mulțumită cu fenomene: biologia indică forțele vitale, psihologia, către automonadă psihică (-) "Suntem convinși de oportunitatea și inteligența ființelor vii și, în general, de ordinea uimitoare din univers"; "Deci concluzionăm corect că tot ceea ce există are un început etern și rațional", pe care îl judecăm prin analogie cu noi "O examinare cuprinzătoare a faptelor referitoare la viață și natură ne conduce la convingerea existenței unei Rațiuni eterne atotputernice" ( ) Să trecem acum la o analiză critică a celor afirmate și să susținem acea judecată despre cartea domnului Prodan, pe care am exprimat-o la început Desigur, nu vom intra în detalii și gânduri individuale și ne vom concentra doar pe cele principale și fundamentale Să adăugăm la asta și acel discurs Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE vom merge mai departe despre ideile logice și epistemologice ale domnului Prodan, nu despre cercetările sale psihologice Cât despre acestea din urmă, deși nu găsim în ele nimic esențial original, le considerăm în general corecte Dar ele, ca atare, nu pot constitui subiectul imediat al analizei noastre, întrucât cartea domnului Prodan nu este scrisă pe o

temă psihologică și își propune sarcini non-psihologice Trei întrebări au stârnit, în principal, un interes arzător în rândul epistemologilor din toate timpurile, mai ales din ultimele decenii Aceasta este întrebarea naturii cunoașterii, întrebarea naturii realității și întrebarea esenței adevărurilor După cum știm deja, domnul Prodan răspunde la aceste întrebări în felul următor: i) "cunoașterea este una dintre manifestările mentale)) ( ), "fără ființe gânditoare nu există nici gândire, nici cunoaștere; fără conștiință nu există nici cunoaștere, nici adevăr" ( );) într-adevăr "tot ceea ce este perceput în mod egal de toți oamenii normali" (yi); avem cunoștințe despre obiecte reale care fac impresii asupra organelor noastre de simț Aceasta înseamnă că aceste obiecte reale acționează, iar organele noastre de simț trec prin ceva" ( ); în fața noastră se află o cauzalitate specială a percepției ( ) H) "adevărul constă în cele din urmă în corespondența cunoștințelor noastre cu realitatea" (vi) -Aceste trei răspunsuri ale domnului Prodan servesc drept cea mai bună confirmare a judecății noastre generale despre cartea lui: avem în fața mea o bâlbâială copilărească, care nu dezvăluie nimic despre enorma opera epistemologică a secolului al XIX-lea Într-adevăr! i) Una dintre realizările științifice incontestabile ale cercetării epistemologice din ultimul deceniu este o distincție clară și precisă între psihologie și logică, mentală și logică, concentrându-se în doctrina epistemologică a "sensului" sau conținutului obiectiv" al actului cognitiv Studiile lui Husserl, Meinong, Rickert și Lask în Germania, Joachim, Rössel și alții în Anglia, neorealiştii din America au arătat) La fel, nu vom atinge cercetările gramaticale și biologice ale orașului Prodan, lăsându-le să fie judecate de specialiști Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE claritatea companiei că procesul cognitiv, care are loc în timp, și sensul său, care nu este definit ca atare de timp, trebuie considerate separat unul de celălalt, ca formațiuni de ordine diferite Aceasta a completat munca începută de mișcarea neo-kantiană (în principal Schuppe, Cohen, Natorp, Green, Windelband) cu diferențierea ei în cunoașterea părților subiective și obiective Pentru a recunoaște validitatea acestui stabiliment epistemologic fundamental, este suficient să privim cu atenție cel mai simplu exemplu de cunoaștere Un bărbat se plimbă pe plaja de acolo - Acele experiențe psihice care au loc în sufletul cunoscătorului în momentul acestei cunoașteri sunt, fără îndoială, într-un anumit sens, determinate de timp: tocmai au fost, dar acum ele (ca tocmai acestea-foste) nu mai sunt acolo si niciodata nu vor mai fi in sufletul meu si nici in sufletul oricarei alte persoane Persoana care merge însuși, precum și plaja de-a lungul căreia se plimbă, sunt, de asemenea, determinate de timp, deoarece se schimbă treptat și apoi dispar Însă sensul afirmației mele - "există un om care se plimbă pe plajă" - nu se schimbă și nici nu dispare Alături poate apărea un alt sens, poate chiar negând-o; dar aceasta nu schimbă deloc sensul dat ca atare Se poate spune mereu din nou, poate fi comunicat altora, repetat de ei, notat, tiparit etc ; pe de altă parte, s-ar putea să nu mai vorbească niciodată Determinarea temporală nu se referă la ea ca atare, ci fie la subiectul care o exprimă şi la experienţele care o conţin, fie la obiectele care apar în ea Timpul îi este transferat doar din cauza ambiguității cuvântului cunoaștere, care denotă atât experiența mentală, cât și sensul cognitiv Și din cauza aceleiași ambiguități, oamenii sunt de obicei înclinați să atribuie acest sens sufletului, conștiinței, complexului sau procesului fenomenelor mentale De fapt, sensul afirmației - "e un om care se plimbă pe plajă" - nu are nimic de-a face cu psihicul și experiențele,

decât că este dat în ele Dar o asemenea atitudine, fiind clar recunoscută și investigată, servește drept cea mai bună confirmare a independenței sale complete: conștiință și Întrebări de filosofie, KN Și Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE sufletul nu creează sens, ei îl poartă doar în sine, ca ceva dat lor, dar fundamental diferit de ei și independent în sensul său Dacă luăm ca exemplu poziția: X - , atunci toate aceste caracteristici ale conținutului cognitiv vor ieși cu și mai multă claritate Se poate spune că această cucerire fundamentală a epistemologiei nu a afectat deloc cercetările domnului Prodan Adevărat, cumva în treacăt (,) încearcă să separe epistemologia și logica de psihologie; dar în alte locuri anulează în mod conștient și repetat această încercare a sa (de exemplu, pp -), dând definiția de mai sus a cunoașterii și subliniind în orice mod posibil psihologismul cercetării sale epistemologice Procesul mental al cunoașterii este descompus de el în autoobservarea în elementele sale mentale (senzoriale și insensibile - senzații și concepte); elementele nesenzoriale sunt interpretate, atunci, în sensul abilităților înnăscute, aptitudinilor, eredității mentale; elementele senzoriale sunt recunoscute ca acțiune asupra sufletului obiectelor exterioare și, în final, cunoașterea este desemnată ca rezultat al relației sau interacțiunii dintre subiect și obiect etc , etc latura psihică - procesul și logica latura - continutul, nici analiza logica, care descompune sensul - continutul, la randul sau, in elementele sale - formale si materiale Și totuși, nu mai puțin, domnul Prodan, fără a ezita un minut, fără a intra într-o analiză a învățăturilor epistemologice moderne (-chiar și în separarea lor consecventă a epistemologiei de psihologie), trece toate acestea drept cercetări epistemologice a opiniilor psihologice Dar aș dori să aud fundamentarea lor, care presupune inevitabil o analiză detaliată a tezei principale a epistemologiei moderne În schimb, îl văd pe domnul Prodan respingându-l disprețuitor pe acesta din urmă, promițând că va încheia socotelile cu ea în volumul următor și făcând acum câteva declarații pripite *) și apoi *) Cu bună calitate a acestor afirmații, întrucât tratează punctele de vedere ale unora dintre reprezentanții epistemologiei moderne, "vom cunoaște puțin mai jos - Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE se înfioră în analiza psihologică Într-un cuvânt, opera sa este lipsită de justificare fundamentală într-unul dintre punctele de bază Și acesta este cel mai rău dintre cel mai rău pentru cercetarea epistemologică) A doua dobândire incontestabilă a epistemologiei din ultimele decenii este distrugerea definitivă a teoriei "afinării" de către un subiect extern al conștiinței cunoașterii sau efectul cauzal al unui obiect asupra sufletului, adică a acelei rămășițe dogmatice care figurează în sistemul lui Kant sub numele de doctrina lucrurilor în sine Lovitura de moarte adusă acestei teorii reziduale fusese deja dată de Maimon, Fichte și Beckcom Dar în cele din urmă a fost posibil să-l scoatem complet din conștiința epistemologică numai după studiile lui Cohen, Schuppe, Renouvier De fapt! Pentru a "afina" conștiința sau sufletul, obiectul trebuie să fie "în afara" acesteia, nu în conștiință, nu în suflet Pentru ca conștiința sau sufletul să cunoască (sau să perceapă) un obiect, acesta trebuie să-i fie dat, dat ca conținut, adică dat în legătură cu acesta, dat în legătura generală a cunoștințelor care îi aparțin, adică nu mai este în afara ei în sensul direct și exact al cuvântului Și aceasta se aplică tuturor pozițiilor posibile ale obiectului și, prin urmare, obiectului "afinant": despre obiectul "afinant", ca obiect, complet exterior conștiinței care îl cunoaște, nimic nu poate fi cunoscut - nu există la toate și nu pot fi pentru cunoaștere Despre obiectul

"afinant", ca obiect intern dat conștiinței care îl cunoaște, acesta din urmă, dacă îl priviți cu atenție, nu se știe nimic: conștiința cunoscătoare nu a perceput niciodată un singur obiect ca ceva care îl "afinează" în mod direct sau determinând-o să experimenteze Conștiința cunoscătoare percepe direct obiectul prezent ca atare; interpretarea raportului acestuia din urmă cu conștiința în spiritul "afinării" este următorul pas al reflecției, teoriei și, în plus, o teorie falsă, întrucât se bazează nu pe o analiză a ceea ce constituie direct cunoașterea, ci pe o schemă preconcepută împrumutată de om încă de la primii pași ai existenței sale din lumea exterioară Și anume: obiectul este exterior corpului uman și îl afectează într-un mod "afinant"; bine, și de când otdѣ- * Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE turnarea unui complex de conștiință din corp este o sarcină foarte dificilă, accesibilă doar gândirii dezvoltate, atunci este destul de firesc ca relația obiectului cu corp să fie transferată schematic în viața spiritului, iar conștiința a fost biologizată prin aceasta Toate acestea devin deosebit de clare dacă luăm exemplul unui obiect cognoscibil nu din sfera lumii exterioare, ci din sfera "spiritului" sau chiar a vieții spirituale Faptul că propria mea experiență psihică pe care o observ, sau o teoremă geometrică pe care o consider mental, sau ideea de realitate pe care o analizez în prezent, nu-mi "afine" conștiința cunoscătoare, este de la sine înțeles Obiectivitatea, așa cum arată clar analiza epistemologică modernă, marchează unul dintre elementele fundamentale ale semnificației cognitive, în raport cu care atât "externalitatea", cât și cauzalitatea ocupă locul al doilea: ele desemnează varietăți categorice sau formale în sfera obiectivității, ele fiind ele însele diverse manifestări de obiectivitate Studiile domnului Prodan în acest caz rămân complet surde la realizările epistemologiei moderne Și în acest caz, el se mulțumește cu o considerație psihologică a cunoștințelor umane și a obiceiurilor sale de bază, fără să încerce măcar să examineze problema epistemologic Despre ce este realitatea, el este informat prin experiența directă și prin observarea modului în care ideea de realitate se formează în sufletul copilului Împotriva argumentelor epistemologice care stabilesc precaritatea și subiectivitatea actuală a unei astfel de definiții, el vorbește cu o serie întreagă de analize psihologice care stabilesc diferența (psihologică și subiectivă) dintre percepție și vis, percepție și somn, percepția lumii exterioare și experiență a propriilor stări mentale etc , -analizează, în cele mai multe cazuri destul de acceptabile din punct de vedere psihologic, dar fără a spune nimic nici minții, nici inimii epistemologului care își creează clar problema O neînțelegere naivă a acestui lucru culminează în mod caracteristic în definiția realului de către domnul Prodan, ca tot ceea ce este perceput în mod egal de toți oamenii normali (yi) Dar nu există nicio modalitate de a verifica o astfel de definiție, deoarece în primul rând este imposibil să încerci percepția tuturor oamenilor normali Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE ttros - este deloc posibil să se compare între ele în sensul exact al cuvântului percepțiile diferitelor persoane; și, în cele din urmă, chiar dacă la această întrebare se răspunde afirmativ, este îndoielnic că ar fi posibil să se stabilească o asemănare în percepțiile diferiților oameni (-fiecare percepție, la urma urmei, este un lucru inerent numai unui individ dat și la un moment dat) Cea mai caracteristică, desigur, este naivitatea utilizării cuvântului "normal" Dar acest cuvânt nu ascunde în spate o întreagă teorie: psihologică, epistemologică sau medicală? Și domnul Prodan are dreptul să-l plaseze în centrul uneia dintre cele

mai fundamentale definiții ale sale, fără să-i spună un singur cuvânt în explicație și justificare?! X) H) A treia realizare incontestabilă a epistemologiei moderne nu poate decât să fie recunoscută ca respingerea finală a teoriei adevărului, ca corespondență a cunoștințelor noastre cu realitatea, înțeleasă ca ceva care este perceput în mod egal de toți oamenii normali Schuppe, Rickert, Royce, Bradley arată acest lucru cu o claritate ireversibilă Și, într-adevăr, pentru a stabili adevărul, este necesar, dacă definiția acestuia este corect indicată, să comparăm cunoștințele noastre cu realitatea percepută Totuși, conform acestei definiții, realitatea, conform acestei definiții, este în afara cunoașterii, independentă de noi, accesibilă nouă doar în aceeași cunoaștere care este și adevăr: nu se poate face, așadar, nicio comparație și rămâne să ne bazăm pe o simplă experienţă subiectivă a certitudinii în conformitate Dacă, totuși, părăsim percepția "naiv-realistă", care vede în realitate cauza percepțiilor noastre despre ea, și o considerăm ca un moment intra-cognitiv, ca conținut al percepțiilor, atunci teoria corespondenței își va pierde sens realist, iar adevărul va dobândi valoarea unui cunoscător sistematic unitatea noastră, -e acord între diferitele conținuturi ale conștiinței cunoașterii -G Sale și aici, desigur, se limitează la o analiză pur psihologică și la o indicație a unui criteriu pur psihologic: așa experimentează fiecare om normal *) aici, desigur, nu cer de la domnul Sold unanimitate cu epistemologia modernă Dar mi-aș dori ca el să înțeleagă teoriile ei, să-și arate inconsecvența luându-le așa cum sunt și nu lepădându-le cu câteva cuvinte din vocabularul teoriei sale Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE dragoste și tocmai așa se dezvoltă la copil concepția despre adevăr Dar este epistemologia interesată de modul în care o persoană trăiește mental, chiar și în raport cu adevărul? Nu este de datoria ei să ridice și să decidă întrebarea fundamentală a naturii adevărului?!) Absența epistemologiei din cartea domnului Prodan și naivitatea sa psihologică neîntemeiată sunt și mai izbitoare, dacă ne întoarcem la cele zece adevăruri evidente enumerate mai sus, pe care se bazează dogmatic ca bază a învățăturii lor Nu este nimic aici! Deci, întreaga epistemologie poate fi compusă numai din adevăruri evidente! Astfel, toate cunoștințele empirice aproximative și discutabile se vor dovedi a fi dovezi obligatorii! - De exemplu, să luăm a șaptea (cunoașterea există la toți oamenii, fără a exclude idioții și psihopații) și a zecea (activitatea spirituală în general și, în în special, cunoașterea se desfășoară în același mod la toți oamenii normali) Se pare că autoobservarea și analiza psihologică îi oferă domnului Prodan o idee despre normalitate, idioție și psihopatie, cea mai evidentă în adevăr Este uimitor de ce oamenii de știință (psihiatri, psihologi etc) se ceartă despre asta atunci când soluția este atât de simplă! Din cele spuse, rezultă clar că domnul Prodan nu înțelege problemele epistemologice de bază și le substituie problemele psihologice În strânsă legătură cu aceasta este faptul că, în majoritatea cazurilor, nu îi înțelege pe fondatorii epistemologiei, precum și pe reprezentanții ei moderni și, criticându-i, critică idei complet fictive, uneori chiar incredibile Este dificil de decis ce depinde de ce în acest caz - dacă neînțelegerea epistemologiei se datorează neînțelegerii și ignoranței reprezentanților săi sau invers Dar faptul de neînțelegere și ignoranță a ambelor este evident Vom confirma această judecată a noastră cu mai multe exemple, fără a pretinde, desigur (ca mai sus) completitudinea analizei Și mai presus de toate - folosind exemplul lui Kant - Deja în introducere, domnul Prodan, complet fără confirmare, îi atribuie lui

Kant opinia că toate încercările de a rezolva "ultimul și cel mai dificil Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE întrebări de metafizică" sunt "degeaba" (IV-V) Kant nu s-a gândit niciodată la asta, nu s-a gândit atât de mult că și-a îndreptat toate lucrările tocmai către rezolvarea celor mai dificile întrebări de metafizică și morală Dar Kant credea că toate încercările de a rezolva aceste întrebări pe baza principiilor vechii metafizici sunt în zadar și în zadar, că trebuie făcută o "critică a rațiunii pure" și că numai atunci poate un rezultat care nu este contradictorii şi zadarnice să fie obţinute Domnul Prodan pur și simplu nu l-a înțeles, sau mai degrabă, nu s-a obosit să-l înțeleagă Vorbind despre criteriul adevărului, domnul Prodan afirmă că "Kant recunoaște un singur criteriu de adevăr, formal logic, adică, - acordul cunoașterii cu legile generale și formale ale rațiunii și ale rațiunii" ( ) De fapt, Kant spune următoarele: "în conformitate cu legile rațiunii, există un moment formal al fiecărui adevăr" (V); dar aceasta este doar "piatra de încercare negativă a adevărului" (V); nu este suficient să stabilim "adevărul material" (V); este de asemenea necesar să fim de acord cu conceptele (categorii) transcendentale, care, spre deosebire de logica generală, sunt dezvoltate de logica transcendentală, "logica adevărului" (V); aceleași concepte sunt caracterizate de Kant astfel: "realitatea lor obiectivă, i e adevărul lor transcendental este recunoscut doar prin faptul că aceste concepte exprimă a priori relaţiile percepţiilor din fiecare experienţă" (B ; A) Cum a putut domnul Prodan, dacă a "citit" cu adevărat Critica Rațiunii Pure, să nu citească toate acestea, nu înțeleg Dar cu atât mai puțin sunt în stare să înțeleg cum ar putea el interpreta considerațiile lui Kant, în urma pasajului citat mai sus (V), în sensul negării unui singur criteriu de adevăr pentru conținut, așa cum face el în nota de subsol (alin) -Învățătura lui Kant despre domnul Prodan respinge natura a priori a spațiului și timpului, afirmând că nici copiii, nici oamenii sălbatici nu cunosc spațiul și timpul în acest sens și că nici măcar filosofii greci nu au avut conceptele lor De parcă Kant le-ar fi considerat a priori condiții de cunoaștere în sens genetic și nu ar fi stabilit dezvăluirea sa "metafizică" și "transcendentală" a acestor concepte (V , , și urm)! Pentru Kant, ca și pentru punctul de vedere epistemologic în general, este complet indiferent când și de către cine a apărut unul sau altul concept; important doar pentru el Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE, ce rol joacă acest concept în complexul general de cunoştinţe Și astfel, în ceea ce privește spațiul și timpul, Kant arată că acestea sunt condițiile formale obligatorii ale cunoașterii despre lumea exterioară (condiții contemplative, nu raționale) Dacă un copil sau un sălbatic nu este încă conștient de alcătuirea interioară a cunoștințelor sale, aceasta nu înseamnă deloc că cunoștințele sale (în măsura în care o are) sunt lipsite de această compoziție Critica domnului Prodan este, astfel, complet în afara țintei - Pe aceeași înțelegere greșită a intențiilor și eforturilor reale ale lui Kant, se întemeiază următoarele afirmații și observații ale domnului Prodan: mai târziu decât categoriile" (- dar până la urmă, derivarea precabiliei este pur logică sau transcendentală, iar derivata logică poate apărea cu ușurință psihic chiar înaintea derivatului logic; de exemplu, principiile logice superioare ale matematicii sunt identificate mai târziu decât teoremele separate dependente logic de ele);) Categoriile lui Kant nu sunt a priori, întrucât copiii și sălbaticii nu cunosc nici cuvintele, nici conceptele corespunzătoare (p); h) după Kant, conceptele de spațiu și timp (sau chiar acestea în sine) sunt date

minții (sufletului) a priori într-o formă gata făcută (, - dar, în primul rând, spațiul și timpul pentru Kant sunt nu concepte, ci forme contemplative cunoaștere; în al doilea rând, darea lor într-o formă gata făcută are pentru Kant doar și numai semnificație epistemologică (ca condiții obligatorii pentru cunoaștere), și nu psihologică: Kant nu își asumă concepte sau reprezentări gata făcute ale spațiu sau timp la un copil);) Prioritatea lui Kant este aceeași cu înnăscurea, întrucât, determinând cunoașterea obiectivă, categoriile "ar trebui să fie în minte înainte de apariția oricărei experiențe și cunoștințe" (- dar cunoașterea în sens epistemologic nu apare, este doar recunoscută) ; iar când a recunoscut, mintea gândește în funcție de primele sale principii-categorii condiționante; când nu este recunoscută, mintea nu gândește după ele; nu poate apărea cunoașterea, ci doar recunoașterea ei, nerecunoscută, ci mintea recunoscătoare ea însăși și se naște conform legilor psihologice-genetice Anumite obiceiuri îi pot fi înnăscute psihic, iar în cunoaștere anumite condiții pot fi logic a priori Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE dezvoltarea și aptitudinile sale pot ajunge la punctul de a recunoaște identificabilul după "esența" lui, și atunci gândește a priori; dar s-ar putea să nu ajungă în acel punct și atunci nu va gândi a priori Înainte de a gândi a priori, mai trebuie să se dezvolte) -G Sale susține că Kant nu ia în considerare cea mai importantă condiție a cunoașterii: identitatea (și urm) și ignoră identitatea personală ( ) În realitate, Kant plasează identitatea la temelia întregii sale construcții categoriale sub numele de unitatea transcendentală a conștiinței de sine (vezi B și urm), iar identitatea personală este, într-un anumit * sens, punctul central al lui învăţătură morală -G Prodan este perplex cu privire la ce înseamnă Kant prin el însuși "lucru în aparență" ( ) Totuși, din "deducția transcendentală a conceptelor pure ale înțelegerii" (B -) rezultă cu deplină claritate că "lucru din fenomen" este fenomenul însuși, când este științific, adică este recunoscut complet sau obiectiv (cu necesitate și semnificație generală) sau atunci când sensul său obiectiv este dezvăluit din aceasta de cunoștințele științifice Și aceasta este cel mai strâns legată de prima analogie a experienței despre un purtător stabil de fenomene (B și urm), deoarece aceasta din urmă este una dintre principalele condiții transcendentale pentru revelarea obiectivității -G Prodan afirmă în repetate rânduri că, după Kant, realitatea "nu poate fi decât în minte, și nicidecum în fenomene" ( ), că formele a priori de cunoaștere, după Kant, în lumea exterioară "corespund la nimic" ( ), că Kant "nu recunoaște în spatele substanței existenței reale" ( ) că "nu recunoaște în realitate nimic altceva decât unele lucruri misterioase în sine" (conform pr) La asta nu se poate răspunde decât cu profundă uimire: de unde a luat domnul Prodan toate astea?! Nu, Kant postulează realitatea tocmai în fenomenele cărora le este dat de minte atunci când le gândește după condițiile a priori de bază ale cunoașterii obiective Nu, el neagă realitatea lucrurilor în sine tocmai pentru că o dă experienței aparențelor Nu, ele însele corespund unor forme a priori din lumea exterioară, întrucât sunt condițiile posibilității lumii exterioare în existența ei reală Nu, Kant recunoaște existența reală în spatele substanței, pentru că i se pare Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE substrat stabil al experienţei concrete*) Desigur, în același timp, Kant dă cuvântului realitate nu sensul psihologic naiv al domnului Prodan, ci propriul său sens critic-epistemologic, eliberat de dogmele și prejudecățile bunului simț și ale metafizicii raționaliste Dar această împrejurare nu l-a putut împiedica câtuși de puțin pe domnul Prodan să transmită corect

învățăturile Kant, ca un cercetător conștiincios în general, dezacordul său cu inamicul nu ar trebui să-l împiedice să expună cu acuratețe și fără pervertire învățăturile acestuia din urmă - Neînțelegerea completă a domnului Proban despre Kant culminează cu afirmația sa că, potrivit lui Kant, legea lui cauzalitatea este "doar o invenție a spiritului nostru" ( ); tratament prost i Vândut cu un text kantian culminează cu afirmația sa că Kant "nu dă și nu analizează deloc" exemple specifice ( ) Să vedem acum cum interpretează domnul Prodan pe alți gânditori Apropo, observăm că el nu își ține deloc promisiunea: să vorbească despre epistemologii moderni doar în partea a doua (XIX,) și să-i implice din belșug în lucrarea de față - La pagina Husserl (pe care autorul numește invariabil: Husserl) apare ca un realist, iar la pagina el însuși se dovedește a fi un idealist epistemologic La pagina , autorul îl citează pe Husserl în confirmarea concepției sale naiv-realiste despre adevăr, pierzând complet din vedere faptul că formula adevărului lui Husserl este rodul unor lungi analize fenomenologice (aproape două pagini), se bazează pe o negare completă a adevărului naiv- de viziunea realistă a autorului asupra cunoașterii, și cu o traducere exactă în concordanță cu terminologia lui Husserl, spune ceva care, din punctul de vedere al autorului, este complet defavorabil) - La pagina , Bergman și Cornelius sunt menționați printre realiști De fapt, primul dintre ei este un idealist obiectiv, al doilea este un senzaționalist al empirio-criticului *) "Deducția transcendentală", "analogii experienței", "refutarea idealismului", "diferența dintre fenomene și noumene" sunt pline de confirmare a acestor afirmații) Apropo, este absolut imposibil să traduci termenul lui Husserl "das Gegebene" cu cuvântul "această experiență" Prin urmare, doctrina lui Husserl despre cunoaștere este pur și simplu o farfurie Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE sens Desemnându-i realiști, autorul își dezvăluie nefamiliaritatea evidentă cu ei, căci el se ghidează după aspectul verbal al formulărilor, și nu după conținutul lor intern - De când a căzut Volkelt în Kantieni (-), eu don nu știu: mai întâi aud asta de la domnul Prodan Citindu-l pe Volkelt însuși, el a învățat de la el critica fundamentală a lui Kant, justificarea transsubiectivismului, predicarea empirismului mistic etc - Sunt familiarizat cu majoritatea lucrărilor lui Schuppe, dar nu am întâlnit niciodată afirmația lui că omul creează întregul lume, ca domnul Sale ( ) Schuppe este în general o statică principială și încearcă să alunge ultima umbră a eficienței din relația dintre conștiință și lumea ființei Aș recomanda cu căldură domnului Prodan să se familiarizeze cu lucrarea lui Schuppe despre solipsism: acest lucru i-ar permite să nu-i atribuie lui Schuppe, din ignoranță, ceea ce acesta din urmă nu a spus niciodată În același mod, Schuppe nu se gândește nici măcar un minut că "conceptele fiecărei persoane corespund cuvântului pe care îl folosește", așa cum afirmă domnul Prodan (jub), dimpotrivă, Schuppe este un susținător al viziunii opuse și un oponent deschis a gramaticalismului în logică care l-a determinat pe domnul Prodan să-i atribuie lui Lossky identificarea lumii exterioare reale cu procesele noastre cognitive îndreptate către această lume ( ), deoarece nu se găsește nimic de acest fel la Lossky: Lossky a făcut deja destul de un puţine eforturi pentru a consolida diferenţa dintre aceste formaţiuni În același mod, afirmația că întreaga lume se află în eul nostru este profund străină de învățăturile lui Lossky, dacă ne gândim la o asemenea prezență în ego într-un mod spațial, așa cum face domnul Prodan în expunerea și critica sa lui Lossky (w , w) Întreaga lume este, după Lossky, în I epistemologic, adică ca moment obiectiv,

material al cunoașterii prezente sau posibile în viitor - Ce fel de kantieni sunt aceștia, care, după domnul Prodan, recunosc lucruri în sine, inaccesibile cunoașterii ( ), este hotărât necunoscut Dimpotrivă, este un lucru binecunoscut faptul că kantienii au respins lucrul în sine ca ceva inaccesibil cunoașterii - La pagina , domnul Prodan spune: "Diferența dintre termenii unei judecăți și părțile din unei sentințe nu i s-a acordat încă atenția cuvenită de către reprezentanți Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE logică " Între timp, de fapt, mulți logicieni nu numai că acordă atenția cuvenită acestui lucru, dar chiar și întrebarea este dezvoltată cu o deplinătate exhaustivă; de exemplu, Schuppe, Husserlem - La p , domnul Prodan spune că criteriul naiv-realist al adevărului este recunoscut de majoritatea covârșitoare a filozofilor De fapt, acest criteriu este acum respins de aproape toată lumea: este susținut doar de realiști, care erau foarte puțini în secolul al XIX-lea, și totuși acest secol cade pe masa principală a numelor filozofice!) Aș putea continua să subliniez inexactitățile, inexactitățile și născocirile domnului Prodan și nu numai, dar cred că ceea ce s-a spus este suficient pentru a caracteriza cartea lui și a-mi fundamenta judecata exprimată la început Domnul Prodan a preluat o problemă puțin cunoscută și apropiată de el L-a abordat din propria sa frică, fără a se familiariza în mod corespunzător cu starea sa modernă, fără a-i studia imparțial strămoșii, fără a-i studia actualii cercetători Cel mai frapant lucru la asta, poate, este că el, cu excepția lui Reed, se pare că nu este deloc familiarizat cu reprezentanții punctului de vedere realist pe care îl apără Nu-l menționează într-un singur cuvânt pe cel mai important reprezentant al filozofiei scoțiane a bunului simț, Duhald Stuart, nici o serie întreagă de alte personaje minore ale școlii scoțiane Nici nu spune nimic despre ultimii realiști englezi: Gbdsen, Gebhaus, Rössel, Moore, realistul american Fullerton și mișcarea neorealistă care este acum larg răspândită în America, ieșită din pragmatism (Pirrie, Pytkin, Montagu, Mar wine, etc) Și nici chiar realismul german specific (Kirchmann, Riehl, Freytag, Frischeizen-Köller etc) nu este atins de un singur cuvânt, pe care cititorul are dreptul să-l ceară, întrucât, fără a pretinde cunoștințe de literatura anglo-americană, Domnule Prodan - dupa adevarul sau nereusit, dar pe de alta parte, neobosit si repetat qi- ■*) De remarcat că şi realismul reînviat în America respinge acest criteriu naiv al adevărului Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE tirovka - susține cu siguranță cunoașterea literaturii germane În concluzie, permiteți-mi să-mi spun următoarele Anticipând o respingere din partea adepților lui Kant și o critică pentru analiza sa destul de necinstită a ambelor, domnul Prodan se grăbește să se baricadeze la timp "Un kantian adevărat, după ce a ascultat paragrafele precedente", scrie el, "ne poate obiecta cu indignare: "Chiar credeți că problema a priori este rezolvată atât de simplu? Despre el au fost scrise zeci de studii de către filosofi germani de seamă; Despre el s-au scris sute, dacă nu mii de dizertații și articole ale doctorilor germani în filozofie Chiar te gândești într-un singur capitol să infirmi întreaga literatură învățată despre critica kantiană? La aceasta voi spune că și în filosofie, credința în autoritate înseamnă uneori mai mult decât rațiune și logică sănătoasă Oricine urmează o singură credință în autorități, această carte nu este scrisă pentru el (-) Şi iarăşi: qui cer tis quibusdam destinatisque sententiis additi et consecrati sunt edam quae non probare soient, ea coguntur constantiae causa defendere, el citează pe Cicero (X) Se pare că întreaga analiză a cărții domnului Prodan care tocmai a fost făcută

este o dovadă directă că nu orice kantian este ceea ce înfățișează domnul Prodan - căci este făcut de un kantian - și că aparținând lui Kantienii nu îi privează în niciun caz de capacitatea de a analiza imparțial opiniile, punctele de vedere, observațiile, caracterizările, criticile și judecățile altora Se pare că pentru toți cei care au urmat toate remarcile făcute mai sus (sper, și pentru domnul Prodan), va fi clar că ambii noștri) De asemenea, observăm că este complet inacceptabil într-un studiu științific al problemei cunoașterii să ne referim la istoria filosofiei lui Überweg-Heinze, așa cum face domnul Prodan cu privire la Maimon și Beck (,), sau la dicționarul de concepte filozofice al lui Eisler, așa cum face și în alte motive (,) Inconsecvențele tocmai menționate în text duc, însă, la ideea tristă că domnul Prodan, în general, în cele mai multe cazuri își extrage informațiile despre părerile filozofilor de una sau alta latură a problemei cunoașterii doar din dicționarul menționat mai sus * Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI alții se fac vinovați de lipsă de dovezi și de dogmatism și tocmai cu această lucrare trebuie să învinovățim atât neștiințific, cât și necinstit și lipsă de conținut - Este foarte, foarte regretabil că acesta este, probabil, primul nostru încercarea de a trata în mod specific problema cunoașterii și obiectul ei în toată ea volumul sa dovedit a fi atât de nereușit, cel puțin B Yakovenko Cărți și broșuri noi primite de la editori Astrov, Vladimir Nu am găsit o cale Din teoria crizei religioase SPb Art IХД- I C și r $o k Bogomolov, Z Problema fundamentarii geometriei Partea I Moscova, Art C i r $o k Vrzhesnevsky, oct Dovada "axiomei" dreptelor paralele Moscova, Art ib C k Verevsky, G I Matematică și viață Vyp I Nikolaev, Art C k Giorgio del Vecchio Conceptul de drept Bologna, Art L Der Fortschritt im Recht Nm pe th Sternberg Berlin Cr Manukhin, G M Liniile lumii O poveste din viața oamenilor Moscova, Art C k Postavelsky, L I Dumnezeu sau natură? Emisiune I Originea religiei Moscova, Art C k Ribakov, F E Ciclofrenie (Psihoza circulară) Moscova, Art C i r k Selikhanovich, Alexandru Eseu de pedagogie generală pentru familie, școală și autoeducație Kiev, Art C și r Editura "intermediar" C Roberts "Ureche mică" C k E Korotkova "Cum să decupezi din hârtie colorată" C k A Gerlach "Cum să predați aritmetica în spiritul creativ: educație" C k A S Zonov "Calendar pentru toată lumea pentru " C k Biblioteca "Runivers" Știri și note Abonament integral rusesc la monumentul lui Konstantin Dmitrievich Ushinsky Acesta va fi primul nostru monument adus unui profesor pentru lucrările sale literare și pedagogice Este necesar să spunem că K D Ushinsky a meritat pe deplin onoarea rusească și o astfel de perpetuare a memoriei sale? De la Ușinski a început "noua" școală umanitară și educațională rusă, iar pe merit ei îl numesc "părintele școlii rusești" Operele sale literare și pedagogice, opera sa, nu au o semnificație tranzitorie temporară - nu sunt doar primordiale pentru noi, ci și eterne După ce a asimilat și folosit tot ceea ce - "rezonabil, bun, etern - care a fost creat înaintea lui de geniul creator al profesorilor umaniști europeni, Ușinski și-a adus propriul personal în această vistierie mondială și pe aceste baze mondiale a pus o bază solidă pentru educația rusă și educația școlară învățăturile și predarea îmbrăcată și lucrarea educațională în carne și oase vitale, iar lumea a devenit pentru noi a noastră, nativă, la nivel național, național în înțelesul înalt al cuvântului Pe această temelie solidă, pusă în zilele strălucitoare ale emancipării poporului, a început să se construiască școala poporului Zemstvo și își continuă dezvoltarea progresivă până în zilele noastre Principiile umanitare ale creșterii și educației au fost acceptate și asimilate, și au început să

fie puse în practică atât într-o familie luminată, cât și în școli cu diferite nume Ushinsky nu a fost doar un om de știință și teoretician fotoliu, ci și un practicant înțelept al predării și creșterii El ne-a lăsat nu numai munca capitală a omului de știință - "Omul, ca Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE subiectul educației, "dar și un ghid practic pentru mame și un profesor elementar, un ghid care a fost numit pe bună dreptate "catehismul unui profesor elementar", creat, și primele cărți educaționale pentru copii, familiare tuturor și cărți autohtone, - "Cuvântul nativ" , pentru care a primit numele - "profesorul nostru nativ" "Cuvântul nativ" nu numai că nu a devenit depășit, dar continuă să servească drept model pentru profesorul modern, ca model al primei cărți pentru lectura în clasă în ceea ce privește structura generală, caracterul și direcția, conținutul și prelucrarea talentată a material, în ceea ce privește accesibilitatea și fascinația pentru un începător alfabetizat în învățarea cărților , în funcție de vivacitatea impactului asupra sufletului copilului Ushinsky a cunoscut și, cu un instinct inspirat, a ghicit sufletul unui copil și a putut să-i ofere un astfel de material educațional care a fost perceput atât liber, cât și cu dragoste Și tot ceea ce trăiește și se îngrijorează lumea pedagogică modernă își are originea în Ushinsky, deși multe lucruri sunt recunoscute prin uitare ca noi: programul (în general) al școlii elementare; lectură educativă; predare liberă, necoercitivă (de voință și iubitoare); autoactivitatea ("creativitatea") a copiilor; vizibilitatea ca principiu de bază al predării originale; munca veselă ("munca manuală"), ca nevoie înnăscută; științe naturale accesibile vârstei copiilor și "umanității", ca conținut principal al cărții pentru lectura în clasă, și așa mai departe, și așa mai departe - toate acestea au fost spuse și indicate Ushinsky, și numai circumstanțele dificile din ultimii ani ai vieții sale și moartea prematură l-au împiedicat pe talentatul profesor să-și termine lucrarea iubită și spirituală până la sfârșit Timpul nostru continuă opera lui Ushinsky; Dar cât de mult din cerințele urgente ale vieții a lămurit el cu privire la îmbunătățirea afacerii educaționale rămâne până astăzi "vocea celui care plânge în pustie!" Educația religioasă și morală nu este doar formală și nu fariseic ipocrită, ci cu adevărat creștină și pătrunzătoare în sufletul copilului; transformarea liceului pe baza nu pe considerente politice temporare și tendențioase, ci numai pe considerente științifice și pedagogice; pregătirea temeinică științifică și pedagogică (la universitate) a profesorilor de liceu și Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE etc - toate acestea și multe altele așteaptă la coadă nu numai pentru implementare, ci și pentru o dezvoltare cuprinzătoare Au trecut patruzeci și trei de ani de la moartea lui Ușinski, dar el trăiește în școală și în noi, și conduce munca pedagogică și va trăi mereu, ocupând primul loc în istoria educației ruse, ca pionier al învățăturii umanitare universale în familie și școală Fără îndoială că atât lumea pedagogică modernă, cât și întreaga societate luminată rusă își vor îndeplini datoria față de marele dascăl național și, ca amintire pentru generațiile viitoare, îi vor oferi o onoare binemeritată x) D I Tihomirov) Adresă poștală pentru donație: Moscova, B Molchanovka ^ redacția revistei "Tânăra Rusia *, autorizată de Comitetul pentru CEA MAI ÎNALTĂ abonament autorizat integral rusesc la monumentul profesorului K D Ushinsky - Dm IV Tihomirov Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" Principalele greșeli de tipărire din articolul "Despre metodologia studiului filosofiei lui Spinoza" V N Polovtsova *)· ("Întrebare Phil and Psychol * , cartea ii) * * Țară String

Printed 'Ar trebui V- Nota h Vena Borna * de jos duhul (nu sufletul si trupul) spiritul (nu sufletul) si trupul Notă Wohle WolterWohle Walter $ de deasupra connetio Notă Verhandelung vonconnexio Verhandeling van de mai sus, mai puțin Notă Sterling Stirling deasupra Tzarabella Stoeckl Note p Cabarella Stoeckl p și urm i top Luik Note i conatus esse Luynes (de Luynes) conatus sese Notă eu r P io de jos Tg Notă duos, modos TonneryPr duos modos Tăbăcărie sus Kr Eth I , , împăcarea Tr de Deo (Cap p , Nr DEth í, Sch Tr de Deo I (Cap p Nota I) Notă Elbogen Ismar [alt titlu omis] Elbogen Ismar Der Traktatus de int ei und seine Stellungin der Philosophie Spinozas Notă Junga WiterJung Iarna si i St Tr Ph, C i St în scrisorile din Pr Ph C în litere până în si sn Tr Ph C Pr Ph CU Notă Cag întâlnit Cog întâlnit și St Tr Ph C Pr Ph CU Notă • timpuri moderne " De phil Ausserwelt SchoninjhDr phil Aussenwelt Schõningh Toate greșelile de tipar, fără excepție, au fost corectate într-o ediție separată, care pot fi trimise de autor fără compensare persoanelor, în special interesat de filosofia lui Spinoza (Adresa in redactie) Biblioteca "Runivers " ERORI MAJORE Țară Zbi / Linia Imprimat Ar trebui jos Tr de int ei IITr de int ei p unsprezece ib mai jos seitscit de sus Th astfel- p Tr teol p Notă αντασία Kenteψαντασία Rente i de mai sus p - p mai sus natuuressentianatura=essentia jos Eth (Ax)Et I Ax Eu de jos entiaessentia ii, i de jos propter Deo opsissimapropter Deum ipsissima jos Tr Ph C Pr Ph C de sus in ei essentiaev in essentiis lor Notă p P jos Praep Praef Notă RibaudRivaud ib de mai jos atribute Nu atribute, nu io de jos Tot la fel Tot la fel Notă Spinosas herrschenden Spinozas herrschenden zu (i) des in Diss Greiswald Ansichten zu des In Diss Greifswald deasupra modului de inteligență al modului atributului cogitatio-intelligence , modus mai sus Tr ge iut modus de acelasi atribut Tr de int i top nofìonesnotlones de sus C Eth Scz(Eth Sch de mai sus conținutul lor conținut notionum com-munium , sub prateru " essentiaepraeter essentiam de jos Descartes (Et I,) SpinozaDescartes În poziţia Eth I, Spinoza i de jos puatenus apuaquatenus aqua on top nec genratur, neccorrumbi-turnec generatur, nec corrum-pitur - de jos intelectul intelectului uman și al omului Notă NaturateNaturante top dar vulgout vulgo de sus respecurespecta -de jos etendereextendere Notă Un studiu "Studiu LowA "Cum - de mai sus, cu excepția Eth II, și toate celelalte prevederi cu scoliacrom Eth II , cu scolia lui, și toate celelalte prevederi , deasupra legăturilor: (di durae possemus of vision: "ii duae possimus Notă Phil Sf bgphil Sf bd X de sus teleologic teologic * Biblioteca "Runivers " Greșeli majore de tipărire în articolul "Antonio Rosemini" de V Ern ("Questions of Phil and Psych ", , Cartea) Țară String Printed Slpdu, SU fundSernagiotano Sernagiotto SU de sub Tert și Trent i top * josXШVIII de josCosale , XПICasale VIH de susManianiMamiani i de josItaliaIntro S fundBonchiBongs partea de jos a clădirii fapte de top fapte T fundSoggioSaggio de jos Galuktiny Galuppi i fund forţat jos Tagliaderri T ogliafi bottompracticecritici Biblioteca "Runivers " MATERIALE PENTRU STATISTICA REVISTA Materiale pentru statistica jurnalului În , exemplare ale revistei "ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE" au fost distribuite după cum urmează: Nr DUPĂ PROVINCIA copie PE PROVINCIA spec I Khersonskaya Ryazanskaya Kievskaya Petrokovskaya ¡ Vladimirskaya Kaluzhskaya Harkovskaya θ Kostroma Saratov iKutaisskaya Voronezh Regiunea Primorskaya Regiunea Trupe Donsk Zabaikalskaya regiune Ekaterinoslavskaya Pskovskaya Yaroslavskaya Arhangelskaya Yu Kazanskaya Vitebskaya II Tomskaya Grodnenskaya Tiflisskaya Olonets- Kubanskaya sau Tobolskaya Ch Poltava i oAmur regiunea * Nijni Novgorod i iSuwalkskaya

ib Smolenskaya T Regiunea Semirche Varşovia bZRegiunea Fergana i Samarskaya Estlyandskaya * Moskovskaya ib $ Sѣdletskaya Tavricheskaya ib Karsskaya Tulskaya ibzZVyborgskaya Vilenska i Lublinska ? Orlovskaya i Kovenska Vyatka i regiunea Akmola $ Tambovskaya i Yakutskaya Bessarabskaya i3 Chernomorskaya Podolskaya i3 Manciuria Perm Hanatul Bukhara I Terskaya o iZ Elizavetpolskaya I ° Kurskaya Lomjinskaia I Zi Liflyandskaya regiunea Kamchatka I Tverskaya Samarkand I Baku IO Erivan I Simbirsk South Regiunea Turgay I Astrahan Irkutsk Total pentru provincii Minsk Sankt Petersburg · Syr-Darya ПMoscova Penza IIIS - Peterburg i Ufimskaya IVAbroad Cernihiv Novgorodskaya Total Orenburgskaya Mogilevskaya Volynska (Liber și schimb) Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis (ANUL IX DE EDIȚIE) revistă lunară ilustrată pentru copii de vârstă mijlocie "FAMILIE ŞI ŞCOALA" Revista este destinată în primul rând copiilor de vârstă mijlocie (- ani) și își propune să se aplice în mod egal atât intereselor copiilor care studiază în clasele inferioare ale instituțiilor de învățământ secundar, cât și înțelegerii elevilor din școala publică primară "Familie și școală" se compune din cărți lunare ale revistei și cărți separate ale "Bibliotecii de familie și școală"* Fără a-și atrage abonații cu niciun fel de prime sau așa-zise aplicații gratuite, redacția "Familiei și școlii" acordă o atenție excepțională demnității interne a revistei în sine, selecției atentă a materialelor accesibile și distractive pentru copii și susținute într-o atitudine pedagogică, precum și la eleganta sa În acest din urmă scop, textul revistei este atent ilustrat cu desene executate artistic și, în plus, în fiecare carte sunt plasate imagini separate La "Familie și școală" participă: E A Bakunina, I A 'Belousov, E Volkova, G P Volodin, Stepan Volgich, N A Goltseva, S G Grigoriev, D Drozhzhin, O P Zhuk, P P Infantiev, V T A Kapelkin, V T A Kapel Klokova, S A Knyazkov, O N Kovalevskaya, N K Koltsov, K Kostin, M A Krukovsky, Vl Lvov, A Mirskaya, I I Mitropolsky, I F Nazhivin, N Novici, Yury Novoselov, K D Persian, N Orlovsky, N Orlovsky O P Runova, S I Rerberg, V G Rudnev, P N Sakulin, A Serafimovich, V D Sokolov, II P Sushkin, N D Teleshov, M V Tilicheeva, V N Kharuzina etc PREȚ DE ABONAMENT pentru cărți "Familie și școală*" și pentru cărți "Biblioteci pentru familie și școală": cu livrare și poștă ruble copeici pe an Fără livrare la Moscova ruble în străinătate ruble Abonament pentru jumătate de an copeici o, și - ruble fiecare, și - ruble ruble fiecare, - ruble fiecare Un număr de probă al revistei este trimis de la redacție pentru trei timbre de șapte copecii Prospect și catalogul revistei gratuit gg profesorilor care doresc să citească revista primesc un număr de probă gratuit • Abonații din afara orașului pot aplica direct la redacția revistei Familie și școală *: Moscova, str Goncharnaya, bld Editor-Editor Vl Lvov Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonamentul pentru este deschis la o revistă ilustrată, literară și de știință populară pentru copiii mai mari "ÎMPREJURIMI" Aprobat de Comisia Academică a Ministerului Învățământului Public în instituțiile de învățământ secundar și inferior, gratuit oameni, săli de lectură și biblioteci Aprobat de Direcția Principală a Instituțiilor Militare de Învățământ și inclus în catalogul de cărți pentru lectură elevilor corpului de cadeți Abonații VSHODA primesc: Q №№ format mare de conținut variat Compoziția lor este injectată: la lucru și distribuit, original și tradus, poezii, istoricitate, basme, legende, biografi de oameni celebri, călătorii, eseuri de științe naturale, geografie, etnografie etc Plecarea constantă-otrăvirea critică a dedicului și literatura populară G Nr "Biblioteca lăstarilor" - cărți de format mic, care conțin fiecare,

dacă este posibil, întregul produs , Ficțiune sau știință populară În plus, ca aplicație gratuită, un roman astronomic va fi trimis tuturor abonaților "INSULELE OCEANULUI ETHIRNAGO" B Drasnogorsky și D Svyatsky Deși acest roman are o strânsă legătură cu romanul "Pe valurile eterului", trimis abonaților în , are un sens independent în conținut La jurnal participă următoarele persoane: I Abramov, V Avenarius, Allegro, Lltav, K Barantsevich, V Brusyanin, M Watson, A Berezhnikov, P Volnogorsky, B Verish, A Galagay, G Galina, V Gatzuk, S Gusev-Orenburgsky, A Dobrohotov, S Drozhzhin, A Zarin, f Za-rin-Nesvitsky, E Ignatiev, I Ignatiev, V Izmailov, S Karaskevich, S Kachioni, L Kormchiy, A Kupriyanova, P Levitsky, V Lensky, I Lesnoy, A Mirskaya, S Mintslov, A Nechaev, K Nosilov, N Noskov, B Oks, D Pakhomov, S Poretsky, I Potapenko, N Pruzhansky, N Ragoza, Ragozina, A Roslavlev, A Svirsky , A Semenov, P Surozhsky, V Seroshevsky, M Tolmacheva, A Cheglok, E Shveder și alții Departamentul de recenzii ale cărților pentru copii este condus de un cerc, care include: N Almeding n, D Ziskand, V Velichkina, V Vorobyov, N Elmanov, I Ignatiev, Kapitsa, S Karaskevich, M Migai, , A Nalimov, O Passek, I Petrov, S Poretsky A Pshkova-Toliverova E Solovieva, E Chizhov și M Yamschikova Prețul abonamentului cu transport și manipulare: timp de un an în Rusia ruble, pentru χ / Γ , ruble k , pentru ¡í an p k iar timp de lună - k În străinătate - p Se acceptă abonamente: în biroul revistei, Sankt Petersburg, la librăria sub firma N Fenu and Co , Petersburg, Nevsky Prospekt, - , și în toate librăriile cunoscute Editor-editor N Morev Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru la reviste este deschis:) "YOUNYA RUSIA" ("Lectură pentru copii"), revistă lunară ilustrată pentru familii și școli ANUL DE EDITARE În anul p k fără expediere, ruble cu expediere, în străinătate p Revista este permisă a fi eliberată, prin abonament prealabil, bibliotecilor studențești ale instituțiilor de învățământ secundar, școlilor orășenești, conform Regulamentului din , precum și sălilor și bibliotecilor publice gratuite În , revista "Rusia tânără" ("Lectură pentru copii") oferă tuturor abonaților: CĂRȚI LUNAR, ъ a căror componență cuprinde: a) povești, povești și basme; b) poezii; c) eseuri și biografii istorice; d) articole științifice de popularitate; e) fotografii cu portrete ale unor oameni remarcabili, din tablouri ale unor artiști celebri etc Suplimente gratuite ale revistei "Tânăra Rusia" pentru : I Lager-lef, S Alba ca Zapada, traducere de E N Tikhomirova Cu desene II Solovyov, M Cu mașina prin Australia Cu desene III Roberts, Ch Sentinel în câmpiile inundabile În traducere Gatsuga Cu desene IV Roberts, Ch Coridorul V Roberts, Ch Robinson patruped VI Skubenko, B În sălbăticiile întunecate revista pentru educatori si profesori populari ANUL DE EDITARE p k fără expediere, ruble cu expediere, în străinătate p Revista este publicată de ori pe an, în cărți de până la file PREȚ DE ABONAMENT pentru ambele reviste p timp de un an cu transport, transport bfv p Librări concesiune °/ ADRESA EDITORIALĂ: Moscova, B Molchanovka, d Nr Abonamentele sunt acceptate la toate librăriile cunoscute și la toate oficiile poștale și sucursalele Taxă pentru reclame în revistele "Rusia tânără" și "Listok pedagogic": de ruble pe pagină, de ruble pe % din pagină, ruble pe pagină pe pagina frecare Editura E N Tikhomirova Editor D I Tihomirov Sub jurnalul "Rusia tânără" și "Listoc pedagogic" a fost organizat un depozit de carte cu publicații de D I Tikhomirov:) Biblioteca pentru familie și școală;) Biblioteca profesorului;) Manuale de D I Tihomirov Catalogul se trimite gratuit la cerere Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonamentul pentru este deschis XXV editii tu revista XXV editii "VESTNIK

EDUCATION" Revista își propune să clarifice problemele educației și creșterii pe baza pedagogiei științifice, în spiritul societății, al democrației și al liberei dezvoltări a individului În acest scop, revista urmărește dezvoltarea ideilor pedagogice, starea actuală a educației și educației în Rusia și în străinătate și oferă feedback cu privire la cărți noi de pedagogie, științe naturale, științe sociale, cărți pentru copii și altele În plus, revista conține articole de știință de popularitate despre diferite ramuri ale cunoașterii și artei, eseuri literare și pedagogice, povești, memorii și așa mai departe La revista participă: Doctor în Filosofie V Henri (Victor Henri), Yu I Aikhenvald, A D Alferov, prof Dr D D Bekaryukov, acad V M Bekhterev, K) A Bunin, acad I A Bunin, acad V Vernadsky, Yu A Veselovsky, pr -asoc A V Gorbunov, S G Grigoriev, A E Gruzinsky, A G Dauge, E A Zvyagintsev, Dr V E Ignatiev, prof M A Kablukov, prof N A Kablukov, membru al statului Duma I S Klyuzhev, prof M M Kovalevsky, I S Kogan, prof H M Kulagin, E I Lozinsky, A I "Pototsky, Pr -Asoc P I Lyublinsky, S Melgunov, prof I I Mechnikov H F Mihailov, prof A P Nechaev, N M Nikolsky, acad D N Ovsyaniko-Kulikovsky, prof I G Orshansky, G Rokov, pr -asoc M M Rubenshteip, S F Rusova, P N Sakulin, Pr -Conf univ E D Sinytsky, L D Sinitsky, S G Smirnov, N V Speransky, B I Syromyatnikov, V Ya Ulanov, G A Falbork, prof A t Fortunatov, L B Khavkina-Hamburger, V P Khoprov, V I Charnolusky, N V Cehov, Prinț D I Shakhovskoy, prof I D Shishmanov, prof F F Erisman, Dr Vl I Yakovenko, E N Yanzhul, acad I I Yanzhul și mulți alții Revista este publicată de ori pe an (în lunile de vară revista nu iesi); în fiecare carte a revistei există mai mult de de coli tipărite Prețul abonamentului: pe an fără livrare ruble, cu livrare și expediere ruble, în jumătate de an ruble; cu expediere în străinătate ́I r k ; pentru persoane insuficiente, pretul pe an cu si fara livrare este de p Zemstvos, autoguvernări ale orașului, societăți de învățământ și de predare, atunci când se abonează la cel puțin exemplare, se face o concesiune în valoare de % din prețul abonamentului și când se abonează la mai mult de exemplare, în valoare de IO ° / despre Aceste concesii se fac sub condiția indispensabilă de a trimite bani direct la redacție Taxă pentru reclame în revistă: de ruble pe pagină și ruble pentru o jumătate de pagină Se acceptă abonament: în biroul redacției (Moscova, Arbat, strada Staro-Konyushenny, numărul casei $), în toate instituțiile poștale și telegrafice poștale și în toate librăriile mari gg Nerezidenții sunt rugați să contacteze direct editorul Editor-editor Dr H F Mihailov Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis SCOALA si LIFE GO'(tm)E Ziar socio-pedagogic săptămânal cu suplimente lunare Ziarul va fi publicat în format săptămânal Programul ziarului:) Articole despre: a) organizarea școlară și legislația școlară, b) teoria și practica pedagogică generală) Articole pe diverse probleme de educație și educație) Feuilleton, care caracterizează în principal viața interioară a școlii sau popularizează diverse aspecte ale cunoașterii) Imprimare prezentare generală) Cronica educaţiei; activitățile zemstvos și orașe, instituții legislative etc) Cronica vieții școlare în Rusia și în străinătate) Revizuirea literaturii speciale ruse și străine Sub redacția generală a lui G A FALBORK Prețul abonamentului: Pentru un an m m Cu livrare și expediere ruble frecați frecați Pentru elevii din școlile primare, sunt permise rate: la abonament, ruble și până la februarie, martie, aprilie și mai - frec Abonamentul este acceptat: în biroul principal, Sankt Petersburg, Kabinetskaya, satul Gubernsky Zemstvo, nr , în toate mail-tel departament și în cărți

solide magazin Anunțuri: O linie non-pareil în fața textului k , în spate - k Al cincilea an de publicare " r e d i e n n i k y" Societatea pentru promovarea progreselor științelor experimentale și a aplicațiilor lor practice, numită după Kh S Ledentsov, afiliată la Universitatea Imperială din Moscova și la Școala Tehnică Imperială din Moscova Revista este publicată în loturi, în volum de la la file, de cel puțin trei ori pe an cu numeroase ilustrații, sub redacția generală a onorului dropie N A Umova Jurnalul conține informații despre activitățile Societății și ale Consiliului, discursuri și rapoarte citite la adunările generale ale Societății, referitoare la sarcinile acesteia, probleme de știință și tehnologie, organizarea instituțiilor științifice și tehnice din Rusia și Occident; rezumate, comisii de experți ale Societății și rapoarte despre lucrările și cercetările efectuate cu asistența Societății: știri ale legislației ruse și străine privind invențiile Pe parcursul anului, la Vremennik sunt publicate mai multe suplimente, care conțin articole despre departamente omogene de știință și tehnologie Revista are o secțiune de referință în care se oferă răspunsuri la întrebări de natură tehnică și juridică legate de invenții Cu cerințe, contactați redacția revistei: Moscova, M Kharitonevsky per Tel - - Biblioteca "Runivers " ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU EDIȚIA NOUL ( ) ANUL Septembrie - septembrie a Revistei Lunare "Educația Liberă" (Organ pentru reforma educaţiei şi educaţiei şcolare şi familiale) Editat de I Gorbunov-Poeadov "Educația liberă" are ca scop dezvoltarea întrebărilor despre o astfel de educație și educație, care se bazează pe autoactivitate, pe satisfacerea nevoilor gratuite ale copiilor și tinerilor și pe munca productivă, ca bază necesară a vieții În legătură cu sarcina principală a revistei, stau următoarele sarcini:) dezvoltarea problematicii reformării vieții personale, familiale și sociale în sensul schimbării însăși condițiilor de educație și) ajutarea la protejarea copiilor de cruzime și exploatare PROGRAM JURNAL:) Articole despre probleme de educație psihică, morală, fizică, școlară și familială, educație și autoeducație -) Articole despre familie, școală și viața socială din punctul de vedere al intereselor creșterii și educației -) Articole despre maternitatea și creșterea copilului în primii ani de viață -) Articole și eseuri despre protecția copiilor împotriva cruzimii exploatării -) Articole despre inițiative educaționale gratuite -) Articole și eseuri despre munca manuală (agricol, etc) -) Eseuri şi articole despre natură, organizarea de excursii etc ,-) Eseuri despre igiena copilăriei şi tinereţii i "Din cărți și viață" Recenzie de reviste, cărți și ziare pe probleme de creștere și educație -) Corespondența dintre părinți, educatori, profesori și, în general, toți cei interesați de reforma educației și educației -) Întrebări și răspunsuri de la editori și cititori -) Bibliografie -Multe articole sunt ilustrate cu desene care înfățișează școlile conducătoare, munca copiilor etc , etc PERSONALUL REVISEI: Colaboratori la revista: I A Benevsky, Yu N Vagner, Dr A S Butkevich, K I Wentzel, Yu Posadov A A Trombach, H N Gusev, A G Dauge, Dr A Dernova-Yarmolenko, S N Durylin, A U Zelenko, A S Zonov, Dr N A Kabanov, O V Kaidanova, N S Kirichko, A Kitaev, M M K N Konsky, N K Lechkov Krupskaya, M și S Levitin, I P Nakashidze, N Oettli, A P Pechkovsky, O V Poletaeva, E I Popov, A B Petrishchev, V V Petrov, Dr V V Rakhmanov, N A Rubakin, prof I E Repin, I M Soloviev, I K Solomin, T L Sukhotina, E Ya Fortunatova, A-r A Fortunatov, K A Fortunatov, G G Cherkezov, S T Shatsky, L K Shleger, Dr A Shkarvan și mulți alții alții În jurnal, printre altele, au fost plasate articole pe următoarele probleme: Probleme generale ale

educaţiei şi educaţiei -Educaţia copiilor în primii ani de viaţă - Învăţământul preşcolar în general - Educație morală și religioasă - Educație sexuală - Educația copiilor dificili și anormali - Sinuciderea copiilor; școală - Coeducație - Alimentaţia şcolarilor -Universitaţii populare - Învăţământ superior -Biblioteci populare şi pentru copii - Aşezări, cluburi de copii, locuri de joacă, colonii de copii, grădiniţe populare, activităţi de vară pentru copii -Cluburi de părinţi şi şcoli pentru părinţi -Istorie -Ştiinţe ale naturii -Excursii - Geografie, cosmografie și astronomie - Fizică - Matematică - Învățarea limbilor străine - Muncă manuală - Agricultura și economia casnică - Desen, modelaj și artă în general la școală - Muzică și cânt - Igienă, educație fizică, jocuri, creșe - Alcoolism și educație - Școală suplimentară - Idei de educație gratuită în alte țări Anul de abonament este considerat de la septembrie Prețul abonamentului: timp de an cu livrare și expediere ruble, timp de jumătate de an - I p k Pentru profesorii din mediul rural cu livrare și expediere timp de un an ruble, timp de jumătate de an - I p Abonamentele sunt acceptate la Moscova: în biroul redacției revistei Svobodnago Vospitaniya (Deviche Pole, Trubetskoy per ,) Anii anteriori pot fi eliberați pentru ruble în fiecare an, cu poștă Nr separate copeici fără poștă Editura A N Konshin Editor I Gorbunov-Posadov Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU la jurnalul lunar de istorie și istorie a literaturii Godos Minuvshago Editat de S P Melgunov și V I Semevekago (al -lea an de publicare) Jurnal de iriglga: I Articole științifice pe probleme de istorie rusă și generală, istoria literaturii, filozofie, artă și arheologie II Memorii, note, jurnale și scrisori ale contemporanilor III Materiale diverse dar istorie, istorie a literaturii etc IV Fictiune istorica V Revista jurnalelor ruse şi străine VI Critică și bibliografie VII Știri despre nunki ruși și străini VIII Cronică Biografii, necrologie ale personalităților ruse și străine Revista este ilustrată cu imagini din trecut și portrete ale liderilor ruși şi străină și ies lunar la dimensiunea cărților în de coli , începând din ianuarie Vb În , următorii au participat efectiv la VOCEUL TRECUTULUI*: Arsek'v K K , Avaliani S D , Adaryukov V Ya , Ashenbrenner M Yu , Batyutkov, Th D Bezobrazov P V , Biryukov I I , Boborykin P D , Bogucharsky V Ya , Borovoy A A , Brodsky N L , Belokonsky I P Vasilenko P P Vasyutinsky A M , Veselovskiy B B , Veselovskiy B B , Veselovski A Dovkovki A ev V M , Egorov, D N , Ig iatovici I I , Ignatov I L A , Karѣ^v" H I , Kizvetter A A, Kovalevsky M M , Kovyalenskyi M N , Kozlovskiy L S , Kolosov E A , Koni A t , Korf S A , Korsh t E , Kuzminsky K S, Lappo-Danvleksky A S , Lazursky V F , Lerner N O , Luchiiki I V , Maksimov A N , Melgunov o P , Mendelson H M-, KhMokievskiy P V , Morozov N A , Novorusskiy M V , Olnem V N , Pant-lev L T , Pertsev V N , Petlyura S V , Picheta V I , Plekhanov G V , Pokrovsky M M , Pokrovsky, M N , Polnsrj T I , Polyansky H IL, Popelnitsky A , Popov I I , Prugavin A S , Rozanov M N , Rozenberg V A , Romanov N I , Rusanov N S , Rezapov V I E , Rezapov I I , S Rypin I I Savin A Ya, Sakulin P IL, Svatikov S G , Semevsky V I , Sidorov, H P , Steklov Yu M , Syromyatnikov B I , Tarasov E I , Tarle E V , Uspensky K N , Fiyater V N , Friche V M , Khizhnyakov V M , Ceaikovski H V , Cebyshev A A , Chertkova A K , Chertkov V A , Chubiyasky M P , carte Shakhovskoy D I·, Șcegolev П E , Schepkin V N , Schepkin E N , Shreider I I , Yakovlev A I și alții Termenii abonamentului: cu livrare și expediere în Rusia: pentru un an ruble, pentru * / ani ruble, pentru o lună rub , în străinătate ruble Pentru profesorii și studenții naționali, este permisă o rată de ruble

Într-o carte de vânzare separată a revistei rub Schimbarea adresei cop Banii de abonament pentru trebuie trimiși la redacția revistei (Moscova, Granatny per , casa , "apt , tel , lovka, d , apt , tel - -) Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Al -lea an de publicare ABONAMENTUL ESTE DESCHIS pentru Al -lea an de publicare Buletinul Juridic Jurnalul Societății de Drept din Moscova, publicat cu asistența Societății de Drept din Sankt Petersburg și a Societății AI Chuprov pentru dezvoltarea științelor sociale Sub conducerea generală a lui B A KISTYAKOVSKAGO Cele mai apropiate contribuții la redacția sunt: A S Alekseva, M M Vinaver, A E Worms, N V Davydov, H M Zhdanov, I A Kistyakovsky, M M Kovalevsky, A A Manuilov, V D Nabokov, P I Novgorodtse H N Polyansky și M P cubanez "Buletinul juridic" este publicat în cantitate de patru cărți, pe an - în februarie, aprilie, octombrie și decembrie în cantitate de până la coli tipărite Seturile Buletinului juridic pentru , care au rămas în cantități mici, sunt vândute cu ruble, cu lansarea a cărți prețul va fi ridicat la ruble Prețul abonamentului pentru un an este de ruble, pentru o jumătate de an este de ruble cu poștă și livrare Prețul fiecărei cărți într-o vânzare separată este de ruble Abonament la acceptat în redacția și biroul revistei "Yurydichesky Vestnik" din Moscova, Prechistenka B Levshinsky per d Nr , apt La Kiev, shi-ska este acceptată în librăria lui N Ya Ogloblin, Khreshchatyk , d nr Editura: Law Society at Imperial Universitatea din Moscova Editor B A Kistyakovsky Abonamentul se deschide pentru Ziar de psihiatrie publicată cu participarea în comitetul de redacție a prof L V Blumenau, Pr -Conf univ S A Sukhanov, Dr A V Timofeev, Dr N A Yurman și Pr Conf univ A I Iuscenko, editat de Dr S Ya Lyubimov Monitorul Psihiatric va fi publicat de două ori pe lună (-) în mărimea a două coli tipărite "Ziarul de psihiatrie" este dedicat problemelor de neuropatologie, psihiatrie, psihologie normală și patologică, psihopatologie criminalistică și domenii științifice conexe Vor fi plasate: articole originale, recenzii, rezumate, recenzii, note bibliografice, etc și cronica evenimentelor actuale din viața psihiatrică Prețul abonamentului ruble cu transport și livrare Se acceptă abonamente la redacția Ziarului de Psihiatrie: Sankt Petersburg, Spitalul All Who Sorrow, Peterhof Highway, tel - Anunțurile sunt acceptate la k pe linie, pe pagină - de ruble, pentru țările Vg ruble, pentru */ țări p Imprimare pe copertă cu acord special Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAREA ESTE DESCHISĂ PENTRU la revista lunară "PROBLEME DE PSIHIATRIE ȘI NEUROLOGIE" cu anexa "Revizuire anuală a literaturii ruse despre psihiatrie și neurologie" Comitetul editorial Psihiatrie: Neurologie: M Lakhtin, V, I Semidalov A M Grinshtein, V E Dzerzhia-S A Suhanov ski, M A Zaharcenko, N N Yakunin Editat de M Yu Lakhtin "Questions of Psychiatry and Neurology" își propune să selecteze sistematic arbitri și recenzii pentru a reflecta pe deplin pe paginile sale literatura neurologică și psihiatrică modernă, precum și literatura din domenii conexe ale medicinei și științelor naturale În plus față de rezumate și recenzii individuale, revista va publica recenzii ale literaturii despre una sau alta ediție a timpului nostru În final, fiecare număr va conține și articole originale despre psihiatrie și neurologie Revista este publicată lunar în cantitate de coli tipărite Prețul abonamentului ruble intr-un an Adresa editorială: Moscova, Krasnoselskaya st lângă Piața Elokhovskaya, casa nr Tel - ABONAMENTUL PENTRU CONTINUA Buletin de psihologie, antropologie penală și pedologie (Buletinul Institutului Psiho-Neurologic) Sub conducerea generală a academicianului V M Bekhterev și cu participarea strânsă a prof S K Gogel (antropologie

penală), prof A F Lazursky (psihologie) și director al Institutului Pedologic Prof K I Povarnin (pedologie) Se acceptă abonament: în cabinetul Institutului Psiho-Neurologic gg Nerezidenții sunt invitați să depună cererea de abonament și bani de abonament la: "Institutul Psiho-Neurologic St Petersburg Librăriile care acceptă abonamente la reviste beneficiază de o reducere de % din prețul abonamentului Prețul abonamentului - ruble într-un an cu expediere; pe V g - p Pentru studenții din instituțiile de învățământ superior și cadrele didactice din școlile primare la înscrierea directă prin biroul Institutului - p k * pentru V g - p Anul cinci ABONAMENTUL PENTRU LA REVISTA ESTE DESCHIS PSIHOTERAPIE Anul cinci Revizuirea problemelor de tratament psihic și psihologie aplicată Colaboratori la reviste: A Adler (Viena), M M Asatiani (Moscova), F Asnaurow (Geneva), R Assagloli (Florența), A N Bernstein (Moscova) și A Birshtein (Odessa E Wexberg (Viena) , O Hinrichsen (Basel), Vera Eppelbaum (Zurich), Yu V Kannabikh (Moscova), O Kaus (Viena), V N, Likhnitsky (Odesa), H E Osipov (Moscova), Stein (Budapesta) , W Stekel (Viena), Ch Strasser (Zurich), O B Feldman (Moscova), Frisehauf (Viena), editor N A Vyrubov Revista apare în șase cărți pe an, nu mai puțin de trei foi fiecare Prețul abonamentului pentru un an cu livrare și expediere ruble Prețul unei cărți separate este de de copeici Abonamentul se acceptă la sediul redacției "Psihoterapie": Moscova, Iazurile Patriarhului, Ermolaevsky per , ; Tel - Biblioteca "Runivers " ANUNTURI unsprezece №m shiy fmi și shmeshvsh ieishsh Publicat de de ori pe an în numere separate, de și de pagini fiecare, editat de Privatdozent VF Kagan Programul jurnalului: Articole originale și traduse din domeniul fizicii și matematicii elementare Articole dedicate problemelor predării matematicii și fizicii Experimente și dispozitive Cronica stiintifica Stiri diverse Trivia la matematică Teme pentru angajați Probleme de rezolvat Rezolvari ale sarcinilor propuse cu numele celor care le-au rezolvat Exerciții pentru elevi Atribuții de premii Departamentul bibliografic: recenzie a revistelor speciale; note și recenzii ale cărților noi Articolele sunt scrise cât mai popular posibil, fără a aduce atingere laturii științifice a problemei Semestrele precedente au fost recomandate: Uchen Com Min Nar Pr - pentru imn, masculin și Zhevsk , real Uh , imn , oraș profesor, predator Internet și seminarii; Principal Ex Invatamant militar Şef - pentru şcoala militară unități; Uchen Com la Sfântul Sinod - pentru duh seminarii și școli Se trimite un număr de probă pentru unul de copeici marca TERMENI DE ABONAREA: Prețul abonamentului cu transport: ruble pe an, ruble pe câmp Profesorii și profesorii școlilor inferioare și toți elevii care se abonează la jurnal direct de la redacție plătesc ruble pe an, ruble pe jumătate de an Este permisă instalarea taxei de abonament prin acord cu redacția Librării % reducere Tarif pentru un anunț: de ruble pe pagină; la imprimarea nu mai puțin de ori - % reducere De ori - %, de ori - % Jurnalul ultimilor ani, p k , iar pentru studenți și vânzători de cărți p pe semestru Probleme separate ale semestrului curent, k , semestre anterioare, k Adresă de corespondență: Odesa Editorilor Buletinului de fizică experimentală "Buletinul teologic" * anul Al -lea an de publicare Ca anexă la jurnalul Buletinul Bogoslovski, abonaților săi din li se vor oferi PARTEA A ŞAPTEA ŞI A OPTA Creatie Prel, bfrema Sirin Prețul abonamentului pentru "Buletinul Teologic" * împreună cu anexele și părți din lucrările Sf Efrem Sirul opt ruble expediție de brad Notă Șapte ruble fără poștă, zece ruble în străinătate Este permis un abonament la jurnal fără apendice (prețul este de ruble) Rata pentru doi termeni este permisă: la abonare ruble iar la iulie, ruble; pentru

cei care s-au abonat la jurnal fără un plan de rate al aplicației: la abonare frecați iar la iulie, ruble Pentru schimbarea adresei copeici Noii abonați care au achitat taxa anuală integrală înainte de ianuarie , pot primi gratuit tipărite în foi din Studiile Apocalipsei ale lui A M Buharev (Arhim Theodora) Notă Abonații The Bogoslovsky Vestnik * din toate edițiile redacției beneficiază de o reducere de până la %, în funcție de mărimea comenzii Adresa redacției: Sergiev Posad, provincia Moscova, în redacția Buletinului Teologic * ' Preotul editor Pavel Florensky Biblioteca "Runivers " lì ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis PENTRU NUMĂRUL ISTORIC NATURAL POPULAR LUNAR cu ilustrații în textul revistei "PRIRODA" (anul publicării III) În editare sunt implicate următoarele departamente: Mag thogr S G Grigoriev, Zhrof N K Koltsov, prof N M Kulagin, prof P P Lazarev, prof L V Pisarzhovskiy prof K D Pokrovsky, asistent pe departament fizic geogr S A Sovetov, prof L A Tarasovici, art miner Acad Nauk A E Fersman, prof N A Shilov, prof univ V V Shipchinsky CUPRINS: Filosofia stiintelor naturii -Astronomie -Fizica -Chimie -Geologia cu paleontologie -Mineralogie -Microbiologie -Medicina -Igiena -Biologie generala -Zoologie -Botanica -Antropologie -Omul si a lui loc în natură Condiții de abonament: pentru un an (cu livrare și transfer) - ruble, pentru / an ° Da ~ ruble k , timp de trei luni - p k , timp de lună - k , în străinătate timp de un an - ruble Seturi de toate numerele pentru și trimis fiecare la primirea a ruble, în legatură de lux - ruble k Adresa biroului principal și a redacției: Moscova, Myasnitskaya, Gusyatnikov per , ABONAMENTUL ESTE DESCHIS NOTE DE STUDIU IMPERIAL Universitatea din Kazan" pentru NOTELE ȘTIINȚIFICE includ: I Departamentul de Științe II Departamentul de critică și bibliografie III Cronica universitară IV Aplicații: cursuri universitare pentru profesori și profesori, monumente istorice și literare, cu comentarii științifice și monumente cu semnificație științifică și nefăcute încă publice Notele științifice sunt publicate lunar Prețul abonamentului pe an cu toate aplicațiile cu expediere ruble Abonamentul este acceptat de Consiliul Universității Editor A Piontkoveky ANUL PUBLICĂRII AL PATRICEȘI-NOUA "Astrahan Listok" EDIȚIE ILUSTRATĂ ZILNICĂ AgtpyaYnurvîy Ptyagt-pi/t ' va fi publicată în sub aceeași ediție și cu același personal de angajați permanenți Inel de semnătură cu redirecționare an-frecții copeici, i/ ani- ruble copeici, luni- ruble, lună- rub Editor-editor V I Sklabinsky Biblioteca "Runivers " ANUNTURI ■ ABONAMENTUL PENTRU LA REVISTA ESTE DESCHIS STIRI ALE SOCIETATII PENTRU STUDIUL PROVINCIA OLONETS Al doilea an de publicare Apare de ori pe an în cărți de aproximativ coli tipărite fiecare " (Ilustrațiile și hărțile sunt incluse după cum este necesar) Programul jurnalului Articole și rapoarte privind studiul regiunii, în principal în legătură cu istoricul, geografic, natural-științific, cotidian, cultural și economic, precum și cu privire la clarificarea condițiilor dezvoltării sale cuprinzătoare; probleme științifice legate de studiul regiunii în aceste privințe Activitati curente ale Societatii pentru Studiul Guvernoratului Olonet Cronica inițiativelor guvernamentale, publice și private în studiul provinciei, a dezvoltării forțelor sale productive și a condițiilor de viață ale populației Articole, note și rapoarte separate despre viața regiunii și studiul acesteia Revizuirea literaturii actuale despre regiune Index de literatură despre toate problemele legate de regiune Compartimentul de informare pe probleme legate de activitățile Societății Răspunsuri editoriale Anunturi Taxa de abonament, cu livrare și expediere: pe an pentru membrii O-va cărți - ruble pentru * / r ¿a kn - rub , pentru * / ani kn - kop , timp de

lună carte - de copeici, pentru alți abonați timp de un an cărți - ruble Pentru * / g ° Da cărți - frec de copeici, pentru / an cărți - de copeici, pentru lună carte - cop Cu livrare în străinătate ruble intr-un an Perioadă publicații și anunțuri despre ele sunt acceptate de bunăvoie în schimb Toate întrebările trebuie să fie însoțite de timbre poștale sau cărți poștale pentru răspuns Abonamentele și reclamele în Petrozavodsk sunt acceptate: membri fondatori ai O-va; în Lip tipografii, cărți mag Mazilov, în Gostinny Dvor Editori: I I Blagoveshchensky, corn ing B N MIHAILOV ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU (ediția XL) PENTRU REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ "Buletinul Bisericii", publicat de Academia Teologică Imperială din Sankt Petersburg Revista săptămânală "Buletinul Bisericii" intră în în al patruzecilea an de apariție Condiții de abonament nr Timp de un an în Rusia ruble, timp de șase luni - ruble În străinătate timp de un an - ruble Timp de un an în Rusia cu revista lunară "Christian Reading" - ruble De un an în străinătate cu revista lunară "Lectura creștină" - Gr Se acceptă abonamente la redacția: Sankt Petersburg, str Khersonskaya, bld , ap Editor Profesor al Academiei Teologice Imperiale din Sankt Petersburg Gr Prohorov Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI* DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE DESPRE EDIȚIA REVISTEI "VЪRA și RATIUNEA" în Revista este publicată în cărți separate de două ori pe lună, nouă sau mai multe coli tipărite în fiecare carte, i e Publicarea revistei constă din de numere cu text de conținut teologic și filosofic de peste de coli tipărite Prețul pentru o publicație anuală în Rusia este de ruble, iar în străinătate ruble cu redirecționare Nu este permisă plata în rate a banilor Abonament acceptat! la Harkov: în redacția revistei "Credință și rațiune" de la Seminarul Teologic din Harkov, în filialele "Timp Nou" din Harkov, în toate celelalte librării din Harkov și în biroul "Gazetului Provincial Harkov"; la Moscova : în biroul lui N Pechkovskaya, linii Petrovsky, în librăria lui I D Sytin, în Sankt Petersburg: în librăria Tuzov, Gostiya, dv , nr În alte orașe ale Imperiului, abonament la revistă este acceptată în toate Timpurile binecunoscute" Abonamentul pentru anul la revista religios-filosofico-științifică "Buletinul de teosofie" este deschis (EDIȚIA ANUL ȘAPTEA) În cele două luni de vară (iunie și iulie) revista nu este publicată Preț ruble pe an cu livrare și expediere în cadrul Imperiului Rus Rata este permisă: pentru / - ruble de copeici, timp de luni - ruble ^ de copeici Separat Nr kop Pentru schimbarea adresei de la un oraș la un oraș - de copeici, de la un oraș la un nerezident și înapoi de la un nerezident la un oraș - de copeici Abonamentul în străinătate este acceptat numai anual: prețul este de ruble Abonament pentru nerezidenți doar prin redacție Abonamentul de oraș se acceptă în biroul redacției (Sankt Petersburg, Ivanovskaya, , ap) zilnic, cu excepția zilelor de sâmbătă și sărbători de la - ore zi, precum și în toate librăriile mari Abonamentul anual în rate fără majorare de preț este permis doar până la ianuarie În scop editorial, editorul primește personal în zilele de miercuri de la - ore zi Biblioteca "Runivers"